

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI**

**MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MENSUR BİR Mİ'RÂCİYE
(MARMARA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
KÜTÜPHANESİ NO: 150)**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet TÜRKAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim HAKSEVER

SAMSUN
2021

Tez Kabul ve Onayı

Mehmet TÜRKAN tarafından Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim HAKSEVER danışmanlığında hazırlanan *Müellifi Bilinmeyen Mensur Bir Mi'râciye (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi No: 150)* başlıklı bu çalışma, 17/06/2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Yavuz BAYRAM Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim HAKSEVER Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Sefa ÇAKIR Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı		☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıdaki imzaların adı yazılı öğretim üyeleri tarafından uygun görülmüştür

ONAY
... / ... / ...
Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

.../...../2021

Mehmet TÜRKAN

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: Müellifi Bilinmeyen Mensur Bir Mi'râciye
(Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi No: 150)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 25/05/2021 tarihinde intihal tespit programından alınmış özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 25

Tek kaynak oranı : % 4 çıkmıştır.

İmza

25/05/2021

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim HAKSEVER

ÖZET

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MENSUR BİR Mİ'RÂCİYE (MARMARA
ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ KÜTÜPHANESİ NO: 150)

Mehmet TÜRKAN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Temmuz/2021
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim HAKSEVER

Türkler İslâm inancını benimsedikten sonra İslâmî inanç ve hayat unsurlarını en üst tabakasından en alt kademedeki insanlarına kadar anlatabilmek için İslâmî birçok türde eser kaleme almışlardır. Bu tür eserlerde Hz. Muhammed (sav)'in hayatı, yaşayışı, mücadelesi ve mu'cizeleri konu edinilmiştir. Türk insanının ona duyduğu sevgi ve muhabbeti anlatabilmek için mesnevi, mi'râc-nâme, na'at, mevlid, hilye, hicretü'n-nebi, kırk hadis, gazâvât-ı resûlullah gibi çok değişik türde eserler verilmiştir. Edebiyatımızda mi'râc-nâmeler, bazen bağımsız bir eser, bazen eserlerin içinde ayrılmış bir kısım, bazen de divanların içinde yer alan bir bölüm olarak yazılmıştır. Olayın gerçekleştiği Recep ayının 27. gecesini Mi'râc Kandili olarak kutlanmış, ayrıca dini bir musikî türü de oluşmuştur. Konusunu Kur'ân-ı Kerim'den alan mi'râc mucizesi bazen manzum bazen mensur olarak edebiyatımızda çok fazla yer edinmiştir. Bizim tez konumuzu teşkil eden eser ise müellifi bilinmeyen bir mi'râciyedir. Eserin adı "Mi'râcü'n-Nebî Sallallâhu 'Aleyhi ve Sellem" dir ve mensur olarak yazılmıştır. Eserde Hz. Muhammed'in (sav)'in Cebrâ'il refakatinde Mescid-i Harâm'dan başlayıp Mescid-i Aksâ'ya oradan 'arş-ı â'lâya çıkması, peygamberlerle, cennet ve cehennem ehliyle görüşmesi, birçok âlemlerin kendisine gösterilmesi, Allah Teâlâ ile mülâki olması ve kısa zaman içinde yine Mescid-i Harâm'a dönme mucizesi mensur ve sâde bir dille anlatılmıştır. Eserin Eski Anadolu Türkçesini çağrıştıran bir anlatım dili vardır. İlk sayfaya [1a] numarası verilmiş ve [31b] sayfa numarası ile sona ermiştir. Eserin devamında kıyâmet ehlinin durumlarını anlatan bir hikâyeye mevcuttur. Bu hikâyeye ise [31b] den başlayıp [59a] da sona ermiştir. Bitirilme tarihi olarak son sayfada 1212 yılı (1797-1798) belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mensur Mi'râc-nâme, Mi'râciye, Mi'râcu'n-Nebî

ABSTRACT

AN UNKNOWN AUTHOR PROSE MÎ'RACİYE (MARMARA UNİVERSTY
FACULTY OF THEOLGY LİBRARY NO:150)

Mehmet Türkan
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of İslamic History And Arts
Master, July/2021
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Halil İbrahim HAKSEVER

After the Turks adopted the Islamic faith, they wrote many Islamic works in order to explain the elements of Islamic faith and life from the highest level to the lowest level of their people. One of these works is the life the love and affection of the Turkish people to him, many different kinds of works have been given, such as mathnawi miracname, naat, mevlid, hilye, hijretu'n nebi, forty hadith, gazavat-ı Rasulullah. In our literature, sometimes an independent work, sometimes a section separated in a work, sometimes mi'racnames contained in a divan are written. 27, when the incident occurred. the night was celebrated as a Mirach lamp, and a religious musical genre was also formed. The miracle of mirarac, which takes its subject from the Qur'an, has sometimes taken a lot of place in our literature as a verse, sometimes as a prose. The work that constitutes our thesis is a miracle whose author is unknown. The title of the work is: "Mi'racü'n-Nebi Sallallahu Aleyhi and Sallam" and is written as mensur. In The Work, The Prophet. The miracle of Muhammad (sav) starting from Masjid Al-Haram and going to Masjid Al-Aqsa under the escort of Gabriel, meeting with the prophets, the people of heaven and hell, showing him many worlds, meeting with Allah Ta'ala and returning to Masjid Al-Haram again at the time of the next prayer is described in a simple and simple language. It has a narrative language resembling old Anatolian Turkish. The first page was given the number [1a] and ended with the page number [31b]. In the continuation of the work, there is another story describing the situations of the people of the apocalypse. This story started from [31b] and ended at [59a]. The year 1212 (1797-1798) is mentioned on the last page as the date of completion.

Key Words: Prose Mi'râc-nâme, Mir'âciye, Mi'râcu'n-Nebi.

İÇİNDEKİLER

Tez Kabul ve Onayı.....	I
Bilimsel Etik Bildirimi	II
Tez Çalışması Özgünlük Raporu Beyanı	II
Özet.....	III
Abstract.....	IV
İçindekiler.....	V
Kısaltmalar.....	VII
Transkripsiyon Alfabesi.....	VIII
Önsöz.....	IX

GİRİŞ

Araştırmanın Problemi.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi.....	2

I. BÖLÜM

Mİ'RÂC VE Mİ'RÂC-NÂMELER

1. Mi'râc ve Mi'râc-nâmeler.....	3
1.1. Mi'râc ve Mi'râcnâme ile İlgili Genel Bilgiler.....	5
1.2. İslam Kaynaklarında Mi'râc.....	7
1.2.1. Kuran-ı Kerim'de Mi'râc	7
1.2.2. Hadislerde Mi'râc.....	10
1.3. Edebî Metin Olarak Mi'râciye ve Mi'râc-nâmeler.....	13
1.3.1. Arap ve Fars Edebiyatında Mi'râc ve Mi'râc-nâmeler.....	15
1.3.2. Türk Edebiyatında Mi'râc ve Mi'râc-nâmeler.....	16
1.3.2.1. Manzum Mi'râciyeler.....	20
1.3.2.2. Mensur Mi'râciyeler.....	22
1.3.3. Diğer Edebiyatlarda Mirâc ve Mi'râc-nâmeler.....	23
1.4. Mi'râc ve Mi'râc-nâme ile ilgili Çalışmalar.....	24

II. BÖLÜM

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MENSUR BİR Mİ'RÂCIYE

2. Eser Hakkında Bilgi ve Değerlendirmeler.....	34
2.1. Eserin Şekil Özellikleri.....	35
2.2. Eserin Yazım Tarihi.....	35

2.3. Eserin Dili ve Cümle Yapıları.....	35
2.4. Eserin İmlâ Hususiyetleri.....	39
2.5 .Eserin Mensur Mi'râc ve Mi'râc-nâmeler Arasındaki Yeri.....	41
2.6 .Eserin Muhteva Bakımından İncelenmesi.....	44
2.6.1. Eserde Yer Alan Şahıslar.....	48
2.6.2 .Eserde Yer Alan Mekânlar.....	48
2.6.3. Eserde Zaman ve Mekân Algısı.....	49
2.6.4. Eserde Edebî Sanatların Yeri ve Kullanımı.....	50
2.6.5. Eserde Yer Alan Motifler.....	53

III. BÖLÜM

ESERİN ÇEVİRİ YAZILI METNİ 80

3.1. Metnin Hazırlanmasında Dikkat Edilen Hususlar.....	81
3.2. Çeviri Yazılı Metin.....	81

IV. BÖLÜM

ESERİN ŞAHIS-TERİM DİZİNİ VE SEÇME SÖZLÜĞÜ 115

4.1. Şahıs-Terim Dizini.....	115
4.2. Seçme Sözlüğü.....	120
Sonuç.....	129
Kaynaklar	130

V. BÖLÜM

EKLER 132

Orijinal Metine Ait Görseller.....	132
Özgeçmiş.....	166

KISALTMALAR

- Ar. : Arapça
a.e. : Aynı eser
a.g.e. : Adı geçen eser
a.y. : Aynı yer
bk. : Bakınız
bl. : Bölüm
b.: Bin, İbn
bs. : Baskı / basım
C. : Cilt
DİA. Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ens. : Enstitü
e.a. : Eser adı
Far. : Farsça
Haz. : Hazırlayan
H. : Hicrî
Hz. : Hazreti
k. kitap
Ktp. Kütüphane, Kütüphanesi
KT.: Kamus-ı Türki
İSAM.: İslâm Araştırmaları Merkezi
M.: Miladi
mad.: Maddesi
nr.: Numara
S.: Sayı
s. : Sayfa
ss.: Sayfadan sayfaya
TDEA : Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDK : Türk Dil Kurumu
vd. : Ve diğerleri
vs. : Vesaire
vb. : Ve benzeri
vr. : Varak
yay. Haz. : Yayına Hazırlayan

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṣ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	h	ك	k, g, (ñ)
ح	h	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

ÖN SÖZ

Türk edebiyatı, İslâmî daireye girdikten sonra hem tür hem de vezin açısından birçok değişiklikler yaşamıştır. İslâmiyet öncesi devirde sadece hece vezni kullanılmıştır. İnanç ve düşüncelerin değişmesi ile birlikte edebi türlerde de yeni değişimler olmuş ve daha önce Türk edebiyatında görülmeyen gazel, kaside, mesnevi, tevhid, naat, münâcât gibi türler de Türk edebiyatında da görülmeye başlamıştır.

Hz Muhammed (sav)’e ayrı bir muhabbetle bağlanan Türk milleti bunu en kalbi duygularla eserlerine yansıtmışlardır. Bizim tez konumuzu oluşturan Mi’râciye de bu muhabbetten doğan bir eserdir. İsrâ sûresi 1. âyette geçen **“Bir gece kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Haram’dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir.”** ifadelerinden yola çıkarak Hz. Peygamber’in (sav)’in bir gece Cebrâ’il refakatinde ve Burak adlı binek ile Mekke’den yola çıkarak oradan Kudüs’e Mescid-i Aksâ’ya oradan da Allah’ın katına ve Sidretü’l-Müntehâ’ya yükselmesi ve kendisine birçok mu’cizelerle birlikte cennet ve cehennem ehlinin gösterilmesi, beş vakit namazın farz kılınması ve daha birçok olayın cereyan etmesinden sonra tekrar Mekke’ye dönmesi konu edilmiştir.

Yazarı belli olmayan ve dönemine göre sâde bir dille ve mensur olarak yazılan bu mi’râciyenin teminini sağlayan, transkriptinde ve konu ile ilgili araştırmalarda ve kaynaklara ulaşmada yol gösteren, yine bu tezin hazırlanmasında her türlü yardımı esirgemeyen Sayın Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim HAKSEVER’e, teknik konularda ve bilgilere ulaşma hususunda yardımını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Yavuz BAYRAM’a, âyetlerin okunmasında, sûre ve âyetlerin numaralarının tespitinde oldukça yardımını gördüğüm Terme Temel Kır Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmeni ve Okul Müdürü Sayın Mevlüt DEMİR’e teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet TÜRKAN

Samsun 2021

GİRİŞ

Araştırmanın Problemi

“Sözlükte “yukarı çıkmak, yükselmek” anlamındaki ‘urûc (عروج) kökünden türemiş bir ism-i âlet olan mi‘râc kelimesi “yukarı çıkma vasıtası, merdiven” demektir. Terim olarak Hz. Peygamber’in göğe yükselişini ve Allah katına çıkışını ifade eder. Olay, Mescid-i Harâm’dan Mescid-i Aksâ’ya gidiş ve oradan da yükseklerle çıkış şeklinde yorumlandığından kaynaklarda daha çok “isrâ ve mi‘râc” şeklinde geçerse de Türkçede mi‘râc kelimesiyle her ikisi de kastedilir. İslâmî kaynaklarda genellikle ele alındığı şekliyle mi‘râc hadisesi iki safhada meydana gelmiştir. Resûl-i Ekrem’in bir gece Mescid-i Harâm’dan Mescid-i Aksâ’ya yaptığı yolculuğa isrâ, oradan göklere yükselmesine mi‘râc denilmiştir.¹ Merdiven anlamına da gelen mi‘râc kelimesi aynı zamanda Lisanü’l-Arab’da ruhlar kabzedildiğinde göğün üzerine çıkarıldığı ifadesi yer almaktadır. Terim olarak Hz. Peygamber’in göğe yükselişini ve Allah katına çıkışını ifade eder.”²

“Tasavvufi düşüncenin de birçok açıdan ele alıp işlediği bir konu olan mi‘râc olayı Alevî-Bektaşî kaynaklarında ve Sünnî kaynaklarında farklı yaklaşımlarla anlatılmıştır. Sünnî kaynaklarda Hz. Peygamber’in Mescid-i Harâm’dan Mescid-i Aksâ’ya yaptığı yolculuğa isrâ, oradan göklere yükselmesine mi‘râc denilmiştir. Genel kanaate göre bu olay hem bedenen hem de ruhen olmuştur. Bu olay Sünnî kaynaklarda delilleri ile anlatılmış ve bu anlatımlar hadis-i şeriflerle desteklenmiştir. Alevî-Bektaşî dergâhlarında da bu yükselişin kişinin maddî ve manevî yükselişi olduğu ifade edilmiş ve bu anlamları ifade eden devriyyeler yazılmıştır. İnsan-ı kâmil ve mürşid seviyesine ulaşmak için verilen mücadele aynı zamanda manevî bir mi‘râc olarak görülmüştür. Hz. Ali’nin Hz. Peygamber’den Cebrâil’in kendisine öğrettiği sırrı öğrenmesi, kırkların varlığından haberdar olması, kırklar meclisinin ön planda tutulması, bu gruplar arasında Mi‘râc sırasında yaşananların Hz. Ali etrafında gelişmesine sebep olmuştur. Bu kaynakların aksine Sünnî kaynaklarda ise Hz. Peygamber’in hem ruhen hem de bedenen mi‘râcın gerçekleştiği düşüncesi ön plandadır.”³

¹ <https://islamansiklopedisi.org.tr/mirac> (22.01.2021).

² Reyhan Keleş, *Divan Şiirinde Miraciye Kasideleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2018, s.1.

³ Keleş, *Divan Şiirinde Miraciye Kasideleri*, ss.2-3.

Bu eserlerde ana problem mi'râc hususunun bedenlen değil de ruhen mi gerçekleştiği ya da hem bedenlen hem de ruhen mi gerçekleştiğidir. Bu arada elimizdeki mensur metnin müellifi belli olmadığı için yazar hakkında metinde gördüğümüz özellikler dışında yazarın herhangi bir tasavvufi düşünceye, gruba veya tekkeye bağlı olup olmadığı hakkında fikir yürütmek de mümkün olmamıştır.

Araştırmanın Amacı ve nemi

Bu araştırma mensur ve müellifi belli olmayan bir esere dayanmaktadır. Eser transkript edilirken o dönemin dil özelliklerine göre yazılmaya çalışıldı. Amaç edebiyatımızda hem manzum hem mensur hem de bir msiki türü olarak yer alan mi'râciyeler ile ilgili bilgilere bir nebze olsun katkı sağlamaktır. Bir dönem toplumumuzun Hz. Peygamber'in hayatını öğrenme ve siyer bilgisi hususunda önemli bir yer tutan halk bilgeliğinin ve anlatıcılığın önemli bir eseri olarak gözüken mensur bir mi'râciyeyi bugün kullanılan Latin harflerine aktarmak en büyük gaye olmuştur. Hz. Peygamber'in hayatından bir kesit hakkında bilgi toplamak bu tezin en önemli amaçlarından birini oldu.

Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırma müellifi bilinmeyen mensur bir miraciye örneğini transkribe ederek Latin harflerine aktarmak ve konu ile ilgili olarak Türk edebiyatında yazılmış olan manzum ve mensur mi'râciyeler hakkında incelemeleri kapsamaktadır..

Mi'râciye mevzuu ile ilgili literatür taramaları yaptıktan sonra Türk edebiyatında mi'râc, mi'râciye, mi'râc-nâme, mi'râcu'n-nebi ve benzeri adlarla yazılan manzum ve mensur eserlerle ilgili kısa bilgiler verme hedeflenmiştir. Eser, kaynak taramalarında klasik dipnot sistemi kullanılmıştır. "Mi'râcu'n-Nebi" adlı müellifi bilinmeyen mensur mi'râciye metni tanskript alfabesi esas alınarak Latin harflerine aktarılmıştır.

I. BÖLÜM

MI'RÂC VE MI'RÂC-NÂMELER

1. **Mi'râc** (معراج) “çıkma, yükselmek” anlamındaki **urûc** kökünden türemiş bir ism-i âlet olan **mi'râc** kelimesi “yukarı çıkma vasıtası, merdiven” demektir. Terim olarak Hz. Peygamber’in göğe yükselişini ve Allah katına çıkışını ifade eder. Olay, Mescid-i Harâm’dan Mescid-i Aksâ’ya gidiş ve oradan da yükseklerle çıkış şeklinde yorumlandığından kaynaklarda daha çok “isrâ ve mi'râc” şeklinde geçerse de Türkçede mi'râc kelimesiyle her ikisi de kastedilir. İslâmî kaynaklarda genellikle ele alındığı şekliyle mi'râc hadisesi iki safhada meydana gelmiştir. Resûl-i Ekrem’in bir gece Mescid-i Harâm’dan Mescid-i Aksâ’ya yaptığı yolculuğa isrâ, oradan göklere yükselmesine mi'râc denilmiştir. Literatürdeki bu ayrım her iki terimin naslarda zikredilmesinden ileri gelmektedir. **Sery**, (geceleyin yürüme, gece yolculuğu yapma) kökünden türeyen **isrâ**, Kur’an’da mâzi sîgasıyla yer almış ve sûreye ad olmuştur. Buna göre Allah, kudretinin işaretlerini göstermek için kuluna (Hz. Peygamber) Mescid-i Harâm’dan çevresi mübarek kılınan Mescid-i Aksâ’ya geceleyin bir seyahat yaptırmıştır.⁴ Mi'râc kelimesi Kur’an’da geçmemekle birlikte çoğul şekli olan meâric “yükselme dereceleri” mânasında Allah’a nisbet edilmiştir.⁵ Ayrıca “merdiven” anlamında meâric bir âyette ve urûc kökünden türemiş fiiller çeşitli âyetlerde yer almaktadır.⁶

“Hz. Peygamber’in Mekke’deki Mescid-i Harâm’dan Kudüs’teki Mescid-i Aksâ’ya götürülmesi şeklinde gerçekleşen olağanüstü olay İslâmî kaynaklarda metinde geçen ilgili fiilin masdarı olan ve “*geceleyin yürüme, gece yolculuğu*” anlamına gelen isrâ kelimesiyle anılır. Bu yolculuğun, hadislerde anlatılan “*göklere yükseltilme*” safhasının da dâhil olduğu tamamı ise “*yükselme, yukarı tırmanma*” anlamındaki urûc kökünden türetilmiş olan ve “yükselme vasıtası, aleti” mânasına gelen mi'râc kelimesiyle ifade edilir.”⁷

Mi'râc, Arapça çıkılacak yükselecek yer, merdiven.⁸ Çoğulu ma'âric, merdiven göğe çıkma.⁹ Kelime olarak yukarı çıkmak, (urûc) yukarı çıkmaya yarayan

⁴ İsrâ 17/1.

⁵ Meâric 70/3.

⁶ Salih Sabri Yavuz, “Mi'râc”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2005, C.30, s.132.

⁷ <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/sure/17-isra-suresi>, (15.05.2021).

⁸ Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türki*, Enderun Kitabevi İstanbul 1989, s 1373.

alet, merdiven anlamlarına gelen mi'râc dinî bir terim olarak Hz. Peygamber'in bir gece Mekke'den Kudüs'e, oradan göğe, melekût âlemine, Allah'ın katına yükselmesi, bu âlemde peygamberlerin ruhlarıyla görüşmesi, cenneti, cehennemi, melekleri görmesi ve bir an içinde Mekke'ye geri dönmesi mucizesini ifade eder. Kur'an'da İsrâ (gece yürüyüşü) olarak geçmektedir ve mi'râcın anlatıldığı 17. sûre bu adı taşır.¹⁰

Mi'râc, mutasavvıflar tarafından insanın kendi mânâ ve hakikatine yükselmek şeklinde tarif edebileceğimiz seyr ü sülûk şeklinde de anlaşılmıştır. XVI. yüzyıl mutasavvıflarından Niyâzî-i Mısri'nin:

Mâ-verâ-yı ins ü cinni seyr idüp arşa çıkar

Kim ki mi'râc eylediye cezbe-i tevhîd ile

beyti mi'râcın tasavvufî anlamda kullanılmasına örnek olarak verilebilir. Zira beyitte geçen mi'râc sülûk karşılığında kullanılmaktadır.¹¹

“Rivayetlere göre mi'râc mucizesi şöyle gerçekleşmiştir: Hz. Peygamber Recep ayının 27. veya Ramazan ayının 17. gecesi evinde veya Ka'be'nin avlusunda (Mescid-i Harâm) iken Cebrâ'il yanına geldi. Göğsünü yarıp kalbini yıkadı. Sonra onu Burak'a bindirdi ve bir anda Kudüs'te (Mescid-i Aksâ) oldular. Hz. Peygamber burada bütün peygamberlerin ruhlarıyla karşılaştı ve onlara imamlık yaparak birlikte iki rekât namaz kıldılar. Ardından Cebrâ'il ile birlikte göğe ağıdı. Sidretü'l Müntehâya varıldığında Cebrâ'il artık kendisinin gelemeyeceğini belirterek Hz. Peygamber'e yol gösterdi. Refref'e binerek Sidre'den öte mi'râcını sürdürdü. Bir müddet sonra Refref altından kayd. Kendileri ilerleyerek Allah'ın huzuruna vardı. Tecellilere mazhar oldu, vahiyler aldı, namaz farz kılındı. Dönüşünde yine birçok olaylara şahit oldu. Döndüğünde henüz yatağı soğumamıştı.”¹²

Mutasavvıflara göre ise insan-ı kâmil seviyesine ulaşmış kişiler mi'râc yapabilirler. Nitekim birçok sûfiden kendi mi'râcları hakkında rivâyetler

⁹ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1993, s 651.

¹⁰ İsmail Kara, “Mi'râc”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, C. 6, s. 372.

¹¹ Mustafa Tatçı, Cemal Kurnaz, *Muslihüddin Vahyî Mi'râcü'l Beyân*, Bizim Büro Basın Yayın Dağıtım, Ankara 2001, s 14.

¹² Kara, “Mi'râc”, *TDEA*, C.6, s 372.

bulunmaktadır. Bektaşilikte nasip alan kişi için yapılan merâsime mi'rac, sonrasında nasip alana "Mi'racın kutlu olsun" denir. Mi'rac görmek de aynı anlama gelir.¹³

"Mi'rac-nâmlerin camilerde ve özel toplantılarda mevlid gibi hilye gibi okunması an'ane halini almış ve Receb ayının 27. gecesi mi'râchanlar tarafından şevkle okunup dinlenmiştir. Osmanlılarda bu gelenek son asırda da devam etmesine rağmen artık mi'râchanlar tükenmektedir. Bilhassa Nâyî Osman Dede (ö.1732) 'nin Mi'rac-nâmesi Mevlevilerce terennüm edilegelmiş olup tekkelerde ve camilerde okutulması gelenek halini almıştı. Tasavvufa göre mi'rac bir ruh işidir. Bu olayda Cebrâil peygamberin aklı; Refref aşkı; Burak ise ruhaniyeti olarak yorumlanmaktadır. Böylece peygamber aklı ile varılacak yere kadar vardı. Ötesini aşk ile aştı ve ruhâniyeti ile de Allah'a kavuştu denir. Mi'rac bilhassa sûfilerce ruhun dünya bağlarından sıyrılarak mistik bilgiye yükselmesi olarak tatbikî bir ameliye gibi görülmeye de başlanmıştır. Muhyiddin-i Ârâbî'nin Kitâbü'l-İsrâ alâ Makâmi'l-Esra ve Fütuhât-ı Mekkiye isimli eserlerinde bu tip alegorik seyahatlerden bahsedilmekte ve şöyle bir olay misâl olarak anlatılmaktadır. Gerçek bir mümin ile bir feylesof göğe seyahate çıkarlar. Feylesofun yedinci kat gökte tikanıp kalmasına karşılık mümin Allah'a kadar erişir."¹⁴

1.1. Mi'rac ve Mi'rac-nâme ile İlgili Genel Bilgiler

Türklerin İslâmiyet'i kabul etmeleri ile birlikte sosyal ve kültürel hayatlarında büyük değişiklikler olmaya başlamıştır. Hayatın her aşamasında var olan bu dinin doğru ve hızlı öğrenilebilmesi çok da kolay olmamıştır. İslam dinini en üst tabakasından en alt kademesine kadar ulaştırabilmek ve anlatabilmek için birçok eser yazılmıştır. Hz. Muhammed'in hayatını, yaşayışını, mücadelelerini anlatan birçok eser oluşturulmuş, naatlar, gazavât-ı resûlullah, hilyeler, siretü'n-nebîler, hicretü'n-nebîler, mevlidler, kasideler yazılmıştır. Bunlardan birisi de konusunu Kur'an-ı Kerim'in 17. sûresi olan İsrâ sûresinden alan mi'rac olayı ve onunla ilgili yazılan mi'râciyelerdir. Mi'rac hadisesi hemen bütün Müslüman toplumlarda edebî eserlerin konusu olmuştur. Hem Arap edebiyatında hem İran edebiyatında bu anlamda eserler verilmiştir. Türk edebiyatında da geniş bir yer bulan mi'râciyeler bazen bağımsız bir eser olarak yazılmış bazen de bir eserin içinde bölüm olarak yer almıştır.

¹³ Kara, "Mi'rac", *TDEA*, C.6, s 372.

¹⁴ İskender Pala, "Mi'râciye", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları Cilt VI, İstanbul 1986 s.372.

Mi'râciyelerde genellikle öğretme amacı güdüldüğü için manzum da yazılsa mensur da yazılsa sade bir dil kullanıldığı görülmüştür. İslam dinini ve onun peygamberini anlatabilmek için yazma kudretini kendinde bulan şairler ve yazarlar Hz Muhammed'in mi'râc konusunu da işlemişlerdir.

“Mi'râc Türkçe eserlerde çokça işlenmiştir. Müstakil olanların dışında siyer ve mevlidlerle mu'cizât-ı nebî gibi eserlerin, *Muhammediyye* ve *Garibnâme* gibi kitapların birer bölümü de mi'râca ayrılmıştır. Ayrıca divanlarla din dışı mesnevilerde mi'râc konulu şiirlere yer verilmesi bir gelenek halini almış, zamanla kasidelerin mi'râciye, mesnevilerin ise mi'racnâme adıyla anıldığı zengin bir edebî tür oluşmuştur. Konunun genellikle dinî kaynaklara dayanarak didaktik şekilde ele alındığı eserlerde müellifin sanatkâr yönünün ikinci planda kaldığı, tasavvufî açıdan işlenen mesnevi ve kasidelerde ise daha lirik ve sanatkârane bir üslûbun ön plana çıktığı, şairlerin hayal dünyalarının zenginliğine göre olaya şahsî yorumlar getirdikleri görülmektedir.”¹⁵

“Hz. Peygamber sevgisi ve ona olan bağlılık saadet, asrıdan günümüze kadar sanat, edebiyat, tarih gibi geniş bir yelpazede dikkate değer bir literatür oluşmasına zemin hazırlamıştır. Arap, Acem ve Türk edebiyatlarında Hz. Peygamber için yazılan şiirlerin ve müstakil eserlerin sayısı oldukça fazladır.”¹⁶ Özellikle klâsik şairler “Allah'ı seven, beni sever.” hadis-i şerifine binaen Hz. Peygamber sevgisini eserlerinde çokça işlemişler, böylece Hz. Muhammed klâsik Türk edebiyatının ana konularından biri olmuştur. Şairler yukarıdaki şiir türlerinin dışında da yeri geldikçe ona duydukları sevgiyi dile getirmişler, yaşamında meydana gelmiş olaylara, mucizelerine göndermede bulunmuşlar ve onun hadislerini iktibas etmişler hatta manzum hadis kitapları yazmışlardır.¹⁷ Öyle ki Hz. Peygamberin hayatının her safhası doğumu, savaşları, tebliği, mi'râcı, ibadet hayatı, hicreti gibi hayatının akla gelebilecek her yönü çeşitli şekillerde edebiyatımızda işlenmiştir.

“Mi'râc-nâmeler genellikle manzum olarak yazılmıştır. Manzum yazılan bu eserler bestelenerek mi'râc gecelerinde ve diğer dini etkinliklerde söylenir olmuştur. Özellikle Nâyî Osman Dede'nin Mi'râciyesi ve bestesi asırlardır söylenmektedir.

¹⁵ Mustafa İsmet Uzun, “Mi'râciyye”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2005 Cilt 30, s.135.

¹⁶ H. İbrahim Demirkazık, “Mecidi'nin Mirâciyesi”, *Turkish Studies, International Fort he Languages, Literature and History Of Turkish or Turkic*, Volume 10/8 Spring 2015, s.852.

¹⁷ Demirkazık, “Mecidi'nin Mi'râciyesi”, s.852.

Mi'râciye okuyanlara da mi'râchan denilir. Bugün oldukça azalan bu meslek ve icrası yaşatılmaya çalışılmaktadır. Mi'râc-nâmelerin mi'râciyelerden farkı mevliid gibi beste ile okunmasıdır.”¹⁸

Mi'râc konusu şiire ve düz yazıya konu olduğu gibi minyatürlere de ilham kaynağı olmuştur. “İslâm ve Türk minyatür sanatında mi'râc minyatürleri ayrı bir grup teşkil edecek zenginlikte olup daha çok mi'râc-nâme adıyla anılmaktadır. Bunlar siyer-i nebî, kısas-ı enbiyâ ve mi'râc-nâmelerle Reşîdüddin'in *Câmi'ü't-tevârih*'i gibi eserlerde, ayrıca içinde mi'râciye bulunan divan, hamse ve mesnevilerde, acâibü'l-mahlûkât ve falnâmelerde yer almaktadır. Hint bölgesinde Hz. Ali'nin hayatına dair *Hâvernâme* ve *Hamle-i Hayderî* gibi kitaplarda da mi'râc konulu minyatürlere rastlanmaktadır.”¹⁹

Manzum olarak yazılmış olan mi'râciyelerin yanında mensur olarak yazılmış eserler de mevcuttur. İslâmî inanç, yaşayış, itikat ve Hz. Peygamberi sevdirmeye ve tanıtmaya amacı güttükleri için oldukça sâde bir dille yazılmıştır.

1.2 . İslam Kaynaklarında Mi'râc

1.2.1. Kur'an-ı Kerim'de Mi'râc

Kur'an-ı Kerim'in 17. sûresi olan İsrâ sûresi 1. âyetinde Mi'râc olayı şöyle anlatılır: “*Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Harâm'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz o, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.*”²⁰

Hz. Muhammed'in peygamber olmasıyla birlikte putperestlerin Müslümanlar üzerinde kurduğu baskılar risâletin 6. yılından itibaren Peygamber ailesiyle az sayıdaki Müslümanlara karşı ekonomik ve sosyal bir boykota dönüştü. Üç yıl süren ve büyük acılara sebep olan bu boykotun ardından Resûlullah, kısa aralıklarla eşi Hz. Hatice ile amcası ve hâmisî Ebû Tâlib'i kaybetti. Dolayısıyla bu yıla hüzün yılı denildi. Bu acılı olayların ardından Allah Teâlâ, bir bakıma resulünü, sabır ve

¹⁸ Uzun, “Mi'râciye”, *DİA*, C. 30, s.138.

¹⁹ Uzun, “Mi'râciye”, *DİA*, C. 30, s.139.

²⁰ <https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/isra-suresi-17/ayet-1/diyanet-isleri-baskanligi-meali>. (20.12.2020).

tahammülü dolayısıyla hem teselli etmek hem de ödüllendirmek istedi ve bunun için genellikle mi'râc diye anılan büyük mûcizevî olayı gerçekleştirdi.²¹

İsrâ sûresinin 1. âyeti ile Necm sûresinin ilk âyetleri, mi'râc olayına işaret etmektedir. Aynı konuda hadis mecmualarında da kırk beş kadar sahâbî vasıtasıyla bizzat Hz. Peygamber'den bilgiler nakledilmiştir. Ancak özellikle bu hadislerdeki ayrıntılı mâlûmat değişik yorumlara yol açacak nitelikte olduğu için mi'râcın tarihi ve nasıl cereyan ettiği hakkında farklı bilgiler verilmiştir. Yaygın kabule göre mi'râc, peygamberliğin 12 veya 13. yılında²² vuku bulmuştur. Konuyla ilgili çok sayıda hadis bulunmakta olup özellikle Buhârî'nin el-Câmiu's-sahîh'inde yer alan hadislere göre bir gece Hz. Peygamber Kâbe'nin avlusunda (diğer bazı rivayetlerde amcasının kızı Ümmü Hânî'nin evinde) “uyku ile uyanıklık arasında bir durumdayken” Cebrâil yanına geldi, göğsünü açarak kalbini zemzemle yıkadı, sonra Burak denilen bir binek üzerinde onu Kudüs'e götürdü. Resûlullah'ı burada önceki bazı peygamberler karşıladılar ve onu kendilerine imam yaparak arkasında topluca namaz kıldılar. Başka bazı rivayetlere göre Hz. Peygamber önce Mekke'den göklere yükseltildi, dönüşte de Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya götürüldü. Bu bilgiye göre âyette Resûlullah'ın bu mânevî yolculuğa Mekke'den başlayıp semalara yükseldikten sonra Mescid-i Aksâ'ya geldiği, oradan da Mekke'ye döndüğü özetlenmiştir. Daha sonra semaya yükseltilen Resûlullah, semanın birinci katında Hz. Âdem, ikinci katında Hz. İsrâ ve Hz. Yahyâ, üçüncü katında Hz. Yûsuf, dördüncü katında Hz. İdrîs, beşinci katında Hz. Hârûn, altıncı katında Hz. Mûsâ, yedinci katında ise Hz. İbrâhim ile görüştü. Kur'an'da “*sidretü'l-müntehâ*” (hudut ağacı) denilen ve bir görüşe göre yaratılmışlarca bilinebilen alanın son sınırını işaretlediği kabul edilen hudut noktasının ötesine, Cebrâil'in geçme imkânı olmadığı için Hz. Peygamber refref denilen bir araçla tek başına yükselmesini sürdürdü. Bu sırada kendisine evrenin sırları, varlığın kaderiyle hükümlerin tesbiti için görevlendirilmiş olan meleklerin çalışmaları gösterildi. Nihayet bir yoruma göre bir beşerin insan olma özelliğini koruyarak Allah'a yaklaşabileceği son noktaya kadar yaklaştı. Necm sûresinde “yay”²³ örneği ile anlatılan yaklaşma, ağırlıklı yoruma göre Cebrâil ile Hz. Peygamber arasında olmuştur²⁴

²¹ <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/sure/17-isra-suresi>, (20.12.2020).

²² Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, İmaj Yayıncılık, Ankara 2003, s.119.

²³ Necm 53/8-9.

²⁴ <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/sure/17-isra-suresi>, (20.12.2020).

Peygamber'in rabbine selâm ve ihtiramını arz ettiği, Allah'ın da ona selâmla hitap ettiği ve inananlara esenliklerin dile getirildiği "Tahiyyât" duasındaki diyalogun mi'râc olayı sırasında gerçekleştiği kabul edilir.

"Mekândan münezzehtir olan Allah Te'âlâ ile Kur'an'ın "*âlemlere rahmet*" olarak gönderildiğini bildirdiği Hz. Muhammed arasında insan idrakinin kavramaktan âciz olduğu bir şekilde gerçekleşen bu buluşma sırasında Resûlullah'a, içlerinden günahkâr olanlar –eğer affedilmezlerse– bir süre cehennemde cezalandırıldıktan sonra bütün ümmetinin cennete kabul buyurulacağı müjdelendi. Ayrıca kendisine bir hediye olarak Bakara sûresinin "*Âmene'r-resûlü...*" diye başlayan son iki âyeti verildi. İslâm'ın temel ibadetlerinden beş vakit namaz emredildi. Bazı rivayetlere göre mi'râcdan dönüş sırasında kendisine cennet ve cehennem ile buralarda bulunacak insanların durumları gösterildi. Nihayet Hz. Peygamber Mekke'den ayrıldığı noktaya getirildi."²⁵

"Söz konusu hadislerin baş kısmında yer alan ve mi'râcın Hz. Peygamber "*uyku ile uyanıklık arasında*" bir durumdayken başladığını, uyandığında kendisini Mescid-i Harâm'da bulduğunu belirten ifadeler dolayısıyla Buhârî'deki rivayetlerin birinin sonunda "*Peygamber uyandı ki Mescid-i Harâm'dadır*" denilmektedir."²⁶ Bu olayın bedenle gerçekleşen bir yolculuk mu olduğu, yoksa bunun bir tür rüyada vuku bulan ruhanî bir durum mu olduğu hususunda erken dönemden itibaren tartışmalar yapılmıştır. Biri uykuda diğeri uyanıkken olmak üzere iki mi'râcdan bahsedildiği de olmuştur. Müfessirlerin çoğunluğu mi'râc Hz. Peygamber'in hem bedeniyle hem de ruhuyla uyanıkken yaşadığı bir olay olarak kabul etmişlerdir. Mi'râcın uykudayken veya uyanık iken ruhen vuku bulduğunu söyleyenler olmuştur. Doğru olsa bile bu iddia mi'râc mucizesinin değerini ve önemini azaltmaz. Çünkü genel bir ilke olarak vahiy yollarından birinin de rüya olduğu kabul edilir. Nitekim bu sûrenin 60. âyetinde mi'râc olayı kastedilerek "*sana gösterdiğimiz rüya ...*" şeklinde bir ifade yer almaktadır. Buradaki rüya kelimesinin uyanıkken görme anlamına gelebileceği gibi bundan uykuda görülen rüyanın kastedilmiş olabileceği de belirtilmektedir Ayrıca Hz. İbrâhim de oğlu İsmâil'i kurban etme emrini rüyasında almıştı.²⁷ Ancak mi'râc Hz. Peygamber'in tamamen mû'cizevî bir tecrübesi olduğundan onu illâ da aklın kalıpları içinde açıklamanın gerekli olmadığı muhakkaktır. Taberî'ye göre Allah,

²⁵ <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/sure/17-isra-suresi>, (22.01.2021).

²⁶ <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/sure/17-isra-suresi>, (22.01.2021).

²⁷ Sâffât 37/102.

kulunun ruhunu değil, mutlak bir ifadeyle kulunu geceleyin götürdüğünü ifade buyurduğuna göre, “*Peygamber sadece ruhuyla mi‘raca çıkmıştır.*” diyerek âyetin anlamını sınırlamaya hakkımız yoktur.²⁸

Kuran-ı Kerim’in 53. sûresi olan Necm sûresinin ilk on sekiz âyeti de mi‘râc olayını anlatmaktadır. Âyetler şöyledir:

“**1-2.** Battığı zaman yıldız andolsun ki, arkadaşınız (Muhammed haktan) sapmadı ve azmadı. **3.** O, nefis arzusu ile konuşmaz. **4.** (Size okuduğu) Kur'an ancak kendisine bildirilen bir vahiydir. **5-7.** (Kur'an'ı) ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görünümlü (Cebrail) öğretti. O, en yüksek ufukta bulunuyorken (aslî sûretine girip) doğruldu. **8.** Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu. **9.** (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu. **10.** Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti. **11.** Kalp, (gözün) gördüğünü yalanlamadı. **12.** (Şimdi siz) gördüğü şey hakkında onunla tartışıyor musunuz? **13.** Andolsun ki, o, Cebrail'i bir başka inişte daha (aslî suretiyle) görmüştü. **14.** Sidretü'l Müntehâ'nın yanında. **15.** Me'va cenneti onun (Sidre'nin) yanındadır. **16.** O zaman Sidre'yi kaplayan kaplamıştı. **17.** Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı. **18.** Andolsun, o, Rabbinin en büyük alametlerinden bir kısmını gördü.”²⁹

“Ancak bu âyetlerin ilk altısında mi‘râc hadisesine ne derece değinildiği konusunda ihtilaf vardır. Bazı müfessirler, burada mi‘râc olayına değinildiğini belirtirken, bazı müfessirler ise bu âyetlerde söz konusu olaya değil daha önce Hz. Peygamber ile Cebrâ’il arasında cereyan eden bir olaya temas edildiğini söyler.”³⁰

1.2.2. Hadislerde Mi‘râc

“Sîret kitapları ile hadis metinlerinde mi‘râc hâdisesini anlatan sahâbe rivayetleri bulunmaktadır. Zerkânî, mi‘râc mevzuunda hadis rivayet eden kırk beş sahâbenin ismini sayarak bunların rivâyetlerini nakleden sîret ve hadis kitaplarını anlatır. Hafız İbni Kesir, İsrâ Sûresi’ni tefsir ederken hemen hemen bütün rivayetleri nakletmiştir. Mi‘râc hadisesi ile ilgili olarak Ebu Zer, Mâlik İbni Sa’saa, Enes İbni Mâlik, Abdullah ibni Abbas, Ebu Hureyre, Cabir İbni Abdullah, Abdullah İbni Mes’ud’a istinaden nakledilen hadisler esas alınmıştır. Bunların hepsi sahâbelerin

²⁸ <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/sure/17-isra-suresi>, (22.01.2021).

²⁹ <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/necm-suresi-53/ayet-1/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1>, (20.12.2020).

³⁰ Gizem Uluscu, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Mi‘râc-nâme (Metin-Gramer-Dizin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, s.3-4.

ileri gelenleridir. Bu sahâbiler, naklettikleri her kelimeyi bizzat Hz. Muhammed'den duyduklarını açıkça söylemektedirler.”³¹

“Hadis kaynakları ile siyer ve delâil kitaplarında isrâ ve mi'râcla ilgili birçok rivayet mevcuttur. Mi'râcla ilgili bu rivayetlerde bazı farklılıklar mevcuttur. Meselâ, sahih rivayetlerin bir kısmında doğrudan Mescid-i Harâm'dan semâya yükseliş anlatılır.³² “Ancak isrâ ve mi'râcın aynı gecede gerçekleştiği kabul edilip rivayetlerin bütünü göz önüne alındığında Resûl-i Ekrem'in Mescid-i Aksâ'ya uğradığı ve burada içlerinde İbrâhim, Mûsâ ve İsâ'nın da bulunduğu peygamberler topluluğuna namaz kıldırıldığı anlaşılmaktadır.³³ Diğer bazı haberlere göre de Resûlullah olayı Mekke'de haber verdiği zaman Kureyş kabilesi kendisini yalanlayıp Mescid-i Aksâ hakkında sorular sorunca Allah ona mescidi göstermiş ve böylece sorulara cevap vermiştir.³⁴ Mi'râcla ilgili haberlerde mevcut ayrıntılı tasvirlerle beraber zayıf rivayetlerin de bulunduğu bildirilmektedir.”³⁵

“Bir kısım hadis kaynaklarında mi'râcın vukuu hakkında bazı tarihler verilmekle beraber (Nüveyrî, XVII, 283-284; Kastallânî, VI, 3-4) en sahih kabul edilen rivayet bunun müslümanların birinci ve ikinci Habeşistan hicretlerinden sonra, Hz. Hatice ve Ebû Tâlib'in vefatlarını takip eden dönemde hicretten bir yıl önce meydana geldiği şeklindeki nakildir. Rebûlevvel veya Ramazan ayından bahseden rivayetler varsa da Müslümanların çoğunluğu, mi'râcı Receb ayının 27. gecesinde kutlamaktadır.”³⁶

Mi'râc hadisesinde önemli yer işgal eden Mescid-i Aksâ'nın hangi mescid olduğu hususunda âyetlerde açıklama yapılmamış, sadece çevresinin mübarek kılındığı belirtilmiştir. Mescid-i Aksâ'nın “uzak mescid” anlamına geldiği hâlbuki Kur'an'da Filistin için “*edne'l-arz*” (en yakın yer) ifadesinin kullanıldığı³⁷ belirtilerek Mescid-i Aksâ'nın semâvî bir mescid olması ihtimali üzerinde durulmakla birlikte³⁸ hem tarihî veriler hem de âyetteki ifadeler dikkate alındığında söz konusu mabedin tarihî bir gerçekliğinin bulunduğu anlaşılmaktadır. O

³¹ Metin Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları (1000 Temel eser Dizisi), Ankara 1987, s.13.

³² Yavuz, “Mi'râc”, *DİA*, C. 30, s.132.

³³ Yavuz, “Mi'râc”, *DİA*, C. 30, s.133.

³⁴ Yavuz, “Mi'râc”, *DİA*, C. 30, s.133.

³⁵ Yavuz, “Mi'râc”, *DİA*, C. 30, s.133.

³⁶ Yavuz, “Mi'râc”, *DİA*, C. 30, s.133.

³⁷ Rûm, 30/3.

³⁸ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, s.140.

dönemlerde mescidin mevcut olmaması daha önceleri Kudüs'te Mescid-i Aksâ'nın bulunmadığını göstermediği gibi Mescid-i Aksâ'nın müslümanların ilk kiblesi olduğu da bilinen bir husustur. Bir hadiste de belirtildiği gibi Resûlullah dönemindeki Kâbe, Hz. İbrâhim'in kurduğu binadan farklıdır.”³⁹ Öyle anlaşılıyor ki semâvî dinlerde tevhid inancı açısından ibadetlerin ifası sırasında müminlerin yöneldiği mekân (kıble) bir amaç değil bir araçtır. Bu mekânın üzerindeki binanın yüzyıllar içinde yıkılıp yeniden yapılması veya zaman zaman mevcut olmaması, mekânın mânevî konumunu etkilemez.⁴⁰

İsrâ ve mi'râcın mahiyetine yönelik en önemli tartışma, onun bedenen mi yoksa ruhen mi gerçekleştiği konusudur.

“Kelâm ve hadis âlimlerinin çoğu, olayın bedenen ve uyanık halde gerçekleştiği görüşünü benimsemiştir. Buna göre âyette geçen “abd” kelimesinden ruh-beden bütünlüğüyle Hz. Peygamber kastedilmektedir.”⁴¹ İlgili âyet ve hadislerden isrâ ve mi'râcın bedenen veya ruhen gerçekleştiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Ancak başta Buhârî ve Müslim olmak üzere mûteber kaynaklarda yer alan hadisler içinde Hz. Peygamber'in göğsünün yarılması, Burak'a bindirilerek yedi kat semaya ve ötesine götürülmesi, süt ve şarap kadehlerinden birini tercih etmesinin istenmesi, elli vakit namazın beşe indirilmesi gibi hususların ortaya konuluş biçimi mi'râcın ruhen gerçekleştiği görüşünü desteklemektedir. Mi'râc, kelâm âlimleri tarafından mûcize olarak kabul edilmekle birlikte kelâm eserlerinin birçoğunda olayın Hz. Peygamber'in hissî mûcizeleri arasında zikredilmemesi dikkat çekicidir. Öte yandan hissî mûcizelerin vuku buluşunun amacı açısından insanlar tarafından müşahede edilmesi gerekirken mi'râc sadece Resûlullah'ın müşahedesini olup Kur'an ve hadisin haber vermesiyle bilinmektedir. Mûcizenin tanımı ve nübüvveti ispat etme fonksiyonu yönünden bakıldığında mi'râcın, klasik mûcize ölçüleri dışında Hz. Peygamber'in mânevî dünyasında gerçekleşip itminan ve güç veren olağanüstü bir hadise niteliği taşıdığı anlaşılır. Resûl-i Ekrem'in amcası Ebû Tâlib ile hanımı Hz. Hatice'nin vefatının ayrıca maddî ve mânevî eziyetlere mâruz kaldığı Tâif Seferi dönüşünün ardından gerçekleşen mi'râc olayının ona Allah tarafından lutfedilen mânevî bir destek olduğu açıktır. Bu ilâhî lutfun, son nebînin getirdiği mesajın Mescid-i Aksâ'da kendilerine namaz kıldırıldığı ve semalarda görüştüğü

³⁹ Yavuz, “Mi'râc”, *DİA*, C. 30, s.133.

⁴⁰ Yavuz, “Mi'râc”, *DİA*, C. 30, s.133.

⁴¹ Yavuz, “Mi'râc”, *DİA*, C. 30, s.133.

peygamberlerin mesajlarını ihya edeceği ve hak dinin bütün dinlere hâkim olacağı”⁴² şeklinde yorumlanması hem naslar hem tarih açısından isabetli görünmektedir. “Gerek Kur’an’da gerekse kavli ve fiilî sünnette namazın dinî hayattaki öneminin ısrarla vurgulandığı bilinmektedir. İftitah tekbirinden sonra kulun Allah’a hitap etmesiyle başlayan namaz zâhirî şeklinin ötesinde bâtımî konumuyla müminin ruhî mi‘racı sayılmaktadır. Nitekim Gazzâlî İhyâ’da, namazın zâhirî yönünü anlattıktan sonra derunî-mânevî hayatı geliştiren özelliğine de geniş yer ayırmış, bu arada psikolojik muhtevanın (huzûr-ı kalb) sadece Allah’a yönelik olmasına ağırlık vermiştir. Bu açıdan namazın müminin mi‘racı olduğu şeklindeki değerlendirmenin doğruluğu ortaya çıkmaktadır.”⁴³

1.3. Edebi Metin Olarak Mi‘râciye ve Mi‘râc-nâmeler

“Hz. Peygamber’in Mi‘râc mucizesini dile getiren eserlere mi‘râc-nâme veya mi‘râciye ismi verilmektedir. Mi‘râc hadisesi birçok Müslüman müellif tarafından işlenmiş ve İslam edebiyatının en sevilen konuları arasına girmiştir. Özde bir, teferruatta farklı manzum ve mensur birçok mi‘râciye yazılmıştır. Bunlar mi‘râc-nâme ismiyle müstakil kitaplar oluşturduğu gibi dînî ve edebî birçok eserin içinde bölümler halinde de işlenmiştir. İslam uleması, şu ya da bu yolla mi‘râcî daima hatırlamış ve kaydetmiştir. O kadar ki mi‘râc hadisesi menkıbevi bir görünüm almıştır. Bu hal edebiyata da aksetmiş, birçok edebî eser iştîyak ve ibretle Mi‘râcî anlatmıştır. Arap, Hint, Fars, Malez vs. gibi geniş sahalara yayılmış ve bu bölgelerde mi‘râciyeler yazılmıştır. Mi‘râc-nâmelerin camilerde ve özel toplantılarda mevlid gibi, hilye gibi okuması anane halini almış ve Receb Ayı’nın 27. gecesini mi‘râchanlar tarafından şevkle okunup dinlenmiştir. Osmanlılarda bu gelenek son asırda da devam etmesine rağmen artık mi‘râchanlar azalmıştır. Bilhassa Osman Nâyî Dede’nin (ö.1732) Mi‘râc-nâmesi, Mevlevilerce terennüm edilegelmiş olup tekke ve camilerde okutulması gelenek halini almıştı. Mi‘râciyeler mûsikî olmadan ama beste ile okunurdu.”⁴⁴

“Mi‘râc mucizesi, hemen bütün Müslüman milletlerin medeniyetlerine edebiyat, mûsiki, minyatür, hat ve kitap sanatları bakımından kuvvetle yansımıştır. Ancak bu konudaki eserlerin mi‘râciye veya mi‘râc-nâme adıyla daha çok İranlılarla Türkler

⁴² Feth 48/28

⁴³ Yavuz, “Mi‘râc”, *DİA*, C. 30, s.133.

⁴⁴ İskender Pala, “Mi‘râciye”, *TDEA*, C. 6, s 372.

tarafından ortaya konulduğu, en çok eserin verildiği edebiyat alanını minyatür, hat ve kitap sanatlarının takip ettiği, mûsikînin ise sadece Osmanlılarda mevlid gibi bir form oluşturduğu görülmektedir.”⁴⁵

“Aruzun en çok “fâilâtün fâilâtün fâilün” ve “mefâilün mefâilün feûlün” kalıplarının kullanıldığı mi‘râciyelerin kaside formuyla yazılanlarında konu ortalama 50-60 beyit içinde özetlenirken mesnevilerde 2000’e yaklaşan beyit hacminin sağladığı imkânla çok tafsilâtlı olarak işlenmektedir. Kasidelerin nesîb kısmı, mi‘râc gece meydana geldiğinden bu mânaya gelen Arapça ve Farsça kelimeler üzerinde kurulmuş söz sanatlarıyla başlar. Hadise, küfür karanlıklarını ortadan kaldıran nûrânî ve ilâhî bir mûcize şeklinde takdim edilerek gecenin önemi vurgulanır. Ardından gecenin ve gökyüzünün tasvirine geçilir.”⁴⁶

“Ümmü Hânî’nin evinden başlayan bu yolculukta Cebrâil’in Burak’ı cennetten getirişi anlatılır. Burakın uzun uzadıya tasviri mi‘râciyemizde olduğu gibi mi‘râciyelerin en önemli konularındandır. Daha sonra Hz. Peygamber’in Mescid-i Aksâ’ya gidişi, orada diğer peygamberlere namaz kıldırması ve onlardan üstünlüğü vurgulanır. Kudüs’ten tekrar semaya yükselişi (urûc) sırasında sahra taşımın Hz. Peygamber’in ardından harekete geçmesi ve “dur” ihtarıyla havada asılı kalması (hacer-i muallak) mûcizesi telmihler, tecâhül-i ârifler, hüsn-i ta‘lillerle süslenerek nakledilir. Bunu gökyüzünde dolaşma, sema katlarında diğer peygamberlerle tanışma, cennet, tûbâ ağacı, hûriler, köşkler, ırmaklar ve cehennem hayatı tasvirleri takip eder. Resûlullah’ın “kâbe kavseyn” makamına ulaşması, Allah ile mülâkatı ve rabbi katındaki değeri anlatılarak sanatkârın bakış açısına göre farklı yorumlarla şekillendirilir. Namazın mi‘râcda farz kılınması, Hz. Peygamber’in dönüşte hadiseyi ashabına müjdelemesi, müminlerin kabulü ve müşriklerin inkârı gibi hususlar işlenir. Bu muhteva en güzel ifadesini Ganîzâde Mehmed Nâdirî’nin mi‘râciyesinde bulmuştur.”⁴⁷

“Mesnevilerde ise tevhid, na‘t ve münâcâtın ardından yukarıdaki konuların her biri bir kaside hacmine ulaşan bölümler halinde bazen İsrâiliyat’a dayanan rivayetlerle anlatılır. Bu arada na‘t ve münâcâtlara, kaside ve gazellere de yer verildiği, namaz ve diğer ibadetler hakkında bilgiler aktarıldığı dikkat

⁴⁵ Uzun, “Mi‘râciyye”, *DİA*, C. 30, s.135.

⁴⁶ Uzun, “Mi‘râciyye”, *DİA*, C. 30, s.135.

⁴⁷ Uzun, “Mi‘râciyye”, *DİA*, C. 30, s.135-136.

çeker. Abdülvâsi Çelebi (ö.1414-1415), Abdülbâki Ârif (ö.1713), İsmâil Hakkı Bursevî (ö.1725) ve Ârif (ö.1438-1439)'in mi'râciyyeleri bu özellikleri ortaya koyan mesnevilerdir.”⁴⁸

1.3.1. Arap ve Fars Edebiyatında Mi'râc ve Mi'râc-nâmeler

“Mi'râc hadisesi, yüzyıllar boyu tüm Müslüman âleminin kalbinde heyecan yaratmıştır. Farklı milliyetlere mensup Müslümanlar tarafından da bu hadiseyi anlatan eserler kaleme alınmıştır. Bu eserler ilk etapta tarihî ve dinî bir hüviyet sergilerken, daha sonraları edebî bir boyut kazanmıştır. Arapça eserler ise mi'râcî edebî olmaktan çok dinî ilimler açısından ele almış ve mensur olarak yazılmıştır.”⁴⁹

“Arap edebiyatında İmam Gazzâlî ile başlayan mirâc yazma geleneği çerçevesinde Kâ'b İbni Züheyr'in Hz. Muhammed için yazdığı Kaside-i Bürde'si haricinde yazılan tüm eserler mensurdur.”⁵⁰

“Bazı şairlerin, Kâ'b b. Züheyr'in Kaşîdetü'l-bürde içinde yer alan mi'râcla ilgili on bir beyti gibi Hz. Peygamber hakkında yazdıkları manzumelerde konuya temasları dışında Osmanlı sahasında bilinen bir iki örnek de istisna edilirse- Arapça eserler edebî olmaktan çok mi'râcî dinî ilimler açısından ele alan kitaplardır. İmam Gazzâlî (ö111)'nin Ma'âricü'l-Kuds fi Medârici Marifetü'n-Nefs ve Mi'râcü's-Sâlikîn adlı eserinden itibaren Abdülkâdir-i Geylânî (ö1165)'nin Mi'râc Lâtifü'l Ma'ani Sirâcü'l Vehhâc fi Leyleti'l-Mi'râc, Muhyiddin İbnü'l-Arâbî (ö.1240)'nin Fütühat-ı Mekkiye, Kitâbü'l-Esrâ ilâ Makâmi'l-Esra gibi eserleri bunlardan bazılarıdır.”⁵¹

Kaynağı Arap edebiyatı olan mi'râciye ve mi'râc-nâmeler bu edebiyatta manzum değil mensur olarak kaleme alınmıştır. İmam Gazâlî ve Muhyiddîn-i Arabî'nin bu konuda yazılmış eserleri vardır.⁵²

“Arap edebiyatında pek rastlanılmayan manzum mi'râc-nâme örneklerine Fars edebiyatında çokça rastlanmaktadır. Bunlar arasında müstakil olraka yazılan manzum mi'râc-nâmeler olduğu gibi aynen Türk edebiyatında olduğu üzere

⁴⁸ Uzun, “Mi'râciye”, *DİA*, C, 30, s.136.

⁴⁹ Uzun, “Mi'râciye”, *DİA*, C, 30, s.135.

⁵⁰ Hasan Ali Esir, “Anadolu Sahası Mesnevilerinde Mi'râc Mevzuu,” *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi Hüseyin Ayan Özel Sayısı*, s. 39 Erzurum 2009, s.683.

⁵¹ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s. 91-93.

⁵² Esir, *Anadolu Sahası Mesnevilerinde Mi'râc Mevzuu*, s.683

mesnevilerin divanların içerisinde çok sayıda mi'râciye örneklerine de rastlanılmaktadır.”⁵³

Arab edebiyatındaki mensur eserlerin aksine İran edebiyatında çok sayıda manzum mi'râciye mevcuttur. Bunların müstakilen yazılanları olduğu gibi mesnevilerin içinde yer alanları da vardır.⁵⁴

“Müellifini tespit edilemeyen 671 beyitlik Mi'râc-nâme mesnevisi en hacimli mi'râciyedir. “Nizâmî (ö.600/1203)'nin Hamse'sinde, Attar (ö.637/1293)'ın İlâhî-nâme ile Esrâr-nâme'sinde, Molla Câmîî (ö.818/1492)'nin Mirkadü'l Akâid'nde, Hüseyin Vaiz Kâşifi (ö.910/1504-1505)'nin Lübb-i Lübâb-ı Mânevi'sinde, Hacı Mansur (XV. Asır)'ın Nebî-nâme'sinde, müellifi meçhul olan Medh-i Hazret-i Resul isimli eserde Mirâciyeler görülmektedir.”⁵⁵

Ayrıca Kâtip Çelebi (ö.1657)'nin Keşfü'z-Zünun Zeyli'nde mi'râc ile ilgili Arapça ve Farsça yazılmış bazı eserler ve bunların müellifleri hakkında kısa bilgi bulunduğunu da burada zikretmenin gerekli görüyoruz.⁵⁶

1.3.2 Türk Edebiyatında Mi'râc ve Mi'râc-nâmeler

Türkler Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber'e ayrı bir muhabbet duymuşlar ve onu anlatan çok duygusal, gönülden ve yürekten eserler oluşturmuşlardır. Bu sebeple konusunu Kur'an'dan alan mi'râc hususu da en çok işlenen konulardan biri olmuştur.

Mi'râc hadisesi, Türk edebiyatında en sık işlenen konular arasındadır. Bu konu “mi'râc-nâme, mi'râciye, mi'râc-ı nebi, mi'râcü'n-nebi” vb. adlarla anılan müstakil kitaplarda işlendiği gibi, eserler içinde bölümler halinde de görülmektedir. Metin Akar, Mirâciye için “Hz. Peygamber'in Mi'râc mucizesini anlatan, umumiyetle mesnevî veya kasîde nazım şekilleriyle yazılmış kısa şiirlerin adıdır.”⁵⁷ derken, Mi'râc-nâmeyi ise “Aynı hadiseyi mufassalan anlatan eserlerin ismi.” olarak tanımlar ve bu tasniflerde kesinlik olmadığına dikkat çeker. Çünkü çok uzun bir

⁵³ Mehmet Arslan, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâme ve Mi'râciyyeler*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Cilt ISivas 2019. s.18.

⁵⁴ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s. 93.

⁵⁵ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s. 94.

⁵⁶ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s. 95.

⁵⁷ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s. 6.

mesnevîye mi'râciye denildiği gibi, kısa bir mesnevîye veya kasîdeye de mi'râc-nâme denildiği görülmektedir.⁵⁸

Mi'râc, Türk edebiyatında ilk defa bir motif olarak *Satuk Buğra Han Destanı*'nda görülür. Çağatay sahasında XII. yüzyılda Hakîm Atâ (ö.1186) tarafından yazıldığı kabul edilen 122 beyitlik *Mi'râc-nâmetü'l-hazret*, türün ilk müstakil örneği olup hece vezniyle ve sade bir dille kaleme alınmıştır.⁵⁹ Pavet de Courteille'in, halen Paris Bibliothèque Nationale'de kayıtlı (Suppl, nr. 190) Uygurca metni Fransızca tercümesiyle birlikte neşrettiği (Paris 1882) Mîr Haydar'ın mi'râcnâmesi, Anadolu dışında yazılmış bir diğer örnektir.⁶⁰

"XVI. yüzyıldan itibaren divanların içinde mi'râciyelerin artmaya başladığı, XVII ve XVIII. yüzyıllarda ise hemen her şairin divanında bir veya birkaç mi'râciyenin yer aldığı görülmektedir. Bunların en eski örneği Lâmiî Çelebi'ye (ö. 1532) aittir. Ganîzâde Mehmed Nâdirî (ö.1627) ise türün meşhur mi'râciyesinin şairidir. Onun divanındaki, "Teâlellah zihî şâm-ı sürûr-encâm-ı gam-fersâ / Ki oldu mazhar-ı esrâr-ı sübhânellezî esrâ" beytiyle başlayan kasidesine Azmîzâde Mustafa Hâletî (ö.1631) ve Halîmî Çelebi (ö.1516) gibi şairler nazîre yazmıştır. Nev'îzâde Atâî (ö.1561), Nâilî-i Kadîm (ö.1666), Neşâtî (ö.1674), Sâbit (ö.1712), Nazîm (ö.1727), Sâlim Mehmed Emin Efendi (ö.1746), Ali Nutkî Dede (ö.1804), İzzet Molla(ö.1829), Lebîb (ö.1867) ve Âdile Sultan (ö.1889) bu konuda manzumeleri olan şairlerden bazılarıdır."⁶¹

"XVIII. yüzyılda Abdülbâki Ârif'in kaleme aldığı mesnevi, aynı mahlası kullanan Ârif Süleyman Bey'in eseriyle karıştırıldığı gibi yanlışlıkla Sırrı Abdülbâki Dede adına da neşredilmiştir. *Manzûme-i Mi'râc* (İstanbul 1317), 319 beyitlik bu manzum-mensur eser, devrinde bestelenmiştir. İsmâil Hakkı Bursevî'nin 478 beyit olan Mi'râciyesi"⁶² tasavvufi bir muhtevaya sahiptir. Nâyî Osman Dede'nin mi'râc kandillerinde okunmak üzere yazıp bestelediği *Mi'râcü'n-nebî aleyhisselâm* adlı tevşihleri hariç 102 beyitlik eseri türün en tanınmış örneğidir. Nahîfî'nin *Mi'râcü'n-nebî* isimli 1157 beyitlik mesnevisinde⁶³ ilgili âyetler ve sahih hadisler başta olmak

⁵⁸ Akar, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Mirâc-nâme*, s.6.

⁵⁹ Kemal Eraslan, "Hakîm Atâ ve Mi'râcnâmesi," *EFAD, Ahmet Caferoğlu Özel Sayısı*, S. 10, 1979, ss. 243-304).

⁶⁰ Uzun, "Mi'râciye", *DİA*, C.30, s. 136.

⁶¹ Uzun, "Mi'râciye", *DİA*, C.30, s. 136.

⁶² TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 1790, vr. 66^b-82^b.

⁶³ Süleymaniye Kütüphanesi, Âşir Efendi, nr. 323, vr. 29^b-58^b.

üzere diğer rivayetler ve ulemânın mi'raca dair görüşleri değerlendirilmiştir. Didaktik yönü ağır basan eserde şair Hz. Peygamber'i övdüğü beyitlerinde yüksek bir lirizme ulaşmıştır. Abdullah Salâhî Uşşâkî'nin bir mi'râciyesinin bulunduğu kaydedilmekteyse de bunun, içinde mi'râca da yer verilen (üçüncü ve dördüncü bölümler) bir mevlid olduğu tesbit edilmiştir.”⁶⁴ “Şair ve hattat Ârif Süleyman Bey'in yanlışlıkla Reîsülküttâb Ârif Efendi'nin divanında da basılan (Bulak 1258, s. 18-32) mi'râciyesi”⁶⁵ de XVIII. yüzyılın başarılı örneklerindedir. “Vak'anüvis Hâkim Mehmed Efendi'nin (ö.1770) 432 beyitlik mi'râciyesi, müstezad şeklinde kaleme alındığı bilinen tek örnektir”⁶⁶ Mecîdî de *Mi'râciye-i Risâlet-penâh aleyhisselâm* adını taşıyan 289 beyitlik mesnevisinde⁶⁷ konuyu tasavvufî açıdan ve oldukça lirik bir üslûpta yorumlamıştır. Yenişehir Fenerli Hâfız Ömer, H.1204'te (1790) kaleme aldığı 318 beyitlik mi'râciyesinde⁶⁸ Hz. Peygamber'in Allah ile mülâkatı üzerinde durmuş, zühd, takvâ ve namaz gibi konuları işleyerek âdeta bir nasihatnâme meydana getirmiştir.⁶⁹ “Bütünüyle manzum olan eser, mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Eserde aruzun remel bahrinin *fâilâtün fâilâtün fâilün* kalıbı kullanılmıştır. Diğer birçok mi'râciyede olduğu gibi sade bir dil ile yazılmıştır.”⁷⁰

“Hakkında yeterli bilgi bulunmayan Seyyidî (ö.?)'nin 143 beyitlik *Der Beyân-ı Kıssa-i Mi'râc*'⁷¹ ile XIX. yüzyıl Mevlevî şeyhlerinden Kilisli Aşkî Mustafa Efendi (ö.1871-1877)'nin *Bahçe-i Letâif ve Lehçe-i Maârif* adlı külliyatındaki 189 beyitlik mi'râc-nâmesi türün nisbeten kısa örneklerindedir. Süleyman Nazif'in babası Said Paşa'ya ait 119 beyitlik manzume devrin din aleyhtarlarının peygamberliği, mûcizeleri ve mi'râcî inkârları karşısında mi'râc mûcizesini ispat amacıyla yazılmıştır.⁷² Said Paşa tarafından klâsik mi'râciyelerden farklı olarak yazılan bir mi'râciye Said Paşa ve Mi'râciyesi.⁷³ Edirne Müftüsü Mehmed Fevzi

⁶⁴ Mehmet Akkuş, *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî)'nin Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1998, ss. 180-181.

⁶⁵ Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, nr. 2656.

⁶⁶ Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi, nr. 4477.

⁶⁷ İstanbul Üniversitesi, Ktp., TY, nr. 4009.

⁶⁸ Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 1375.

⁶⁹ Uzun, “Mi'râciye”, DİA, C.30, s. 136.

⁷⁰ Hasan Kaya, *Ömer Hâfız-ı Yenişehir-i Fenârî'nin Mi'râciyesi*, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 9/6 Spring 2014, Ankara-Turkey, s. 684.

⁷¹ Ankara Cebeci Halk Ktp. Yazma, nr. 1061, vr. 62^b-65^a

⁷² Orhan Bilgin, “Aşkî Mustafa Efendi ve Mi'râcnâmesi”, *Prof. Dr. Nihad M. Çetin'e Armağan*, İstanbul 1999, ss. 97-116.

⁷³ Kenan Erdoğan, “Said Paşa ve Mi'râciyesi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 12 Erzurum 1999, ss. 163-185.

Efendi'(ö.1900)nin *Kudsiyyü's-Sirâc fî Nazmi'l-Mi'râc* adlı mesnevisi, müellife ait bir mi'râc ilâhisiyle on na't-ı şerif hariç 183 beyittir. Eserin dikkat çekici tarafı, mi'râc kandilinde okunmak üzere yazılıp bestelenmiş ve bu maksatla bahir aralarında müellif tarafından ilâhi ve tevşîhler yazılmış olmasıdır.⁷⁴ Aynı müellifin *Ḳudsiyyü'l-Minhâc fî İcmâli Bahşi'l-Mi'râc*'ı ise Osmanlı sahasında bilinen tek Arapça manzum örnektir.⁷⁵

Kolağası Receb Vahyî'nin (ö. 1923) 542 beyitlik *Minhâcü'l-Mi'râc* adlı mesnevisi her biri farklı bir vezinle yazılmış sekiz ana başlık altında toplanmıştır. Eser, samimi ifadesi ve mi'râc motiflerinin orijinal buluşlarla değerlendirilmesi bakımından önemlidir.⁷⁶ Yazılan son mi'râciye örnekleri arasında Kerküklü Seyyid Abdüssettâr'ın *Mi'râciye Divanı* ve Şeyh Muslihuddin Vahyî'nin *Mi'râcü'l-Beyân*'ı da⁷⁷ anılmalıdır. Cemalettin Server Revnakoğlu, mi'râciye yazdığı halde eserlerine henüz ulaşılabilen şu isimleri de kaydetmektedir: Üsküdarlı Seyyid Mehmed Nûri Efendi, Emîr Buhârî şeyhi Simkeşzâde Feyzî, Erzurumlu Şeyh Osman Sirâceddin Efendi, Beylerbeyili Arap Sâlih Bey.

“Balıkesirli Fatma Kâmile Hanım'ın (ö. 1921) mi'râciyesi bir kadın tarafından kaleme alındığı bilinen tek eserdir.⁷⁸ Kaynaklarda mi'râciye şairi olarak gösterilen başka kişiler de vardır. Son devirde Mehmed Bahâeddin ile (Amasya 1339) Mehmed Lutfî de (*Hülâsatü'l-beyân* içinde, İstanbul 1974) mi'râciye yazmıştır. Enver Tuncalp, Ali Genceli, Necip Fazıl Kısakürek ve Mustafa Âsım Köksal mi'râc konulu yeni tarz şiirler kaleme alan şairlerin başlıcalarıdır. Mi'râciyeler na'tlar gibi derlenerek mi'râciye veya na't-mi'râciye mecmuaları düzenlenmiştir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde numara 12007'de bulunan *Mecmûa-i Nuût-ı Nebeviyye* bu tür derlemelerin güzel bir örneğidir.”⁷⁹

Yakın dönem Türk edebiyatında yazılmış mi'râciyelere de rastlamak mümkündür. Meselâ, yakın dönem mutasavvıf şairlerden Muhammed İlhamî

⁷⁴ Mi'râciyye, şairin *Mevlid* ve *Regâibiyye*'siyle birlikte Mustafa İsmet Uzun tarafından neşredilmiştir, İstanbul 1996.

⁷⁵ Uzun, “Mi'râciyye”, *DİA*, C.30, s. 136.

⁷⁶ Kadriye Alkan, *Türk Edebiyatında Mensur Mi'râc-nâmeler ve Musa B. Ahmet Antakî'nin Mensur Mi'râ-nâmesi*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2015, s.28.

⁷⁷ Mustafa Tatçı- Cemal Kurnaz, *Mi'râcü'l-Beyân: Mi'râcın Tasavvufî Boyutu*, Bizim Büro Bas. Yay., Ankara 2001.

⁷⁸ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, ss. 203-204).

⁷⁹ Uzun, “Mi'râciyye”, *DİA*, C, 30, s. 136.

tarafından yazılmış oldukça hacimli bir Mi'râciye mevcuttur. Tefsir-i Mi'râcu'n-Nebî adını taşıyan bu eser, mesnevi nazım şekli ve 4+4+3=11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. 513 sayfa tutarındaki bu eser 1940 yılında Osmanlı Türkçesi ile yazılmış ve Doç.Dr. Necdet Şengün, Yrd. Doç Dr. Raşit Çavuşoğlu, Ar. Gör. Hatice Kübra Tekdemir tarafından Latin harflerine aktarılmıştır.⁸⁰

Mi'râciye mevzuu Türk milleti içindeki gönülden ve karşılıksız peygamber sevgisi devam ettikçe manzum veya mensur olarak yazılmaya devam edecek gibi görülmektedir. Son zamanlarda camilerde yeniden mi'râciyeler okuyan mi'râchanlar yetişmeye başladığı gözlenmektedir.

1.3.2.1. Manzum Mi'râciyeler

Türk edebiyatında mi'râciyeleri incelediğimizde mi'râciyelerin daha çok manzum olarak yazılmış olduklarını görürüz. Bu eserleri bazen müstakil bazen bir divanın içinde, bazen bir mesnevinin bir bölümü olarak görmekteyiz. Bu sebeple manzum mi'râciyeleri müstakil mi'râciyeler, divanlarda yer alan mi'râciyeler ve mesnevilerde yer alan mi'râciyeler olarak üç alt başlıkta inceleyebiliriz.⁸¹

“Şeyyad Hamza'nın (ö.1348) mesnevi nazım şekli ile yazılmış Mi'râc-nâmesi, Ahmedî'nin (ö. 1412) mesnevi nazım şekli ile yazılmış Tahkîk-i Mi'râc-ı Resûl adlı eseri, Abdülbaki Ârif'in (ö.1713) mesnevi nazım şekli ile yazılmış Mi'râciye adlı eseri, İsmail Hakkı Bursevî'nin (ö. 1724) mesnevi nazım şekli ile yazılmış Mi'râciye adlı eseri, Nayî Osman Dede (ö.1729)'nin Mi'râcu'n-Nebi aleyhi's-selâm adlı eseri, Simkeşzâde Feyzi Hasan Efendi (ö.1690)'nin Mi'râc-nâme adlı eseri, Osman el-Mevlevî (ö.1710)'nin Manzume-i Mi'râciye adlı eseri, Süleyman Nahifî (ö.1738)'nin Mirâcu'n-Nebi adlı eseri, Sarihatipzâde Numan Sâbit (ö.1768)'in Mi'râciye adlı eseri”⁸² ve yine yakın dönemde Muhammed İlhamî (ö.1950'li yıllar) tarafından 1940'lı yıllarda 4+4+3= 11'li hece ölçüsüyle yazılmış Tefsir-i Mi'râcu'n-Nebî adlı eser manzum yazılmış müstakil mi'râciyelere örnek olarak verilebilir.

Müstakil yazılmış mi'râciyelerin dışında divanların içerisinde yer alan mi'râciyeler de vardır. Bunların bir kısmı kaside nazım şekli ile yazılmış olup bir

⁸⁰ Necdet Şengün, v.d., *Tefsir-i Mi'râcu'n-Nebî, Muhammed İlhamî*, Yayınevi Yay, 2016 Ankara, s.17.

⁸¹ Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, s.29.

⁸² Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, s.32.

kısmı ise yine müstakil mi'râciyelerde yaygın olarak kullanılan mesnevi nazım şekli kullanılarak yazılmıştır.⁸³

“Ahmet Yesevî'nin (ö.XI. Asır) kıtalar şeklinde yazılmış Divan-ı Hikmet'inde, Usûli (1538-39) 'nin Divanı'nda, Azmizâde Heletî (ö.1630)'nin Divanı'nda, Neşâti (ö.1674)'nin Divanı'nda, Fasih Ahmed Dede'nin (ö.1699) Divanı'nda, Mehmed Reşid Bosnevi (ö.17-18.asır) 'nin Abdülbâki Arif (ö.1713)'in Divanı'nda, Nabî (ö.1712)'nin Divanı'nda, Arif Süleyman (ö.1786)'ın Vâsık (ö.1751-52)'in divanı'nda, Ali Senâi Efendi (ö.1786)'nin Divanı'nda, Sıdkî Derviş Mehmed (ö.XVIII-XIX. asır)'in Divanı'nda, Sümbülzâde Vehbi'nin Divan'ında, Bursalı İffet (ö.1840)'in Vehbî'nin Divan'ında, Zîver Paşa (ö.1861)'nın Adile Sultan Divan'ında, Osman Sirâceddin (ö.XIX. Asır)'in Divan'ında, Alvarlı Mehmed Lutfî (ö.1956)'nin Hülâsatü'l-Hakâyık adlı eserinde ve daha birçok şairin divanında değişik nazım şekli ile yazılmış mi'râciyelere rastlamak mümkündür.”⁸⁴

“Din, tasavvuf, aşk vs. konulu mesnevilerle birlikte yazılmış eserlerle birlikte yine mesnevi nazım şekli ile yazılmış siyer, hilye, mevlid ve hilye türü eserlerde bir bölüm olarak mi'râc mevzuunda eser veren şâirler den bazıları şunlardır.”⁸⁵

“Bu eserlerden bazıları, Âşık Paşa'nın (ö.1332) Garipnâme adlı eseri, Ahmedî'nin(ö.1412) İskendernâme ve Cemşid ü Hurşid adlı eserleri, Süleyman Çelebi (ö.1422)'nin Vesiletü'n-Necat adlı eseri, Yazıcıoğlu Mehmed'in (ö.1451) Muhammediyye adlı eseri, Cem Sultan (ö.1495)'in Cemşid ü Hurşid adlı eseri, Amasyalı Münirî Çelebi (ö.1520)'nin Siyer-i Nebî adlı eseri, Üsküplü Atâ (ö.1523)'nin Tuhfetü'l-Uşşâk adlı eseri, Fuzûlî (ö.1555)'nin Leyla vü Mecnun adlı eseri, Hamdullah Hamdî'nin (ö.1503) Mevlid ve Leylâ vü Mecnun adlı eseri, Şeyh Galib'in (ö.1789) Hüsnü Aşk adlı eseri, Şemsettin Sivâsî'nin (ö.1597) Mevlid adlı eseri, Kara Fazlî (ö.1563)'nin Gül ü Bülbül adlı eseri, Mustafa Çelebi (ö.1569)'nin Varaka vü Gülşâh adlı eseri, Yenipazarlı Vâlî (ö.1600)'nin Hüsn ü dil adlı eseri, Gelibolulu Mustafa Âlî (ö.1600)'nin Mihr ü Mâh, Riyazü's-salikin ve Tuhfetü'l-Uşşâk, Mehmed Rıfat (ö.1907)'in Sire-i Muhammediye adlı eseri, Ketencizâde Mehmed Rüşdi Efendi (1916)'nin Mevlid adlı eseri, Yusuf sami Efendi'nin (ö.1932)

⁸³ Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, s.33.

⁸⁴ Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, s.34.

⁸⁵ Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, s.34.

Mevlûdü'n-Nebî adlı eseridir. Bunlardan başka onlarca eser daha sıralamak mümkündür.”⁸⁶

İslamî Türk edebiyatının başladığı andan günümüze kadar yazılan edebî mahsüller içerisinde yukarıda sıralandığı gibi çok sayıda mi'râciye ve mi'râc-nâme kaleme alınmıştır.⁸⁷ “Türk edebiyatında mi'râc muhtevalı şiirler sadece divan edebiyatı şâirleri veya divan sahibi mutasavıf şairler tarafından yazılmamıştır. Halk edebiyatı ve aynı zamanda Cumhuriyet Dönemi edebiyatı şairleri tarafından şekil ve vezin bakımından farklılıklar olmakla birlikte mi'râc mevzulu şiirler yazılmış ve yazılmaya da devam etmektedir. Yunus Emre (ö.1320), Şair Âhû (ö. XVII. asır), Tokatlı Âşık Nûrî (ö.1882), Âşık İlhamî (ö. 1987) gibi isimler halk edebiyatında mi'râciye türünde örnek veren şairlerdendir. Yine Osman Kemâlî (ö.1954), Arif Nihad Asya (ö.1975), Necip Fazıl Kısakürek (ö. 1983), Enver Tuncalp (ö. 1992), M. Asım Köksal (ö.1998), Ali Genceli, Mahmut Kaya, Ertuğrul Seyhan ve Murat Yüksel'e ait mi'râc mevzulu şiirler de Cumhuriyet Dönemi ve günümüz edebiyatına örnek verilebilir.”⁸⁸

1.3.2.2. Mensur Mi'râciyeler

Türk edebiyatında manzum mi'râciyelerin yanında onlar kadar çok olmasa da mensur mi'râciyeler de yazılmıştır. Çoğu yazar bu mensur mi'râciyeleri oluştururken edebî bir eser vermekten ziyâde dîne ve ahlâka hizmet etmek, peygamber sevgisini geniş halk kitlelerine ulaştırmak maksadı gütmüştür. Bu sebeple de eserine ismini yazma gereği bile duymamıştır. Dolayısıyla çoğu anonim olarak kalmış olup müellifi belli değildir.

Müellifi bilinmeyen Risâle-i Mi'râciye,⁸⁹ Risâle-i Mi'râcu'n-Nebî,⁹⁰ Mi'râc-ı Muhammed,⁹¹ Tercemetü's-salât Mi'râcû'l-Ârifin,⁹² Mi'râc-ı Muhammed Mustafa,⁹³ Mi'râciye,⁹⁴ Mi'râcu'n-Nebî,⁹⁵ Kitâb-ı Kıssa-i Mi'râc,⁹⁶ Mi'râc Beyân İder,⁹⁷ Mi'râc

⁸⁶ Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, s. 34-35-36.

⁸⁷ Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, S. 38.

⁸⁸ Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, s.39.

⁸⁹ Marmara Üniversitesi Nadir Eserler Koleksiyonu, nr.Y3/03, 101^a-119^a.

⁹⁰ Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi, nr.01810, 87 yaprak.

⁹¹ Süleymaniye Kütüphanesi Özel, Demirbaş nr. 00601, 1^b-54^a.

⁹² Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, nr. E.H.1308, 6^b-11^a.

⁹³ Milli Kütüphane, nr.06 MİL Yz A 7987/2, 106^a-110^b.

⁹⁴ Milli Kütüphane 06 MİL Yz A 3757/9, 52^a-54^b.

⁹⁵ Milli Kütüphane 06 Hk 4888/1, 142 yaprak.

⁹⁶ Süleymaniye Kütüphanesi, Ağa Efendi Tanaçan, nr. 00047-001, 28 yaprak.

⁹⁷ İstanbul Beyazıt Genel Kütüpphane, nr. 529, 1^a-125^b.

Gicesi Oldugunun Hikmetin Beyân İder,⁹⁸ Risâle-i Medhi Mi'râc⁹⁹ adlı mensur mi'râciyelerin yanında müellifi bilenlerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz: Muinüddin Muhammed Emin Hirevî'nin (ö.1547) Mi'râcu'n-Nübüvve adlı eseri, Altıparmak Mehmed b. Mehmed Üskübî'nin (ö.1654) Tercüme-i Mi'râcu'n-Nübüvve Medâric-i Fütüvve adlı eseri, Mûsâ b. Ahmed-el Antakî'nin(ö.XVII. Asır) Mi'râc-nâme adlı eseri, Mahmud Efendi'nin (?) Mi'râciye adlı eseri, Abdullah Efendi (?)'nin Kitâbü'l-Mi'râc adlı eseri.¹⁰⁰

Mensur mi'râciyelerin genel karakterine baktığımız zaman Arapça ve Farsça tamlama ve terkiplerden uzak sade bir dille yazıldığı görülür. Bu tür eserlerin edebî endişeden uzak, eğitime ve peygamber sevgisini yayma amacı güttüğü söylenebilir. Birçok müellif belki bu sebeple ismini yazma gereği bile duymamıştır.

1.3.3. Diğer Edebiyatlarda Mi'râc ve Mi'râc-nâmeler

Hz. Peygamber'in hayatı, yaşadıkları ve mu'cizeleri sadece Türk, Arap ve Fars edebiyatlarında değil diğer Müslüman milletlerin edebiyatlarında da yer almıştır.

“Peygamberimizin en büyük mucizelerinden biri olarak kabul edilen mi'râc hadisesi hakkında doğal olarak İslam memleketlerinde çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Bu eserlerin bazılarında olay başlı başına bir eser olarak mi'râc anlatılırken bazılarında da konunun yeri geldikçe anlatılmıştır.”¹⁰¹

“Türkçe, Arapça, Farsça'dan başka Hintçe ve Malay dillerinde de mi'râcla alakalı eserlerin yazıldığı bilinmektedir. Ortaçağ Avrupa edebiyatlarında İslam sûfilerinin etkisi olduğu aşikârdır. Bu tesirin etkisi Dante'nin İlahi Komedyasında görülür. Metin Akar'a göre Muhyiddin-i Arabî'nin Fütühat-ı Mekkiyesi'nde bulunan mi'râc ile ilgili bilgiler İlahi Komedyada da görülmektedir. Migüel Asin Palacios İlahi Komedyada Muhyiddin-i Arabî etkisini görmüş ve bunu ispat etmiştir.”¹⁰² A. Cüneyt Eren de Risâletü'l-Gufrân üzerine incelemeleri sırasında İlahi Komedyanın

⁹⁸ Süleymaniye Kütüphanesi Reşit Efendi Bölümü, nr. 984,17^b-19^b.

⁹⁹ Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, nr. R. 2052, 7 yaprak.

¹⁰⁰ Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, s.37-38.

¹⁰¹ Arslan, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâme ve Mi'râciyyeler*, s.17.

¹⁰² Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.95.

giriş kısmında Risâletü'l-Gufrân etkisinin görüldüğünü tesbit etmiştir. Her iki durum için de açık olan inkâr edilemez tesirin gerçekliğidir.¹⁰³

Ayrıca XVIII. ve XIX. yüzyılda Litvanya Tatarları arasında da sözlü ve yazılı mi'râcnâme geleneğinin yaygınlığı görülür. Arap harfleriyle ve Beyaz Rus, Leh dillerinde yazılmış Galina Mişkiniene tarafından incelenen ve Hoca Mahmud tarafından yazılan bir mi'râc-nâmede¹⁰⁴ konusu ve etkileri bakımından dikkat çekicidir. Litvanya Tatarları arasında Evliya Kontey efsanesinin oluşmasına neden olan eser içerisinde İslam kültürünün izleri ile birlikte Hristiyan kültürünün izlerini ve diğer taraftan da Türk kültürünün izlerini barındırır.¹⁰⁵

“Timur’un oğlu Şahruh tarafından 15. yüzyılın ilk yarısında Herat’ta Uygur harfleriyle Çağatayca/Harzemce olarak yazdırılan ve her aşaması minyatürlerle desteklenip anlatılmış bir mi'râcnâme mevcuttur.”¹⁰⁶

1.4. Mi'râc ve Mi'râc-nâme ile İlgili Çalışmalar

Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonraki dönemlerde gerek insanlara İslam dinini tanıtmak, İslam ahlakının halk arasında yerleşmesini sağlamak, gerekse de dönemin devlet adamlarının lütuflarına mazhar olabilmek adına müellifler birçok türde sayısız dini eser kaleme almışlardır. Tevhîd, esmâ-i hüsnâ, münâcât, na't, mi'râciye/miracnâme, esma-i nebi, gevhernâme, dolabnâme, sîretü'n-nebi, mucizât-ı nebi, hicretnâme, mevlid, hilye, maktel-i hüseyin, tenbihnâme, muharremiye, vücudnâme, nasihatnâme, ibretnâme, fetvanâme, fütüvvetnâme, minbernâme, istihracnâme, tacnâme, istimdadnâme, ramazannâme, tahassürnâme, tarikatnâme, hadis çevirileri, siyer ve şemayil, kaside-i bürde ve kaside-i bürde çevirileri, muhammediyye ve ahmediyyeler, gazavatnâme, şefa'atnâme, mersiye, maktel, akaid, iman, itikat ve amelle ilgili eserler (fıkıh, namaz, oruç, menasikü'l-hac, kâ'benâme), dinî hikâyeler, meleklerle ilgili manzumeler ve semavi kitaplar ve tevbenâmeler dini konuların işlendiği edebi türler arasında sayılabilirler.

¹⁰³ Kadriye Alkan, *Türk Edebiyatında Mensur Mi'râc-nâmeler ve Musa B. Ahmed Antakî'nin Mensur Mi'râc-nâmesi*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2015, s. 9.

¹⁰⁴ Galine Mişkiniene, *Litvanya Tatarlarına Ait El Yazmalarında Bulanan Mi'râcname*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2011Bahar m(14), s 227.

¹⁰⁵ Alkan, *Türk Edebiyatında Mensur Mi'râc-nâmeler ve Musa b. Ahmed Antakî'nin Mensur Mi'râc-nâmesi*, s.10.

¹⁰⁶ A. Çağlar Deniz, *Şahruh Mi'râc-nâme Tercümesi*, All content following this page was uploaded by A. Çağlar Deniz on 24 April 2019, s.2.

“Bu türlerin içerisinde, en çok kaleme alınan konulardan biri de Hz. Muhammed’in doğumunun, hayatının, nübüvvetinin ve mucizelerinin konu edildiği eserlerdir. Yine bu eserlerin arasında, konu olarak en çok işlenen olaylardan biri ise *Mi‘râc* hadisesidir.”¹⁰⁷

Klasik Türk edebiyatında *Mi‘râciye* kaleme almak yaygın bir durum olduğundan dolayı, edebiyatımızda *Mi‘râciyeler* hakkında bir hayli çalışma yapılmış, makaleler, kitaplar, tezler hazırlanmış, bildiriler sunulmuştur.

Emrah Gülüm,¹⁰⁸ *Türk edebiyatında Mi‘râc-nâmeler Üzerine Hazırlanmış Çalışmalar Hakkında Bibliyografya Denemesi*” adlı makalesinde bahse konu olan çalışmaları aşağıdaki şekilde sıralanmış ve yazarın makalesinde kullandığı imlaya bağlı kalınmıştır.

Müstakil/Kitap İçi Makaleler ve Ansiklopedi Maddeleri

Akar, Metin (1981). “Nâyî Osman Dede ve Mi‘râciye’si”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 1, s. 1-16.

Akar, Metin (1985). “Gülşehrî’nin Felek-nâme’sinde Mi‘râc ve Mu‘cize Motifleri”, *Konevî Dergisi*, C: II, S. 25, s. 13-16.

Akar, Metin (1986). “Mi‘râc-hânlarımız”, *Türk Kültürü Dergisi*, S. 278, s. 374-379.

Akar, Metin (1992). “Erzurumlu Şair Muhammed Lütfi’nin Mi‘râcü’n-Nebî’si ve Mi‘râc-nâmelerimiz Arasındaki Yeri”, *Türk Kültürü Dergisi*, C: XXX, S. 352, s. 498-504.

Akdoğan, Yaşar (1989). “Mi‘râc, Mi‘râc-nâme ve Ahmedî’nin Bilinmeyen Mi‘râcnâmesi”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, S. IX, s. 264-310.

Ayan, Hüseyin (1986). “Abdülbâkî Ârif Efendi’nin Mi‘râciyesi”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, s. 1-11.

Bilgin, Orhan (1999). “Aşkî Mustafa Efendi ve Mi‘râc-nâmesi”, *Prof. Dr. Nihad M.Çetin’e Armağan*, s. 97-116.

¹⁰⁷ Emrah Gülüm, *Türk Edebiyatı’nda Mi‘râcnâmeler Üzerine Hazırlanmış Çalışmalar Hakkında Bibliyografya Denemesi*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research, Cilt: 7, Sayı: 35 Volume: 7 Issue: 35, www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581, 2014. s. 106.

¹⁰⁸ Arş. Gör. Anadolu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, emrahgulum.tde@gmail.com.

Bilkan, Ali Fuat (2008). “Nâbî'nin Mi'râc-nâme'si”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 1, s. 1-8.

Çağatay, Saadet (1963). “Mi'râcnâme”, *Türk Lehçeleri Örnekleri*, Türk Tarih Kurum Basımevi, Ankara, s.175-182.

Develi, Hayati (1998). “Eski Türkiye Türkçesi Devresine Ait Manzum Bir Mi'râc-nâme”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C: XXVIII, s. 81-229.

Duman, Musa (1998). “İbrahim Bey'in Mi'râc-nâmesi”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C: XXVII, s. 169-238.

Düzenli, Yaşar (2001). “Sembolizm Açısından İsrâ ve Mi'râca Yeni Bir Yaklaşım Denemesi”, *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 2, S. 1, s. 31-48.

Ekinci, Ramazan (2013). “Erzurumlu Osman Sirâceddin'in Hayâl-i Bâl Adlı Mi'râciyesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 26, s. 656-687.

Eraslan, Kemal (1979). “Hakîm Ata ve Mi'râc-nâme'si”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi Ahmet Caferoğlu Özel Sayısı*, S. 10, s. 243-304.

Erdoğan, Kenan (1999). “Klasik Mi'râciyelerden Farklı Bir Mi'râciye: Said Paşa ve Mi'râciyesi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 12, s. 163-185.

Erdoğan, Mehtap (2009). “Türünün Farklı Bir Örneği: Hâkim Mehmed Efendi'nin Müstezâd Nazım Şekliyle Yazdığı Mi'râciyesi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 40, s. 75-117.

Esin, Emel (1966). “İsrâ Gecesi, Uygur Mi'râcnâme'sinde Cennet Tasvirleri”, *Türk Kültürü Dergisi*, S. 47, s. 1039-1049.

Esir, Hasan Ali (2009). “Anadolu Sahası Mesnevilerinde Mi'râc Mevzuu”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Hüseyin Ayan Özel Sayısı*, S. 39, s. 683-708.

Ezgi, Suphi (1933). “Mi'râciye (Notası)”, *Nazarî, Amelî Türk Musikisi*, Bankalar Basımevi, İstanbul, s. 102-143.

- Genceli, Ali, "Mi'râc-ı Nebî", *Bugün Gazetesi*, 1.10.1970, s. 5.
- Horovitz, Steven (1964). "Mi'râc", *Türk İslam Ansiklopedisi*, C. 8, s. 347.
- Kara, Mustafa (1998). "Mîrâc, Mi'râciye ve Bursalı Safiye Hâtun'un Vakfiyesi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. VII/7, s. 25-40.
- Karamanlı, Naci (1988). "Mi'râc Olayı", *Din Öğretimi: Eğitim, Bilim ve Sanat Dergisi*, s. 137-139.
- Kaya, Hasan (2014). "Ömer Hâfız-ı Yenişehir-i Fenârî'nin Mi'râciyesi", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 9/6, s.677-718.
- Koner, Muhlis (1956). "Mi'râc Nedir?", *Dinyolu Dergisi*, C: 1, S. 8, s. ?.
- Mişkiniene, Galina (2011). "Litvanya Tatarlarına Ait El Yazmalarında Bulunan Mirâc-nâme", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 14, s. 225-239.
- Nasuhioğlu, Orhan (1974). "Dinî Musikimizin Bir Şaheseri Mi'râciye", *Musiki Mecmuası*, S. 292, s. 4-7.
- Pakalın, M. Zeki (1971). "Miraciye", *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, M.E Basımevi, İstanbul, C: III, s. 540-542.
- Pala, İskender (1986). "Mirac", "Mi'râciye (Mi'râc-nâme)", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler/İsimler/Eserler/Terimler)*, C: VI, Dergâh Yayınları, İstanbul, s. 372-374.
- Pala, İskender (1996). "Mi'râciye ve Osman Dede", *Şairlerin Dilinden*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, s. 168-172.
- Parmasızoğlu, İsmet (1976). "Mi'râc", *Türk Ansiklopedisi*, C: XXIV, s. 230-231.
- Revnakoğlu, Cemalettin Server (1954). "Edebiyatımızda Mevlid ve Mi'râciye III", *Yeni Tarih Dünyası*, S. II/17, s. 690-693.
- Revnakoğlu, Cemalettin Server (1954). "Eski-Klâsik Tasavvuf Edebiyatımızda Mi'râciyeler II", *Yeni Tarih Dünyası*, S. II/16, s. 658-659.

Revnakoğlu, Cemalettin Server (1954). “Mevlidin Bugünkü Hâli ve Mir‘râciyenin Üstünlüğü IV”, *Yeni Tarih Dünyası*, S. II/18, s. 738-739.

Revnakoğlu, Cemalettin Server (1954). “Mi‘râciye Nasıl Kaleme Alındı? V”, *Yeni Tarih Dünyası*, S. II/19-20, s. 765-767.

Revnakoğlu, Cemalettin Server (1954). “Mi‘râciye’nin Diktefon’a Alınması, Bursa ve Üsküdar’da Okunması Münasebetiyle Kutb-i Nâyî Şeyh Osman Dede ve Mi‘râciyesi I”, *Yeni Tarih Dünyası*, S. II/15, s. 615/616-634.

Revnakoğlu, Cemalettin Server, “Üsküdar’da İkinci Mi‘râciye Töreni Münasebetiyle: Mirâciye ve Mevlid”, *Vakit (Yeni Gazete)*, 3.6.1951.

Sır, Ayşe Nur (2013). “Eski Türkiye Türkçesi Devresine Ait Mensur Bir Eser: Risâle-i Mi‘râciye”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 8/1, s. 2257-2349.

Sır, Ayşe Nur (2014). “Risâle-i Miraciye’de İslamî İtikatla İlgili Yer İsimleri”, *Acta Turcica (Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi)*, Yıl: VI, S. 1-1, s. 1-11.

Şentürk, Lütfi (1978). “Mi‘râc’da Resûl-i Ekrem (sav.) Allah’ı Gördü mü?”, *Diyanet Dergisi*, C: XVII, S. 3-4, s. 133-139.

Tanyıldız, Ahmet (2013). “Süleymaniye Kütüphanesi’ndeki 1211 Numaralı Na’t ve Mi‘râciyye Mecmûası”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 8/1, s. 525-547.

Tekin, Başak Burcu (2001). “İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Resimli El Yazmalarındaki Miraç Tasvirlerine Bakış”, *Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı: Sanat Yazıları (Hzl. Mustafa Denктаş – Yıldıray Özbek)*, Kayseri, s. 537-549.

Türkoğlu, Serkan (2013). “Mehmet Fevzî Efendi ve Kudsiyyü’s-Sirâc Fî Nazmi’l-Mi‘râc Adlı Eseri”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 8/13, s. 1617-1644.

Uzun, Mustafa (2005). “Mi‘râciye”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C: XXX, Türk Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, İstanbul, s.135-140.

Yavuz, Kemal (1999). “Anadolu’da Başlayan Türk Edebiyatında Görülen İlk

Mirâc-nâmeler: Âşık Paşa ve Mi'râc-nâmesi", *İlmî Araştırmalar Dergisi*, S. 8, s. 247-266.

Yavuz, Salih Sabri (2005). "Mi'râc", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C: XXX, Türk Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, İstanbul, s. 132-135.

Yekbaş, Hakan (2011). "Sarihatipzadelerden Numan Efendi ve Bilinmeyen Miraciyesi", *Kültür Tarihimizde Sivaslı Bir Aile: Sarihatipzadeler*, Buruciye Yayınları, Sivas, s. 233-271.

Yıldırım, İsmail (2014). "Kerkükî Abdüssettâr Efendi ve Mi'râciye'si", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 9/6, s.1163-1180.

Kitaplar ve Yazma Eserler

Acara, Tacettin (1948). *Mi'râc-nâme*, Ankara: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi BT.

Akar, Metin (1987). *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Bahaeddin, Mehmed (h. 1341). *Mi'râciye*, Amasya: Matbaa-i Livâ.

Çıkman, Zeki (1977). *Mi'râc ve Hamidullah, İmanımızla Oynamayınız*, İstanbul: Murat Matbaası.

Fâiz, Seyyid Muhammed (h. 1307). *Mi'râciye*, Süleymaniye Kütüphanesi.

Fevzî, Muhammed (b.t.). *Kudsiyü's-Sirâc Fî Nazmi'l-Mi'râc*, İstanbul: İstanbul Millet Kütüphanesi.

Geylânî, Abdülkâdir (1974). *Mi'râc Gecesinde Doğan Güneş*, Tercüme: İ. Hakkı Uca, Konya: M.N. Gücüyener Matbaası.

Gündüz, Şinasi vd. (1996). *Dinlerde Yükseliş Motifleri ve İslam'da Mi'râc*, Ankara: Vadi Yayınları.

Hatayî (b.t.). *Mi'râciye*, İstanbul: İstanbul Millet Kütüphanesi.

Kerkükî, Seyyid Abdüssettâr (h. 1326). *Mi'râciye Divanı*, İstanbul: İbrahim Efendi Matbaası.

Kirman, Alâeddin (b.t.). *Süleyman Nahifî'nin Mi'râciye'si*, İstanbul: İstanbul

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kitaplığı.

- Köksal, M. Âsım (1954). *Mi'râc Gecesi*, Ankara: Diyanet İşleri Reisliği Yayınları.
- Mahmud Efendi (b.t.). *Mi'râciye*, İstanbul: Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi.
- Mal' Hatun Dostluk ve Kültür Derneği (1999). *Mi'râc Sempozyumu*, Mal Hatun Dostluk ve Kültür Derneği Kitapları Dizisi 7, Eskişehir: Seha Yayınevi.
- Mecidî (b.t.). *Mi'râciye*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi.
- Mollaibrahimoğlu, Süleyman (1991). *Mi'râc Gerçeği*, İstanbul: (b.y.).
- Mollaoğlu, Mehmet (b.t.). *Mi'râc ve Türkçe Divanlarda Miraciyeler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi.
- Nahîfî, Süleyman (b.t.). *Mi'racü'n-Nebî*, İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi.
- Naîm (b.t.). *Mi'râciye*, İstanbul: İstanbul Millet Kütüphanesi.
- Nâmî (b.t.). *Mi'râciye*, Ankara: Milli Kütüphane.
- Nâyî, Osman Dede (h. 1310). *Mi'râcü'n-Nebî*, Neşreden: Eş-Şeyh Ali Galib, İstanbul: Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- Özdemir, Hikmet (1984). *Mi'rac*, İstanbul: Gonca Yayınevi.
- Poyraz, İrfan (2007). *İsmail Hakkı Bursevî Mi'râciye*, İstanbul: Sır Yayıncılık.
- Servet, Hasan (h. 1265). *Tahmis-i Servet Ber-Mi'râciye-i Sâbit*, İzmir: (b.y.).
- Seyidhan, Kenan (b.t.). *Süleyman Nahîfî Mi'râciyesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kitaplığı.
- Seyyidî (b.t.). *Derbeyân-ı Kıssa-i Mi'râc*, Ankara: Ankara Cebeci Halk Kütüphanesi.
- Sırrî, Abdülbaki Dede (1317). *Manzume-i Mi'râc*, Nâşiri: Tahirü'l-Mevlevî, İstanbul: Asır Matbaası.
- Şeyhülislam Dürrîzâde Mustafa Efendi (b.t.). *Tercemetü's-Salât Mi'râcü'l-Ârifin*, İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi.
- Tatçı, Mustafa ve Kurnaz, Cemal, *Muslihüddin Vahyî / Mi'râcü'l-Beyân Mi'râc'ın Tasavvufî Boyutu*, Kırkambar Yayınları, İstanbul 2013
- Tatlı, Bekir (2008). *Âyet ve Hadislerde İsrâ ve Mi'râc Olayı*, Adana: (b.y.).
- Veysî (h. 1245). *Dürretü't-Tâc Fî Sâhibü'l-Mi'râc*, Mısır: Bulak Matbaası.

Yenişehirî, Hâfız Ömer (b.t.). *Mi'râciye*, İstanbul: İstanbul Millet Kütüphanesi.

Yıldız, Âlim (2011). *Lâmiî Çelebi'nin Mi'râciyeleri, Bursalı Lâmiî Çelebi ve Dönemi*, Editör: Bilal Kemikli ve Süleyman Eroğlu, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Bitirme/Yüksek Lisans/Doktora Tezleri

Akbaş, Sıddıka (2006). *Süleyman Nahîfî'nin Mi'râciyesi (Metin-Muhtevâ-Tahlil)*,

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çimen, Sema (2010). *15. Yüzyıla Ait Anonim Bir Mi'râc-nâme (Transkripsiyonlu Metin)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Güzelişik, Gülten Feşel (1996). *Şeyyad Hamza Mi'râc-nâme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Hacıhaliloğlu, Enver (2006). *Bir Eski Anadolu Metni (Mi'râc-ı Nebi) Üzerinde Gramer İncelemesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İz, Fahir (1938). *Miraç-nâme*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü.

Özdemir, Sema (1996). *Aksaraylı İsa'nın Mi'râciyesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Sertkaya, Osman Fikri (1968). *Mi'râc-nâme: Metin-İndeks*, Yayımlanmamış Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

Tatlı, Bekir (2000). *Kütüb-i Sitte'de İsrâ ve Mi'râc Hadisleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünal, Sadettin (b.t.). *Süleyman Nahîfî, Mi'râciye*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

Bildiriler

Akar, Metin (1983). “Yunus Emre'nin Şiirlerinde Mi'râc ve Mi'râc Motifleri”, XXIII. Türk Dil Bayramı, 3-4 Haziran 1983, Karaman.

Akar, Metin (1987). “Mi'râc Hadisesinin Türk Halk Şiirine Yansıması”, III. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara.

Çiçek, Yakup (1995). “Kur'an'da İsrâ ve Mi'râc”, Mi'râc Sempozyumu, 17 Aralık 1995, Eskişehir.

Eraydın, Selçuk (1995). “Mi'râc'ın Tasavvufî Mahiyeti”, Mi'râc Sempozyumu, 17 Aralık 1995, Eskişehir.

Kurnaz, Cemâl (2000). “Kastamonulu Muslihüddin Vahyî ve Mi'râcü'l-Beyân'ı”, Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu, 21-23 Mayıs 2000, Kastamonu.

Temel, Ali Rıza (1995). “Hadislerle Mi'râc”, Mi'râc Sempozyumu, 17 Aralık 1995, Eskişehir.

Uzun, Mustafa (1995). “Edebiyatımızda ve Musikimizde Miraciyeler”, Mi'râc Sempozyumu, 17 Aralık 1995, Eskişehir.¹⁰⁹

Emrah Gülüm'ün bahse konu olan yukarıdaki makalesinin dışında tespit ettiğimiz çalışmalar:

Alkan, Kariye, “*Türk Edebiyatında Mensur Mi'râc-nâmeler ve Musa B. Ahmet Antaki'nin Mensur Mi'râc-nâmesi (İnceleme-Metin)*”, Adnan Menderes Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2015.

Arslan, Mehmet, *Manzum Mi'râc-nâme ve Mi'râciyeler*, Cumhuriyet Üniversitesi Matbaası, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Cilt 1-2, Sivas 2019.

Baş, Münire Kevser, “Düşünce Hayatımızdaki Pozitivist Yaklaşımların Hz. Peygamber ile İlgili Dinî-Edebî Türlerle Etkisi: Mi'râciye Örneği”, *Türkiye'de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, Cilt 1, İstanbul 2016 ss.2-19.

Dikmen, Melek, “Son Müstakil Mi'râciyelerden Biri: Mehmed Bahaeddin ve Mi'râciyesi”, *Ekev Akedemi Dergisi*, Sayı 67, 2016, s.237-260.

¹⁰⁹ Emrah Gülüm, *Türk Edebiyatı'nda Mi'râcnâmeler Üzerine Hazırlanmış Çalışmalar Hakkında Bibliyografya Denemesi*, s.107-113.

Demirkazık, H. İbrahim, “Mecidi’nin Mi’râciyesi”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/8 Spring 2015, p. 849-886.

Güngördü, Bahri, *Nâyi Osman Dede’nin Mi’raciyesinin Türk Musikisindeki Yeri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1993.

Kaplan, Yunus, “Bursalı Levhî ve Mi’râciyesi”, *Uluslararası Türçe Edebiyat Kültür Dergisi*, Sayı. 5/1 2016 s.226-256.

Kaya, Hasan, “Ömer Hâfız-I Yenişehir-İ Fenârî’nin Mi’râciyesi”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/6 Spring 2014, p. 677-718, Ankara-Turkey, s.683-684.

Keleş, Reyhan, *Divan Şiirinde Mi’râciye Kasideleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2018.

Koç, Hamza, “Ahmed-i Rıdvan’ın Manzum Kaside-i Bürde Tercümesi”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, Cilt 5, Sayı 12, Temmuz 2018, s. 9-31.

Koyuncu, Zeynep, “Manzume-i Nasâih Alâ Meşrebi’t-Tasavvuf’tan Mi’râc-nâme Türüne Yeni Bir Örnek”, *Jurnal of Turkish Language and Literature*, Volume 3, Summer 2017, s.90-105.

Mermer, Ahmet vd, “Eski Türk Edebiyatında Edebî Türler”, *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları 15. Baskı Ankara 2015, s.299.

Şener, Hasan, *Türk Edebiyatında Mi’râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî’nin Beyan-ı Mi’râc Başlıklı Manzumesi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi The Journal of International Social Sciences C.26, S.2, Elazığ 2016 s.77-9.

Ürkmez, Ertan, *Türk İslam Mitolojisi Bağlamında Mi’râc Motifi ve Türkiye Kültür Tarihine Yansımaları*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015.

Uluscu, Gizem, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Mi’râc-nâme (Metin-Gramer-Dizin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.

Yörür, Ali, “Edirne Valisi Ahmet İzzet Paşa’nın Mi’râciyesi”, *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Güz 2008 Sayı 3, Sayfa 136-145.

II. BÖLÜM

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN MENSUR BİR Mİ'RÂCİYE

2. Eser Hakkında Bilgi ve Değerlendirmeler

“Mi'râcu'n-Nebî” adını taşıyan eserimizin yazarı meçhuldür. Yazar eserin herhangi bir yerinde ismini zikretmemiştir. Kitap, el yazması bir eserdir. Dili zamanına göre oldukça sâdedir. Eserde çok sayıda âyet ve dualara yer verilmiş ve bu kısımlar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazarın anlaşılmasında ve belki de okunmasında zorluk olabileceğini düşündüğü çok az kelimedede harekeleme mevcuttur. Bunun dışında âyetler de dâhil harekeleme yoktur. Âyetlerin [1b]'de geçen İsrâ sûresi bilgisi dışında Kur'an-ı Kerim'in neresinde hangi sûrede geçtiği verilmemiştir. Sadece “Kelâm-ı Kadîm'de yâd kıldı, Kur'an-ı Azîm'inde yâd kıldı.” gibi ifadeler kullanmıştır. Âyetlerin meâli dipnotlarda verilmiştir. Eserin sayfalarının takip edilebilmesi ve kaybolmaması için geleneğimizde var olan bir uygulama (çoban) ile sayfa altında sol tarafta bir sonraki sayfanın sağ üstteki ilk kelimesi yazılmıştır. Bir nevi sayfa numaralandırma işlemi olan bu klâsik sayfa numaralandırma ya da bilgilendirme sistemi kullanılmıştır. Eserin kolay okunması ve sayfaların takip edilebilmesi için tarafımızdan eserin kapak sayfasına [1a] ve sonraki sayfasına [1b] sayfa numarası verilerek eserin sayfaları numaralandırılmıştır. Eser, bu numaralandırma şekline göre [59a] ile sona ermiştir. Konumuzu oluşturan bölüm ise [1a] kapak sayfası ile başlamış ve [31b]'de nihayet bulmuştur. Eserin bundan sonraki kısmında “*Hikâyet-i Kıyâmet Ahvâlini Beyân İder ve Buyurur*” başlıklı bir hikâye mevcuttur.

Eserin herhangi bir yerinde yazarın ismi zikredilmemiştir. Bu sebeple hakkında her hangi bir araştırma yapılamamıştır. Eserden hareketle mutasavufî bir düşünceye sahip olduğu ve İslâmî bir terbiyeden geçtiği, iyi bir Kur'an ve hadis eğitimi aldığı söylenebilir. Eseri oluştururken doğal olarak oluşan edebî sanatların dışında edebî bir gaye gözetmediği, Hakk'a ve halka hizmeti ön planda tuttuğu ve peygamber sevgisini geniş halk kitlelerine ulaştırmak amacı güttüğü görülmektedir. Eserin öğrenci eğitiminde, halk sohbetlerinde, mi'râc kandillerinde, siyer öğretilerinde anlatılmak üzere kaleme alındığı düşünülmektedir. Çünkü yazarın kullandığı dil, sâdedir ve üslup açısından öğretme amacı ön plandadır. Halk dili konuşma ve ifadeleri geniş yer almaktadır.

2.1. Eserin Şekil Özellikleri

Eser, karton kapaklıdır ve el yazması mensur bir eserdir. Boyutlarını A5 boyutlarındadır. Her sayfada 19 satır mevcuttur. Kapak battal ebru ile renklendirilmiş ve ciltlenmiştir. Ciltler yıpranmış yer yer tahribatlar oluşmuştur. Dış kapak sayfasından sonra kapağın iç kısmında Osmanlı rakamları ile bir kısım özel sayı hesaplamaları yapılmıştır. Bunun konu ile ilgisi olmayan bir kısım kişisel hesaplamalar olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ne olduğu tam anlaşılamayan bir kısım kişisel notlar da düşülmüştür. Üç sayfadan oluşan bu kişisel hesaplamalar ve notlardan sonra gelen boş sayfada eserin Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphânesi Yazma Eserler Katalogunda 150 numarada kayıtlı olduğu yazılmıştır. Yukarıda da zikredildiği gibi eserde geçen âyetler ve dualar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bazı yerlerde yazarın ya da eseri yazıya geçiren kâtibin okunmasının zor olacağını düşündüğü kelimeleri harekelendirdiği oun dışında âyet ve dualar da dâhil harekelenme olmadığı görülmüştür. Sayfaların takip edilmesi ve kaybolmaması için klâsik geleneğimizde var olan sayfanın sol altında bir sonraki sayfanın sağ üstündeki ilk kelime yazılmıştır. Eserin tam olarak takip edilebilmesi ve okunabilmesi için kapak kısmına [1a] sonraki sayfalara [1b], [2a], [2b], [3a], [3b]... numaraları verilerek sayfalar numaralandırılmıştır. [1a] ile başlayan ve [31b] ile biten bölüm konumuzu oluşturan mi'râciyedir Bu kısımdan sonra [31b] ile başlayıp [59a] kadar devam eden “*Hikâyet-i Kıyâmet Ahvâlini Beyân İder ve Buyurur*” başlıklı bir hikâye mevcuttur.

2.2. Eserin Yazım Tarihi

59/a ile biten son kısımda yer alan ve konumuzla ilgisi olmadığı için Latin harflerine çevirilmeyen “*Hikâyet-i Kıyâmet Ahvâlini Beyân İder ve Buyurur*” adlı hikâye bölümünün sonunda [59a] Sene Hicrî 1212 (1797-1798) tarihi kayıtlıdır. Bu tarihten hareketle bu eserin 18. yüzyılın son senelerinde yazıldığı veya istinsah edildiği görülmektedir.

2.3. Eserin Dili ve Cümle Yapıları

El yazısı ile yazılmış olan eser yazarın kendisinin kaleme aldığı nüsha mı yoksa sonradan bir müstensih tarafından çoğaltılmış bir nüsha mıdır? Bu konuda net bilgiye ulaşmak mümkün olmamıştır. Öğretme amacı güdülerek yazıldığı tahmin edilen eserde çokça Arapça ibareler, ayet iktibasları ve dualar gibi yabancı kelime ve

terkipler olsa da genel anlamda sade bir dil kullanılmıştır. Mezkûr eser XVIII. yüzyılın son döneminde yazılmıştır. Her ne kadar bu yüzyılda yazılmış olsa da Eski Anadolu Türkçesi (13 ve 15. yüzyıl arası)¹¹⁰ döneminde kullanılan “*Tengri, Tengri Te ‘âlâ, ol, şol, olupdur, kim, eydür, aydur, ider, didi, veriser, isteyicek, turur, kaçan kim gidiserdür, turgıl...*” gibi ifadeler kullanıldığı gözlenmektedir.

[1b] sayfa numarası ile başlayan başlangıç sayfasında Arapça tamlamalarla oldukça uzatılmış cümle dışındaki cümleler çok fazla uzun değildir. Tam anlaşılır ve kısa ifadeler vardır. Çoğunlukla yüklemli sona olduğundan kurallı cümlelerden oluşmaktadır.

Mi ‘râc gicesinüñ ‘acâyibini ve ğarâyibini şerh eyledi kim Rebi ‘u ‘l-evvel ayınüñ yirmi yedinci gicesi ol gice işneyn gicesi idi. Resûl ğazreti mi ‘râca çıktı ve dahı ba ‘zı ‘ulemâ katında Receb ayınüñ yigirmi yedinci gicesi mi ‘râc kıldı. [2a]

Ħağ Te ‘âlâ kudretinden bir ħub canāvâr yaradupdur. Gövde kaţır gövdesinden kiçidür ħımâr gövdesinden uludur. Ħod yüzi âdem yüzi gibidür. Yañağları at yañağları gibidür. Yelesi başı incüyle zümrüd birle bezenmişdi. İki bölük saçı var idi. İltakuz ili gibi eldürür idi. İki gözi yıldız gibi aydınlığ virürdi. Her ‘uzvın Ħağ Te ‘âlâ bir kıymetlü nesneden yaratmışdı. [3a]

Mîkâ ‘îl geldi. İki ğadeğ getürdi. Nûr ile örtülü biri süd ve biri süci idi. Baña eyitdi kim: “Yâ Muĥammed şallallâĥü ‘aleyhi ve sellem şun.” didi şundum. Süd ğadeĥin aldum ve içdüm. [4b]

Perdesiñ açğıl.” didi ve andan perdesin giderdi ve bağdum, gördüm. Şol ğadar ‘azâblar var kim bunu ben gördüğüm sâ ‘at dükeli tamuları unuttım ve başımı secdeye ğodum. [25b]

Değişik sayfalardan alınan yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi kısa ve anlaşılır cümlelerin yanında “ve, kim” bağlacı ile bağlanan aşağıda değişik sayfalardan alınan bağlı cümleler de vardır.

“ve” bağlacı ile bağlanmış cümleler:

Baldan tatlu ve ğardan şoğuğ idi ve ammâ dibine biraz ğodum ve ğadehi gerü Mîkâ ‘îl’e virdüm ve baña eyitdi kim “Yâ Muĥammed şallallâĥü ‘aleyhi ve sellem

¹¹⁰ Ali Akar, *Eski Anadolu Türkçesi Ders Notları I*, Muğla 2014, s.2.

eger bu südi hep içseñ hîç ümmetüñ tamuya girmeye idi ve ammā Hāk Te‘ālā öyle hüküm itmişdi “Netmek gerekdür.” didi ve andan Cebrā’ıl eyitdi: [4b]

Bir ucu yerde bir ucu göge derinmiş ve andan şol ayağum şahrā taşı üzerine başdum ve andan Cabrā’ıl ‘aleyhi’s-selam eyitdi: [6a]

Bir ferişteh dahı gördüm ki yetmiş başı var ve her başında yetmiş dili var ve her bir dili yetmiş dürlü tesbîh okurlar ve andan dahı geçdüm. [10b]

Beytü’l-Ma‘mūrı gördüm. Hāk Te‘ālā Hāzretleri anı kızıl yākūtdan yaratmışdur ve andan yetmiş biñ ferişteh geldi beni ziyāret kıldılar ve gerü Beytü’l-Ma‘mūr’a gitdiler ve ben Cebrā’ıl’e şordum. [12a]

Hāk Te‘ālā Hāzretleri ol odı deñiz içinde şaqlar ne ol deñizi göyündürür ve ne ol deñiz odı söyündürür ve nice feriştehler ol deñizde urıtururlar ve heybetinden gözlerüm kamaşdı ve Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām’a şordu. [14a]

Nürdan ve ol perdeler ay ve gün gibi belk ururdu ve her bir perdenüñ eni yüz biñ yıllık yoldur ve bir perdeden bir perdeye degin yetmiş bin hicāb oddan geçdüm ve yetmiş biñ hicāb incüden geçdüm ve yetmiş biñ hicāb yākūtdan [17a]

“**kim**” bağlacı ile bağlanmış cümleler:

Hîç āhreti görmezlerdi ve dahı ol koyunlar **kim** gördüñ anlar senüñ şol ümmetüñ meşelidür **kim** anlar yoħsul kavimdür ve ol arslan ol yoħsul kavmüñ nāi’bleridür ve ol geyikler senüñ ol za‘ıf kavmüñ pādişāhlarıdur kim zulümle yoħsulları incidüp mälları alur dahı henüz tuymazlar ve ol kofa **kim** kuyuya tolu girür ve girü boş çıkar. Ol senüñ ümmetüñ meşeldür **kim** birbine gıybet ve bühtān iderler ve kendü tātaların iblis tātına dönderürler ve ol ādem **kim** odın devşürmiş dahı anı getüremez gerü üstüne yağar senüñ sol ümmetüñ meşelidür kim günāh işler ol günāhına tevbe kılmadın gerü günāh işler ve ol yılan **kim** ininden çıkar gerü ol ine sıgmaz.[5a]

Yā melekül-mevt kaçan **kim** can alursın sen mi verürsın [12b]. Bir kürsī getürdi, Aķ incüden ve ayakları kızıl yākūtdan idi ve ben ol kürsīnüñ üstinde oturdum. [19a]

Cümlelerinde siyah olarak gösterilen bağlaçlarda olduğu gibi bağlaçlarla birbirine bağlanarak sıralanmış cümleleri artırmak mümkündür.

Eserin birçok yerinde Hz. Peygamber'in Cebrâ'il, Mika'il, Azrâ'il gibi büyük meleklerle karşılıklı konuşmaları vardır.

Hazret-i Resül Cebrâ'il'e sordu ki: Yâ karındaşım bu ne cānāvardur. Eyitdi: “Yâ Raşūlallāh Uçmağ Burāklarındandır. Sen bincek Burākdur. [3a]

Yâ karındaşım Cebrâ'il bunlar kimlerdür?” Didüm. Cebrâ'il ‘aleyhi's-selām eyitdi: “Bunlar ol kişilerdür kim dünyāda süci içerlerdi ve “tevbe etmeden dünyādan giderlerdi.” didi. [8b]

‘Azrâ'il ‘aleyhi's-selām eyitdi: “Yâ Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem benüm ‘özrüm baña bağışla.”Didi. “Zirā ben seni bildüm.” didi ve eyitdi ki: “Yâ Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem beşāret olsun saña kim Hağ Te‘ālā Hazretleri bu gece saña kerāmetler viriserdür. Mübārek olsun.” [12b]

Mikā'il ‘aleyhi's-selām'a sordum ki: “Bu ne feriştehlerdür.”Didüm. Andan Mikā'il ‘aleyhi's-selām eyitdi: “Yâ Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bunlar rūhānilerdür ve arşuñ perdesin bunlar bekler. [16b]

İçerüdan āvāz geldi ki “kimsin?” ve Cebrâ'il ‘aleyhi's-selām eyitdi: “Benem ve benümle Mikā'il'dür ve Muhammed Muştafa şallallāhü ‘aleyhi ve sellemdür.” Didü ve Rıdvan eyitdi kim: “el-hamdü lillāhi rabbi'l-‘ālemīn. [20b]

Yâ Cebrâ'il bu ne kavmdür?” Didüm ve Cebrâ'il ‘aleyhi's-selām eyitdi: “Yâ Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bunlar Mūsā peygamberüñ kavmidür. [28a]

Metin içerisinde bol miktarda ayet iktibasları ve Arapça dualar vardır.

Netekim Qur'an içinde yād kıldı: **“kellā inne kitābe'l-ibrāri lefi ‘illiyīn ve ma-edrāke ma-‘illiyūn”**¹¹¹ [7a]

Netekim Hağ Te‘ālā Kur'an-ı ‘Azīm' içinde yād kıldı: **“ve min kavmi Mūsā ümmetün yehdüne bi'l-hağğı ve bihī ya‘dilün”**¹¹² [28a]

“Hağ Te‘ālā Hazretleri kelāmında buyurur: **”vellerzine yeknizüne'z-zehebe ve'l-fığdate velā-yünfikūnehā fi-sebilillāhi fe-beşşirhüm bi-‘azābin elīm”**¹¹³

¹¹¹ (Hayır sandıkları gibi değil) iyilerin yazısı “İllyyin”dadır. “İllyyun”un ne olduğunu sen ne bileceksin.” Mutaffifin 83/13-19.

¹¹² “Mūsā'nın kavminden (insanları) hak ile doğru yola ileten ve onunla adaletli davranan bir topluluk da vardı. Araf 7/159.

¹¹³ “Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azabla müjdele.” Tevbe 113/34.

Andağı feriştehler bu tesbîh ider kim: “**sübḥāne’l-melikü’l ḳuddūs sübbūhun ḳuddūsün rabbü’l melāiketü ve’r-rūḥ rabbü’l-erbābi ve müsebbibü’l-esbāb sübhāne’l-‘azīmü’l-a‘zam.**” [6b]

Bir ferişteh daḥı gördüm teninüñ yarusı oddan yarusı ḳardan ve bu tesbîhi okur kim. “**sübḥānellezi “yüsebbihu’r-ra‘dü bi-hamdihî ve’l melāiketü min ḥifetih”¹¹⁴ sübhānellezi ellefe beyne’s-selci ve’n-nār**” [9b]

Şöylekim ne od ḳarı eridür ve ne ḳar odı söyündürür ve ol feriştenüñ tesbîhi budur: “**sübḥāne men ellefe beyne’s-selci ve’n-nār Allāhümme ellif beyne’l ḳulübi’l-‘abdi kemā ellefe beyne’s-selci ve’n-nār**” [17a] ... gibi

2.4. Eserin İmlâ Hususiyetleri

Yazıda doğabilecek karışıklıkların önüne geçmek, yanlış okumayı önlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, herkesin aynı şekilde yazıp okumasını sağlamak için belirlenmiş olan kurallara imlâ kuralları denir.¹¹⁵

Eserin, açık ve anlaşılır bir dili vardır. Döneminin yaygın kullanılar Türkçesiyle yazılmıştır. Bu durum müellifin sanat yapmak edebî bir eser oluşturmaktan ziyade halkın kolayca okuyup anlaması, geniş kitlelere ulaşması amacını gütmekten kaynaklanmaktadır.

Eserin imlâ özellikleri üzerindeki özet bazı değerlendirmelere aşağıda yer verilmiştir.

Eserin geneline baktığımız zaman Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil hususiyetlerinden örnekler taşımaktadır. “*Tengri, Tengri Te‘âlâ, ol, şol, olupdur, kim, eydür, aydur, ider, didi, veriser, isteycek, turur, kaçan kim gidiserdür, turgıl...*” gibi kullanımlarda olduğu gibi.

Eserin, [1b] sayfa numarası ile numaralanan ilk sayfasında oldukça uzun Arapça tamlamaya verilmiştir Ancak ilerleyen sayfalarda geçen “*Hasene İslâmuḥā, Rabbūke yakraūke’s-selām ve yehissūke bi’t-tahiyyetive’l-ikrām, el-hamdü lillāh, sıfatü’s-semāi’l-evvel, sıfatü’s-semāi’r-rābi...*” gibi birkaç yabancı tamlama dışında bu tür kullanımlara pek rastlamayız.

¹¹⁴ “Gök gürültüsü Allah’ı överek tesbih eder; O’nun korkusundan dolayı melekler de buna katılır.” Ra’d 13/13.

¹¹⁵ <https://imla-kurallari.nedir.org/> (22.03.2021).

Eserde imlâ ve noklama işaretleri yoktur. Âyetler ve dualar kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Okunmasında zorluk veya yanlış okunabileceğini düşünülen kelimelerde harekeleme yapılmıştır. Geçmişte noktalama işaretleri olmadığı için bu işaretlerin yerine geçen "ve" bağlacıyla bağlanan uzun cümleler kullanılmıştır.

"Dedi/didi" kelimesi bazen ددى (dedi) şeklinde yazılırken bazen de ديدى (didi) şeklinde yazılmıştır. Müellifin ديدى (didi) ifadesini esas alınarak çeviri metninde okumalar (didi) şeklinde yapılmıştır.

[11b]'de geçen kavmi قومن kelimesi yanlışlıkla قومك şeklinde yazılmıştır.

[12b] de geçen selâmın kelimesi سلامن şeklinde yazılacakken yanlışlıkla سلامك şeklinde yazılmıştır.

[18a]'da ديدارك (didârñ) kelimesi muhtemelen yanlışlıkla ديرازك (dirâzññ) şeklinde yazılmıştır.

Eserde geçen dar-düz ünlüler (ı,i), geniş-yuvarlak ünlüler (ö,ü,o,u) olarak, bazen de geniş-yuvarlak ünlüler [ö.ü,o,u], dar-düz ünlü [ı,i] şeklinde kullanılmıştır. Siyah olarak belirtilen ekler bu şekilde kullanılmıştır.

Nice çıktı nice indi cümlesinüñ hikâyetini söyledi. [1b]

Resül hazretine korku düşdi. [2a]

Döndüm bakdum(bakdım), gördüm ki taş kopmuş (kopmuş) bile. Andan ben eyitdüm (eyittim). [6a]

Andan dahı öte geçdüm (geçdim), gördüm nice ferîştehler bir bölük âdem oğullarını getürdiler (getirdiler). [7a]

Yâ melekül-mevt kaçan kim can alurstın sen mi verürsin(verirsin). [12b]

Bir kürsî getürdi (getirdi), Aķ incüden (inciden) ve ayakları kızıl yâķütđan idi ve ben ol kürsîññ (kürsüññ) üstünde(üstünde) oturdum

[19a] didi ve ve kapuyı açdı.[14b]

Ĥaķ Te 'âlâ Ĥazretleri Sidretü 'l-Müntehâ 'yı nürđan yaratmışđur(đır).[14a]

Geniş-düz ünlü olan (e) dar-düz ünlü olan (i) şeklinde kullanılmıştır.
Receb ayınuñ yigirmi yedinci ġicesi (ġecesi) mi 'râc kıldı. [2a]

Ĥadehi gerü Mîķâ 'il'e virdüm (verdim). [4a]

Tañrı Te ‘ālā Hazretlerine kim bu gıce (gece) saña ne kerāmet vıriserdür.[7a]

İçlerinde tolu cahım ve zaqqüm virür (verir) anlara kim içüñ dirler(derler) ve anlar feryād iderler (ederler).[8b]

didı (dedi) ve ve kapuyı açdı. [14b]

Ümmetüñi dilegil ne kadar gerekse vıreyin (vereyim).[19b]

Yohsula ve miskine ta ‘ām vıreler (vereler). [20a]

Yemiş yemege isteyicek (isteyecek) ol ağaçlar. [22b]

Zirā bu gıce mübārek gıcedür [27a]

2.5. Eserin Mensur Mi‘râc ve Mi‘râc-nâmeler Arasındaki Yeri

Mensur olan “**Mirācu’n-Nebi**” adını taşıyan ve “Hāzā Kıtab-ı Mi‘rāciye” başlığı ile başlayan ve birçok özelliği incelememiz içerisinde sıralanan eserin diğer mensur mi‘râc-nâmeler arasındaki yerine ilişkin değerlendirmeler aşağıda verilmiştir.

Tercemetü’s-salât Mi‘rācu’n-Ârifin bu eserin müellifi belli değil, mütercimi Şeyhülislâm Dürrişâde Mustafa Efendi (ö. 1175/1761) Müstensih ve istinsah tarihi belli değil. “Hakîkât-ı salât nedir duhûlu ile’s salât ve hurûc-ı mine’s salât ne vechiledir beyân buyurula.” başlığıyla başlayan eser, “...diyü ol vakitte redd-i selam iderler ifadesiyle son bulur.” Bu eser aynı adı taşıyan Arapça eserin tercümesidir. Tercümeyle esas alınan metin de aynı mecmuanın başında yer almaktadır.¹¹⁶

Eser Mi‘râcın iki aşamada olduğunu anlatır. İlki Mescid-i Harâm’dan Mescid-i Aksâ’ya kadar olanıdır. İkincisi ise Mescid-i Aksâ’dan melekût âlemine yapılan seyahattir. Ruhlar âlemi ile ilgili mi‘râcı de ikiye ayırır. Birincisi şehâdet âleminden gayb âlemine, ikincisi gayb âleminden gaybü’l-gayb âlemine yapılan urucdur. Eserde ümmete hediye olarak beş vakit namazın verildiğinden ve namazın mü’minlerin mi‘râcı olduğundan bahsedilir. Ağır bir dille yazılmıştır.¹¹⁷

Risâle Fi Medh-i Mi‘râc adını taşıyan ve müellifi bilmeyen Sultan I. Mahmud zamanında telif edilen eserin istinsah tarihi H.1752’dir. Kısa bir risâle olan eser Hz Peygamber’in övgüsüyle başlar ve göğsünün yarılıp temizlenmesi ve göklere urucu, Sidre’ye varışı Refrefe binip Canâb-ı Hakk ile görüşmesi dile getirilir.

¹¹⁶ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi‘râc-nâmeler*, s.105.

¹¹⁷ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi‘râc-nâmeler*, s.106.

Mi'râcını tamamladıktan sonra Ümmü Hânî'nin evine geri döner. Yazılış zamanı bildirilir ve dua ile sona erer.¹¹⁸

Mi'râc Beyân İder Müellifi belli olmayan bu eserin istinsah tarihi ve müstensihî hakkında bilgi yoktur. İri nesih yazıyla yazılmıştır. Allah'a hamd ve Hz. Peygamber'e salât ü selâm ile başlar. Mensur eserlerin en güzeli olan bu eser, mi'râcın bütün motifleri ile süslenmiştir. Eserin giriş bölümünde ümmetinin günahları kendisine gösterilir. Buna çok üzülür. Sonra göklere mi'râca davet edilir. Eserde diğer mi'râciyelerde görülmeyen motifler de vardır. Kudüs yolunda görülen delikli taş, su almak amacıyla kovayı kuyuya salan ve boş olarak geri çeken adam misalleri bunların arasında sayılabilir. İkinci kat gökte Hz Musâ ve İsâ'nın annelerinin görülmesi dördüncü kat gökte İshâk, Yâkup ve Lût peygamberlerin varlığı; yedinci kat gökte Tevrât, Zebûr, İncil ve Kur'an okuyan meleklerden bahsedilmesi Arş'ın altına kadar Refref'ten ayrı bir varlık olan konuşan at ile gitmesi bu gibi değişik motiflerden sayılabilir. Mi'râcdan dönüş esnasında iki büyük şehre uğramaları bunları İslâm'a daveti Yecüc ve Mecüc dağları ile bu dağların halkını İslâmiyet'e davet etmeleri eserin orijinal yönleri arasındadır. Bu eserde diğer eserlerde birinci kat gökte behsedilen namaz vakitlerini bildiren Horos adlı melek ile Hz. Âdem dördüncü kat gökte gösterilmiştir. Diğer eserlerde geçen süt, bal ve şarap bu mi'râcnamede de yer almıştır. Yazar ara sıra okuyucularına da nasihat eder. Uygun yerlerde dinî bilgiler verir. Eserin üslubu, edebi ve tahkiyelidir. Hülâsa bu eser mensur olarak ele alınan eserlerin en güzel numûnesidir.¹¹⁹

Mi'râc Gicesi Olduğunun Hikmetin Beyân İder adını taşıyan eserin müellifi M. Emin Hirevî (ö.1547)'dir. Tercüme ve istinsah tarihi belli değildir. Eserde iki bölüm mevcuttur. Birinci bölümde hadisenin niçin gece cerayân ettiği anlatılır. Bunun beş sebebi sıralanır. İkinci bölümde mi'râc hakkında hadis rivâyet eden otuz kişinin isimleri sıralanır. Eser telif bir eser değildir yazarın Mi'râcu'n-Nübüvve adlı eserinin birkaç yaprağının tercümesidir. Kendisi hakkında bilgi bulunmayan mütercim kendisi bazı ilaveler de yapmıştır.¹²⁰

¹¹⁸ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.107.

¹¹⁹ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.109.

¹²⁰ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.109.

Bazı eserlerin müellifleri bilinmemekle beraber mensur mi'râciyelerden bazıları şöyledir.¹²¹

Müellif	Eser
(?)	Risâle-i Mi'râciye
(?)	Risâle-i Mi'râcu'n-Nebi
(?)	Mi'râc-ı Muhammed
(?)	Mi'râc-ı Muhammed Mustafa
(?)	Mi'râciye
(?)	Mi'râcu'n –Nebî
(?)	Kitâb-ı Kıssa-i Mi'râc
Altıparmak Ahmed b. Mehmed Üskübî (Ö. 1033/1624)	Terceme-i Mi'râcu'n-nübüvve fi Medâric-i Fütüvve
Mûsâ b. Ahmed el Antakî (XVII. Asır)	Mi'râc-nâme
Mahmud Efendi	Mi'râciye
et-Talakanî Nureddin Ali b. Gickâne Seyyid Ali (?)	Mi'râc-nâme
Abdullah Efendi	Kitâbü'l Mi'râc

“İslâmî Türk edebiyatının başladığı dönemden günümüze gelinceye kadar kaleme alınan edebî mahsullerde yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere çok sayıda mensur mi'râciye, ve mi'râc-nâme kaleme alınmıştır. Mi'râc muhtevalı şiirler sadece divan edebiyatı şairleri veya divan sahibi mutasavvıf şairler tarafından yazılmamıştır. Halk edebiyatı aynı zamanda Cumhuriyet dönemi edebiyatı şairleri tarafından şekil ve vezin bakımından farklılıklar olmasına rağmen mi'râc mevzulu şiirler yazılmış ve yazılmaya devam etmektedir.”¹²²

Bizim inceleme konumuz olan eserimizde işlenen vak'alar da diğer örneklerinde olduğu gibi yatsı namazından sonra Ümmü Hâni'nin evinde Mekke'de başlar. İsrâ ve Mi'râc şeklinde gerçekleşir. Göklere yükselme, sâir melekler ve

¹²¹ Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, s.37-38.

¹²² Keleş, *Divan Şiirinde Mi'râciyye Kasideleri*, ss.38-39.

peygamberlerle ve Cenâb-ı Hak ile görüşme, cennet cehennem, cennet ve cehennem ehlinin hallerinin gösterilmesi, ardından Beytü'l-Makdis'e geliş ve bir sonraki namaz vaktinde tekrar Mekke'ye dönüşle biter. Genel hatlarıyla olay, mekân ve kişilerin hemen birçoğunda bu minvalde olmasına rağmen ayrıntılarda farklılıklar mevcuttur. Mesela Hz. Peygamberin göğsünün yarılıp temizlenmesi hususuna eserimizde yer verilmemiştir. Kendisine mi'râc müjdesi verildikten sonra Beytullah'a gittiği zezem suyu ile gus edip iki rekât namaz kıldığı ifade edilmiştir. Yine "Refref"de eserimizde eserimizde yer almamıştır. Onun yerine Mikâil'in kanadında yükseldiği Sidre-i Müntehâ'dan sonra Hz. Peygamber kendisi seyahat etmiştir. Ayrıca diğer eserlerde pek yer almayan "Nerdüban" adlı bir binit veya merdiven ile göklere yükseldiği ifade edilmiştir.

2.6. Eserin Muhteva Bakımından İncelenmesi

Mi'râcu'-Nebi adını taşıyan Hâzâ Kitâb-ı Mi'râciye başlığı ile başlayan ve müellifi bilinmeyen bir mi'râciye olan eserimiz konusunu İsrâ sûresi 1. âyette geçen *"Bir gece kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm'dan çevresini mübâharek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah eksikliklerden münezzektir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir"*¹²³ ilahi ifadedden almaktadır.

Bu güne kadar incelenen mi'râciyelerin hemen hepsinin kaynaklığını teşkil eden İsrâ ve Necm sûreleri esere de kaynaklık etmiştir. Olaylar benzer şekillerde başlamış ve neticelenmiştir. Bir kısım ayrıntı farkları olmakla birlikte Hz. Peygamber, Mekke'de Ümmü Hâni'nin evinde yatsı namazını kılmış ve hafif uyuklarken Cebrâil'in gelmesi ve mi'râcı müjdelemesi ve kendisini alıp Beytullah'a götürmesi orada zezem ile gusl etmesi, iki rekât namaz kılması ile başlamış, önce Kudüs'e Mescid-i Aksâ'ya Burak vasıtası ile gitmesi orada peygamberlere namaz kıldırması ardından göklere yükselmesi, her kat gökte karşılaştığı peygamberler melekler ve en sonunda Cenab-ı Allah ile tekellüm etmesi, beş vakit namaz, bir ay oruç, birçok müjdeler ve başından geçen ve şahit olduğu birçok olaydan sonra tekrar önce Mescid-i Aksâ'ya ardından bir sonraki namaz vaktinde Mekke'ye dönmesi ile sona ermiştir. Mekke'ye döndükten sonra müşrikler yine kendisine inanmamışlar ve Hz. Ebi Bekir'e koşarak Hz. Peygamberi'ni şikâyet etmişler, onun aklını yitirdiğini

¹²³ İsrâ 17/1 <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/isra-suresi/2030/1-ayet-tefsiri>, (20.12.2020).

söylemişlerdir. Ancak Hz. Ebu Bekir kendisini sorgulamadan “O demişse doğrudur.” tasdik etmiştir. Bu imanı dolayısıyla “sıddik” lakabını almıştır.

Eserde râviler sıralandıktan sonra Abdullah İbn Abbas’ın rivâyetiyle “ Bir gün Hz. Resulullâh’a sorduğunu ve âyetin Hazreti Resül tarafından şerh edildiğini ifade etmekte ve gelişen olayları anlatmaktadır. [1b]

Eserin muhtevası özet olarak şöyledir:

Müellif, Mekke şehrinde vahyin münzel olduğu yılın yedinci veya dokuzuncu yılında ya da onuncu yılında gerçekleştiğini ve olayları bu minvalde anlattığını söylüyor. Mi’râc gecesi Rebiu’l-evvel ayının yirmi yedinci gecesi Ümmü Hâni’nin evinde yatsı namazından sonra yağmurlu bir gecede, cümle hayvanâtın ve halâyık sakin kalmış ve heybet altında iken Cebrâ’il geldi Resüllâh’a Allah’ın selâmını söyledi. Onun büyük bir kerâmete eriştiğini söyledi. Göğsünde “*Lâ ilâhe illallâh Muhammedü’r-Resûlullâh*” yazılı yetmiş bin melek ona selâm kıldı. Beytullah’ta zenzem suyu ile gusl eyledi. İbrahim Makamı’nda iki rek’at namaz kıldı. Özellikleri ayrıntıları ile tasvir edilen Burak’a bindi. Yolculuğa başladı. Yolculuk esnasında birçok olağanüstü olaylar ile karşılaştı. Karşılaştığı acayip şeylere verdiği cevap ve tavırlara göre ümmetinin halleri anlatıldı. Meselâ kendisine sunulan süt ve süci (içki) [4b] den sütü seçmesinin ümmetini ebedi cehennemlikten halas ettiği; kendisine seslenen kadına [4a] cevap vermemesiyle ümmetini kâfir olmaktan kurtardığı söylenmiştir. Yolculuk esnasında ümmetinin başına gelecek haller gösterilmiştir. Kendisine Mûsâ Makâmı olan Tûr Dağı, İbrahim’Aleyhi’s-selâm Makâmı Hz. Meryem ve İsâ Peygamber’i doğurduğu yer gösterildi. Beytü’l-Mukaddes’te yirmi dört bin peygamber kendisini ziyarete geldi. Kendisine Hak Te’âlâ’nın verdiği kerâmeti kutladılar. Yirmi dört bin peygambere imamlık ederek namaz kıldırdı. [5b] Hz. Peygamberin âhir zaman peygamberi olduğu, cümle peygamberlerden faziletli olduğu ve onların önderi olduğu ifade edildi.[5b]

Ardından “Nerdübân” ile Sahrâ (Mullâk) Taşının üzerinden göğe yükseldi. Muallâkta duran Bahrü’l-Âhir, kalınlığı beş yüz yıllık yol olan yedi kat gök, [6a] cennet ve cehennem ehlinin halleri ve cehennem ehlinin dünyâda yaptıkları ve karşılılığı olarak azâp eden melekler gösterildi.[7a], [8a], [8b], [9a]

Birinci kat gökte Hz. Âdem ile karşılaştı. Hz Âdem onun peygamberliğini ve mi’râcını kutladı. Günde beş vakit zamanı bildiren Horos adlı melek ile karşılaştı. Bu

horozun görevi insanları uyarmak ve namaz kılıp zikir etmelerini söylemektir. Hemen bütün mi'râciyelerde bu motife rastlanmaktadır. Ardından Bahrü'l-Hayvân adlı denizi görüp kalınlığı beş yüz yıllık yol olan ikinci kat göğe yükseldi. Bu kat gökte 'Îsâ Peygamberi gördü. 'Îsâ peygamber de onun mi'râcını kutladı. 'Îsâ peygamberle birlikte nice melekler gördü. Ardından kalınlığı beş yüz yıllık yol olan ve kızıl yakuttan yaratılmış üçüncü kat göğe çıkmıştır. Burada Mûsâ ve Yûsuf peygamberle karşılaştı. Ona dua kıldılar ve mirâcını kutladılar.[11a] Ardından aynı kat gökte Allah'ı tesbih eden Dâvûd ve Süleymân peygamberle karşılaştı.[11a] Bahrü'l-Akîm denizi kendisine gösterildi. Ardından kızıl altından yaratılmış kalınlığı beş yüz yıllık yol olan dördüncü kat göğe yükseldi. [11b] Göğün bu katında kendisine Beytû'l Ma'mur gösterildi. Elinde levh bulunan adını Melekü'l-Mevt denilen meleği gördü. Melek kendisini selâmladı.[12b]

Kar denizi denen denizi gördü. Ardından kızıl yakuttan yaratılmış kalınlığı, beş yüz yıllık yol olan beşinci kat göğe çıktı. Bu kattaki melekler de Hz. Peygamber'in selâmını aldılar mi'râcını kutladılar. [13a] Bu kat gökte İbrâhîm, İsmâ'il ve Lût peygamberle karşılaştı.[13b] Bu kat gökte yine dünyada işlediği Allah'a şirk koştuklarından dolayı kendilerine azâp edilen âdemoğlları Hz. Peygamber'e gösterildi. Yine göğün bu katında Bahr'un-Nâr ve Bahru'n-Şâr adlı deniz gösterildi.[14a]

Ardından inciden yaratılmış, kalınlığı yetmiş yıllık yol olan altıncı kat göğe çıktı. Bütün melekler onun mi'râcını kutladılar. Ardından nurdan yaratılmış ve kalınlığı beş yüz yıllık yol olan yedinci kat göğe çıktı. Melekler selâmın aldı ve mi'râcını kutladılar, övgüler söylediler.[14b] Hazreti Peygamber'e bu kat gökte çok değişik şekil ve vasıflarda melekler gösterildi. İsrâfil adlı melek kendisine gösterildi. Biraz ilerledikten sonra Cebrâ'il durakladı ve kendisine buradan ileriye izin olmadığını söyledi. Sidretü'n Müntehâ'yı gördü. Ardından Mikâ'il adlı meleği gördü. Mikâ'il onu biraz daha ileri götürdü. Yetmiş bin perde ile örtülü bir Kürsî gördü. Arzı ve yeri kaplamıştı. Eni, yüz bin yıllık yol olan ve arşı örten perdeler gördü. Ardından arşın üstüne çıktı.[17b] Arzın üstünde yaratılmış yüz bin şehir gördü. Her bir şehrin içinde yüz kal'a, yıldızlar ay ve güneş yaratılmıştır.

Perdesiz Hak Te'âlâ'nın yüzünü görerek doksan bin kelime söyleşti. [18a], [18b] "Et-tehiyatü" duasındaki konuşma gerçekleştirildi. Cenâb-ı Hak, Hz.

Peygamber'e şefaât ve dualarının kabulü ikramını verdi. Onun ümmeti cennete girmeden başka ümmetlerin giremeyeceği ikramını verdi.

Kendisine cennet ve cennet ehli gösterildi. Cennetin kapıcısı Rıdvân'ı gördü ve onu selâmladı. Selâmını aldı ve kendisine övgüler söyledi. [20b] Kendisine Firdevs, Cennât-ı Adn, Cennât-ı Huld, Cennât-ı Mev'â, sekiz cennet gezdirildi ve Tûbâ ağacı gösterildi.[22b] Ardından cehennem, cehennem ehli ve Zakkum ağacı ve Gıslîn denizi gösterildi. [23a], [23b] Cehennemden değişik azâp birimleri Meklûn, Eflahâ, Garkâ, Celde, Nesne, Yahşâ'yı gördü.[24a] [24b]

Ardından cehennemden tabakaları olan Cehennem, Lezâ, Hatame, Sakar, Sa'ir, Cahîm, Haviye ve burada azâp gören âdemoğullarını ve bu cehennem katmanlarının, kapıcılarını gördü.[25a] Daha birçok tamu (cehennem) azapları gördü. Bazılarında akli başından gitti bayıldı.

Bütün bu cennet ve cehennem ehlinin hallerini gördükten ve temâşa ettikten sonra tekrar Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna getirildi. Kendisine, "Yâ Muhammed, Sallalâhü 'aleyhi ve selem kerâmet ve azaplarını gördün mü?" Diye hitap edildi. Allah, rahmetiyle mü'minleri müjdelemesini ve azâpları ile de kâfirleri korkutması söyledi. Kendisinden korkmasını, korku ile ümid arasında olmasını, tatlı dil ile insanları davet etmesini, kibirli olmamasını ve kibirle yürümemesini söyledi. Hz. Peygamber izin isteyerek destûr isteyerek huzurdan ayrıldı. Cebrâ'il ile geri döndü. Bütün meleklerin kendisine salât-ü selâm getirmelerini işitti.

Mi'râcda önce elli rekât namaz altı ay oruç farz kılındı. Hz. Peygamber'in dönüşte kendisini uyaran melekler ve peygamberlerin telkiniyle tekrar Allah Te'âlâ'ya niyâzda bulunup ümmetinin za'ifliğini ve yükünün ağırlığını dile getirerek birkaç defa geri dönme neticesinde beş vakit namaz ve yılda bir ay oruç farz kılındı. Beş vakit namaza elli vakit, bir ay oruca altı ay oruç sevabı verildi.[27a], [27b]

Hız. Hz. Peygamber Cebrâ'il tarafından göklerin her katındaki olaylar ve kişiler, kavimler, peygamberlerin ümmetleri yaşananlar gösterilerek kat kat aşağı indirildi. [28a] Beytü'l-Mukaddes'e geldi. Buraya geldiğinde Burak'ın kendisini beklediğini gördü. Yel eser gibi hızla kendisini Mekke'ye getirdi. Bir sonraki erte namazı Mekke'de kıldı. Başından geçen Mirâc olayını anlattı kendisine inanmadılar. Kureyş kabilesinin ileri gelenleri onunla alay ettiler. Mu'tî adında bir müşrik Beytü'l Mukaddes'e altı ayda gidip gelinebileceğini bu kadar kısa an içinde bu anlattıklarının

asla mümkün olmayacağını, yalan söylediğini ifade etti. [30a] Kureyş kavmi Şam iline giden kervandan ve Beytül Mukaddes'ten bilgiler sordular. Hz. Peygamber hepsine doğru cevaplar verdi. Kervan gelince bilgilerin doğruluğunu gördüler. Hz. Ebu Bekir'e giderek arkadaşını şikâyet ettiler. "Bu gece yatsı namazını Ümmü Hâni'nin evinde kıldıktan sonra, Beytül-Makaddes'e oradan da göklere çıktığını ve Allah ile görüştüğünü söylüyor." derler. Hz. Ebu Bekir ise, "O, demişse doğrudur, o yalan söylemez". Ben onun söylediklerinin doğruluğuna tanıklık veririm. O, hak peygamberdir." [30b], [31a] dedi. Hz. Peygamber ayrıca göklerde gördüğü peygamberlerin özellikleri ve görünüşleri hakkında da bilgiler verdi. Hz. Ebu Bekir, Hz. Peygamberin her söylediğinin hak mi'râcının da gerçek olduğunu söyledi. Kim Allah'ı bir bilip O'nun peygamberini ve mi'râcına inanırsa cennete gideceğini söyler.[31b]

2.6.1. Eserde Yer Alan Şahıslar

Râvîler: Ebi Abdullah Muhammed ibn Ahmed bin Muhammed İbn 'Ubeyd bin Musa el Fakihü'l Mâlikî, Abdullah bin Muhâcir El Megazî, İbn Mesûd, Hz. Aişe, Abdullah ibn Abbas, İkrime, Sa'îd bin Cübeyr, İbnü'l Mübarek Zaya bin Selim, Ebu'l Hasan Bîkrî, Ali bin Ebî Tâlib [1b, 29b,]

Diğer isimler: Ebî Tâlib, Ümmü Hâni [2a, 29b, 30a], Hz. Ebî Bekir, Abdülmelik Mu'tî [29b, 30a]

Mi'râc yolculuğu esnasında karşılaştığı peygamberler

Âdem Peygamber birinci kat gökte, [7a], İsâ peygamber ikinci kat gökte [10a, 31a], Mûsâ Peygamber üçüncü kat gökte [11a, 28a], Yûsûf Peygamber üçüncü kat gökte [11a, 28a], Davut Peygamber üçüncü kat gökte [11a, 28a], Süleyman Peygamber üçüncü kat gökte [11a, 28a], İbrahim Peygamber beşinci kat gökte [13b], İsmâ'il Peygamber beşinci kat gökte [13b], Lût Peygamber beşinci kat gökte [13b],

2.6.2. Eserde Yer Alan Mekânlar

Mekke [4b, 29b], Mescid-i Harâm (Kâ'be), [2a, 31a], Kudüs, Beytül Mukaddes (Makdis) [4b, 29b, 30a, 30b, 31a], Beytül Ma'mur [12a] günde yetmiş bin meleğin ziyaret ettiği altıncı kat gökte bulunan Allah'ın adına yemin ettiği mekân. Ümmü Hânî'nin evi [2a, 29b, 30a], Makâm-ı İbrâhîm [2a], Arş [9a, 13b, 15a,

16b, 17a, 17b, 18a] Manevi mekânlar olarak Cennet (Uçmak), Tamu (Cehennem), Gök, gök katmanları, Arş da ilave edilebilir.

2.6.3. Eserde Zaman ve Mekân Algısı

Zaman hususu, bu gün değerlendirebileceğimiz 24 saatlik, aylık, günlük ve yıllık zamanlar değildir. Hz. Peygamberin bir yatsı namazından sonra Mekke'den Kudüs'e oradan göklere yükselmesi zaman içinde zaman yaratılması ve bir sonraki namaz vaktinde tekrar Mekke'ye dönmesi, döndüğü zaman hala yatağının sıcak olması bu günkü zaman ölçüsüyle anlatılabilecek bir şey değil ancak inanç ve teslimiyet ile anlatılabilecek bir durumdur. Mekke ile Kudüs arası kuş uçuşu 1243 kilometre, kara yolu ile 1486 kilometredir. O dönemde yaya ve hayvanlarla yapılan yolculuk aylarca sürmekteydi. Bu husus, bir de göklere, Cenâb-ı Allah katına yükselme ve orada yaşanan an ve zamanlar yine “yetmiş yıllık yol, beş yüz yıllık yol” şeklinde ifade edilen gök katmanları dikkate alındığında bu hususları maddi ölçülerle anlatmak mümkün değildir. Nitekim müşrikler anlatılan isrâ ve mi'râc olayına ve zaman anlatımına inanmamış dalga geçmişler ve izahat istemişlerdir. Hz. Peygamber'e gelen kervandan, Mescid-i Aksâ, karşılaştığı peygamberlerden ve yolda gördüklerinden bilgiler sormuşlardır.

Anlatımda genellikle zaman kullanımını olarak, “*didi, çıkdı, şerh eyledi, iderdi, gice idi, yetişdi, oldı*”... gibi görülen geçmiş zamanla birlikte; “*turur, eydür, kaçaram, tapar, içer, okur, ider, söger, virür, saklar*”... gibi geniş zaman kullanılmıştır.

Mekân olarak değerlendirdiğimiz zaman ise Mekke, Kudüs, Beytullah, Beytü'l-Maktis gerçek mekânlardır. Göklerde, Cenâb-ı Allah katında, Cennet ve Cehennem ile ilgili anlatılan mekânlar Hz. Peygamber'in anlatımıyla bildiğimiz mekânlardır.

“*Resül hazreti mi'râc gicesin şerh eyledi ki: “Mekke şehrinden vahiy münzel olduğu yılında yedinci yılında yâ tokuzuncu yılında yâ onuncu yılındaki rivâyet muhtelifdür. Allâh Te'âlâ Resülllâh Hazretlerine mi'râcî rûzî kıldı. Ol gice kim 'urüc kıldı. Ne gördi ne işitdi ne temaşâ kıldı. Nice çıkdı nice indi cümlesiniñ hikâyetini söyledi.”[1b]* şeklinde ifade edilen mi'râcın zamanı gerçek zaman olarak ifade edilmiştir. Bunun dışında gecen zamanlar ise daha farklı şekilde ifade dilmiştir. Bilinen bir ay ve zaman değildir. Birinci kat gök kalınlığı beş yüz yıllık yoldur. [6b] İkinci kat gök kalınlığı beş yüz yıllık yoldur. [10b] Üçüncü kat gök kalınlığı beş yüz

yıllık yoldur. [10b] Dördüncü kat gök kalınlığı beş yüz yıllık yoldur. [12a] Beşinci kat gök kalınlığı beş yüz yıllık yoldur. [13a] Altıncı kat gök kalınlığı yetmiş yıllık yoldur. Yedinci kat gök kalınlığı beş yüz yıllık yoldur. Yetmiş bin perde ile örtülü kürsî, kalınlığı yüz bin yıllık yoldur. [17b] Metinden alınan yukarıdaki ifadelerde geçen zamanın dünyada yaşanan zaman ile ilgili mi yoksa farklı bir zaman algısı mı belli değildir. Beş yüz bin yıllık yol, yetmiş yıllık yol, yüz bin yıllık yol şeklinde ifade edilen zamanın ölçüsü nedir? Bu zaman hangi vasıta ile ölçülmüştür. Bu hususlar net değildir.

2.6.4. Eserde Edebî Sanatların Yeri ve Kullanımı

Edebî sanatlar, söze açıklık ve incelik, anlama güç ve derinlik veren unsurlardır.¹²⁴ Birçok edebiyatçıya göre ilk edebi sözler Hz. Âdem ile Hz. Havvâ'nın birbirleri ile konuşmaları ve birbirlerine iltifatlarıdır. Bu ilk insanların cennetten kovulduktan sonra affedilmeleri için Allah'a yakarmaları da ayrı birer örnektir. Buradan hareketle edebiyat ilk insanla başlamış ve insanlığın tarihi kadar eskidir diyebiliriz.

Müellifi bilinmeyen bir eser olan tez konumuz olan mi'râciye mensur bir eserdir. Eserde öğretim ön planda tutulduğundan edebi kaygı gözetilmediği gözlenmektedir. Anlatım bakımından sadelik ve bilgi verme amacı ön planda tutulmuştur. Geniş halk kitlelerine Hz. Peygamberi ve onun yaşayışını, ahlakını, sevgisini, yaşayışını ve başından geçenlerini ulaştırmak gayesi güdülmüştür. Anlatımı güçlendirmek için yer yer âyet hadis ve dua iktibasları yapılmıştır.

Eserin geneline bakıldığında çoğunlukla teşbih, tezat ve tenasüb, istifham, iktibas gibi sanatlara yer verildiği söylenebilir.

“Âdem Peygamber ‘aleyhi’s-selâm Hzretlerine gösterdiler. Bir *cānavār gibi* ve andan eydür. “Yâ feriştehler bu can mü'minler cānidur ve bunun yeri ‘illiyyîndür.” [7a] didi. Bu cümlede Ferişteh (melek) bir canavara benzetilerek teşbih yapılmıştır

“Bir kavim dahı gördüm anların dahı “*gözleri kedi gözi gibi*” [9a] Kavmin gözleri kedi gözüne benzetilerek teşbih yapılmıştır.

¹²⁴ Yavuz Bayram, “Eski Türk Edebiyatında Anlam Figürleri: Edebi Sanatlar,” *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, s.157.

“Bir horos gördüm başı ‘arşda ve ayakları [9a] tahte’s-serâda” [9b] Arş ve yerin altı anlamına gelen tahte’s-serâ kelimeleri arasında anlam bakımından zıtlık olduğu için tezat yapılmıştır.

“Ol ferîštenün başı ‘arşdadur ve ayakları yereddür. [13b] arş ve yer kelimeleri arasında anlam bakımından zıtlık olduğu için tezat yapılmıştır.

“Ol ferîštenün başı ‘arşın altında ve ayakları yedi kat yerden aşığdadur.” [15a] Arş ve yedi kat yer kelimeleri anlam bakımından zıtlık olduğu için tezat yapılmıştır

“Bir ferîsteh dahı gördüm ki ve eger Haç Te’âlâ Hazretleri yedi deñizün şuyını ol ferîštenüñ gözine akıtısa her göz bir kirpügi ıslanmaya idi.” [15a] ferîštenin büyüklüğünü ifade etmek için mübalağa yapmıştır.

“...andan dahı geçdüm bir ferîsteh dahı gördüm. Dört yüzi vardı. Bir yüzi âdem yüzi gibi bir yüzi kerkes yüzi gibi bir yüzi arslan yüzi gibi bir yüzi sığır yüzi gibi ve âdem yüziyle eydür kim: “sübhâne men helakake âdeme zürriyeti” ve kerkes yüziyle eydür kim: “sübhâneke men yesme’u eşvâte’t-tuyür” ve arslan yüziyle eydür kim: “sübhâne men yesme’u’l-vuhuse ve’s-sibâ” ve sığır yüzü ile eydür kim: “sübhâne men yerzuku’l-en’âme bi-kuvvetihî” ve andan dahı geçdüm.” [15a] Ferîsteh in bir yüzü insan yüzüne, bir yüzü herkes yüzüne, bir yüzü arslan yüzüne, bir yüzü sığın yüzüne benzetilerik teşbih yapılmıştır.

Yâ Muhammed, Yâ Cebrâ’il, Yâ Mikâ’il, Yâ Ebu Bekir... çok sık tekrar seslenmeleri ile Nidâ sanatı yapılmıştır.

“Uzunluğu yedi kat yer ve yedi kat gök gökçedür.” [24a] anlam bakımından birbirini zıddı olan yedi kat yer ve yedi kat gök kelimeleri bir arada kullanılarak tezat yapılmıştır.

“Deñizler heybetinden yana idi. [14a] deniz (su) ve yanmak kelimesi bir arada kullalınılarak tezat yapılmıştır.

“Haç Te’âlâ Hazretleri [13b] ol odı deñiz içinde şaklar ne ol deñizi göyündürür ve ne ol deñiz odı söyündürür.” [14a] od (ateş), göyündürmek (yakmak), deniz ve söyündürmek (söndürmek) kelimeleri bir arada kullanılarak tenasüb yapılmıştır.

Soru edatları ve soru ekleriyle yapılan ve sayıları oldukça fazla olan istifham için bazı örnekler:

“Yā qarındaşım bu *ne* cānāvardur?” [3a]

... hīç put dutduñ *mı*? [3b]

“İçeruden āvāz geldi. “Eydür *kimsin*?” [6a]

Cebrā’ıl aleyhi’s-selām’a sordum ki: “Bunlar *kimlerdür*?”

Cebrā’ıl’e sordum “Bu *ne* deñizdür?”

Cebrā’ıl aleyhi’s-selām’a sordum ki: “”Bu feriştenüñ adı *nedür*?”

“... didi ve baña eyitdi kim: “Yā Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem benden hoşnüd *oldun mı*?” [20a]

Cebrā’ıl aleyhi’s-selām’a sordum ki: “Bu *ne* binādur?”[25b]

...didiler ve yine şordum ki: “Mescidiñüz *niçün ırağdur*?”[28b]

İktibas, bir söz veya fikrayı aynen veya anlam olarak kendi söz veya yazısına aktarma. Özellikle âyet, hadis, kelâm-ı kibar ve diğer şâirlerin sözleri iktibâsın asıl malzemesini oluşturur. İktibas, daha çok fikri kuvvetlendirmek ve sözü güzelleştirmek amacına yöneliktir.¹²⁵

Eserde Kur’an- Kerim’den birçok âyet alıntısı yapılarak iktibas yapılmıştır.

İktibas örnekleri:

“*Bismillāhirrahmānirrahim, sübhānellezi esra bi’-abdihi leylen mine’l-mescidi’l-ħarāmi ile’l-mescidi’l-aqsallezi bāreknā havlehū li-nūriyehū min-āyātini innehū hüve’s-semi’u’l-başır*”.¹²⁶

“*vemā ya’lemü cünūde rabbike illā hū*”¹²⁷

“*el-hamdü lillāhi rabbi’l-‘ālemīn*”¹²⁸

“*vellezīne yeknizūne’z-zehebe ve’l-fıddate velā-yünfiķühā fī-sebīlillāhi fe-beşşirhüm bi-‘azābin elīm*”¹²⁹

¹²⁵ <http://www.lugatim.com/s/iktibas>, (14.05.2021).

¹²⁶ “Bir gece kendisine bazı ayetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Haram’dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir.” İsra 17/1.

¹²⁷ “Rabinin ordularını kendisinden başka kimse bilmez.” Müddessir 74/31.

¹²⁸ “Hamd ‘âlemlerin Rabbi Allah’a mahsusdur.” Fatıha 1/2.

“lem yelid velem yûled ve lem yekün lehû küfüven ehad”¹³⁰

“kellâ inne kitâbe'l-füccâri lefti siccîn ve mâ-edrâke mâ-siccîn”¹³¹

2.6.5. Eserde Yer Alan Motifler¹³²

Mi'râc hadisesinin gerçekleştiği gecede vuku bulan her olay, her detay bir motif olarak mi'râcnâme veya mi'râciyelerde işlenmiştir. Bu motiflerin bir kısmı âyet ve hadis gibi temel kaynaklara dayanırken bazıları tamamen halk arasında anlatılagelen rivayet ve şairlerin hayal gücüne dayalı anlatılardır. Bu konuda en yetkin çalışmayı yapanlardan biri olan Metin Akar'ın tespitlerine göre Mi'râc-nâme/mi'râciyyelerde mi'râc hadisesine dair işlenen ve tez konumuzu oluşturan eserde de yer alan motifler özetle şunlardır:¹³³

Mi'râcın Sebebi

Mi'râc-nâme/mi'râciyyelerde mi'râc hadisesine dair işlenen motiflerin başında mi'râcın sebebi gelir. Rivayetlere dayalı bu sebepler de farklılık arz eder. En yaygın rivayete göre müşrikler tarafından Müslümanlara ambargonun uygulandığı, onların dışlandığı bir dönemde, hamisi ve amcası Ebu Talib'i, üç gün sonra da eşi Hatice'yi kaybeden ve aynı zamanda kabilesi tarafından işkence gören ama sabreden Hz. Muhammed'e metanet vermek, ona ileride sahip olacağı nimetleri göstermek amacıyla Allah onu mi'râc ile şerefletirmiştir. Bazı müfessirler İsrâ ve Necm sûrelerinin bazı âyetlerinden hareketle Allah'ın en büyük âyetlerinden bir kısmını Hz. Muhammed'e göstermek için mi'râcı gerçekleştiğini belirtmiştir.¹³⁴

Miracın Sayısı ve Mahiyeti:

Mi'râcın iki aşaması vardır. Birincisi Mekke- Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksâ arasındaki gece yürüyüşü anlamına gelen “isra” ikincisi Kudüs-Mescid-i Aksâ'dan yakselme anlamına gelen “mi'râc” yani göklere Allah katına yükselmedir.

¹²⁹ “Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azabla müjdele.” Tevbe 113/34.

¹³⁰ “Ondan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir) Hiçbir şey ona denk ve benzer değildir” İhlas 112/3,4.

¹³¹ “Hayır, günahkârların yazısı, muhakkak "Siccîn"dedir.”Siccîn”in ne olduğunu sen ne bileceksin” Mutaffifiîn 83/7-8.

¹³² Eserimizle ilgili mi'râciye motiflerini oluştururken Metin Akar'ın *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, Kültür Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 1987, eserindeki sınıflandırmalar ve tespitler esas alınmıştır, s.206-315.

¹³³ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.206-315.

¹³⁴ Hasan Şener, “Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî'nin Beyan-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.26, S. 2, Elazığ 2016, s. 77-91.

Bazı kaynaklar mi'râc ile ilgili farklı sayılardan bahsetse de genel kanaat bir defa gerçekleştiğidir.

Hz. Muhammed'in kaç defa mi'râca çıktığı hakkında değişik görüşler vardır. Mi'râcın uykuda, uyanıkken veya uyku ile uyanıklık arasında olduğu da tartışma konusudur.¹³⁵ Bu tartışmalar ve görüş beyanları, daha çok Buharî ve Müslüm'deki mi'râc ile ilgili hadislere ve İsra sûresinin mi'râc ile ilgili âyetlerinin tefsirine dayanmaktadır.¹³⁶ Hz. Peygamber'in rüyâda, rûhen yahut ruh ve bedeni bir arada iken mi'râc ettiğini söyleyenler de vardır.¹³⁷

Mi'râcın Tarihi:

Mi'râcın gerçekleştiği sene, ay ve gün olarak kesin olarak bilinmemektedir. Bu konudaki rivayetlere göre mi'râc Hicret'ten bir yıl veya 16-19 ay önce Rebiülevvel, Rebiülahir veya Recep ayında; bu ayların 17 veya 27'sinde pazartesi günü gerçekleşmiştir. Türkiye'de mi'râc gecesini anma tarihi olarak recep ayının 27'si kabul edilir.¹³⁸

İnceleme konumuz olan "Mi'râcu'n-Nebî" adlı eserde mi'râcın Rebiülevvel ayının 27. gecesini gerçekleştiği ifade delmiştir. Eserde motif şöyle geçer:

*"Mekke şehrinden vahiy münzel olduğu yılında yedinci yılında yâ tokuzuncu yılında yâ onuncu yılındaki rivâyet muhtelifdür. Allâh Te'âlâ Resülllâh Hazretlerine mi'râcı rûzî kıldı. Ol gice kim 'urûc kıldı. Ne gördi ne işitdi ne temâşâ kıldı. Nice çıkıdı nice indi cümlesiniñ hikâyetini söyledi.[1b] Mi'râc gicesiniñ 'acâyibini ve ğarâyibini şerh eyledi kim **Rebi'u'l-evvel ayınıñ yirmi yedinci gicesi ol gice işneyn gicesi idi. Resül hazreti mi'râca çıkıdı ve dahı ba'zı 'ulemâ katında **Receb ayınıñ yigirmi yedinci gicesi mi'râc kıldı. [2a]"*****

Mi'râc Davetini Tebliğ

Mi'râc davetinin tebliği ile ilgili rivayetlere göre Hz. Muhammed evindeyken ve ya Hatim'de yahut Hicir'deyken Cebrâil onu davet etmeye gelmiştir. Kimine göre de davet Hz. Peygamber'in yeğeni Mutem İbni Adl'in evindeyken gerçekleşmiştir.

¹³⁵ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.207-208.

¹³⁶ Şener, *Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî'nin Beyan-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi*, s.80.

¹³⁷ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.208

¹³⁸ Şener, *Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî'nin Beyan-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi*, s.81.

Şairler bu motifi kendi hayal güçleri nispetinde zenginleştirmişlerdir.¹³⁹ Eserde ise amcasının kızı Ümmü Hânî'nin evinde daveti almıştır.

Eserimizde tebliğ motifi şöyle anlatılmaktadır:

'Resül hazreti eydür: "Kulağuma Cebrâ'il'ün âvâzı yetişdi. Gördüm ki ol oturduğumuz evüñ sakfı götürüldi. Cebrâ'il heybet birle aşığa indi ammâ hûb sûretle indi. Yetmiş bölük sâci lü' lü' i [2a] raṭab birle bezemişdi. Yeşil hulleler giymişdi. Göğsinde yazılı idi ki Lâ-ilâhe illallâh Muhammedün Resülüllâh yetmiş biñ melek bilesince idi. Resül hazretine korku düşdi. Cebrâ'il ilerü buyurdu. Resül 'aleyhi's-selâmı kocdı selâm degürdi. Çünkü Resül Hazreti Cebrâ'il'ün selâmını aldı. Pes muḳarreb feriştehler geldiler. Resül'e selâm kıldılar. Cebrâ'il eyitdi. "Yâ Resülallâh Rabbüke yakra 'üke's-selâm ve yehissuke bi't-tahiyyeti ve'l-ikrâm Allâh Te'âlâ saña selâm kıldı seni hazretine özledi. Bu gice sa'âdet ve ikbal gicesidür. Bu gice ḳurb-ı vişâl gicesidür. Bu gice hazret-i 'izzete ḳavuşursın. Bu gicel ol kerâmete irişürsün. Senden ilerükilere ol kerâmet degmedi. Senden şoñra daḳı degmeyiserdür. Resül 'aleyhi's-selâmı Ümmü Hânî evinden aldı. [2b]

Mi'râcın Başladığı Yer

İsrâ sûresinin ilk âyetinde belirtildiği üzere, Hz. Muhammed Mekke'de bulunan Mescid-i Haram'dan alınıp Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya götürülmüştür. Mi'râcın başladığı yer hadislerde Hicir, Hatim veya Ümmü Hânî'nin evi olarak açıkça bildirilmiştir.¹⁴⁰ Eserimizde de Mi'râcın Mekke şehrinde ve Ümmü Hânî'nin evinde iken başladığı motifi aşağıdaki şekilde yer almıştır:

*"Resül hazreti mi'râc gicesin şerh eyledi ki: "Mekke şehrinden vahiy münzel olduğu yılında yedinci yılında yâ tokuzuncu yılında yâ onuncu yılındaki rivâyet muhtelifdür. Allâh Te'âlâ Resüllâh Hazretlerine mi'râcı rûzî kıldı. Ol gice kim 'urüc kıldı. Ne gördi ne işitdi ne temaşâ kıldı." [1b] "Resül hazreti daim anuñ menziline gelürdi, otururdu. Ol gice ki mi'râc gicesi oldu yine Resül **Ümmü Hânî** evinde bulundu 'işâ namazından şonra kelici iderdi." [2a]*

Bitirler

a) Burak: Bu motif, hemen hemen bütün mi'râciyelerde kullanılan motiflerden biridir. Mi'râciyelerde ayrıntılı olarak tasvirleri yapılmıştır.

¹³⁹ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.210-211.

¹⁴⁰ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.216.

Hadislerde bildirildiğine göre Burak, katırdan küçük, merkepten büyük, uzun, beyaz renkli, adımını gözünün erişebildiği yerin en sonuna atan bir binittir. Bazı mi'râciyelede anlatıldığına göre Burak'a daha önce nebiler ve bilhassa İbrâhim peygamber de binmiştir.¹⁴¹

Eserimizde bu motif şöyle tasvir edilmektedir:

“Resûl hâzreti eydür: “Çün Burâk'ı Cebrâ'îl elinde gördüm ki Hağ Te'âlâ kudretinden [2b]bir hub canâvâr yaradupdur. Gövde katır gövdesinden kiçidür humâr gövdesinden uludur. Hod yüzi âdem yüzi gibidür. Yañaqları at yañaqları gibidür. Yelesi başı incüyle zümrüd birle bezenmişdi. İki bölük saçı var idi. Iltakuz ili gibi eldürür idi. İki gözi yıldız gibi aydınlık virürdi. Her 'uzvın Hağ Te'âlâ bir kıymetlü nesneden yaratmışdı. Şöyle kim toynaqların mercandan, sâkların kızıl altundan yaratmışdı ve iki kanadı vardı. Yeşil zümrüdden, kuyruğu fâvus cilve kııurdu. İri kızıl yâkûtdan üzengüleri zebercetden ilcâm incüden idi.” [3a]

b) Refref

Mi'râciyelerde çok işlenen motiflerden biridir. Lügat mânâsı raf, zırhın, perde ve örtülerin sarkan saçakları, çadırın eteği, ağacın sarkan dalları, yatak, yastık, döşeme, döşeme yapılan yeşil bez veya kumaş gibi anlamları vardır. Mi'râc gecesinde Hz Muhammed'in Sidre'den arşa gidip gelirken bindiği aracın adıdır.¹⁴² Eserimizde refref yer almamış diğer mi'râciyelerde ifade edilen Sidre'den sonraki refref ile yolculuğu Mikâil kanadında arşa ilettiler şeklinde ifade edilmiştir.

Bu yolculuğu ifade eden motif eserde şu şekilde anlatılmıştır:

“... andan geldi benim elim tutdı ve andan Cebrâ'îl 'aleyhi's-selâm eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem bize bundan gerü ilerü varmak yokdur.” didi. Ben biraz ilerü vardum. Cebrâ'îl aleyhi's-selâm gerü kaldı ve andan ben eyitdüm: “Yâ Cebrâ'îl niçün bile gelmezsin?” Didüm. Andan İsrâfil aleyhi's-selâm eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem Cebrâ'îl aleyhi's-selâm'a bundan ilerü destür yokdur.” didi ve andan ben eyitdüm: “Yâ Cebrâ'îl benim haşrum için birazcık ilerü gel.” Didüm. Andan Cebrâ'îl bir adım ilerü vardığı sâ'at kanadı yandı ve gerü Cebrâ'îl aleyhi's-selâm'a “Sidretü'l-Müntehâya”ya geldi. Zîrâ kim Cebrâ'îl aleyhi's-selâm maqâmı oldur. Nitekim Kur'an-ı 'Azîm içinde yâd kıldı: “ve

¹⁴¹ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.217.

¹⁴² Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.225-226.

mā minnā illāhe lehū maḳāmün ma'lūm” Netekim Kelām-ı Qadīm’de buyurur “*iz-yağşe’s-sidrete mā-yağşā*”¹⁴³ andan Mikā’l aleyhi’s-selām beni bir kanadına bindürdi, bir yire eletdi. [16b]

“... kaçan kim ‘arşuñ katına vardum. Andan İsrāfil ‘aleyhi’s-selām anda kaldı. [17a]”

c) Nerdübân

Nedüban, merdiven, basamak kelimesinin eski metinlerde karşılaşılan şeklidir. Farsça kökenli bir kelimedir. Bugün merdiven olarak kullanılmaya devam etmektedir. Eserimizde yer alan bu motif, diğer mi‘râcilerde pek yer almamıştır.

Nerdübân kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli:

Meskenetten buldular kimde erlik var ise

Nerdübandan iterler yüksekte bakar ise (Yûnus Emre)

Nerdübandan oldular göğe revan. (Süleyman Çelebi)

Muallâ-menzilet sadr-ı refü’l-kadr kim gerdun

Serîr-i câhına ne pâyeli bir nerdübân oldu. (Fıtnat Hanım)¹⁴⁴

Bu motif, eserimizde Beytü’l Makdis’te Sahra Taşı’nın üzerinden göklere yükselmek için kullanılan binit olarak ifade edilmiştir.

“...Cebrâ’l ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yâ Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem durğıl.” didi. Durı geldüm, gördüm. Benüm için bir **nerdübân** getürmişler. Ol **nerdübānuñ** bir ayağı altundan bir ayağı gümüştendür ve mihları kızıl yâkütandan ve dahı incülerden ve gevherlerden [5b] bezemişler. Bir ucu yerde bir ucu göğe derinmiş ve andan şol ayağum şahrâ taşı üzerine başdum ve andan Cabrâ’l ‘aleyhi’s-selam eyitdi: [6a]... “Ben şol dem beş adımda göğe ağdum.” [6a]

Sağdan Soldan Gelen Sesler

İslam esaslarında rastlanmayan bu motife göre Hz. Muhammed, Burak’a binip Kudüs’e doğru giderken sağından ve solundan “Biraz dur! Bizi dinle!” gibi bazı sesler duyar; fakat durup onları dinlemez. Daha sonra Cebrâil, Hz. Peygamber’i tebrik eder ve seslerin Yahudi ve Nasrânîler’e ait olduğunu söyler. “Eğer durup

¹⁴³ “O zaman Sidre’yi kaplayan kaplamıştı.” Necm 53/16.

¹⁴⁴ <http://www.lugatim.com/s/Nerd%C3%BCban>, (15.05.2021).

onları dinleseydin ümmetin de bunlara uyup İslamiyet'ten sapacaklardı.” der. Bu motif İslami esaslara dayanmamaktadır.¹⁴⁵

Yolculuk esnasında karşılaşacağı bu seslenmeler ile ilgili olarak Hz. Peygamber Cebrâil tarafından cevap vermemesi hususunda özel olarak uyarılmıştır. Hz. Peygamber'de bu uyarıları dikkete alarak bu suallere asla cevap vermemiştir.

Bu motif, eserimizde şu şekilde yer almaktadır:

“Andan Cebrâ'il eyitdi. “Yâ Muḥammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem sen var ilerü git.” didi ve kendü gerü kaldı ve baña eyitdi kim: “Zinhâr zinhâr yolda giderken âvâz işidürseñ hiç cevap vermegil!” didi. Biraz ilerü vardum. Sağ yanumdan bir âvâz geldi. Eydür ki “Yâ Muḥammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem evmegil yol azutduñ.” Dir. Ben cevâb virmedüm ve daḥı biraz ilerü [3b] vardum ve şol yanumdan bir şadâ daḥı geldi. “Yâ Muḥammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem evmegil yol azutduñ.” Dir ve ben cevâb virmedüm ve yine biraz ilerü vardum bir gökçek 'avrat ardundan eydür ki: “Yâ Muḥammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem bir sâ'at durḡil bir sözüüm var, diyeyin.” der ve ben hîç cevâb virmedüm ve başum aşaḡı kaldum ve hîç yüzine bakmadum.” [4a]

Kadın (Dünya)

Mi'râc ile ilgili hadislerde rastlanmayan bu motife göre Kudüs ve Mescid-i Aksâ yolunda Hz. Peygamber'in önüne çok süslü bir kadın çıkar ve Resûlullah'tan durup kendisini dinlemesini ister. Resûlullah bu kadına iltifat etmez ve yoluna devam eder. Cebrail, bunun dünyanın sembolü olduğunu belirtip, “Eğer iltifat etseydin ümmetin dünya ehli olup ahirete önem vermeyeceklerdi.” der ve Hz. Peygamber'i bu davranışından dolayı tebrik eder. Mi'racyelerde çokça işlenen bu motife İslamî kaynaklarda rastlanmamaktadır.¹⁴⁶

Eserde avrat olarak isimlendirilen motif, şu şekilde yer almaktadır:

“Yâ Muḥammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem ol şaḡdan yana gelen âvâza cevab virseñ idi ümmetüñ hep cehüd olurlardı ve eger şolundan yañadan gelen âvâza cevab virseñ ümmetün dükeli kâfir olurdu ve ol 'avrat kim geldi ardundan neydi ve ol

¹⁴⁵ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.229.

¹⁴⁶ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.231.

‘avrat dünyā didükleridür. Eger ana cevāb virseñ ümmetün hep dükeli bu dünyāya meşgul [4b] olurlardı. [5a]

Namaz

Namaz, insanlığın yaradılışından beri var olan bir ibadettir. Hz. Peygamber ve arkadaşları beş vakit namaz farz kılınmadan önce Hz. İbrahim’den gelen hanif inancı üzere namaz kılıyorlardı.

Bu motifte, namazın farz oluşu, Mescid-i Aksâ’da diğer peygamberlerle kılınan namaz, Medine ve Medyen’de kılınan namazlar, Tur Dağı’nda kılınan namaz, Beyt-i Ma’mur’da kılınan namazlar işlenir.¹⁴⁷

Beş vakit namazın Müslümanlar üzerine farzıyeti de Mi’râc gecesinde dir. Bu husus mi’râc hadiselerinde açıkça belirtilmiştir. Buradaki bilgilere göre olay şöyle gerçekleşmiştir. Allah o gece Hz. Muhammed’e ve onun ümmetine günde elli vakit namaz kılmayı emreder. Resulullah, bu emir ile dönerken Hz. Mûsâ ile karşılaşır. Ümmetinin zayıf olduğunu gücünün yetmeyeceğini söyler. Rabbinden bu ödevi daha hafifletmesini ister. Hz. Peygamber, o gece beş defa Tanrı’ya yalvarır. Neticede namaz beş vakte indirilir. Ancak Hz. Mûsa bunun da fazla olduğunu söylese de utanır olduğunu söyleyerek tekrar münâcât etmez. Böylece sevâbı elli rekate denk olan beş vakit namaz farz olur.¹⁴⁸

Bu motif, eserimizde şöyle dile getirilir:

“Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem ümmetüñe farz kıldım. Günde elli vakit namâz ile yılda altı ay oruç.” Didi ve ben eyitdüm: “ Yâ Rab ümmetüm za ‘îfdür.” Didüm ve andan eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem yigirmibeş vakit namâz ve yılda üç ay oruç.” didi ve ben eyitdüm ki: “Yâ Rab ümmetüm za ‘îfdür. Ol dahı çoğdur.” Didüm ve andan eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem günde on vakit namâz ve yılda iki ay oruç farz olsun.” didi ve ben ayruk tınmadur ve andan Cebrâ il ‘aleyhi ‘s-selâm ol yerden aşığa göge indürdi.

¹⁴⁷ Şener, Türk Edebiyatında Mi’râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî’nin Beyan-ı Mi’râc Başlıklı Manzumesi, s.81.

¹⁴⁸ Akar, Türk Edebiyatında Manzum Mi’râc-nâmeler, s.233.

Yazar, bundan sonra Hz. Peygamber'in diğer peygamberlerle konuşmalarına yer vermiştir.

Andan Mūsā peygamberi gördüm selām virdim ve 'aleyke aldı: Andan eyitdi: "Yā Muḥammed ṣallallāhü 'aleyhi ve sellem Allāh Te'ālā Hazretleri farzlarından ne farz buyurdu, alduñ' didi ve andan ben kamu ahvālümü diyüvirdüm. Andan Mūsā peygamber eyitdi: "ümmetüñ za 'ıfdür, [27a] buña taqatleri yetmez" didi ve "Tañrı Te'ālā'dan dilegil." didi andan gerü vardum, eyitdüm: "İlāhī ümmetüm za 'ıfdür taqatleri bu işe dimez." Didüm ve yine nidā geldi eyitdi: "Yā Muḥammed ṣallallāhü 'aleyhi ve sellem senüñ ümmetüñe ve saña fariza kıldum ve günde beş vakit namāz ve yılda bir ay oruç." didi. 'İzzüm celālüm haqqıyçün her kaçan kim beş vakit namāzı kılarlar. Elli vakit namāz kılmışca şevāb virürüz ve bir ay oruc dutsalar altı ay oruc dutmuşca şevāb virürüz ve andan eyitdi." [27b]

Ayrıca namaz motifinde Mescid-i Aksâ'da peygamberlerle kılınan namaz da vardır. Eserimizde şu şekilde anlatılmıştır.

"Mūsā ve 'İsā yüz yigirmi dört biñ peygaberler ile kamusını ziyaret kıлмаğa geldiler ve eydürler kim "Yā Muḥammed ṣallallāhü 'aleyhi ve sellem işbu gice saña Haḫ Te'ālā kerāmet veriserdür." didiler." Andan Cebrā'il 'aleyhi's-selām tırakladı, kāmēt getürdi. Ben ilerü geçdüm. Yüz yigirmi dört biñ peygamberler imāmlık kıldum." [5b]

Süt, Şarap

Mi'râc gecesinde Hz Muhammed'e süt, bal, su ve şarap gibi içecekler ikram edilmiş; ancak Hz. Peygamber sütü tercih etmiştir. Bunun üzerine kendisine fitratına uygun olanı seçtiği ifade edilmiştir.

Motif, eserimizde şöyle yer almaktadır.

"Mikā'il geldi. İki kadeḫ getürdi. Nūr ile örtülü biri süd ve biri süci idi. Baña eyitdi kim: "Yā Muḥammed ṣallallāhü 'aleyhi ve sellem şun." didi şundum. Süd kadeḫin aldum ve içdüm. Baldan tatlu ve kırdan şoḫuk idi ve ammā dibine biraz kodum ve kadehi gerü Mikā'il'e virdüm ve baña eyitdi kim "Yā Muḥammed ṣallallāhü 'aleyhi ve sellem eger bu südi hep içseñ hiç ümmetüñ tāmuya girmeye idi. "Yā Muḥammed ṣallallāhü 'aleyhi ve sellem ol kadeḫ kim içinde süci var idi ve eger anı içseñ ümmetüñ dükeli kâfir ve fasık olıardı." [4b]

Gökler

Kur'an-ı Kerim'e göre gökler yedi kat (tabaka) tır. Mi'râc hadisinde de gök katları, bu katlarda görülenler birer birer sayılır. Bu özellik mi'râciyelere de aksetmiş gök katları teker teker anlatılmıştır.¹⁴⁹

Eski inanışa göre dünyâ kâinatın merkezidir. Dünyânın etrafında Güneş, Ay, Zühre, Utarit, Merih, Müşteri ve Zuhâl kendi feleklerinde dönerler. Yine aynı nazâriyeye göre sabit yıldızlar Felek-i Sevâbit'te takılı durur. Batlamyus'un Felek-i Atlas'ına da Arş adını vermişlerdir. Bu husus ilmi gerçeklere ve Kur'ân esaslarına uymayan daha çok İranlı sanatçıların mi'râciyelerinde görülmektedir. Bizim mi'râciyelerimizde İranlılardan etkilenen bir iki sanatçı dışında hadis ve âyetlere sadık kalınmıştır. Gök kapılarından giriş umumiyetle hadislerde bildirildiği gibi anlatılır.¹⁵⁰

Eserimizde gök katmanları ve özellikleri şöyle yer almaktadır.

Birinci kat gök, “*evvelki kat gögi gördüm ki Hâk Te'âlâ anı pîrüzeden yaratmışdur ve kalınlığı beş yüz yıllık yoldur, [6a] kapucu Meleğin adı İsmâ'il.'dür*” [6b] şeklinde yer alır.

İkinci kat gök, “*ikinci kat gögi ak incüden yaratmış ve anuñ dahı kalınlığı beş yüz yıllık yoldur. [10a] Meleğin adı Kâsım'dur.*”[10b]

Üçüncü kat gök, “*üçüncü kat gögi Hâk Te'âlâ Hazretleri kızıl yâkütan yaratmış ve anuñ dahı kalınlığı beş yüz yıllık yoldur. [10b]*

Dördüncü kat gök, “*andan dördüncü kat göge çıkdum. Hâk Te'âlâ Hazretleri anı kızıl altundan yaratmış kalınlığı beş yüz yıllık yoldur.*” [10b]

Beşinci kat gök, “*andan beşinci kat göge çıkdum. Hâk Te'âlâ Hazretleri anı kızıl yâkütan bezemiş kalınlığı beş yüz yıllık yoldur*” [13a]

Altıncı kat gök, *andan altıncü kat göge geçdüm. Hâk Te'âlâ Hazretleri altıncü kat gögi incünden yaratmış ve kalınlığı yetmiş yıllık yoldur. [14a]*

Yedinci kat gök, “*andan altıncü kat göge geçdüm. Hâk Te'âlâ Hazretleri altıncü kat gögi incünden yaratmış ve kalınlığı yetmiş yıllık yoldur. [14b]*

¹⁴⁹ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.242.

¹⁵⁰ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.243.

Peygamberler

Mi'râc hadislerinde, Hz. Muhammed'in göğün her katında peygamberlerle karşılaştığı, onlarla konuştuğu bildirilmiştir. Bu hadislere dayanılarak mi'râciyelerin çoğunda peygamberlere değinilmiş, bazılarında tasvirler yapılmıştır.¹⁵¹

a) **Hz Âdem**, birinci kat göktedir. Hz Peygamber ile karşılaşır ve selamlaşırlar. [7a] “*Âdem atamız [6b] ‘aleyhi’s-selâmı gördüm.[7a]*”

b) **Hz İsâ**, ikinci kat göktedir. Hz Muhammed ikinci kat gökte İsâ peygamberle görüşmüş selamlaşmıştır. “*Andan geçdüm ‘İsa Peyğamberi gördüm ve aña selâm virdüm. ‘Aleyke aldı ve beni kuçdı ve Hâk Te‘âlâ Hazretlerine şükür kıldı ve eyitdi kim” Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve selem [10a] şâd geldüñ ve mi‘râcuñ kutlu olsun.” didi ve yine eyitdi kim: “bu gice cehd it kim ümmetüññ yükü ağırdur ve Hâk Te‘âlâ Hazretleri saña kerâmetler viriserdür ve senüñ hacetüñ mağbuldür.” didi. Andan ‘İsâ Peyğamber bu tesbîhi ider kim: “**sübhâne’l hâlîki’l ‘azîm sübhâne rabbihâ ve bi-ğamdih[10b]** “Yâ Ebû Bekir ‘İsâ Peyğamberi gördüm. Kızıl beñizlü, orta boylu ve görklü yüzlü.” [31b]*”

c) **Hz Musa**, mi'râc hadiselerinde bazen altıncı bazen yedinci kat gökte gösterilmiştir. Mi'râc gecesinde Hz Peygamber'in en çok konuştuğu nebîdir.¹⁵² Bizim eserimizde ise üçünca kat gökte gösterilmiştir. “*Andan dağı geçdüm. Mūsâ ve Yūsuf peygamberleri gördüm. Beni gördükleri sâ‘at şâd oldılar ve Mūsâ ‘aleyhi’s-selâmuñ tesbîhi budur kim “**sübhâne men hüve fî ‘ulüvvihî dānün ve fî zünübihî ‘âlün ve fî-işrâkihî münîrun ve fî- sulţānihî kavıyyün ve mülkihî ‘azîzün**”[11a]* “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem bunlar Mūsâ peygamberüñ kavmidür. [28a]

d) **Yusuf, Davut ve Süleyman Peygamberler**, tezimize konu olan eserde bu peygamberler üçüncü kat gökte gösterilmiştir. Eserde isimleri şu şekilde geçer. “*Andan dağı geçdüm. Mūsâ ve Yūsuf peygamberleri gördüm. Beni gördükleri sâ‘at şâd oldılar ve Mūsâ ‘aleyhi’s-selâmuñ tesbîhi budur kim “**sübhâne men hüve fî ‘ulüvvihî dānün ve fî zünübihî ‘âlün ve fî-işrâkihî münîrun ve fî- sulţānihî kavıyyün ve mülkihî ‘azîzün**” ve Yūsuf ‘aleyhi’s-selâmuñ dağı bu tesbîhi eydür kim: “**sübhâne’l-kerimi’l-ikrām sübhâne’l-celîli’l-ecell sübhâne’l-bedi’i’l-ebed**”*”

¹⁵¹ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.244.

¹⁵² Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.252.

bunlardan dađı geçdüm Dāvūd ve Süleymān peygamberleri gördüm ve baña selām virdiler ve ‘aleyke aldum ve beşāret kıldılar ve andan Dāvūd peygamber tesbīh eydür kim: “sübhāne’t-tevvābü’l [11a] vehhāb sübhāne’s-serī’u’l hisāb sübhāne’s şedīdü’l-‘ikāb” ve Süleymān Peygamber bu tesbīhi eydür: “Sübhāne’l-meliki’r-raḫīm sübhāne’l-ķahirü’l-cebbār” [11b]

e) **İbrahim Peygamber**, Hz Muhammed’in soyundan geldiği büyük peygamberlerdendir. Bazı hadislerde altıncı kat gökte, bazı hadislerde yedinci kat gökte olduğu bildirilmiştir.¹⁵³ Eserimizde ise beşinci kat gökte olarak anlatılmıştır. Şu şekilde anlatılmıştır: *“Ve andan dağı geçdüm. İbrāhīm ve İsmā’ıl ve Lūt peygamberleri ve her birileri bir yirde oturur ve bunlar beni göricek şād oldılar. Andan İbrāhīm peygamber elüm tutdı ve eyitdi kim: “Yā Muḫammed şallallāhü ‘aleyh uş bu gice Ḥaķ Te‘ālā Ḥazretlerinden ümmetüñi dilegil zīrā kim senüñ ḥācetüñ maķbūldür.”[13b]*

f) **İsmâil ve Lut Peygamber**, Kur’ân-ı Kerim’de adı geçen peygamberlerdendir.¹⁵⁴ Mezkûr peygamberler eserimizde *“İsmā’ıl ve Lūt peygamberleri ve her birileri bir yirde oturur ve bunlar beni göricek şād oldılar.”[13b]* şeklinde yer almış başka bilgi verilmemiştir.

Melekler

Mi‘râciyelerde motif olarak ismi zikredilen melekler Cebrail, Mikâil, İsrâfil ve Azrâil’dir. Cebrâil, mi‘râc gecesi Resûlullah’ı uyandıran, mi‘râcı müjdeleyen, göğsünü şerh eden, sonra Burak’a bindirip yolculukta ona refakat eden melek olarak zikredilir ve tasviri yapılır. Cebrâil’in Sidre’den öteye gidememesi mi‘râciyelerde özellikle işlenen bir motiftir. Mikâil, mi‘râc davetinin tebliği için Cebrâil ile birlikte gelen, şerh-i sadr ameliyesinde ona yardımcı olan, Burak’la yolculuk esnasında yuları tutan melek olarak zikredilir ve tasviri yapılır. İsrâfil ve Azrail de mi‘râciyelerde tasvirleri yapılan meleklerdir. Bunların dışında kimi mi‘râciyelerde yetmiş bin başlı melek, ateşkâr melek, Mâlik, İsmâil, süvariler, yedinci kat gökteki denizin içinde bulunan melekler, Horoz gibi meleklerin isimlerinin de zikredildiği

¹⁵³ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi‘râc-nâmeler*, s.248.

¹⁵⁴ <https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail--peygamber#1>, (15.05.2021).

görülmektedir. Mi'râc ile ilgili âyetlerin tefsirinde ve mi'râc hadislerinde bu meleklerden sadece Cebrail'in ismi geçmektedir.¹⁵⁵

Diğer mi'râciyelerde olduğu gibi eserimizde de birçok meleğin ismi geçmiştir. Cebrâil, Mikâil Azrâil, İsrâfil, Malik, Melkü'l-Mevt, Horos, Rıdvan, İsmâil, Sücâil vb. Müellif, melekleri genel olarak ifade etmek için “feriştah” kelimesini kullanılmıştır.

Eserimizde ismi geçen melek motifleri ile ilgili örnekler:

“Resül hazreti eydür: “Kulağuma Cebrâ'ıl'üñ âvâzı yetişdi. Gördüm ki ol oturduğumuz evüñ sakfi götürüldi. Cebrâ'ıl heybet birle aşığa indi ammâ hûb sûretle indi. Yetmiş bölük sâci lü' lü' i [2a] ratab birle bezemişdi. Yeşil hulleler giymişdi. Göğsinde yazılı idi ki Lâ-ilâhe illallâh Muhammedün Resülüllâh yetmiş biñ melek bilesince idi. Resül hazretine korku düşdi. Cebrâ'ıl ilerü buyurdu. Resül 'aleyhi's-selâmı kocdı selâm degürdi. Çünkü Resül Hazreti Cebrâ'ıl'ün selâmını aldı. Pes muğarreb ferişteher geldiler. Resül'e selâm kıldılar.[2b] Cebrâ'ıl 'aleysi's-selâm katına gördi. Mikâ'ıl 'aleysi's-selâm dahı gelmiş nice biñ ferişteher birle turur pes gelüp Hazret-i Resüle selâm virdiler. Mi'râcı kütuladılar. Andan Cebrâ'ıl 'aleyhis's-selâm. Burâk'ı bir ferişteher elinden aldı. [2b]”

Örneklerde de görüldüğü gibi eserde en çok ismi geçen melek Cebrâ'il'dir.

“Cebrâ'ıl 'aleyhi's-selâm eyitdi: “Yâ 'Azrâ'ıl bu Muhammed Mustafâ şallallâhü 'aleyhi ve sellemdür âhî niçün selâmıñ alup ikrâm kılmazsın.” didi ve andan 'Azrâ'ıl 'aleyhi's-selâm eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem benüm 'özrüm baña bağışla.”didi. “Zirâ ben seni bildüm.” didi ve eyitdi ki: “Yâ Muhammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem beşâret olsun saña kim Hağ Te'âlâ Hazretleri bu gece saña kerâmetler viriserdür. Mübarek olsun.[12b] ”

“Yâ Mâlik görmez misin iş bu Muhammed Mustafâ şallallâhü'aleyhi ve sellem'dür” didi ve andan Mâlik turıgeldi ve benden 'özür diledi. Andan Cebrâ'ıl aleyhi's-selâm eyitdi: “Yâ Mâlik Hağ Te'âlâ Hazretleri 'aşiler için yaratduğı nesnelere Muhammed 'aleyhi's-selâm'a göstergil[12b] ”

¹⁵⁵ Şener, *Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî'nin Beyan-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi*, s.82.

“...ve andan sonra dağı geçdim. Bir horos gördüm bağı ‘arşda ve ayakları [9a] tahte’s-serāda Hakk Te’ālā Hazretlerine bu tesbīhi eydür kim: “ **sübhānellezi yüsebbihu lehü sātü’l-leylü ve’n-nehāru yüsebbihu lehü’d-denilü bi-eşvabihā sübhānellezi yüsebbihu lehü’t-ıyūr**” ve ben Cebrā’ıl’e şordum ki: “Bu ne kuşdur kim.” Didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eytdi: “Yā Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bu ol ferıştedür kim günde beş kez bu tesbīhi okur dağı vakitleri bildirür.[9b]”

Cennet (Uçmak)

Allah’a inanan, kulluk görevlerini yerine getiren iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nîmetlerle dolu yer olarak ifade edilen cennet Türk kültüründe ve yaygın olarak kullanılan bir kelimedir. Eserde “Uçmak” olarak çokça yer almıştır.

Cennet-i Me’vâ’nın tasviri, huriler ve Tuba ağacı, cennet ile ilgili motifler içinde yer almaktadır.¹⁵⁶

Enes İbni Mâlik’in rivâyetinden anlaşıldığına göre mi’râc gecesi Hz. Muhammed, Cennet’i gezmiştir. Motif mi’râciyelerde umumiyetle şöyle anlatılır: Cebrâ’ıl, Hz. Peygamber’i Cennet’e götürür. Cennet’in kapıcısı Rıdvan isimli meleklerle tanışır. İçeri girip orada ne varsa görür. Cennetin kapısı nûrdandır. Toprağı miskten, anberdendir. Taşları la’l, inci ve yakuttandır. Kum yerine altın ve mücevher bulunur. Otları za’feran ve dikensiz güllerdir. Köşk ve sarayları etrafında bahçeler vardır. Bu bahçelerin yaprağı gevher, budakları la’l, içi hûri ve gilmân doludur. Şekerleri baldan tatlıdır. Çeşmeleri akarsuları çağıldar durur. Irmaklarının suyu soğuk, saten beyaz, baldan lezizdir. Orada ne soğuk belâsı, ne sıcak kaygısı vardır. Halkın üzerinde daima Tûba ağacının gölgesi durur. İnsan ne dilerse hemen önünde hazır olur. Cennet insan aklının erişemediği, gözünün görmediği, kulağının duymadığı nimetlerle doludur.¹⁵⁷

Eserde geçen cennet ve cennet ile ilgili diğer motiflerden örnekler:

¹⁵⁶ Şener, *Türk Edebiyatında Mi’râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî’nin Beyan-ı Mi’râc Başlıklı Manzumesi*, s.82.

¹⁵⁷ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi’râc-nâmeler*, s.273.

”Didi ve Rıdvan eyitdi kim: “**el-hamdü lillāhi rabbi’l-‘ālemīn**”¹⁵⁸ didi ve kapu açdı ve ben uçmağın kapularını gördüm ve her kapısı iki kanatlı bir kanadı altundan ve bir kanadı gümüşden ve sağ kanadında yazılmışdır kim: “**lā-ilāhe illallāh**” ve sol kanadında yazılmışdır kim: “**Muhammedün resülüllāh**” ve her vakit kim uçmak açılır ve ol sağ kapısı bir hūb āvāz ile edür kim: “**lā ilāhe illalāh**” ve ol kapu kim şoldan yañadandır. Ol dağı bir hūb āvāz ile eydür kim” **Muhammedün rasulüllāh**” ve ben içerü girdüm Uçmağın hazinedarı Rıdvān’ı gördüm, selām verdüm ve ‘aleyk aldı ve beni gördi, şād oldu ve eyitdi: “ve Hāḳ Te‘ālā Hazretleri seniñ için ve ümmetüñ için ni‘metler pür kılmışdır kim sağışın Allāh Te‘ālā bilir. [21a] Ve ol uçmakda dört büstān vardır. Biriniñ adı Firdevs ve biriniñ adı Cennāt-ı ‘Adn ve biriniñ adı Cennātü’l-Ḥuld ve biriniñ adı Cennātü’l-Mev‘ādur ve bu dört büstānuñ vaşfiñ hīç kimse bilmez ve eger kim Allāh Te‘ālā bile ancak ammā şol kadar vardır. Bir kişi bir tāzī aḡa binse ve ol büstānuñ içinde yetmiş biñ yıllık segirtse dağı henüz bir ağacunuñ gölgesinden çıkmayaydı ve uçmağın [21b] iç kapusunda bir ağaç dağı vardır. O ağacunuñ adı Tübādur ve uçmak içinde hīçbir köşk ve hīçbir hücre yokdur kim ol ağaç andan olmaya ammā cümlesiñiñ içinde vardır ve budakları dağı percerelerden içerü girmişdür ve dağı yine Cebrā’ıl kanadına bindürdi ve sekiz uçmağı teferrüc kıldı ve kamu ümmetlerüm köşklarini gördüm ve andan soñra Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām beni bir ırmağa atdı ve suyu südden aḳ, ḳardan şovuk ve şekerden tatlı idi ve sekiz uçmağı dükeli gördüm ve illā ol ırmağdan büyük nesne görmedüm ve yöresindeki çayırları iybārdan ve za‘ferāndandır ve kırları, taşraları incüdendür ve andan Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muhammed şallallāhu‘aleyhi ve sellem Hāḳ Teālā Hazretleri seni ve ümmtüñi bir ırmağdan içiriserdür.” didi.[22a]

Cehennem (Tamu)

Cehennem, günahkârların, Allah’a isyan edenlerin, inanmayanların ve zalimlerin öldükten sonra âhirette azap görecekleri, cezâlarını çekecekleri yerdir. Bu motife eserimizde çokça yer verilmiş cehennemin (tamu) katmanları, azap melekleri ve azaplar ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Eserde Hz. Peygamber’in Allah ile tekellümünden sonra gösterilmiştir. Cehennemin bulunduğu gök katı olarak tam ifade dedilmemiştir.

¹⁵⁸ “Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun Fatıha1/1.

Mi'râciyelerde bazen birinci, bazen dördüncü kat gökte olduğu söylenen cehennem hakkında Kur'ân-ı Kerim'de pek çok âyet vardır.¹⁵⁹

Mi'râciyelerde cehennem ile ilgili genel tasvirlerin yanı sıra zakkum ağacı, zânîler (helal eşlerini bırakıp yabancılarla düşüp kalkanlar, zina edenler); haram, faiz ve yetim malı yiyenler gibi bazı suçluların cezalandırılmasına dair tasvirler de yer almaktadır.¹⁶⁰

Eserde Cehennem (Tamu) ile ilgili örnekler.

“Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem gel tamuyı göstereyin.” didi kim Hâk Te ‘âlâ Hazretleri münâfıklar ve kâfirler için ne yaratmışdır gör” didi. Cebrâ ‘il ‘aleyhi’s-selâm tamuyı gösterdi ve andan tamuda bir ferîsteh gördüm ki yüzi turşu yüzli ve gördüğüm sa ‘at korkdum ve Cebrâ ‘il ‘aleyhi’s-selâm’a şordum ki “Bu kimdür?” Didüm Cebrâ ‘il ‘aleyhi’s-selâm. eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem tamu mâlikidür ve yedi tamu bunuñ hükmindedür ve beni yaradaldan berü hergiz gülmemişdür.” didi ve Cebrâ ‘il ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: “ Yâ Mâlik görmez misin iş bu Muhammed Mustafâ şallallâhü ‘aleyhi ve sellem’dür” didi ve andan Mâlik turgeldi ve benden ‘özür diledi. Andan Cebrâ ‘il aleyhi’s-selâm eyitdi: “ Yâ Mâlik Hâk Te ‘âlâ Hazretleri ‘aşîler için yaratduğı nesnelere Muhammed ‘aleyhi’s-selâm’a göstergil [22b] didi ve andan Mâlik tamunuñ perdesin götürdi içindeki ‘azâbları gösterdi. [23a]

Eserin bu bölümünde Cebrâ ‘il’in yönlendirmesiyle Mâlik adlı melek Hz. Peygamber’e cehennem katmanlarını anlatmıştır.

“...tamu yedi tabakadur. Birbiriniñ üzerinde tırur ve evvelki tamuya Cehennem dirler ve kapucısınıñ adı Sûcâ ‘il’dür. İkinci tamuya Lezâ dirler ve kapucısınıñ adı Tufâ ‘il’dür ve üçüncü tamuya Hatame dirler ve kapucısınıñ adı Şütâ ‘il’dür. Dördüncü tamuya Sağar dirler. kapucısınıñ adı Tuṭâ ‘il’dür ve beşinci tamuya Şa ‘ir dirler. kapucısınıñ adı Şütâ ‘il’dür. Altıncı tamuya Cahîm dirler. kapucısınıñ adı Şa ‘a ‘il’dür ve yedinci tamuya Hâviye dirler. kapucısınıñ adı Fütâ ‘il’dür ve hep yüzi kara gözleri kedi gözi ve hem şöyle büyükdür kim bir omuzundan bir omuzına yetmiş biñ yıllık yoldur ve ve kaçan kim söyleseler

¹⁵⁹ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.284.

¹⁶⁰ Şener, *Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî'nin Beyan-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi*, s.82.

ağızlarından ve burunlarından od çıkar parsi bir taş gibi ve her taşda yetmiş dere vardır oddan ve her dere içinde yetmiş biñ tamu vardır ve tamuñ içinde yetmiş biñ 'azāb vardır ve ol tamlarun içinde yılan ve çiyen vardır ve her yılanuñ yetmiş biñ dişi vardır ve her dişi yitmiş biñ budakdur ve her budagında bir avuç ağı vardır ve bir dere dağı gördüm ki tamu ol dere heybetinden feryād ider ve ol derenüñ adı Veyl'dür. Bir adı Siccīn'dür ve andan Mālik çağırdı, eyitdi: "Setā'il" diyü. "Bu derenüñ [25a] perdesiñ açğıl." didi ve andan perdesin giderdi ve bağıdum, gördüm. Şol kadar 'azāblar var kim bunu ben gördüğüm sāt dükeli tamuları unuttum ve başımı secdeye kodum. Hağ Te'ālā Hazretlerine nāliş eyledüm ve başımı secdeden kaldurdum ve tamu melegi taşra çıkdi. Heybetle bir kez güürüldi. Cebrā'il'üñ 'aleyhi's-selām. uşşı gitdi, düşdi ve andan Mālik eyitdi: "Yā Muhammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem Hağ Te'ālā Hazretlerininüñ 'azametini gör." [25b]

Beytü'l Ma'mūr

Hadislerde bildirildiğine göre yedinci kat gökte bulunan evdir. Mi'râc gecesi Hz. Peygamber onu görmüş ve tavsif etmiştir.¹⁶¹

Mi'râciyelerde bu mescid çok yüksek, çok aydınlık, göğün yedinci veya dördüncü katında, Ka'be hizasında, doğu veya batıya açılan akikten iki kapılı, Ka'be'ye benzer bir hâlde tasvir edilir.¹⁶²

Eserde Beytü'l Ma'mur dördüncü kat gökte gösterilmiş, günde yetmiş bin meleğin ziyaret ettiği dördüncü kat gökte bulunan Allah'ın adına yemin ettiği mekân olarak tasvir edilmiştir.

"Beytü'l-Ma'mürü gördüm. Hağ Te'ālā Hazretleri anı kızıl yāķūtdan yaratmışdur ve andan yetmiş biñ ferişteh geldi beni ziyāret kıldılar ve gerü Beytü'l-Ma'mür'a gitdiler." [12a]

Sidretü'l-Müntehâ

Mi'râc gecesi Hz. Peygamberin birçok sırta mazhar olduğu ve Cebrâil'i asli suretiyle gördüğü ağaçtır. Burası, Mi'râc gecesi Hz. Peygamber'in mazhariyeti

¹⁶¹ Şener, *Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmi'nin Beyan-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi*, s.82.

¹⁶² Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.289.

dışında büyük meleklerin ve peygamberlerin ötesine geçemediği, yaratılmışların ilminin ulaşabileceği son nokta olarak kabul edilir.¹⁶³

Mi'râciyelerde, genellikle yedinci kat gökten daha ileride tasavvur edilen Sidre, göklerle cennetleri gölgesi altına alan bir ağaçtır. Kur'an-ı Kerim'de iki yerde¹⁶⁴ ismi zikredilen Sidre-i Müntehâ'nın, mi'râcın anlatıldığı hadis rivayetlerinde de adı geçer.¹⁶⁵ Tefsirlerdeki açıklamalar göz önüne alındığında sidre, Hz. Peygamber Allah'ın huzuruna varmadan önce cennetü'l-mev'âda Cebrâil'i kandisini yanında bıraktığı mübarek bir ağaçtır. Sidre huzûr-ı ilâhîye varan yol üzerinde bir sınır kapısı gibidir.¹⁶⁶

Eserimizde de yedi kat göğün üzerinde, Cebrâil aleyhi's-selâm'ın makamı olarak anlatılmıştır. Cebrâil'e de buradan öteye izin yoktur. Sırrını kimse bilmez. Cennet bu ağacın katındadır. Bütün âlemlerin son noktasıdır.

Bu motif, mi'râciyemizde şu şekilde yer almıştır:

“Yâ Cebrâ il benim haṭrum için birazcık ilerü gel.” Didüm. Andan Cebrâ il bir adım ilerü vardığı sā'at kanadı yandı ve gerü Cebrâ il aleyhi's-selâm'a “Sidretü'l-Müntehāya”ya geldi. Zîrâ kim Cebrâ il aleyhi's-selâm maḳâmı oldur.[16a] Sidretü'l-Müntehâ didükleri bir ağaçdur kim yed kat gökten yukarıdur ve uçmaḳ ol ağaç katındadır ve Sidretü'l-Müntehā'ya andan ötrü dirler kim kamu 'âlemün ucıdur ve hîç kimse bilmez. Andan yukarı ne vardur ve andan peygamber 'aleyhi's-selâm eydür: Haḳ Te'âlâ Haṡretleri Sidretü'l-Müntehā'yı nûrdan yaratmışdur.” [16a]

Hicâblar

Utanma, sıkılma, örtü, mahcubiyet anlamına gelen kelimesi dinî metinlerde Allah ile kul arasındaki örtüler olarak ifade edilir. Eserde Hz. Peygamber'e bütün perdelirin açılarak Allah ile doksan bin kelime konuştuğu ifade edilmiştir.

¹⁶³ <https://islamansiklopedisi.org.tr/sidretu'l-munteha>, (15.05.2021).

¹⁶⁴ Nuh 71/15, Necm 53/14-16.

¹⁶⁵ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.291.

¹⁶⁶ Süleyman Uludağ, *TDV İslam Ansiklopedisi Sidretü'l-Münteha Maddesi*, C. XXXVII s.135.

Allah ile kul arasındaki perdelerdir.¹⁶⁷ Mi'râciyelere göre hicâblar, Sidre ile Arş arasında bulunmaktadır. Hz. Muhammed, mi'râc gecesi bu hicâbları melek (yahut meleklerin) nezaretinde geçip Arş'a varmıştır.¹⁶⁸

Hicâb motifi mi'râciyemizde şöyle yer almıştır:

“Gördüm ki ‘arşuñ üstinde yetmiş perdeli vardur. Ortalu тұrur. Kamusı altun ve gümüş ve gevherle bezenmiş ve andan dañı geçdüm. İlerü vardum, gördüm ki yedi yüzbiñ perde dañı gördüm. Nürdan ve ol perdeler ay ve gün gibi belk ururdi ve her bir perdenüñ eni yüz biñ yullık yoldur ve bir perdeden bir perdeye degin yetmiş bin hicâb oddan geçdüm ve yetmiş biñ hicâb incüden geçdüm ve yetmiş biñ hicâb yâkûtdan[17a] geçdüm ve yetmiş biñ hicâb zebercedden geçdüm ve yetmiş biñ hicâb billürdan geçdüm ve yetmiş biñ hicâb gevherden geçdüm ve yetmiş biñ nürdan geçdüm ve her bir perdeniñ yetmiş biñ kapucusı vardı ve her kapucu birbirine işmarlardı ve o gece yürürlerdi.” [17b]

Levh-i Mahfuz

İslam inancına göre kader olarak isimlendirilen, geçmiş ve gelecek tüm olayların ve varlıkların yazıldığı Allah katında bulunan kitaba Levh-i Mahfuz denilmektedir.

Sadece iki mi'râciyede gördüğümüz bu motifin İslamî temeli vardır. Levh, olacak her şeyin içinde yazılı olduğu ve Allah katında bulunan kitaptır.¹⁶⁹

Sözlükte “yazı yazmaya uygun yassı ve düzgün yüzey” anlamındaki levh ile “korunmuş” manasındaki mahfûz kelimelerinden oluşan levh-i mahfûz, “üzerine yazı yazılan, silinmekten ve değişikliğe uğramaktan korunmuş düzgün satır” demektir.

Levh-i mahfûz terkibi, Kur'an'ın çok şerefli ve değerli olduğu ve levh-i mahfûzda bulunduğu ifade edilen bir sûrede¹⁷⁰ geçer.¹⁷¹ Yine Kur'ân-ı Kerîm'de levh-i mahfûz “kitâb” şeklinde geçer.¹⁷²

Levh-i Mahfuz motifi, eserimizde şu şekilde yer almıştır:

¹⁶⁷ Şener, *Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmi'nin Beyan-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi*, s.82.

¹⁶⁸ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.293.

¹⁶⁹ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.295.

¹⁷⁰ Burûc 85/21-22.

¹⁷¹ Yavuz, “Levh-i Mahfuz” *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 28, s.151.

¹⁷² En'am, 638, Kâf, 504.

“Bir kürsi üzerinde oturur ve elinde levh vardur dai mā ol levhden gözin ayırmaz ve aña bakar ve ben ol ferîşteye bir dem nazar kıldum [12a] ve selām virdüm ve ol baña hergiz bakmadı ve gözin hergiz ol levhden ayırmaz ve ben korıldum.”[12b]

Arş

Arş¹⁷³Allah’ın ilk yarattığı varlıklardandır. Kur’an-ı Kerim’in Hud ve A’râf sûrelerinde hakkında bilgi verilen Arş, bizim bildiğimiz, tasavvur ettiğimiz ve edeceğimiz her türlü hâl ve keyfiyete benzemediği gibi düşündüğümüz ve düşünebileceğimiz şekil gibi de değildir. Buna rağmen şairler, hayal güçlerini çalıştırarak Arş hakkında bazı tasvirlerde bulunmuşlardır. Mi’râciyelere göre, Arş’ta yön yoktur. Üstünde binlerce kandil asılıdır. Yeşil bir cevherden yapılmıştır.¹⁷⁴

Günlük hayatlarımızda da sıkça kullandığımız arş kelimesinin tasavvuf kültüründe de fazlaca kullanım alını mevcuttur. Bir manaya göre yaratılmışlar, nesnelere âleminin başlangıcıdır. Halk kültüründe arş-ı âlâ olarak yağın olarak kullanılmaktadır. “Feryadı arş-ı âlâya çıktı. Sesi arş-ı âlâya titretti. Dualar arş-ı âlâya ulaştı.” Gibi

Motif, mi’râciyemizde şu şekilde yer almıştır:

“...ve andan dağı geçdüm. ‘Arşı gördüm. “şifati’l- ‘arş-ı ā’lā” ve anün yüz biñ diregi vardur ve her bir direkden direge dört biñ yıllık yoldur ve ol direkler kamusı nürdandır. Hiç birbirine beñzemez kaçan kim ‘arşuñ katına vardum.[17a] “...ve andan ilerü ‘arş üstüne vardum. Gördüm ki ‘arşuñ üstinde yetmiş perdeli vardur. Ortalu тұrur. Kamusı altun ve gümüş ve gevherle bezenmiş ve andan dağı geçdüm. İlerü vardum, gördüm ki yedi yüzbiñ perde dağı gördüm. Nürdan ve ol perdeler ay ve gün gibi belğ ururdu ve her bir perdenüñ eni yüz biñ yıllık yoldur ve bir perdeden bir perdeye degin yetmiş bin hicāb oddan geçdüm ve yetmiş biñ hicāb incüden geçdüm ve yetmiş biñ hicāb yāķütan.[17a] geçdüm ve yetmiş biñ hicāb zebercedden geçdüm ve yetmiş biñ hicāb billürdan geçdüm ve yetmiş biñ hicāb gevherden geçdüm ve yetmiş biñ nürdan geçdüm ve her bir perdeniñ yetmiş biñ kapucısı vardı ve her kapucu birbirine ışmarlardı ve o gece yürürlerdi. Her biri çavış gibi řavuluñ “Muħammed ‘aleyhi’s-selām” geldi geçsün deyü çağrışurlardı ve bunlardan dağı

¹⁷³ Hüd 11/7.

¹⁷⁴ Akar, Türk Edebiyatında Manzum Mi’râc-nâmeler, s.298.

geçdüm ve 'arşuñ üstine çıkdum. Şöyle kim: Yedi kat yerde ve yedi kat gökden ne kim gördümse ve hep kamusu aşğa kaldı ve 'arş bu kamu azametle bir dâne gibi kızıl yâkût nürdan yaratdı. Netekim Qur'an-ı 'Azîm'de yâd kıldı: “**ve hüve rabbü'l 'arşi'l 'azîm**”¹⁷⁵ ve 'arşuñ yetmiş bin bucağı vardır. [17b]

Kürs/Kürsî

Kürsî, Hz. Muhammed'in yedi kat göğün bütün katmanlarını ve Sidretü'l-Müntehâ'yı da geçtikten sonra ulaştığı bölge olarak söylenebilir. Eserde bu motif o kadar hayretle anlatılmıştır ki yedi kat gök yanında denizin içinde bir yüzük halkası gibi kalmıştır. Yetmiş bin perde ile örtülü ve her bir perde yedi kez bu dünyayı kaplayacak büyüklüktedir. O kadar büyüktür ki bütün gökler ve yer yüzü kürsiden görülebilmektedir.

Mi'râciyelerde az işlenmiş motiflerden olan Kürsî, Kur'an-ı Kerimde, halk arasında daha çok “Âyete'l-Kürsî”¹⁷⁶ olarak bilinen âyette zikredilmektedir.¹⁷⁷ Buradaki kürsînin, Arş'in yanında ayrı bir makam, İsm-i azam, Allah'ın kudret mülkü manalarında yorumlandığı Hasan Basri Çantay tarafından bildirilmektedir.¹⁷⁸

Kürsî motifi, eserimizde şu şekilde yer almıştır:

“Bir kürsî gördüm ki hîç anuñ gibi büyük nesne görmedüm. Yedi kat gök ol kürsînin katında şöyledür kim bir deñiz içinde bir yüzük halkası gibi ola. Netekim Qur'an-ı 'Azîm içinde yâd kıldı. “**vesi'a kürsiyyühü's-semâvati ve'l-arz**”¹⁷⁹ ve ol kürsî yetmiş biñ perde ile örtülüdür ve her bir perdeniñ giñligi yedi kez bu dünyâcadur ve kürsîniñ yöresinde ferîştehler gördüm. Tururlar ve daima bu tesbîhi okurlar. “**sübâne vesî'a küllü şey'in a'limen (sübhānehü ve te'ālā 'ammā yüşrikün**”¹⁸⁰ [16b]

Tekellüm

Konuşmak anlamındaki tekellüm, mi'râcda vasitasız âyet vahyi demektir. Bu motif, Necm sûresinin onuncu âyetinin¹⁸¹ Allah ile Hz. Muhammed'in konuştukları

¹⁷⁵ “O, yüce arşın sahibidir.” Tevbe 113/129.

¹⁷⁶ Bakara 2/255.

¹⁷⁷ Şener, *Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmi'nin Beyan-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi*, s.83

¹⁷⁸ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.300.

¹⁷⁹ “Göklerdeki her şey, yerdeki her şey onundur.” Bakara 2/ 255.

¹⁸⁰ “Allah, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır, yücedir.” Nahl 16/1.

¹⁸¹ Necm 53/ 10 Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti.

şeklinde yorumlanması ile mi'râc vakasının rivayet edildiği hadislerde zikredilen elli vakit namazın beş vakte indirilmesi sırasında geçen konuşmalara dayanır.¹⁸²

Tekellüm bazı mi'râciyelerde kısaca ana hatları ile bazı mi'râciyelerde bölüm bölüm teferruatlı olarak anlatılmıştır.¹⁸³

Hz. Peygamber'in Hak Teâlâ ile vasitasız karşılıklı konuşmaları eserimizde de oldukça geniş olarak anlatılmıştır. "*Hak Te'âlâ Hazretleriyle toksan bin kelecî söyleşdim.[18b]*" Şeklinde özet olarak söylenebilecek ifadeden Hz. Peygamber, Hak Te'âlâ ile doksan bin kelime bir konuşma yaptığını bunlardan bazılarının açıklanması, bazılarının da açıklanmaması emri aldığını ifade etmiştir. Beş vakit namaz, bir aylık oruç, şirk koşmayan ümmetlerinin affedileceği, şefaati, Muhammed ümmeti cennete girmeden hiçbir ümmetin cennete giremeyeceği, Bakara sûresinin son iki âyetinde geçen müjdesi, Tahiyat duası bu konuşma esnasında gerçekleşir.

Tekellüm motifi eserde şu şekilde yer almıştır:

"Andan Hak Te'âlâ Hazretleri hitâb eyledi. Eydür ki: "Yâ Muhammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem başuñı kaldır ve gözünü açgil ve beni görgil kim. Hâlıkü Cebbâr benem ve andan başumu yukaru kaldırdum ve gözüm açdum ve Hak Te'âlâ Hazretlerinün dîdârın bî-ħicâb gördüm. Andan Hak Te'âlâ Hazretleriyle toksan [18a] bin kelecî söyleşdim ve andan eyitdi:"Yâ Muhammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem iş bu toksan biñ keleciden otuz binüñ 'âlemlere bildürgil ve ammâ 'âm kişilere eyitmegil zîrâ kim inanmazlar ve otuz binüñ 'âmûlara eyitgil ve hem 'âlimlere eyitgil ve otuz biñi senüñle benim aramda kılsun" ve yine eyitdi." Yâ Muhammed şallallâhü 'aleyh sen daħi söylegil." didi. Andan ben eyitdüm: "İlâhî" saña lâyıķ benim ne sözüm var." Didüm ve andan Hak Te'âlâ Hazretleri eyitdi: "Yâ Muhammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem sen ol Muhammed degil misin kim ögünüp eydürdiñ kim: "ene evsaħu'l-'arâbî ve'l-'acem" Didüñ. Ya'nî kamu 'Arâb ve 'Acem içinde hîç benden revân yokdur dimek olur. Kıanı kanca var ve ben eyitdüm: "İlâhî ol dili maħlûķ katında söyledüm benim ne miķdârım var kim bunda söz söyleyem. Zîrâ edeb yeridür ." Didüm. Andan Hak Te'alâ Hazretleri dürlü dürlü diliyle söyledi ve ben 'arîb dilinden ğayrı dil bilmezdim ve andan hevâdan bir tamlâ ma' benim ağzıma tamladı ve ol tamlâ kıardan sovuķ ve baldan tatlu ve erimiş yağdan yumşak ve

¹⁸² Şener, *Türk Edebiyatında Mi'râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî'nin Beyan-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi*, s.83.

¹⁸³ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.302.

nice kim ol tamlā ĩ yutdum. Tamarlarum açıldı ve zihnüm kavî oldu ve bu kez Hağ Te'ālā Hazretleri ne kim didi, cümlesin bildüm. Yazuklarum diledüm. Ümmetümün[18/b]günāhiñ diledüm ve kaçan kim dükeli perdeleri geçdüm ammā muğaddem Hağ Te'ālā Hazretleriyle benüm aramda bir perde kaldı idi ve ben şandum ki cānum tenümten çıkdı şandum ve andan bir ferişteh geldi. Bir kürsî getürdi, Ağ incüden ve ayakları kızıl yāğūtdan idi ve ben ol kürsīñ üstinde oturdum. Yine perde ardından āvāz geldi ve ol āvāz heybetinden uşşum gitdi ve ol kürsiden düşdüm ve yine öñüm geldi ve yine perde ardından bir āvāz geldi hiçbir āvāz gelmedi ve anuñ gibi hoş āvāz işitdiğüm yokdur ve andan eyitdi: “Yā Muğammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem ben Çalabuñdan.” didi ve ben eyitdim: “Ey Bārī Hudāyā ben dağı ol senüñ gökçek ünüñden bildüm. “Çalābumsın.” Didüm. “Zīrā kim sen baña çok dürlü nesnelere gösterdüñ. Yerde ve gökde ay, gün ve yıldızlar gördüm ve bildüm ki sen rabbül-‘āleminsın ve yüz yigirmi dört biñ peygamberler senüñ resūlüñdür ve bildüm ki dükeli senüñ kullarıñdır.” Didüm. Tevrāt ve İncil ve Zebūr ve Qur'ān senüñ kelāmuñdür. Zīrā kim sen Hālīksın kimseye beñzemezsin ve sözüñ dağı kimseye beñzemez ve andan hālisan muhlisan Hağ Te'ālā Hazretini hiçābsız gördüm, eyitdüm kim: [19a]

Bu bölümdeki konuşmalarda Allah ile Hz. Peygamber arasında geçen “Et-tehiyātü” duası, ardından da Bakara Suresi'nin son ayetleri verilmiştir.

“et-tehiyātü lillāhī ve ş-şalavātü ve t-tayyibātü eş-şelāmü 'aleyke” [19a] ve andan Hağ Te'ālā Hazretleri cevāb aldı ve eyitdi ki: “eyyühe'n-nebiyyü ve rahmetullāhi ve berekātüh” ve ben eyitdüm. “Ey Bārī Hudāyā ümmetlerimüñ günāhi dilegümdür. Bu konukluğumda nafağa dilerem ve eyitdi kim: “es-selāmü 'aleyke”¹⁸⁴ ve 'alā ibādillahi's-şālihīñ eşhedü enlā ilāhe illallāh ve eşhedü enne Muğammeden 'abdühü ve resūlüh” andan nidā kıldı kim: “Yā Muğammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem “āmene'r-resūlü bimā ünzile ileyhi min-rabbihī”¹⁸⁵ ve andan eyitdi. “Yā Muğammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem ne dilersen dile vireyin.” ve ben eyitdüm: “Ey Çalābum, “gufrāneke rabbenā ve ileyke'l maşīr.”¹⁸⁶ Yine eyitdi: “Yā Muğammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem yarlıgadam seni ve senüñ ümmetüñi dilegil ne kadar gerekse vireyin” ve ben eyitdüm: “rabbenā lā tü'āhiznā in-nesinā ev

¹⁸⁴ Tahiyat duasının aslında “esselāmü 'aleynā” iken metinde “esselāmü aleyke” olarak yazılmış.

¹⁸⁵ “Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti.” Bakara 2/285.

¹⁸⁶ “Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır.” Bakara 2/285.

ahta nā”¹⁸⁷ ve *Haḳ Te‘ālā* Ḥazretleri eyitdi ki: “*Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem daḥı dilegiñ vireyin*” didi ve ben eyitdüm: “*rabbenā velā tühammilnā mālā tākate lenā bih va‘fü ‘annā vağfir lenā verḥamnā ente mevlānā.*”¹⁸⁸ andan eyitdi: “*Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem bilür misin kim ne ile ḳullar emān bulurlar ve daḥı bilür misin kim işlerde eyüsi ḳaḅısdur?*” Ben eyitdüm “*İlāhī*” yekregin sen bilürsin ‘*allāmü*’l-ḡuyüb sensin.” Didüim ve andan eyitdi: “*Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem bilgil kim ulu derece oldur kim mescide varalar ve cema‘atle namāz ḳılalar. Netekim Kelām-ı Ḳadīm’inde buyurur. [19b]* “*eḳmiş‘şalāte tarāfeyi’n-nehāri ve zülefen mine’l-leyl inne’l-ḥasenāti yüzhibne’s-sey ‘yiāt*”¹⁸⁹ ve *daḥı yazuḳ yuyan oldur kim yoḥsula ve miskine ta‘ām vireler. Netekim Ḳelām-ı Ḳadīm’inde yād ḳıldı. “et’imü’l-ba ĩse’l faḳīr*”¹⁹⁰ ve *daḥı ‘ālemlere ḥürmet eylemekdür ve anda eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyh senüñ benüm ḳatunda şol ḳadar derecātuñ vardur kim hiç kimsenüñ anuñ gibi dercātu yoḳdur ve ne ḳadar şefā‘atuñ var ise eylegil kim settārum senüñ şefā‘atüni zayı‘eylemeyem ve senüñ ümmetüñe bir kerāmet virdüm ki ayruḳ ümmete virmedüm. Pes senüñ ümmetüñ uçmaḅa girmeyince ayruk ümmet girmez ve her kim beni birlese ve seni ḥaḳ peyḅamber bilse ol ḳişiye ben uçmaḅı ve daḥı dīdārum rüzī ḳılarım. didi ve her kim beni birlemese ve seni ḥaḳ peyḅamber bilmesen anuñ gibi ḳişiün yeri ṫamudur. didi ve baña eyitdi kim: “Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem benden hoşnüd oldun mı?” didi ve eyitdüm ki: “Ey Bārī Hūdāyā hoşnud oldum” Didüm. Andan eyitdi kim: “Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyh diler misin şol ümmetüñe yer ḳıldığımı göresin” ve ben eyitdüm. “Göstergil göreyin Yā Rab!” Didüm ve *Haḳ Te‘ālā* Ḥazretleri bir ferişteye buyurdi kim “*İletgil Muḥammed ‘aleyhi’s-selāmi Cebrā’ıl ve Mikā’ıl ‘aleyhi’s-selāma ışmarlaḅıl kim Muḥammed ‘aleyhi’s-selāmi için daḥı ümmetiyoḅün yer ḳıldığım kerāmetleri göstereñler.*”[20a]*

Dönüş

Hz. Muhammed, gökleri dolaşıp mi’râcını tamamladıktan sonra Cebrâil ile birlikte tekrar Ümmü Hânî’nin evine döner; ibriğini dolu, yorganını bıraktığı

¹⁸⁷ "Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!" Bakara 2/286.

¹⁸⁸ "Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim mevlamızsın." Bakara 2/286.

¹⁸⁹ "(Ey Muhammed!) Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Hüd 11/114.

¹⁹⁰ "Artık onlardan siz de yiğün, yoksula fakire de yedirin." Hac 22/28.

biçimde, yatağını da soğumamış hâlde bulur.¹⁹¹ Dönüşte yine Mescid-i Aksâ'a gelir ve oradan Burak ile Mekke'ye döner. Eserde Hz. Peygamber'in Ümmü Hânî'nin evire döndüğünde yatağının hala sıcak olduğu ve ibriğinin dolu olduğu ile ilgili bir bilgi yoktur.

Bu motif, eserimizde şu şekilde yer almıştır:

“Bunlardan dağı geçdüm. Beytü'l-Muqaddes'e geldüm. Ol bindüğüm Burâk Beytü'l-Muqaddes kapusunda turur. Yine ol Burâk'a bindüm. şol yel eser gibi gitdi. Bir sâ'atde Mekke'ye iletđi ve ırte namâzında Mekke'de kıldum ve dağı rivâyet oldı. 'Ali'den Rağıyallâhü anh 'Ali Hazret-i 'aleyhi's-selâm eydür. Ümmühânî dilinden şöyle işitdüm ve eyitdi kim: Kaçan gice Peyğamber Hazreti 'aleyhi's-selâm benimle namâz kıldı ve ben yatsu namâzın kıldum dağı yattum, uyudum ve peygamber 'aleyhi's-selâm henüz namâz kıldurđı ve girü uyandum gördüm. İrte namâzı kıldurđı ve gerü uyandum, gördüm. İrte namâz vağti olmuş. Peyğamber 'aleyhi's-selâm İrte namâzı kılaatururđı. Ben dağı bile kıldum ve andan peygamber 'aleyhi's-selâm eyitdi: "Yâ Ümmühân ben yatsu namâzın bile kıldum. Andan Beytü'l-Muqaddes'e vardum ve anda namâz kıldum. İbrâhim Peyğamberi anda gördüm. Yüz yigirmi dört biñ peygamberlere imamlık kıldum. Andan göge çıkdum, andan 'arşa çıkdum ve Hağ Te'âlâ Hazretinüñ dizârın gördüm. Andan şamuyı ve uçmağı gördüm." didi. Andan eyitdüm: "Yâ Resûlallâh bu sözi Kureyş Kavmine söylemegil." Didüm. Zirâ anlar size inanmazlar peygamber hazret-i 'aleyhi's-selâm eyitdi: "Her ne kim gördümse söyleyin. Gerek ise inansunlar [29b] ve gerekse inanmasunlar." didi. Andan Resûl hazret-i 'aleyhi's-selâm turđı mescide vardı. Ol kavm kamusu mescid içinde derildiler. Mu'fî dirler bir kişi vardı. Ol dağı anda bileydi meger 'Abdumelik Mu'tiyâ destür virmişdi kim, zezem suyn ölçger üleşdürürdi. Pes Resûl 'aleyhi's-selâm geldi bunlaruñ katında oturđı ve andan eyitdi: "Yâ kavim bilüñ kim ben bu gice yatsu namâzın Ebü Tâlib kızı Ümmühân evine kıldum." [30a]

Ebü Cehil'in Tepkisi

Mi'râc hadisesinden sonra Ebu Cehil ile karşılaşan Hz. Muhammed, ona bir gece içinde Kudüs'e götürölüp geri getirildiğini söyler. Buna inanmayan Ebu Cehil halkı toplar ve bu hadiseyi (İsrâ hadisesini) yeniden anlatmasını ister. Hz. Peygamber onlara da anlatır. Halkın bir kısmı, "İşte bu apaçık bir yalan; bizim kervanlarımız

¹⁹¹ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâmeler*, s.309.

oraya ancak iki ayda gidip gelebilir” diye inkâr eder. Bir kısmı da El-Emîn olarak bilinen Hz. Muhammed’in yalanını yakaladık diye sevinirler. Ebu Cehil, sevinç içinde oraya buraya koşmaktadır. Ebu Cehil ve taraftarlarının bu davranışları mi’râciyelerde motif olarak işlenir.¹⁹²

Motif, eserimizde şu şekilde yer alır:

“Kureyş kavmi eyitdiler: “Yâ Mu’î bir dem şabr eylegil kaçımağıl. Bizüm Şam iline kervanımız gitmişdür. Haberinden [30a] şoralım.” didiler ve “eger Muhammed ‘aleyhi’s-selâm yalan çıkarsa ne kim dirseñ hağdur.” didiler ve andan Resûl ‘aleyhi’s-selâm’a sordılar, eyitdiler kim: Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem bize ol kâfileden haber virgil. didiler. resûl hazret-i ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: “Gördüm filân yirde ağaçlar arasında konmuşlar ve yanlarında mağara ile su koymuşlar ve ben mağara’ı aldum ve içdüm. Gerü kodum ve Burak’a binmişdüm bunlar bir deve yev komuşlar.” didi ve bunların devesin salıvirdüm. Vardılar, buldılar. Anlar dağı filân yere gelmişlerdür. Filân filândur, kamu nişanlarını.” didi. Andan ol kavm “bu ne ‘aceb sözdür?” didiler ve bu sözi henüz tamâm itmeden kervân dağı çıkageldi ve ol kavm eyitdi: “Bu yüklerüñ içinde ne vardur? Bize deyüvirgil.” didiler ve andan Cebrâ’ il ‘aleyhi’s-selâm geldi. Resûl hazretlerine öğretdi ne var ise kamusun deyüviridi.” [30b]

H. Ebû Bekir’in Tasdiki

H. Peygamber’in en yakın arkadaşı olan H. Ebu Bekir, İslam dinine ilk inananlardan ve onu bütün varlığı ile destekleyen sahabelerdendir. Müşrikler, H. Peygamber mi’râcdan döndüp ve başından geçenleri anlatınca yine inanmamışlar hemen H. Ebu Bekir’e koşarak ve bu anlatılanların izahatını istemişlerdir. Ancak ondan sâdık bir dostun davranışını bulmuşlardır.

Ebu Cehil ve taraftarları Ebu Bekir’in evine koşarak “H. Muhammed bir gece içinde Mescid-i Aksâ’ya gidip geldiğini söylüyor, sen ne dersin?” diye alaylı bir şekilde sorarlar. H. Ebu Bekir de “Eğer o söylüyorsa doğrudur, hem ben onun bundan daha hayret verici şeylerini bile tasdik ediyorum.” der. Bunun üzerine H. Ebu Bekir’e Sıddîk lakabı verilir.¹⁹³

Metinde bu motif şöyle yer almıştır:

¹⁹² Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi’râc-nâmeler*, s.310.

¹⁹³ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi’râc-nâmeler*, s.311.

“Andan Hâzre-ti Ebū Bekir’e eyitdiler: “Görür misin senüñ resülün bize nedür dir, Eydür: “Bu gice yatsu namâzın Ümmühânî evinde kıldum ve andan Beytü’l-Mukaddes’e ve andan göge çıkdum.” Dir ve “Hâk Te’âlâ Hâzreti ile toksan biñ kelecî söyleşdü. Andan gerü irta namâzın geldüm evde kıldum.” Dir ve andan Hâzret-i Ebū Bekir eyitdi: “Gerçekdür. Resül ‘aleyh’is-selâm [29b] hîç yalan söylemez.” didi [31/a]

Mescid-i Aksâ’yı Târif

Hız. Muhammed’in bir gecede Mescid-i Aksâ’ya gidip geldiğine inanmayanlar, bu sefer Hız. Peygamber’den Mescid-i Aksâ’yı tarif etmelerini isterler. O gece mescidin her yerini gezmemiş olan Hız. Muhammed zor durumda kalınca gözü ile Mescid-i Aksâ arasındaki mesafe kaldırılır ve mescit adeta bir maket gibi karşısında tecessüm eder. İnanmayanlar, ne sordularsa Hız. Muhammed ona bakarak cevap verir.¹⁹⁴

Motif, eserimizde şöyle yer almıştır:

“Andan Ebū Bekir eyitdi: “Yâ Resülallâh Muḥammed şallallâhü’aleyhi ve sellem Beytü’l-Mukaddes’in şîfâtın baña diyüvergil.” didi ve şîfâtın bildürdi ve andan Ebū Bekir eyitdi: “Gerçekdür ben tanıklık virürin kim sen Hâk Te’âlâ’nuñ peygamberisin ve ne kim söylersiñ ḥaḥdur.” [31a]

Kervanlardan Haber

Hız. Muhammed, Mescid-i Aksâ’yı tarif edince inanmayanlar bu sefer de yolda bulunan kervanlardan haber sorarlar. Hız. Peygamber kervanlardan ilkinî Ruhâ’da gördüğünü söyler ve kervan ile ilgili detaylı bilgiler verir. Kervan Mekke’ye geldiğinde Kureyşliler Hız. Peygamber’in dediklerinin doğru olduğuna bir kez daha şahit olurlar. Bu motife İslami kaynaklarda rastlanmamaktadır. İkinci bir kervandan haber sorduklarında Hız. Peygamber o kervanı da yolda gördüğünü söyler ve kervan hakkında detaylı bilgiler verir. Kervan Mekke’ye kavuştuğunda bu bilgilerin de doğru olduğunu gören bazı müşrikler Hız. Muhammed’e inanmışlar ancak çoğu “Bu bir sihirdir.” diyerek inkâr etmiştir.¹⁹⁵

¹⁹⁴ Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi’râc-nâmeler*, s.313.

¹⁹⁵ Şener, *Türk Edebiyatında Mi’râciyye Geleneği ve Harputlu Rahmî’nin Beyan-ı Mi’râc Başlıklı Manzumesi*, s.83-84.

Kervanlardan verilen haber motifi eserimize bu şöyle yer almıştır:

“Bizüm Şam iline kervanımız gitmişdür. Haberinden[30a]şoralım.” didiler ve eger Muhammed ‘aleyhi’s-selām yalan çıkarsa ne kim dirseñ hakdur. didiler ve andan Resül ‘aleyhi’s-selām’a sordılar, eyitdiler kim: “Yā Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bize ol kâfileden haber virgil.” didiler. resül hazret-i ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Gördüm filān yirde ağaçlar arasında konmuşlar ve yanlarında mațara ile su koymışlar ve ben mațara ‘ı aldum ve içdüm. Gerü kodum ve Burak’a binmişdüm bunlar bir deve yev komışlar.” didi ve bunların devesin salıvirdüm. Vardılar, buldılar. Anlar dağı filān yere gelmişlerdür. Filān filāndur, kamu nişanlarını.” didi. Andan ol kavm “bu ne ‘aceb sözdür?” didiler ve bu sözi henüz tamām itmeden kervān dağı çıkageldi ve ol kavm eyitdi: “Bu yüklerüñ içinde ne vardur? Bize deyüvirgil.” didiler ve andan Cebrā`il ‘aleyhi’s-selām geldi. Resül hazretlerine öğretti ne var ise kamusun deyüviridi.” [30/b]

Bunların dışında;

Sahra Taşı (Muallak Taşı) [6a], Tamla, Bahru’n Nâr [14a], Tahte’s Serâ [15b], Ka’be, Zemzem, İbrahim Makâmı [1b, 2a, 30a], Zakkum Ağacı [23a], Körüg [23a,b], Veyl deresi [23a,b], Kaf dağı [28a] ... gibi motifleri de görmek mümkündür.

III. BÖLÜM

ESERİN ÇEVİRİ YAZILI METNİ

3.1. Metnin Hazırlanmasında Dikkat edilen Hususlar

Metnin çevirisinde alışılmış transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

Eserin içerisinde geçen âyetlerin meâli dipnotlarda verilmiştir.

Metin içinde geçen âetlerin meâli Diyanet İşleri Başkanlığı'nın <https://kuran.diyamet.gov.tr> adresinden alınmıştır.

Âyet ve hadislerin transkripsiyonu metin içinde yapılmış ve siyah renkte yazılmıştır.

Arapça duaların da transkripti metin içinde yapılmış ve siyah renkte gösterilmiştir.

Metin içinde geçen Arapça ya da Farsça ifadeler italik olarak yazılmıştır.

Metnin çeviri yazısı hazırlanırken müellifin imlâları esas alınmıştır.

Müellif tarafından yanlış yazılmış olduğu düşünülen kelimelerin açıklaması dipnotta verilmiştir.

Varak numaraları [] içinde verilmiştir.

Yukarıda ifade edilen hususlar çerçevesinde ilk kapak sayfasına [1a] numarası verilmiş ve asıl metin [1b] sayfa numarası ile başlatılmış ve [31b] sayfa numarası ile sona ermiştir.

Yazarlardan alınan alıntılarla ilgili olarak yazarın imlasına sadık kalınmıştır. Yazarın bazen metin içinde verdiği dipnot bilgileri numaralandırılarak dipnotta alınmıştır.

3.2. Çeviri Yazılı Metin

Mİ'RĀCU'N-NEBĪ ŞALLALLĀHÜ 'ALEYHİ VE SELLEM

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yazma Eserler No: 150

HĀZĀ KĪTĀB-I MĪ'RĀCĪYE

[1b] Ah̄berenā eş-şeyhü'l-celīl Ebī 'Abdillāh Muḥammed ibn Ah̄med bin Muḥammed ibn 'Ubeyd bin el Faḫīhü'l-Mālikī ḳāle ah̄berenā muhācirīn 'Abdullah bin Muhācir el-Megāzī bi-isnādihi ile'z-zehdā 'an-ḥadīfe 'an-ibn Mes'ūd 'an-Āiše raḫıyallāhü 'anhā ve 'an-ibn 'Abbās raḫıyallāhü 'anhumā ba'zuhüm yervīhi 'an-'İkrime ve Sa'īd bin Cübeyr ḳāle ḥaddešenā ibnü'l-Mübārek 'an-Zayā bin Selīm Raḫıyallāhü 'anhümā ecma'in Ebü'l-Ḥasan Bıkrī eydür: "Rāvīler bu ḥaberüñ isnādından sıḫḫat birle 'Abdullāh bin 'Abbās'a iriḫdürdiler ki müfessirlerüñ serveri ve sultānidur." 'Abdullah bin 'Abbās eydür: "Bir gün Resülüllāh ḥazretlerine sordum." Benī İsrā'īl süresinüñ sebab-i nüzūlini daḫı ol āyetüñ ma'nāsı: **Bismillāhirrahmānirrahīm, sübhānellezī esrā bi'-abdihi leylen mine'l-mescidi'l-ḥarāmī ile'l-mescidi'l- aḳsallezī bāreknā havlehü li-nūriyehü min-āyātınā innehü hüve's-semī'u'l-baḫīr.**¹⁹⁶ Resül ḥazreti mi'rāc gicesin şerḫ eyledi ki: "Mekke şehrinden vahiy münzel olduḡı yılında yedinci yılında yā tokuzuncı yılında yā onuncı yılında ki rivāyet muhtelifdür. Allāh Te'ālā Resülüllāh Ḥazretlerine mi'rācı rüzī ḳıldı. Ol gice kim 'urüc ḳıldı. Ne gördi ne işitdi ne temaşa ḳıldı. Nice ḳıḫdı nice indi cümlesinüñ ḫikāyetini söyledi.

[2a] Mi'rāc gicesinüñ 'acāyibini ve ḡarāyibini şerḫ eyledi kim Rebi'u'l-evvel ayınüñ yigirmi yedinci gicesi ol gice işneyn gicesi idi. Resül ḥazreti mi'rāca ḳıḫdı ve daḫı ba'zı 'ulemā ḳatında Receb ayınüñ yigirmi yedinci gicesi mi'rāc ḳıldı. Hem bu ḳavil eşaḫdur, evvelkiden. Zirā dīn 'ālimlerinüñ ekşeri bu ḳavil üzre müttefikdürler kim Resül ḥazretinüñ mi'rācı receb ayında olupdur daḫı Resül şöyle ḥaber virdi ki emīru'l-mü'minīn 'Ali İbn Ebī Ṭālīb raḫıyallāhü anh anuñ bir kız ḳarındaşı var idi. Adı Ümmü Hānī idi. Müslümān olmuşdı. Resül 'aleyhi's-selām Ebī Ṭālīb evinde yetīm iken ol āḫiret ḫatunı Resül'e çok ḫizmet eylemiş idi. Çün müslümān oldu. *Ḥasene islāmühā* Resül ḥazreti dā'im anuñ menziline gelürdi, otururdu. Ol gice ki mi'rāc gicesi oldu yine Resül Ümmü Hānī evinde bulundu 'ışā namazından sonra kelici iderdi. Ḳatı yağmur yağardı, şaḳırdı. Ḳatı ḳarañuluk cemī' ḫayvanāt sākin olmuş dükeli ḫalāyık heybet altında ḳalmışlardı iñen vehmnāk gice idi. Resül ḥazreti

¹⁹⁶ "Bir gece kendisine bazı ayetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Haram'dan çevresini mübararak ḳıldığımız Mescid-i Aksā'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir." İsrā 17/1.

eydür: “Kulağuma Cebrā’îl’üñ āvāzı yetişdi. Gördüm ki ol oturduğumuz evüñ sağıfı götürüldi. Cebrā’îl heybet birle aşağı indi ammā hūb sūretle indi. Yetmiş bölük sāci lü’lü’i

[2b] raṭab birle bezemişdi. Yeşil hulleler giymişdi. Gögsinde yazılı idi ki *Lâ-ilāhe illallāh Muḥammedün Resūlullāh* yetmiş biñ melek bilesince idi. Resül ḥazretine kōrkı düşdi. Cebrā’îl ilerü buyurdi. Resül ‘aleyhi’s-selāmı kōcdı selām degürdi. Çünkü Resül Ḥazreti Cebrā’îl’ün selāmını aldı. Pes muḥarreb feriştehler geldiler. Resül’e selām kıldılar. Cebrā’îl eyitdi. “Yā Resūlallāh *Rabbūke yakraūke’s-selām ve yehissuke bi’t-tahiyeti ve’l-ikrām* Allāh Te’ālā saña selām kıldı seni ḥazretine özledi. Bu gice sa’adet ve iḳbal gicesidür. Bu gice ḳurb-ı vişāl gicesidür. Bu gice ḥazret-i ‘İzzete ḳavuşursın. Bu gice ol kerāmete irüşürsın. Senden ilerükilere ol kerāmet degmedi. Senden soñra daḥı degmeyiserdür. Resül ‘aleyhi’s-selāmı Ümmü Hānī evinden aldı. Zemzem ḳuyusına geldi. Resül ḥazreti anda ḡusl eyledi. Tecdīd-i vuzū’ kıldı. Andan Ḥarem’e geldi. İbrāhīm Maḳāmında iki reḳ’at namāz kıldı. Çün namazdan fāriḡ oldı. Ṭurdi Cebrā’îl ‘aleyhsi’s-selām ḳatına gördi. Mīkā’îl ‘aleysi’s-selām daḥı gelmiş nice biñ ferişteh birle ṭurur pes gelüp Ḥazret-i Resüle selām virdiler. Mī’rācı ḳutluladılar. Andan Cebrā’îl ‘aleyhis’s-selām. Burāḳ’ı bir ferişteh elinden aldı. Ḥazret-i Resül ḳatına getürdi. Resül Ḥazreti eydür:” Çün Burāḳ’ı Cebrā’îl elinde gördüm ki Ḥaḳ Te’ālā ḳudretinden

[3a] bir hūb canāvār yaradupdur. Gövde ḳatır gövdesinden kiçidür ḥımār gövdesinden uludur. Ḥod yüzi ādem yüzi gibidür. Yañaḳları at yañaḳları gibidür. Yeesi başı incüyle zümrüd birle bezenmişdi. İki bölük saçı var idi. İltakuz ili gibi eldürür idi. İki gözi yıldız gibi aydınlık virürdi. Her ‘uzvın Ḥaḳ Te’ālā bir ḳıymetlü nesneden yaratmışdı. Şöyle kim toynaḳların mercandan, sāḳların kıızıl altundan yaratmışdı ve iki kanadı vardı. Yeşil zümrüdden, kuyruḡı ṭāvus cilve kılırdı. İri kıızıl yāḳūtdan üzengüleri zebercetden ilcām incüden idi. Her yerde ol Burāḳ ṭururdi. Güneş gibi aydınlık virürdi. Ḥazret-i Resül Cebrā’îl’e sordı ki: Yā ḳarındaşım bu ne cānāvardur. Eyitdi. “Yā Resūlallāh Uçmaḳ Burāḳlarındandır. Sen bincek Burāḳdur. Bunu saña binmege getürdüm. Resül ‘aleyhi’s-selām ilerü yürüdi ki Burāḳ’a anda bine. Andan Cebrā’îl o yanın dutdı ve Mīkā’îl üzengüsün dutdı. Ben elim eyere urdum ki binem ol Burāḳ çekindi. Benden ırāḳ gitdi ve andan Cebrā’îl ‘aleyhi’s-selām eyitdi. “Yā Burāḳ utanmaz mısın kim Muḥammed Muşṭafā şallallāhü Te’ālā

‘aleyhi ve sellemden kaçarsın.” didi. Ol Burāk eyitdi. “Ey Cebrā’ıl Muḥammed ‘aleyhi’s-selām puta yapışmışdur. Andan ötrü kaçaram.” didi. Andan Cebrā’ıl

[3b] eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem hîç put dutduñ mı didi. Ben eyitdüm: “Bir lut adlu bir put var idi. Anuñ bir kez başına urdum daḥı eyitdüm ne miskîndür ki ol kişi ki saña tapar.” didüm.” Yine Burāk eyitdi. “Yā Cebrā’ıl Hâk Te‘ālā Muḥammed ‘aleyi’s-selām için yetmiş biñ Burāk yaratmışdur ammā benüm ile kavlı eylesün kim yarım kıyāmet güninde benden artık Burāk’a binmeye.” didi ve anuñ ile kavlı eyledüm. Andan artık Burāk’a binmeyem ve andan sonra ilerü geldi, eğildi. Şöyle kim karnı yire degdi, bindüm. Burāk’da hîç zahmet görmedüm ve dizginin çekdüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Dizginin koğıl eşsün.” didi. Dizginin kodum. Eşdi yel gibi giderdi ve kaçan yokuşa gelse ön ayağı kışa olurdu kış ayağı uzun olurdu ve eger inişe gelse ön ayağı uzun olurdu ve kış ayağı kışa olurdu ve ben hîç zahmet görmedüm. Andan Cebrā’ıl eyitdi. “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem sen var ilerü git.” didi ve kendü gerü kaldı ve baña eyitdi kim: “Zinhār zinhār yolda giderken āvāz işidürseñ hiç cevap vermegil!” didi. Biraz ilerü vardum. Sağ yanumdan bir āvāz geldi. Eydür ki “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem evmegil yol azutduñ.” dir. Ben cevāb virmedüm ve daḥı biraz ilerü

[4a] vardum ve şol yanumdan bir şadā daḥı geldi. “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem evmegil yol azutduñ.” Dir ve ben cevāb virmedim ve yine biraz ilerü vardum bir gökçek ‘avrat ardumdan eydür ki: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bir sâ‘at durğıl bir sözüm var, diyeyin.” dir ve ben aña daḥı cevāb virmedüm ve başum aşağı kaldum ve hîç yüzine bakmadum ve yine biraz ilerü vardum. Çok koyunlar gördüm epsem yaturlar ve bir arslan gördüm. Gelmiş bunları sağar ve nice geyikler gelmiş. Ol südi içer ve ammā hîç toymazlar ve yine biraz ilerü vardum. Bir kuyu gördüm. Ol kuyuya tolu kofayı koyarlar ve gerü boş çıkarırlar ve daḥı biraz ilerü vardum. Bir kişi gördüm ki odun devşürmüş ki getüre pes anı getüremez daḥı döner girü düşürür. Yine üstüne yağar ve daḥı biraz daha ilerü vardum ki bir gökçek yılan gördüm, gayet büyük inden çıkar. Şol kadar büyük kim gerü ol ine sığmaz daḥı biraz ilerü vardum. Andan geldi. Cebrā’ıl irişdi ve bana “turgıl ”Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem” didi ve “Burāk’dan ingil.” didi ve “iki rek‘at namāz kılğıl.” didi ve indüm iki rek‘at namāz kıldım ve gerü Burāk’a bindüm. Biraz ilerü vardum. Bir büyük tağ gördüm ve hîç anuñ gibi ulu tağ gördüğüm yok ve daḥı biraz ilerü vardum. Beytü’l-Muḥaddesi gördüm ve andan

[4b] Mīkā’ıl geldi. İki kadeh getürdi. Nür ile örtülü biri süd ve biri süci idi. Baña eyitdi kim: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem şun.” didi şundum. Süd kadehin aldum ve içdüm. Baldan tatlu ve kıardan şoğuk idi ve ammā dibine biraz kodum ve kadehi gerü Mīkā’ıl’e virdüm ve baña eyitdi kim “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem eger bu südi hep içseñ hiç ümmetüñ tamuya girmeye idi ve ammā Hāk Te’ālā öyle hükm itmişdi. Netmek gerekdür.” didi ve andan Cebrā’ıl eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem ol kadeh kim içinde süci var idi ve eger anı içseñ ümmetüñ dükeli kāfir ve fasık olıardı.” Ben eyitdüm ki: “*el-hamdü lillāh* şükür ol Tañrınıñ birliğine kim beni şakladı.” didüm ve andan şoñra Cebrā’ıl eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem ve ol ‘acāyibleri kim Mekke ile Beytü-l-Muḳaddes arasında gördüñ kıamusın bana iydivirgil ki ben saña haber virem ki anlar nedür andan ben mecmū’-ı aḥvālimi” didüm ve andan Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem ol şağdan yana gelen āvāza cevab virseñ idi ümmetüñ hep cehūd olurlardı ve eger şolundan yañadan gelen āvāza cevab virseñ ümmetün dükeli kāfir olurdı ve ol ‘avrat kim geldi ardından neydi ve ol ‘avrat dünyā didükleridür. Eger ana cevāb virseñ ümmetün hep dükeli bu dünyāya meşgul

[5a] olurlardı. Hiç āhireti görmezlerdi ve daḥı ol kıoyunlar kim gördüñ anlar senüñ şol ümmetüñ meşelidür kim anlar yoḥsul kıavimdür ve ol arslan ol yoḥsul kıavmüñ nāi’beridür ve ol geyikler senüñ ol za’if kıavmüñ pādişāhlarıdır kim zulümle yoḥsulları incidüp mälları alur daḥı henüz tuymazlar ve ol kıofa kim kuyuya tolu girür ve girü boş kııkar ol senüñ ümmetüñ meşelidür kim birbine kııybet ve bühtān iderler ve kendü tā’atların İblis tā’atına dönderürler ve ol ādem kim odın devşürmiş daḥı anı getüremez gerü üstüne yağar senüñ sol ümmetüñ meşelidür kim günāh işler ol günāhına tevbe kıılmadı gerü günāh işler ve ol yılan kim ininden kııkar gerü ol ine sığmaz. Ol senüñ ümmetüñ kim birbirinün ardında nā-ḥāk kelici iderler daḥı peşimān olmazlar ve gerü peşimān daḥı olursa fā’ide kıılmaz. Anıñ için kim ‘āleme yayıldı. Gerü gizlenmez.” didi ve daḥı ol tağ kim gördüñ Tūr tağı oldur. Mūsā Peyğamber Hāk Te’ālā birle münācāt kıılurdı ve daḥı ol yir kim iki rek’at namāz kııldıñ. Ol İbrāhim ‘aleyhi’s-selām maḳāmıdır ve Meryem, ‘İsā Peyğaberi ol yirde toğurdı.” ve Cebrā’ıl’den işidicek şād oldum. Hāk Te’ālāya şükür ve secde kııldum ve başımı

[5b] kaldurdum. Mūsā ve ‘Īsā yüz yigirmi dört biñ peygaberler ile kâmusını ziyaret kılmaga geldiler ve eydürler kim “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem işbu gice saña Ḥaḳ Te‘ālā kerāmet veriserdür.” didiler.” Andan Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām turakladı, kāmēt getürdi. Ben ilerü geçdüm. Yüz yigirmi dört biñ peygamberler imāmlık kıldum. Andan Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bu kamu peygamberlere imāmlık anuñ için kılduñ. Zirā kamu peygamberleruñ yegregisin ve hem āhir zamān peygamberisin.” didi. Andan namāzdan fariğ oldum. Gerü döndüm. Du‘ā kıldum. Ḥaḳ Te‘ālādan ümmetlerimüñ günāhların diledüm. Cemī‘ peygamberler āmīn didiler. Ḥaḳ Te‘ālā du‘āmı kabul kıldı. Ümmetüm yazuğın bağışladı. Andan kamu peygamberler bu kerāmet için beşāret kıldılar ve andan kamu peygamberler eyitdiler: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bu gice Ḥaḳ Te‘ālā saña kerāmetler veriserdür ve daḥı kendü dīzārın ve daḥı pādīşāhlığın gösterdür ve ammā ol vaḳt bizi daḥı unutmağıl ki senüñ şefā‘atüñ içinde olalım.” didiler ve andan Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem durğıl.” didi. Durı geldüm, gördüm. Benüm için bir nerdübān getürmişler. Ol nerdübānuñ bir ayağı altundan bir ayağı gümüşdendür ve mıḥları kızıl yāḳūtdan ve daḥı incülerden ve gevherlerden

[6a] bezemişler. Bir ucı yerde bir ucı göge derinmiş ve andan şol ayağum şahrā taşı üzerine başdum ve andan Cabrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem Ḥaḳ Te‘ālā seni oḳur.” didi. Döndüm baḳdum, gördüm ki taş kopmuş bile. Andan ben eyitdüm. “Yā sahra taşı Ḥaḳ Te‘ālā beni oḳudu. Āhir seni oḳumadı. Sen bunda tur.” didüm ve andan ol taş şöyle mu‘allaḳ turdı. Ben şol dem beş adımda göge aḡdum ve andan bir deñiz gördüm ve ol deñiz bu dünyācadur. Deñizüñ şuyı yeşil idi. Andan ol deñizüñ derünlüğü beş yüz yıllık yol idi ve andan ben eyitdüm: “Yā ḳarındaşum Cebrā’ıl bu ne deñizdür?” didüm. Cebrā’ıl eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi buña Bahrü’l-Āḥir dirler. Ḥaḳ Te‘ālānuñ ḳudretiyle şöyle mu‘allaḳ turur ve gök yeşil görüdüğü bu şudandur didi. “**sıfatü’s-semā’i’l-evvel**” evvelki ḳat gögi gördüm ki Ḥaḳ Te‘ālā anı pīrūzeden yaratmışdur ve ḳalınluğı beş yüz yıllık yoldur ve andan Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām ḳapu ḳaḳdı. İçerüden āvāz geldi. Eydür: “kimsin? ” Cebrā’ıl eydür: “Benem ve daḥı benümle Muḥammed Muştafā’dur şallallāhü ‘aleyhi ve sellem” didi ve andan ol ferīşteh eyitdi. “Merhabā Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem, şād geldüñ.” didi ve ḳapu açdı. Ol ḳapu

şunuñ gibi āvāz virdi kim hīç anuñ gibi gökçek āvāz işitdigüm yoqdur ve andan içerü girdüm.

[6b] Ol kapucu ferişteye karşı geldi. Selām virdi. Selāmın aldı. Andan eyitdi. “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem şād geldüñ ve mi‘rāc kutlu olsun.” didi ve ol feriştenüñ adı İsmā‘il’dür. Andan yetmiş biñ ferişteh anuñ fermānındadır. Cümlesi baña şalāvāt getürdiler ve Tañrı Te‘ālā Ḥāzretlerine şükr kıldılar. Beni gördükleri için ve bunlar bu tesbīhi iderler: “**sübḥāne’l-meliki’l-a’lā sübḥāne’l-aliyyi’l-a’lā sübḥāne leyse kemişlihi şey’ün ve hüve’s-semi’u’l-‘alim.**” ve her kim bu tesbīhi okusa kabir ‘azābından emīn ola ve andan daḥı yuḡaru çıkdum. Andağı feriştehler bu tesbīh ider kim: “**sübḥāne’l-meliki’l-ḡuddūs sübbūhun ḡuddūsün rabbū’l-melāiketī ve’r-rūḡ rabbū’l-erbābi ve müsebbibū’l-esbāb sübḥāne’l-‘azīmi’l-a’zam.**” ve ben Cebrā’īl’e eyitdüm: “Bunlaruñ tā‘atları Ḥāḡ Te‘ālā Ḥāzretlerine bu mıdur?” didüm. Cebrā’īl aleyhi’s-selām eydür. “Budur. Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi du‘ā kılğıl kim Ḥāḡ Te‘ālā Ḥāzretleri bu tesbīhlerüñ şevābı senüñ ümmetüñe virsün.” didi ve yine ben eyitdüm. “Cebrā’īl bu feriştehlerüñ sağışı ne kadardur?” didüm. Andan Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bunlaruñ sağışın Allāh Te‘ālā Ḥāzretlerinden artık kimse bilmez netekim Ḳur‘ān’da yād kıılır. “**vemā ya’lemü cünūde rabbike illā hū**”¹⁹⁷ ve bunlardan sonra Ādem atamız

[7a] ‘aleyhi’s-selāmı gördüm ve daḥı nice feriştehler gördüm ki ādem oğullarına ‘azāb iderler. Andan daḥı öte geçdüm, gördüm nice feriştehler bir bölük ādem oğullarını getürdiler. Ādem Peygamber ‘aleyhi’s-selām Ḥāzretlerine gösterdiler. Bir cānavār gibi ve andan eydür. “Yā feriştehler bu cān mü’minler cānidur ve bunun yeri ‘illiyyīndür.” didi. Netekim Ḳur‘ān içinde yād kııldı: “**kellā inne kitābe’l-ibrāri lefi-‘illiyyīn ve mā-edrāke mā-‘illiyyūn**”¹⁹⁸ ve daḥı kāfirler cānın getürdiler. ‘Arz kıldılar ve andan Ādem ‘aleyhi’s-selām eydür: “Yā feriştehler bu can pelīdler cānidur ve hem murdār tenden çıkmışdur bunuñ yeri siccīndür netekim Ḳur‘ān içinde yād kııldı: **kellā inne kitābe’l-füccāri lefi siccīn ve mā-edrāke mā-siccīn**”¹⁹⁹ ve andan Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “İlerü varğıl Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve

¹⁹⁷ ” Rabininin ordularını kendisinden başka kimse bilmez.” Müddessir 74/31.

¹⁹⁸ (Hayır sandıkları gibi değıl) iyilerin yazısı “İlliyyīn”dadır. “İlliyyūn”un ne olduğunu sen ne bileceksin.” Mutaffifin 83/13-19.

¹⁹⁹ “Hayır, günahkārların yazısı, muhakkak “Siccīn”dedir.”Siccīn’in ne olduğunu sen ne bileceksin” Mutaffifin 83/7-8.

sellem” didi. İlerü vardum Ādem ‘aleyhi’s-selām Hazretlerine selām virdüm. Kaçan kim Ādem peygamber beni gördi şaz oldu, eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem şükr ol Tañrı Te‘ālā Hazretlerine kim bu gece saña ne kerāmet viriserdür.” Andan daḥı öte geçdüm. Nice erler gördüm ve nice ‘avratlar gördüm kim her birinüñ üstinde bir ferişteh mü‘ekkel қоşmışlar. Eterini keserler daḥı gerü kendülere yedirürler ve bunlar feryād kııurlar ve Cebrā’ıl ‘aleyhi-selām’a şordum ki: “Bunlar kimlerdür?” didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi. “Bunlar anlardur kim,

[7b] müslümānları masharalığa alurlardı ve gıybet ve bühtān iderlerdi. Netekim Hāḳ Te‘ālā Hazretleri Kelām-ı Qādīm’inde buyurur: **“velā-yağteb ba‘ḍüküm ba‘ḍā eyuhıbbü eḥadüküm en ye‘küle lahme eḥıhi meytēn fekerihtümüh vetteḳullāh innellāhe tevvābü’r-raḥīm”**²⁰⁰ Andan daḥı öte geçdüm. Deli ādemler gördüm kim ādem eti önlerinde pişmiş tıurur. Ferişteher bunlara ‘azāb iderler ve ol eti yiñ dirler ve bunlar feryād iderler ben eyitdüm. Yā Cebrā’ıl “bunlar kimlerdür? “ Didüm ve Cebrā’ıl eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bunlar ol kimselerdür kim kendü halāl mālımı ḳor daḥı ḥarām mala giderlerdi,” didi.” Andan daḥı öte geçdüm, gördüm ki nice ādemler ferişteher elinde dutsak, elleri bağılu ayakları bukağılu ve boyunları zencırlü, bunlara ferişteher ‘azāb iderler. Andan ben Cebrā’ıl’e şordum kim: “Bunlar kimlerdür?” didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Bunlar ol kimselerdür ribā yerlerdi. Netekim Hāḳ Te‘ālā Hazretleri Kelām-ı Qādīm’inde buyurur: **“ellezıne ye‘kulüne’r-ribā lā-yeḳümüne illā kemā yeḳümüllezi yetahabbetuhü’s-şeyṭānü mine’l-mess zālike bi-ennēhüm ḳālū inneme’l-bey‘u mişlü’r-ribā ve eḥallellāhü’l-bey‘a ve ḥarrame’r-ribā femēn cā’ehü mev‘ızatün min-rabbihı fentehā felehü ma-selef ve emruhü ilallāh ve men ‘āde feülāike eşhabü’n-nār hüm fihā ḥalidün”**²⁰¹ Andan daḥı öte geçdüm. Bir yire vardum. Anda daḥı gördüm ki nice ādemleri tıutmuşlar ‘azāb iderler. Ben eyitdüm ki bunlar daḥı

²⁰⁰ “Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir. Hucurat 49/12.

²⁰¹ “Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, "Alış veriş de faiz gibidir" demelerinden dolaydır. Oysa Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah'a kalmıştır. (Allah onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedi kalacaklardır.” Bakara 2/ 275.

[8a] kimdür didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyidti: ”Bunlar anlardur kim bāylara yardım iderler. Yoḥsulları segidürlerdi.” didi ve andan daḥı öte geçdüm. Çok ādemler gördüm ki ağır taş boyunlarına aṣa қоmıṣlar ve bunlara қат қат ‘azāb iderler ve Cebrā’ıl’e ṣordum ki “bunlar kimlerdür.” didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyidti: “Ol kimselerdür kim mālınuñ zekātın virmezlerdi. Cezāsı budur. “Ḥaқ Ṭe’ālā Ḥazretleri kelāmında buyurur: ”**vellezīne yeknizūne’z-zehebe ve’l-fıḍḍate vel- yünfiḳūnehā fi-sebīllāhi febeṣṣirhüm bi-‘azābin elīm**”²⁰² Andan daḥı öte geçdüm. Nice ādemler gördüm. Yüzleri қара oddan gönlekler giyürler. Andan ferіṣteḥler bunları yüzi üstüne sürürler ve қат қат ‘azāb iderler. Ben Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām’a ṣordum ki “Bunlar kimlerdür?” didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyidti: “Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem bunlar ol қavimdür kim ādemleri yüzine қарṣu ögerlerdi ve ardınca dürlü dürlü yaramaz keleciler idüp sögerlerdi.” ve andan daḥı öte geçdüm. Bir қavim daḥı gördüm. Boyunları zencīrlü ve yüzleri қара ve ferіṣteḥler bunlara ‘azāb iderler ve ben eyidüm. “Bunlar kimlerdür?” didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyidti: “Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem bunlar ol kimselerdür kim kīleyi ve terāzūyı eksük tutarlardı.” didi. Andan daḥı öte geçdüm. Bir қavim daḥı gördüm ki yüzleri қара ve ağız-

[8b] larından қан ve iriñ aқar ve ferіṣteḥler bir nice saғraқ қadeḥler getirürler. İçlerinde ṭolu caḥīm ve zaққūm virür anlara kim içüñ dirler ve anlar feryād iderler. Ben eyidüm: “Yā қarındaṣum Cebrā’ıl bunlar kimlerdür?” Didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyidti: “Bunlar ol kiṣilerdür kim dünyāda süci içerlerdi ve “tevbe itmedin dünyādan giderlerdi” didi. Andan daḥı öte geçdüm. Bir қavim gördüm ki dilleri arṣun gibi aṣaға sarkmıṣ ve başları deve başı gibi tenleri eşek teni gibi ferіṣteḥler bunlara ‘azāb iderler. Ben eyidüm: “Yā Cebrā’ıl bunlar kimlerdür?” didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyidti: “Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem bunlar ol kiṣilerdür kim dünyāda yalan ṭanukluk virürlerdi ve hіç Ḥaқ Ṭe’ālā Ḥazretlerinden қorқmazlardı. Anlaruñ cezāsı budur.” didi. Andan daḥı öte geçdüm. Bir bölük қavim gördüm. Her birine bir melek ferіṣteḥ mü’ekkeldür. Anları oddan ‘amūdlar ile dögerler ve қат қат ‘azāb iderler, ölürler Ḥaқ Ṭe’ālā Ḥazretleri yine dirildür ve her dem bunlara buncılayın ‘azāb iderler.” Ben Cebrā’ıl’e ṣordum ki: “Bunlar kimlerdür?” didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyidti: “Bunlar ol kiṣilerdür

²⁰² “Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azabla müjdele.” Tevbe 113/34.

kim dünyāda nā-ḥaḳ yire müslümānları öldürürlerdi. Anuñ için cezāsı budur. Netekim Qur‘ān içinde yād kıldı. **“vemen yaḳtül mü‘minen müte‘ammiden fecezāühü cehennemü hāliden fihā ve ḡaḏıballāhü ‘aleyhi ve le‘anehü ve e‘adde lehü ‘azāben ‘azīmā”**²⁰³ ve andan öte geçdüm.

[9a] Bir bölük ‘avratlar gördüm. Her birine bir ferişteh mü‘ekkel ḳomışlar. Bunlara ḳatı ‘azāb iderler. Boyunlara zercir bağlamışlar. Ben eyitdüm: “ Bunlar kimlerdür?” didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām. eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bunlar şol ‘avratlardur kim erlerine ḥürmet kılmazlardı ve hoşnüd eylemezlerdi.” didi ve andan daḥı öte geçdüm bir bölük ḳavim daḥı gördüm ki ellerinden artlarına bağlamışlar ve ferişteher bunlara ‘azāb iderlerdi. Bunlar daḥı feryād kıılurlardı ve eyitdüm: “Yā Cebrā’ıl “Bunlar daḥı kimlerdür?” didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Bunlar ol ḳavimlerdür ki Müslümānları savaşıdurlardı ve kendüler anlarıñ temāşasına baḳarlardı ve kendüleri şād olurlardı.” didi. Andan daḥı geçdüm. Bir ḳavim daḥı gördüm anların daḥı gözleri kedi gözi gibi ve yüzleri ḳara ferişteher bunlara ‘azāb kıılurlar. Her biri elinde birer ‘amüd tutarlar anları döğmege ve her bir amüduñ yetmiş budağı vardır. Eger taḡa ursalar taḡ pare pare olaydı ve ol ferişteher bu tesbīhi iderler kim **“sübḫāne rabbiye’l-‘azīm”** ve ben Cebrā’ıl’e şordum ki: “Bunlar kimlerdür?” didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bunlar münāfıḳlar cānidur ve cezāsı budur. Netekim Qur‘ān içinde yād kıldı. **“inne’l-münāfıḳine fi’d-derki’l-esfeli mine’n-nār”**²⁰⁴ ve andan şoñra daḥı geçdim. Bir ḥoros gördüm başı ‘arşda ve ayakları

[9b] taḥte’s-şerāda Ḥaḳ Te‘ālā Ḥazretlerine bu tesbīhi eydür kim: **“ sübhānellezi yüsebbihu lehü sātü’l-leyli ve’n-nehār yüsebbihu lehü’d-denilü bi-eşvabiḥā sübhānellezi yüsebbihu lehü’t-ḫuyūr”** ve ben Cebrā’ıl’e şordum ki: “Bu ne ḳuşdur kim.” Didüm. Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bu ol feriştedür kim günde beş kez bu tesbīhi okur daḥı vakitleri bildürür ve dünyādaki ḥoroslar daḥı işidürler ve bu tesbīhleri anlar daḥı okurlar ve eydürler kim: **“üzkürullāhe ya ḡāfilün”** ya’ni dimek olur kim. Ey ḡāfiller ḫuruñ namāz kıluñ ve Ḥaḳ Te‘ālā Ḥazretlerine zıkr eyleñ ve andan daḥı geçdüm. Bir ferişteh daḥı gördüm teninüñ yarusı oddan yarusı ḳardan ve bu tesbīhi okur kim. **“sübḫānellezi**

²⁰³ ”Kim bir mümini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedi kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lânet etmiş ve onun için büyük bir azab hazırlamıştır. Nisā 4/ 93

²⁰⁴ “Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın. Nisa 4/145.

“yüsebbihu’r-ra‘dü bi-hamdihî ve’l-melâiketü min-hîfetih”²⁰⁵ **sübḥānellezi ellefe beyne’s-şelci ve’n-nār**” ve ben Cebrā’îl’e şordum ki “Bu ne ferîştehdür.” didüm. Cebrā’îl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem ra‘d didükleri ferîşteh budur.” didi. “Bulutları sürer ilden ile ve şehirden şehre ve tağdan tağa ilenür.” ve andan dahı geçdüm bir deñiz gördüm. Suyı sütden aq ve Cebrā’îl’e şordum. “Bu ne deñizdür?” didüm. Cebrā’îl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Buna bahrü’l hayvân dirler. “ didi ve ben hîç andan ulu deñiz görmedüm vallāhü a‘lem **“şifatü’s-semâi’ş-şānî”** ve andan ikinci kat

[10a] göge çıkdum. Haq Te‘ālā Hazretleri ikinci kat gögi aq incüden yaratmış ve anuñ dahı kalıñluğı beş yüz yıllık yoldur ve andan Cebrā’îl ‘aleyhi’s-selām kapu kaqdı. İçeruden āvāz geldi ki “Kimdür?” Cebrā’îl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Benüm ve benümle Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem.” didi. Andan ol kapucu ferîşteh eyitdi kim: **“el-ḥamdü lillāhi rabbi’l-‘ālemîn”**²⁰⁶ “Merḥabā Yā Muhammed şād geldüñ.” didi ve kapu açdı baña selām verdi ve selāmın aldum ve baña beşāret kıldı Eyitdi kim. “Yā Muhammed ol ferîşteh kim kapucudur ve bu tesbîhi okur kim: **“sübḥāne küllehā yüsebbihū lehü’l-müsebbihün ve’l-ḥamdü lillāhi ḥaḥḥa ḥamdihî ve lāilāhe illallāhü vallāhü ekber küllemā kebberehü’l-mukebbirün”** ve ol ferîštenüñ yüz biñ ferîşteh hükmindedür ve şöyle şāf bağlamışlar kim bunlaruñ arasında kılmaz ve hep dükelisi rükü‘ içinde tururlar ve tesbîhi iderler. **“sübḥānallāhi’l-‘azizi’r-rahīm sübḥānallāhi’l-mu‘ini’s-settār”** ve andan Cebrā’îl ‘aleyhis-selām eyitdi. “Yā Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bu tesbîhlerimizden Haq Te‘ālā’dan dilegil kim ümmetüñe rüz kılsun.” didi. Andan geçdüm İsa Peyğamberi gördüm ve aña selām virdüm. ‘Aleyke aldı ve beni kuçdı ve Haq Te‘ālā Hazretlerine şükr kıldı ve eyitdi kim” Yā Muhammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem

[10b] şād geldüñ ve mi‘rācuñ kutlu olsun.” didi ve yine eyitdi kim: “bu gice cehd it kim ümmetünün yüki ağırdu ve Haq Te‘ālā Hazretleri saña kerāmetler viriserdür ve senün ḥacetün maqbuldür.” didi. Andan İsa Peyğamber bu tesbîhi ider kim: **“sübḥāne’l-ḥāliki’l-‘azīm sübḥāne rabbihā ve bi-ḥamdih”** ve andan dahı geçdüm bir ferîşteh dahı gördüm ve Cebrā’îl’e şordum ki: “Bu ferîštenün adı nedür?” didüm

²⁰⁵ “Gök gürültüsü Allah’ı överek tesbih eder; O’nun korkusundan dolayı melekler de buna katılır.” Ra’d 13/13.

²⁰⁶ “Hamd ‘ālemlerin Rabbi Allah’a mahsusdur.” Fatıha ½.

Cebrā'īl 'aleyhi's-selām eyitdi: “Muḥammed şallalāhu 'aleyh ol feriştenüñ adı Kāsımdur ve cemi' halkuñ rızkı bunuñ elindedür.” didi ve ol feriştenüñ tesbîhi eydür kim: “**sübḥāne'l-bedī'i'l-ebed' sübhāne'l-mübdi'i'l-mu'īd**” ve andan daḥı geçdüm. Bir ferişteh daḥı gördüm ki yetmiş başı var ve her başında yetmiş dili var ve her bir dili yetmiş dürlü tesbîḥ okurlar ve andan daḥı geçdüm. Bir deñiz gördüm ve suyu yeşil ve kırdan şovuk idi ve ammā ve ol deñiz kırtında şol kıdar çok ferişteh gördüm ki sağışın Ḥaḳ Te'ālā Ḥazretlerinden artıḳ kimse bilmez. “**sıfatu's-semā'i's- şāliş**” ve andan üçüncü kıat göge çıkdum ve üçüncü kıat gögi Ḥaḳ Te'ālā Ḥazretleri kızıl yākütdan yaratmış ve anuñ daḥı kıalınluğı beş yüz yıllık yoldur ve andan Cebrā'īl 'aleyhi's-selām kıapu kıaḳdı. İçeruden āvāz geldi ki “Kimdür?” ve Cebrā'īl eyitdi: “Benüm ve benümle bile Muḥammed şallalāhü 'aleyh” dür.

[11a] didi ve andan ol ferişteh eyitdi kim: “**el-hamdü lillāhi rabbi'l-'ālemīn**”²⁰⁷ didi ve andan ol kıapucı ferişteh baña beşāret kıldı ve eyitdi kim: “Yā Muḥammed şallalāhü 'aleyhi ve sellem şād geldüñ ve mi'rāc kıutlu olsun.” didi ve ol feriştenüñ tesbîhi budur kim: “**sübḥāne'l-ḥaliki'l-'azīm sübhānellezī lā-mi'rāce velā melce'e mehriyyen minhü illā ileyh sübhāne'l-'aliyyi'l-'alā**” ve ben eyitdüm: “Yā Cebrā'īl bunlaruñ daḥı Ḥaḳ Te'ālā Ḥazretlerine ḫā'atleri bu mıdur?” Didüm. “Budur.” didi ve baña eyidi: “Yā Muḥammed şallalāhü 'aleyhi ve sellem Ḥaḳ Te'ālā'dan dilegil ki Ḥaḳ Te'ālā Ḥazretleri bu tesbîḥumuz diyen senüñ ümmetüñe rüz kılsun.” didi andan daḥı geçdüm. Mūsā ve Yūsuf peygamberleri gördüm. Beni gördükleri sāt şād oldılar ve Mūsā 'aleyhi's-selāmuñ tesbîhi budur kim “**sübḥāne men hüve fı 'ulüvvihi dānün ve fı zünübihī 'ālün ve fı-işrākihī münīrun ve fı-sulḫānihī kıaviyyün ve mülkihī 'azizün**” ve Yūsuf 'aleyhi's-selāmuñ daḥı bu tesbîhi eydür kim: “**sübḥāne'l-kerimi'l-ikrām sübhāne'l-celīlī'l-ecell sübhāne'l-bedī'i'l-ebed**” bunlardan daḥı geçdüm Dāvūd ve Süleymān peygamberleri gördüm ve baña selām virdiler ve 'aleyke aldum ve beşāret kıldılar ve andan Dāvūd peygamber tesbîḥ eydür kim: “**sübḥāne't-tevvābi'l-**

[11b] **vehhāb sübhāne's-serī'i'l-ḥisāb sübhāne's-şedīdī'l-'ikāb**” ve Süleymān Peygamber bu tesbîhi eydür: “**Sübḥāne'l-meliki'r-raḫīm sübhāne'l-ḳahiri'l-cebbār**” Andan daḥı geçdüm. Gördüm ki bir ferişteh heybetli bir kıürsi üzerinde oturur. Ol feriştenüñ yetmiş başı vardur. Degme başında yetmiş dili var ve her bir dili

²⁰⁷ “Hamd 'ālemlerin Rabbi Allah'a mahsusdur.” Fatiha 1/2.

bir dürlü söyler. Hîç birbirine beñzemez ve hem çok ferîştehler gördüm ki ol ferîşteh karşusunda tırur ve nice âdemlere ‘azâb iderler ve ben Cebrâ il’e şordum ki: “Bu ferîštenüñ adı nedür?” Cebrâ il ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem ol ferîštenüñ adı Sücâ’il’dür ve bu âdemler dünyâda tekebbürlük idenlerdür.” didi ve bu ferîştehleri Hâk Te‘âlâ Hazretleri mü’ekkel kılmışdur kim bunlara ‘azâb iderler ve andan dahı geçdüm. Bir ulu deñiz gördüm ki hîç kimse anuñ gibi deñiz gördüğü yokdur ve anuñ vaşfını dil söylemez ve ben Cebrâ il’e şordum ki: “Bu ne deñizdür?” Didüm. Cebrâ il ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem buña Bahrü’l-‘aķīm dirler ve Hâk Te‘âlâ Hazretleri “Nüh ‘aleyhi’s-selâmuñ kavmiñ bunuñ ile helâk kıldı.” didi: “**sıfatü’s-semâi’r-râbi**” ve andan dördüncü kat göge çıkdum. Hâk Te‘âlâ Hazretleri anı kıızıl altundan yaratmış kalınlığı beş yüz yıllık yoldur. Andan Cebrâ il ‘aleyhi’s-selâm

[12a] kapu kaçdı. İçeruden âvâz geldi ki “Kimdür?” didi ve Cebrâ il ‘aleyhi’s-selâm. eyitdi: ‘Benüm ve benümle berâber Muhammed Mustafa şallallâhü ‘aleyhi ve sellemdür.” didi ve andan ol kapucı ferîşteh eyitdi kim: “**el-ħamdü lillâhi rabbi’l-‘âlemîn**”²⁰⁸ ve eyitdi kim: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve te‘âlâ ve sellem şād geldüñ ve mi‘râc kutlu olsun.” didi ve beni kuçdı öküş şazılık kıldı ve ol ferîštenüñ yüz biñ serhengi var degme serhenginüñ dört yüz biñ ‘azâb ferîştesi var ve andan dahı geçdüm. Beytü’l-Ma‘mūrı gördüm. Hâk Te‘âlâ Hazretleri anı kıızıl yâķütan yaratmışdur ve andan yetmiş biñ ferîşteh geldi beni ziyâret kıldılar ve gerü Beytü’l-Ma‘mūr’a gitdiler ve ben Cebrâ il’e şordum: ”Bu ne ferîştehlerdür? Didüm. Cebrâ il ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem bu eve her gün yetmiş biñ ferîşteh gelür ve ziyâret iderler. Tâ kıyâmete degin birbirine nevbet degmez.” didi andan dahı geçdüm ve yine çok ferîşteler gördüm. Dizleri üzere çökmüşlerdi şöyle bunlaruñ arasına kıl sıgmaz epsem dururlar, söylemez ve Tañrı Te‘âlâ Hazretlerinden korkarlar ve bunlardan dahı geçdüm ve bir ferîşteh dahı gördüm. Bir kürsi üzerinde oturur ve elinde levhı vardur dai’mâ ol levhden gözin ayırmaz ve aña bakar ve ben ol ferîşteye bir dem nazar kıldum.

[12b] ve selâm virdüm ve ol baña hergiz bakmadı ve gözin hergiz ol levhden ayırmaz ve ben korkdum Cebrâ il ‘aleyhi’s-selâm’a şordum: “Bu ne ferîştehdür?” Didüm ve Cebrâ il ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: “Melekü’l mevtdür Yâ Muhammed

²⁰⁸ “Hamd ‘âlemlerin Rabbi Allah’a mahsusdur.” Fatiha 1/2.

şallallāhü ‘aleyhi ve sellem” didi ve selām virdüm. Başın kaldırdı, bağıdı. Gerü başın aşğa eyledi. Cebrā il ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā ‘Azrā il bu Muḥammed Mustafā şallallāhü ‘aleyhi ve sellemdür āhī niçün selāmın alup ikrām kılmazsın.” didi ve andan ‘Azrā il ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem benüm ‘özüüm baña bağışla.” didi. “Zīrā ben seni bildüm.” didi ve eyitdi ki: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem beşāret olsun saña kim Ḥaḳ Te‘ālā Ḥāzretleri bu gice saña kerāmetler viriserdür. Mübārek olsun.” didi ve yine eyitdi ki: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem benden saña beşāret olsun kim senün ümmetün cānını şefkatle alayın. Netekim analar oğlancığı üzerinde şefkat iderler ve ben eyitdüm. “Yā melekül-mevt kaçan kim can alursın sen mi verürsün.” Eyitdi: Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem ol vaḳitden berü kim Ḥaḳ Te‘ālā Ḥāzretleri beni yaratdı ol vaḳitden berü gözümü bu levhden ayırmazın.” didi ammā bu gün saña bağıdım ve hıç kimsenün cānını almağıçün varduğum yoğıdur. Ḥaḳ Te‘ālā Ḥāzretleri yetmiş biñ ferişteh virmişdür benüm hükmümde tururlar ve her birinün yetmiş biñ şakirdi vardur.

[13a] Kāmusı can alıcıdur.” didi ve kaçan kim olmalı olsa ol yetmiş biñ feriştenün birin gönderürün varur ol kişinün canını hılkūma getirürler ve ben buradan şunaram cānıñ aluram.” didi ve andan dağı geçdüm bu ulu deñiz gördüm südden ağı ve ben Cebrā il’e şordum. “Yā Cebrā il bu ne deñizdür? Didüm ve Cebrā il ‘aleyhi’s-selām eyitdi. “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bu kar deñizidür ve dünyāya yağan kar bundan yağıar.” didi ve eger gökdeki ve yerlerdeki cānavarları bunun içinde koysalar kāmusı hep öleydi, bunun şoğıluğundan.”didi. “sıfatü’s-semāi’-l-**hāmis**” ve andan beşinci kat göge çığıdım. Ḥaḳ Te‘ālā Ḥāzretleri anı kızıl yāğıtdan bezemiş kalunluğı beş yüz yıllık yoldur ve andan Cebrā il ‘aleyhi’s-selām ilerü vardı, kapu kağıdı. İçerüdan āvāz geldi, eydür kim: “Kimsin?” didi ve Cebrā il eyitdi: “Benüm ve benümle Muḥammed Mustafā’dur.” didi. şallallāhü ‘aleyhi ve sellem andan ol kapucı açdı, ferişteh eyitdi kim: “**el-hamdü lillāhi rabbi’l-‘ālemīn**”²⁰⁹ didi. Dağı kapu açdı, girdüm ve ol ferişteye selām virdüm ve ‘aleyke aldı ve eyitdi kim: “Merḥabā Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyh şād geldün ve saña beşāret olsun kim bu gice Ḥaḳ Te‘ālā Ḥāzretleri saña kerāmetler viriserdür.” didi ve ol feriştenün

²⁰⁹ “Hamd ‘ālemlerin Rabbi Allah’a mahsusdur.” Fatiha1/2.

[13b] hükminde yetmiş biñ ferişteh vardur ve ol feriştehlerüñ tesbîhi budur: **sübhâne'l-meliki'l-kuddūs subbūhün kuddūsün rabbü'l-melā'iketi ve'r-rūh** ve andan dahı geçdüm. İbrāhīm ve İsmā'ıl ve Lūt peygamberleri ve her birileri bir yirde oturur ve bunlar beni göricek şād oldılar. Andan İbrāhīm peygaber elüm tutdı ve eyitdi kim: “Yā Muhammed şallallāhü 'aleyh uş bu gice Hağ Te'ālā Hazretlerinden ümmetüñi dilegil zırā kim senüñ hācetüñ mağbüdür.” didi ve andan dahı geçdüm. Bir ferişteh gördüm. Bir kürsinüñ üzerinde oturur ol feriştenüñ yöresinde çok ferişteh gördüm. Tururlar ve ol feriştenüñ başı 'arşdadur ve ayakları yereddür. Her birinüñ elinde bir topuz vardur ve ādemoğullarına anuñ ile 'azāb iderler, dögerler ve kemiklerin üşedürler ve hīç bir yerde bunlaruñ gibi 'azab çekmezler ve ben Cebrā'ıl'e şordum. “Bunlar kimlerdür?” Didüm ve Cebrā'ıl eyitdi: “ Bunlar şol kimselerdür. Hağ Te'ālā Hazretlerine şirk getürürlerdi ve oğlı, kızısı var dirlerdi ve ol ferişteh bu tesbîhi eydür kim: **“sübhâne'l-vāhidi'l-ehad sübhānellezi şamedü'l-kahhār sübhānellezi lem yelid velem yüled ve lem yekün lehü küfüven ehad** ²¹⁰” bunlardan dahı öte geçdim. Bir ulu deñiz gördüm ve ol deñizün kımları birbirine tokışurlar içinden od yeliñi çıkar ve Hağ Te'ālā Hazretleri

[14a] ol odı deñiz içinde şağlar ne ol deñizi göyündürür ve ne ol deñiz odı söyündürür ve nice feriştehler ol deñizde urıtururlar ve heybetinden gözlerüm kamaşdı ve Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām'a şordum: “Bu ne deñizdür Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām eyitdi: “Yā Muhammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem bu ol deñizdür kim adı Bahrü'n-nār'dur ya'nî od deñizidür demek olur ve dahı Bahrü's-şār dirler yarın kıyāmet güninde Hağ Te'ālā Hazretleri tamuluk kılları üzerine koyusardur ve tamu üstinde bu deñiz odı yağısardur ve tamu hālā iki hīç rāhatlık görmeyiserdür ve feryād kılusardurlar. Ol 'acāyibler kim deñiz içinde gördüm anı kimse vaşf eylemezdi: **“şıfatü's-semāi's-şādis**” ve andan altıncı kat göge geçdüm. Hağ Te'ālā Hazretleri altıncı kat gögi incünden yaratmış ve kalunluğı yetmiş yıllık yoldur. Andan ilerü Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām vardı. kapu kaçdı. İçerüden āvāz geldi. Eydür “Kimsin?” ve Cebrā'ıl 'alehis-selām eyitdi: “Benüm benümle berāber Muhammed Mustafādur şallallāhü 'aleyhi ve sellem.” didi. kapuyı açdı ve girdüm, selām virdüm. 'aleyke aldı. Andan eyitdi. “Yā Muhammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem mi'rāc kıtlu olsun

²¹⁰ Duanın devamında ihlas suresinin 3 ve 4. ayeti verilmiştir. “Ondan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir) Hiçbir şey ona denk ve benzer değildir” İhlas 112/3-4.

ve saña beşâret olsun kim Hâk Te‘âlâ Hâzretleri bu gice kerâmetler veriserdür.” didi ve ol ferîştenüñ fermânında altı yüz biñ

[14b] ferîşteh vardur ve ol ferîşteh bu tesbîhi eydür kim: **sübḥānellezî lâ-yescüdü ve hüve’l-melikü’l-cebbār sübhāne’l-müntakimi min-‘azābihî sübhāne’l-mu‘tā limen yeşā** Didüm ve Cebrā il ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem ben bilmem Allāh Te‘âlâ bilür.” didi. “**şifatü’s-semāi’s-sābi**” ve andan yedinci kâat göge çıkdum. Andan dahı çok ‘acāyibler gördüm ve Hâk Te‘âlâ Hâzretleri yedinci kâat gögi nürdan yaratmışdur ve kalınlığı beş yüz yıllık yoldur.” didi ve andan Cebrā il ‘aleyhi’s-selām ilerü geldi, Kâpuyı kâkđı. İçeruden āvâz geldi kim: “Kimsin?” didi. Cebrā il ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Benüm ve benümle Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellemdür.” didi ve andan ol kâpucu ferîşteh eyitdi kim: “**el-ḥamdü lillāhi rabbi’l-‘ālemîn**”²¹¹ didi ve ve kâpuyı açdı. İçerü girdüm ve selām virdüm. ‘Aleyke aldı ve eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem şād geldün, beşâret olsun kim Hâk Te‘âlâ Hâzretleri bu gice kerâmetler viriserdür. Hîç senden evvel ve senden şoñra hîç kimseye virmemişdür ve ümmetüñçün key dürüşgil Hâk Te‘âlâ Hâzretlerinden dilegil.” didi ve ol kâpucu ferîştenüñ yüz serhengi vardı ve degme serhengüñ yedi biñ şākirdi vardur. Cümlesi bu tesbîhi okurlar: “**sübḥāne’l-‘aliyyi’l-‘azīm sübhāne’l-celili’l-kerīm sübhāne’l-‘allāmi’l-guyüb felā-yazheru ‘alā-ğaybihî eḥaden**”

[15a] Ol ferîştehlerün arasında bir ferîşteh gördüm. Başı ‘arş altında ve ayakları yedi kâat yerden aşāğıdur ve eger Hâk Te‘âlâ Hâzretleri buyursa idi iş bu dünyāyı bir loğma ideydi. Eylegil yigil dise bir loğma ideydi ve ağzınuñ bir yanı boş kâlaydı ve bir ferîşteh dahı gördüm ki yetmiş başı vardur ve degme başından yetmiş ağzı vardur ve degme ağzında yetmiş dili vardur ve her diliyle bu tesbîh okur kim: “**sübḥāne’l-‘aliyyi’l-‘azīm sübhānehü ve te‘ālā ammā yüşrikün**” ve andan dahı geçdüm. Bir ferîşteh dahı gördüm ki ve eger Hâk Te‘âlâ Hâzretleri yedi deñizün şuyını ol ferîştenüñ gözine akıtsa her göz bir kîrpügi işlanmaya idi ve andan dahı geçdüm bir ferîşteh dahı gördüm ki yedi yüz biñ başı vardur ve her bir başında yedi yüz bin ağzı vardur ve her bir azında yedi yüz biñ dili vardur ve her vâkîit tesbîh ider ve yedi yüz bin ağzında yedi yüz biñ āvâz çıkar ve ol ferîştenüñ kâatında bir deñiz gördüm. Adı nürdur ve ol ferîştenüñ günde yedi kez ol deñize talar geri çıkar silkinür ve her

²¹¹ “Ālemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun.” Fatihā 1/2.

damlasında Hâk Te‘ālā Hâzretleri bir ferîşteh yaradur tâ kıyâmete degin bu tesbîhi okurlar: “**sübhâneke yâ seyyidi a‘zame şânüke sübhâneke yâ seyyidi a‘zame sultânüke yâ seyyidi**”

[15b] **a‘zame na‘mā üke**” ve andan dahı geçdüm bir ferîşteh dahı gördüm. Dört yüzi vardı. Bir yüzi âdem yüzi gibi bir yüzi kerkes yüzi gibi bir yüzi arslan yüzi gibi bir yüzi sığır yüzi gibi ve âdem yüziyle eydür kim: “**sübhâne men hâlaķake âdeme zürriyetihi**“ ve kerkes yüziyle eydür kim: “**sübhâne men yesme‘u eşvâte‘t-tuyür**” ve arslan yüziyle eydür kim: “**sübhâne men yesme‘u‘l-vuhüşe ve‘s-sibā**” ve sığır yüzü ile eydur kim: “**sübhâne men yerzuku‘l-en‘âme bi-ķuvvetihi**” ve andan dahı geçdüm. Şol kadar çok ferîştehler gördüm ki altı kat gök ferîştehlerinden dahı artık kimisi rükū‘da turlurlar ve kimisi secdede turlurlar ve kimisi kıyâmda turlurlar ve Hâk Teālā Hâzretleri ķorkusından şöyle epsem turlurlar ve andan dahı geçdüm. Bir ferîşteh dahı gördüm ayakları tahte’s-serâda turlurlar yedi kat yer ve yedi kat gök ol ferîštenüñ beline gelmişdür ve ol ferîštenün iki ķanadı vardur. Birisi mağribde ve birisi meşriķdadur ve ben Cebrā ĩl ‘aleyhi’s-selâm selâm’a şordum ki bu ne ferîshedür didüm. Cebrā ĩl ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem İsrâ’fil ‘aleyhi’s-selâmdur “ didi ve yedi yüz biñ ferîşteh vardur anuñ hükminde. İlerü vardum. Selâm virdüm. ‘Aleyke aldı ve andan eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem beşâret olsun saña kim

[16a] Hâk Te‘ālā Hâzretleri kerâmetler veriserdür.” didi ve İsrâ’fil ‘aleyhi’s-selâm bu tesbîhi eydür kim: “**sübhâne’s-semi‘l-‘alim sübhâne‘l-mücibi limen de‘âhü men hâleķahü sübhâne rabbini ve te‘ālā**” ve andan geldi benüm elim tıtdı ve andan Cebrā ĩl ‘aleyhi’s-selâm eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem bize bundan gerü ilerü varmak yokdur.” didi. Ben biraz ilerü vardum. Cebrā ĩl aleyhi’s-selâm gerü ķaldı ve andan ben eyitdüm.”Yâ Cebrā ĩl niçün bile gelmezsin?” Didüm. Andan İsrâfil aleyhi’s-selâm eyitdi: “Yâ Muhammed şallallâhü ‘aleyhi ve sellem Cebrā’ il aleyhi’s-selâm’a bundan ilerü destür yokdur.” didi ve andan ben eyitdüm: “Yâ Cebrā ĩl benim hâtrum için birazcık ilerü gel.” Didüm. Andan Cebrā ĩl bir adım ilerü vardığı sâ‘at ķanadı yandı ve gerü Cebrā ĩl aleyhi’s-selâm’a “Sidretü‘l-Müntehāya”ya geldi. Zîrâ kim Cebrā ĩl aleyhi’s-selâm maķâmı oldur. Nitekim Ķur‘ân-ı ‘Azîm içinde yâd kıldı: “**ve mâ minnâ illâhe lehü maķâmün ma‘lüm**”²¹²

²¹² “(Melekler derler ki) "Bizim her birimizin bilinen bir makamı vardır." Saffât 37/ 164.

Sidretü'l-Müntehā didükleri bir ağaçdur kim yed kat gökten yukarıdur ve uçmak ol ağaç katındadır ve Sidretü'l-Müntehā'ya andan ötrü dirler kim kamu 'ālemün ucudur ve hiç kimse bilmez. Andan yukarı ne vardır ve andan peygamber 'aleyhi's-selām eydür: Hāḳ Te'ālā Hāzretleri Sidretü'l-Müntehā'yı nūrdan yaratmışdur. “ didi ve ol ağaç üstinde dürlü dürlü haller tırur. Ādem için feriştehler gördüm ol ağacın üstinde [16b] tırurlar ve haller giyürler ve ol ağacı Hāḳ Te'ālā Hāzretleri nūr ile örtmişdür. Netekim Kelām-ı Qādīm'de buyurur **“iz-yağşe's-sidrete mā-yağsā”**²¹³ andan Mikā'ıl aleyhi's-selām beni bir qanadına bindürdi, bir yire eletdi. Bir deñiz gördüm. Oddan ve deñizün içinde od yeliñi çıkar. Heybetinden qorqđum ve 'aqlum gitdi. Andan da geçdüm. Bir deñiz dağı gördüm. Anın dağı içi qarañuluk qorkunç ve anın içinde feriştehler gördüm. Korqu ile tırurlar ve hiç söylemezler ve Mikā'ıl aleyhi's-selām'a sordum ki: “Bu ne feriştehlerdür.” Didüm. Andan Mikā'ıl 'aleyhi's-selām eyitdi: “Yā Muḫammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem bunlar rūhānilerdür ve arşun perdesin bunlar bekler.” didi ve andan dağı geçdüm. Bir kürsī gördüm ki hiç anın gibi büyük nesne görmedüm. Yedi kat gök ol kürsünün katında şöyledür kim bir deñiz içinde bir yüzük halkası gibi ola. Netekim Qur'an-ı Azīm içinde yād kıldı. **“vesi'a kürsiyyühü's-semāvati ve'l-arz”**²¹⁴ ve ol kürsi yetmiş biñ perde ile örtülüdür ve her bir perdenin giñligi yedi kez bu dünyācadur ve kürsiniñ yöresinde feriştehler gördüm. Tırurlar ve daima bu tesbīhi okurlar. **“sübḫāne vesi'a külle şey'in imen sübhānehü ve te'ālā ammā yüşrikün”**²¹⁵ ve andan dağı geçdim. Bir ferişteh dağı gördüm ki kuşāğından yukarı oddurur ve kuşāğından

[17a] aşāğası qardandır. Şöylekim ne od qarı eridür ve ne qar odı söyündürür ve ol feriştenün tesbīhi budur: **“sübḫāne men ellefe beyne's-selci ve'n-nār Allāhümme ellif beyne'l-qulübü'l-'abdi kemā ellefe beyne's-selci ve'n-nār.”** ve andan dağı geçdüm. Yedi deñiz gördüm her biri bu dünyācadur ve andan dağı geçdüm. 'Arşı gördüm. **“şifatü'l-'arş-ı a'lā”** ve anın yüz biñ diregi vardır ve her bir direkden direge dört biñ yıllık yoldur ve ol direkler qamusı nūrdandır. Hiç birbirine beñzemez qaçan kim 'arşun qatına vardum. Andan İsrāfil 'aleyhi's-selām anda qaldı ve baña içeru perdeden āvāz geldi ve şunun gibi āvāzdı kim öyle şandum ki iki cihānda hiç ādem qalmadı ve andan ilerü 'arş üstüne vardum. Gördüm ki 'arşun üstinde yetmiş

²¹³ “O zaman Sidre'yi kaplayan kaplamıştı.” Necm 53/16.

²¹⁴ “Göklerdeki her şey, yerdeki her şey onundur.” Bakara 2/255.

²¹⁵ “Allah, onların ortak qoştukları şeylerden uzaktır, yücedir.” Nahl 16/1.

perdeli vardır. Ortalu tırur. Kamusı altun ve gümüş ve gevherle bezenmiş ve andan dahı geçdüm. İlerü vardum, gördüm ki yedi yüzbiñ perde dahı gördüm. Nürdan ve ol perdeler ay ve gün gibi belk ururdı ve her bir perdenüñ eni yüz biñ yıllık yoldur ve bir perdeden bir perdeye degin yetmiş bin hicāb oddan geçdüm ve yetmiş biñ hicāb incüden geçdüm ve yetmiş biñ hicāb yāķütan

[17b] geçdüm ve yetmiş biñ hicāb zebercedden geçdüm ve yetmiş biñ hicāb billürdan geçdüm ve yetmiş biñ hicāb gevherden geçdüm ve yetmiş biñ nürdan geçdüm ve her bir perdeniñ yetmiş biñ kapucısı vardı ve her kapucı birbirine ışmarlardı ve o gece yürürlerdi. Her biri çavış gibi řavuluñ “Muħammed ‘aleyhi’s-selām” geldi geçsün deyü çağrışurlardı ve bunlardan dahı geçdüm ve ‘arşuñ üstine çıkdum. Şöyle kim: Yedi kat yerde ve yedi kat gökden ne kim gördümse ve hep kamusı aşağa kaldı ve ‘arş bu kamu azametle bir dāne gibi kıızıl yāķüt nürdan yaratdı. Netekim Qur’ān-ı ‘Azīm’de yād kıldı: “ve hüve rabbü’l-‘arşı’l-‘azīm”²¹⁶ ve ‘arşuñ yetmiş bin bucağı vardır. Her bucağı yedi yüz biñ dünyācadur ve her bir bucađınuñ üstinde on biñ burcı vardır ve her bir burcda on biñ kubbe vardır ve her bir kubbenüñ içinde on iki biñ zencīr vardır ve her bir zencīrde on iki biñ kandīl vardır ve her birisi aşılıp tırurlar. Bir kandīlün ululuğı şol kadardur kim eger on sekiz biñ ‘ālemi bir kandilüñ içine koysalar řuña beñzer kim bir kiřinüñ yüzinde bir ben gibi ola ve bunlar kamusı nürdan idi ve her bir burcınıñ

[18a] üstinde yüz biñ ferīřteh tırur ve baña āvāz geldi kim: Yā Muħammed ilerü gel deyü ve ben dahı kařd kıldum kim na‘līnüm çıķaram. Yine āvāz geldi kim eyitdi: “Yā Muħammed řallallāhü ‘aleyhi ve sellem na‘līnüñ çıķarmađıl ki senüñ na‘līnüñ berekātı bizüm ‘arşımuza doķunsun.” didi. Andan arşuñ üstine çıkdum ve Haķ Te‘ālā Haźretlerine secde kıldum ve başum secdeden kaldırdum ve Haķ Te‘ālā Haźretlerine şükür kıldum ve andan gördüm ki ‘arzuñ üstinde Haķ Te‘ālā Haźretleri yüzbiñ şehir yaratmışdur ve her bir řehrüñ içinde yüz kal’a ve yılduzlar, ay, gün yaratmış ve şöyle kim bir yañadan toğru bir yañadan tölünür ve ammā size ma‘lum olsun kim ‘arşuñ vaşfını Allāh Te‘ālā Haźretlerinden artık kimse bilmez ve yine āvāz gelki ki: “Yā Muħammed řallallāhü ‘aleyhi ve sellem gelgil” dir ve ilerü vardüm ve yine ardıma baķdum ne yer görinür ne de gök görinür. Dünyā ve āhiret kamusı ayağum altında kalmış ve kendümi hava üstünde gördüm. Andan Haķ Te‘ālā Haźretleri hitāb eyledi.

²¹⁶ “O, yüce arşın sahibidir.” Tevbe 113/129.

Eydür ki: “Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem başuñı kaldır ve gözünü açgil ve beni görgil kim.” Hālīku Cebbār benem ve andan başumı yukaru kaldırdum ve gözüm açdum ve Haḫ Te‘ālā Ḥazretlerinün dīdārın bī-hicāb gördüm. Andan Haḫ Te‘ālā Ḥazretleriyle toḫsan

[18b] bin kelecı söyleşdüüm ve andan eyitdi: ” Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem iş bu toḫsan biñ keleciden otuz binüñ ‘ālemlere bildürgil ve ammā ‘ām kişilere eyitmegil zīrā kim inanmazlar ve otuz binüñ ‘āmūlara eyitgil ve hem ‘ālimlere eyitgil ve otuz biñi senüñle benüm aramda ḫalsun” ve yine eyitdi.” Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyh sen daḫi söylegil.” didi. Andan ben eyitdüm: ”İlāhī” saña lāyık benüm ne sözüüm var.” Didüm ve andan Haḫ Te‘ālā Ḥazretleri eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem sen ol Muḥammed degil misin kim ögünüp eydürdiñ kim: “**ene evsaḫu’l-‘arab ve’l-‘acem**“ Didüñ. Ya’nī ḫamu ‘Arāb ve ‘Acem içinde hiç benden revān yoḫdur dimek olur. Ḳanı kanca var ve ben eyitdüm: “İlāhī ol dili maḫlūk ḫatında söyledüm benüm ne miḫdārum var kim bunda söz söyleyem. Zīrā edeb yeridür .” Didüm. Andan Haḫ Te‘ālā Ḥazretleri dürlü dürlü diliyle söyledi ve ben ‘ārib dilinden ḡayrı dil bilmezdüüm ve andan hevādan bir ṫamla ma’ benüm aḡzıma ṫamladı ve ol ṫamla ḫardan sovuḫ ve baldan ṫatlu ve erimiş yayazuḡdan yumşak ve nice kim ol ṫamla ĩ yutdum. ṫamarlarum açıldı ve zihnüm ḫavī oldı ve bu kez Haḫ Te‘ālā Ḥazretleri ne kim didi, cümlesin bildüm. Yazuḡlarum diledüm. Ümmetümün

[19a] günāhiñ diledüm ve ḫaçan kim dükeli perdeleri geçdüüm ammā muḫaddem Haḫ Te‘ālā Ḥazretleriyle benüm aramda bir perde ḫaldı idi ve ben şandum ki cānum tenümten ḫıḫdı şandum ve andan bir ferişteh geldi. Bir kürsī getürdi, Aḫ incüden ve ayakları kıızıl yāḫūtdan idi ve ben ol kürsīnün üstinde oturdum. Yine perde ardından āvāz geldi ve ol āvāz heybetinden uşşum gitdi ve ol kürsiden düşdüüm ve yine öñüm geldi ve yine perde ardından bir āvāz geldi hiçbir āvāz gelmedi ve anuñ gibi hoş āvāz işitdigüm yoḫdur ve andan eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem ben Ḳalabuñdan.” didi ve ben eyitdim: “Ey Bārī Hudāyā ben daḫı ol senüñ göḫçek ünüñden bildüm. “Ḳalābumsın.” didüm. “Zīrā kim sen baña çoḫ dürlü nesnelere gösterdüñ. Yerde ve gökde ay, gün ve yıldızlar gördüm ve bildüm ki sen *rabbül-‘āleminsin* ve yüz yigirmi dört biñ peyḡamberler senüñ resūlüñdür ve bildüm ki dükeli senüñ ḫullarıñdur.” didüm. Tevrāt ve İncil ve Zebūr ve Ḳur’ān senüñ

kelāmuñdür. Zīrā kim sen Hālīksın kimseye beñzemezsin ve sözün dağı kimseye beñzemez ve andan *hālisan muhlisan* Hağ Te‘ālā Hāzretini hiçābsız gördüm, eyitdüm kim: **“et-tehiyātü lillāhi ve’s-şalavātü ve’t-ţayyibātü eş-şelāmü ‘aleyke”**

[19b] ve andan Hađ Te‘ālā Hāzretleri cevāb aldı ve eyitdi ki: **“eyyühe’n-nebiyyü ve rađmetullāhi ve berekātüh”** ve ben eyitdüm. “Ey Bārī Hūdāyā ümmetlerimüñ günāhı dilegümdür. Bu konuğluğumda nafağa dilerem ve eyitdi kim: **“es-selāmü ‘aleyke”²¹⁷** ve ‘alā *ibādillahi’s-şāliħin eşhedü enlā ilāhe illallāh ve eşhedü enne Muđammeden ‘abdühü ve resülüh*” andan nidā kıldı kim: **“Yā Muđammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem “āmene’r-resülü bimā ünzile ileyhi min-rabbihī”²¹⁸** ve andan eyitdi. “Yā Muđammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem ne dilersen dile vireyin.” ve ben eyitdüm: “Ey Çalābum, **“gufrāneke rabbenā ve ileyke’l maşīr.”²¹⁹** Yine eyitdi: “Yā Muđammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem yarlığadum seni ve senüñ ümmetüñi dilegil ne qadar gerekse vireyin” ve ben eyitdüm: **“rabbenā lā tü ‘ahiznā in-nesinā ev aħta’nā”²²⁰** ve Hađ Te‘ālā Hāzretleri eyitdi ki: “Yā Muđammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem dağı dilegiñ vireyin” didi ve ben eyitdüm: **“rabbenā velā tühammilnā mālā ţāqate lenā bih va’fü ‘annā vağfir lenā verħamnā ente mevlānā.”²²¹** andan eyitdi: “Yā Muđammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bilür misin kim ne ile kıllar emān bulurlar ve dağı bilür misin kim işlerde eyüsi qanğısıdur?” Ben eyitdüm “İlāhī” yegregin sen bilürsin ‘allāmü’l-guyüb sensin.” didüm ve andan eyitdi: “Yā Muđammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem bilgil kim ulu derece oldur kim mescide varalar ve cema’atle namāz kıllalar. Netekim Kelām-ı Qādīm’inde buyurur.

[20a] **“eğimi’s-şalāte ţarafeyi’n-nehāri ve zülefen mine’l-leyl inne’l-ħasenāti yüzhibne’s-seyyi’āt”²²²** ve dağı yazuğ yuyan oldur kim yoħsula ve miskine ta‘ām vireler. Netekim Kelām-ı Qādīm’inde yād kıldı. **“et’imü’l-ba ise’l fađīr”²²³** ve dağı ‘ālemlere ħürmet eylemekdür ve anda eyitdi: “Yā Muğammed şallallāhü ‘aleyh senüñ benüm qatumda şol qadar derecātuñ vardur kim hiç kimsenüñ anuñ gibi dercātı yoğdur ve ne qadar şefā’atuñ var ise eylegil kim settārum senüñ şefā’atüni

²¹⁷ Tahiyat duasının aslında “esselāmü ‘aleynā” iken metinde “esselāmü aleyke” olarak yazılmış.

²¹⁸ ”Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti.” Bakara 2/285.

²¹⁹ “Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır.” Bakara 2/285.

²²⁰ “Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!” Bakara 2/286.

²²¹ “Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim mevlāmızsn.” Bakara 2/286.

²²²”(Ey Muhammed!) Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Hüd 11/114.

²²³”Artık onlardan siz de yişin, yoksula fakire de yedinir.” Hac 22/28.

zayı‘eylemeyem ve senüñ ümmetüñe bir kerāmet virdüm ki ayruk ümmete virmedüm. Pes senüñ ümmetüñ uçmağa girmeyince ayruk ümmet girmez ve her kim beni birlese ve seni hak peygamber bilse ol kişiye ben uçmağı ve dahı dīdārum rūzī kılaram didi ve her kim beni birlemese ve seni hak peygamber bilmese anuñ gibi kişünün yeri şamudur.” didi ve baña eyitdi kim: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyhi ve sellem benden hoşnūd oldun mı?” didi ve eyitdüm ki: “Ey Bārī Hūdāyā hoşnud oldum.” didüm. Andan eyitdi kim: “Yā Muḥammed şallallāhü ‘aleyh diler misin şol ümmetüñe yer kıldığımı göresin” ve ben eyitdüm. “Göstergil göreyin Yā Rab!” didüm ve Hāk Te‘ālā Hāzretleri bir ferişteye buyurdı kim “ İletgıl Muḥammed ‘aleyhi’s-selāmi Cebrā’ıl ve Mīkā’ıl ‘aleyhi’s-selāma ışmarlağıl kim Muḥammed ‘aleyhi’s-selāmi için dahı ümmetiçün yer kıldığum kerāmetleri göstereñler.” didi.

[20b] ve ol feriştenüñ adı Aştā’ıl’dür ve ol ferişteh beni Cebrā’ıl’e götürdi ve Mīkā’ıl aldı beni uçmağın kapısına iletdiler ve kapu kaçdılar. İçerüdan āvāz geldi ki “kimsin?” ve Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Benem ve benümle Mīkā’ıl’dür ve Muḥammed Muştafa şallallāhü ‘aleyhi ve sellemdür.” didi ve Rıdvān eyitdi kim: “**el-hamdü lillāhi rabbi’l-‘ālemīn**”²²⁴ didi ve kapu açdı ve ben uçmağın kapuların gördüm ve her kapısı iki kanatlı bir kanadı altundan ve bir kanadı gümüşden ve sağ kanadında yazılmışdur kim: “**lā-ilāhe illallāh**” ve sol kanadında yazılmışdur kim: “**Muḥammedün resülüllāh**” ve her vakit kim uçmak açılır ve ol sağ kapısı bir hūb āvāz ile edür kim: “**lā ilāhe illalāh**” ve ol kapu kim şoldan yañadandır. Ol dahı bir hūb āvāz ile eydür kim” **Muḥammedün rasulüllāh**” ve ben içerü girdüm Uçmağın hazinedarı Rıdvān’ı gördüm, selām verdüm ve ‘aleyk aldı ve beni gördi, şād oldı ve eyitdi: “ve Hāk Te‘ālā Hāzretleri senüñ için ve ümmetüñ için ni‘metler pür kılmışdur kim şağışın Allāh Te‘ālā bilür ve Rıdvān’uñ buyruğında yetmiş biñ ferişteh vardır ve andan Rıdvān uçmağın ni‘metlerini ‘arz kıldı. Gördüm bir kerpici zebercetden ve bir kerpici kızıl yāķütan, iybārdan ve za‘ferāndan ve dahı kalunluğı

[21a] yetmiş biñ arşundur ve şunuñ gibi dīvārı vardır kim taşından baķıcak içi görünür ve içinden baķıcak taşı görünür ve kuşlar gördüm, ağaçlar üzerinde ve hoş āvāz ile Hāk Te‘ālā Hāzretlerine tesbīh okurlar ve ‘ālī köşkler gördüm ve içi tolu hūriler ol köşkler kızıl yāķütan ve köşküñ köngerleri zümrütten ve aķ incüdüdür ve her köşküñ içinde yetmiş biñ saray ve her bir sarayın içinde yetmiş biñ hücre

²²⁴ “Ālemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun.” Fatiha 1/2.

vardur ve her hücrenün içinde yetmiş biñ taht vardur. Altundan ve gümüşden kızıl yâkütan ve zebrecetden ve incüden ve her tahtın üzerinde yetmiş biñ döşek var ve her döşegün içinde yetmiş biñ hürî vardur ve her tahtın ilinde hürü'l'inler vardur ve bir ırmağ gördüm. Dört bahş olup akar ve ol ırmağ bir yerden çıkar ve ammâ dört dürlü olup akar. Netekim Qur'an-ı 'Azîm'de buyurur kim: **“ve enhârun min-mâ'in gayri âsin ve enhârun min lebenin lem yetağayyer ta'müh ve enhârun min-hamrin lezzetin li's-şâribîn ve enhârun min-âselin muşaffâ velehüm fihâ min külli's-semerâti ve mağfiretün min-rabihim”**²²⁵ ve ol ırmağların birisi bal, birisi süd ve birisi süci ve birisi şu bu dört ırmağ bir yerden çıkar ve ammâ Hağ Te'âlâ Hazretlerinin kudretiyle bir birine karışmaz ve ol ırmağda

[21b] yetmiş biñ hürîler turur ve ellerinde altın maşrablardurlar. Netekim Hağ Te'âlâ Hazretleri Kelâm-ı Kadîminde buyurur: **“yüşkavne min-rahîkin mahtüm hitâmühü misk ve fi-zâlike felyetanâfesi'l-mütenâfisün”**²²⁶ ve ol ırmağların taşı ve kayaları incüden ve anın çayırı za'ferândandır. Reyhân benefşe ve külef ve dürlü dürlü çiçeklerdür ve ol vakit kim cum'a günü olsa uçmak halkı birbirine ziyârete varurlar ve bir Burâk'a binerler hürâmân hürâmân giderler ve her birinün yetmiş çadırı vardur ve önce ve ardınca çavışlar gibi çağrışurlar Savulun dirler ve birbirine karşı gelürler. Ziyaretleşürler ve şâdlik kılurlar. Netekim Qur'an-ı 'Azîm içinde yâd kıldı: **“ve yülekavne fihâ tahiyeten ve selâmen halidîne fihâ hasünet müstakarran ve mükâmâ”**²²⁷ ve dahı bir yerde eydür kim: **“selâmün aleyküm tibtüm fedhulühâ halidîn”**²²⁸ ve ol uçmakda dört büstân vardur. Birinün adı Firdevs ve birinün adı Cennât-ı 'Adn ve birinün adı Cennâtü'l-Huld ve birinin adı Cennâtü'l-Mev'âdur ve bu dört büstânın vaşfiñ hiç kimse bilmez ve eger kim Allâh Te'âlâ bile ancak ammâ şol kadar vardur. Bir kişi bir tâzî aya binse ve ol büstânın içinde yetmiş biñ yıllık segirtse dahı henüz bir ağacın gölgesinden çıkmayaydı ve uçmağın

[22a] iç kapusunda bir ağaç dahı vardur. O ağacın adı Tübâ'dur ve uçmak içinde hiçbir köşk ve hiçbir hücre yokdur kim ol ağaç andan olmaya ammâ cümlesinin içinde vardur ve budakları dahı percerelerden içerü girmişdür ve dahı yine Cebrâ'il

²²⁵ “Orada bozulmayan su ırmakları, tadı değişmeyen süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmakları ve süzme bal ırmakları vardır. Orada onlar için meyvelerin her çeşidi vardır. Rablerinden de bağışlama vardır.” Muhammed 47/15.

²²⁶ “Onlara, mühürlü (el değmemiş) saf bir içecekten içirilir. Onun (içiminin) sonu bir miskdir. (Ağızda misk gibi koku bırakır) İşte yarışanlar bunun için yarışırlar. Mütaffifin 83/25- 26.

²²⁷ “ve orada esenlik dileği ve selamla karşılanacaklardır. Orada ebedi kalırlar. Orası ne güzel bir durak ve e güzel bir konaktır. “ Furkan 25/75.

²²⁸ “Selam size hoş geldiniz! Ebedî olarak kalmak üzere buyurun girin cennete.” Zümer 39/73.

kanadına bindürdi ve sekiz uçmağı teferrüc kıldı ve kamu ümmetlerüm köşklerini gördüm ve andan soñra Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām beni bir ırmağa atdı ve suyu südden aq, kıardan şovuk ve şekerden tatlı idi ve sekiz uçmağı dükeli gördüm ve illā ol ırmağdan büyük nesne görmedüm ve yöresindeki çayırları iybārdan ve za'ferāndandır ve kırları, taşraları incüdüdür ve andan Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhu'aleyhi ve sellem Ḥaḳ Teālā Ḥāzretleri seni ve ümmtüñi bir ırmağdan içiriserdür.” didi. Netekim Qur'an-ı 'Azīm içinde yād kıldı: **“ve seḳāhüm rabbühüm şerāben ṭāhurā”**²²⁹ andan Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām. eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem her kim bu şarābdan içse hergiz kocalmaya ve ölmeye ve şayru olmaya ve daḫı eyitdi kim:” Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem bu būstan yöresinde yetmiş biñ mināre yarada ve her bir mināreye çıkalar. Ḥaḳ Te'ālā Ḥāzretlerinüñ dīzārın göreler ve daḫı yöresinde taḫtlar ve şandūklar ve istebrak örtülüdür ve ağaçları iybārdan ve za'ferāndandır ve ol uçmağ kavmi ol ağaçdan

[22b] yemiş yemege isteyicek ol ağaçlar egileler ve o uçmağ kavmi toyunca yiyeler ve ol ağaçlar gerü kalka ve bir dane yetmişden hīç eksilmeye. Netekim Qur'an-ı 'Azīm'de yād kıldı: **“lā- maḳṭū'atin velā-memnū'atin ve fūruşin merfū'atin”**²³⁰ ve andan kaşınmak olma yoğdur ve yabana varmak yoğdur ve andan Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem uçmağ şol kişileründür gider kim “Sen ve Ḥaḳ Te'ālā Ḥāzretleri andan hoşnūd ola ve ṭamu şol kişinündür kim Ḥaḳ Te'ālā Ḥāzretlerine ikrār itmeye ve saña inanmaya. Andan benüm aldı ve eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem gel ṭamuyı göstereyin.” didi kim Ḥaḳ Te'ālā Ḥāzretleri münāfiqlar ve kāfirler için ne yaratmışdur gör” didi. Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām ṭamuyı gösterdi ve andan ṭamuda bir ferişteh gördüm ki yüzi turşu yüzli ve gördüğüm sa'at korğdum ve Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām'a şordum ki “Bu kimdür?” Didüm Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām. eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem ṭamu mālکیدür ve yedi ṭamu bunuñ hükmindedür ve beni yaradaldan berü hergiz gülmemişdür.” didi ve Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām eyitdi: “ Yā Mālīk görmez misin iş bu Muḥammed Mustāfā şallallāhü'aleyhi ve sellem'dür” didi ve andan Mālīk ṭurıgeldi ve benden 'özür diledi.

²²⁹ “Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.” İnsan 76/ 21.

²³⁰ “Tükenmeyen ve yasaklanmayan çok çeşitli meyveler içinde ve yüksek dōşekler üzerindedirler” Vakıa 56/ 33- 34.

Andan Cebrā'īl aleyhi's-selām eyitdi: “ Yā Mālik Hāḡ Te'ālā Hāzretleri 'aşıler için yaratduğı nesneleri Muḡammed 'aleyhi's-selām'a göstergil”

[23a] didi ve andan Mālik ṡamunuñ perdesin götürdi içindeki 'azābları gösterdi. Andan heybetlü ulu dere gördüm ve ol derenüñ içinde bir ferişteh urıturur ve yüzi ḡaradur ve gözi kedi gözi gibidür ve şoluduğı vaḡtinde ağzından od çıkar ol feriştenüñ başı yedi ḡat gökden yuḡaru ayakları yedi ḡat yerden aşığıdadur ve ol feriştenüñ elinde bir ağaç gördüm. Budakları ve yaprakları oddan ol ađacuñ dikenleri vardur sibkun gibi ve ol ađacuñ yoğunluğı beş yüz yıllık yoldur ve ben Cebrā'īl 'aleyhi's-selām'a şordum ki “Bu ne ağaçdur? Cebrā'īl 'aleyhi's-selām eyitdi: “ Yā Muḡammed Muştafā şallallāhü'aleyhi ve sellem bu Zaḡḡum ağacıdur” Netekim Ḳur'ān-ı 'Azīm'de yād ḡıldı: “inne şecerete'z-zaḡḡum ṡa'amü'l-eşīm ke'l-mühli yağlı fi'l-buṡuni ke-đalyi'l-ḡamīm huḡühü fa'tilühü ilā-sevā'ī'l-caḡīm”²³¹ andan eyitdüm: “Cebrā'īl Mālike eyit kim “ṡamu körügin bir kez ursun ve Cebrā'īl eyitdi: “Yā Mālik körügi bir kez urgil ki Muḡammed 'aleyhi's-selām görsün.” didi. Andan Mālik dudağın ol ṡamunuñ körüğüne urdu kim ol Tañrı Te'ālā haḡḡıyçün kim beni haḡ peyđamber viridi kim ve on sekiz biñ 'ālemi yaratdı. Körüğüñ bir dudağından bir dudağına degin beş yüz yıllık yoldur ve ol körüğüñ yel çıkduğı

[23b] delüğe yüz biñ atlu sığardı dağı ṡolmaya idi ve andan Mālik ol körügi bir kez bertdi. Şöyle ḡorḡdum ki gözlerüm ḡarardı ve uşşum gitmiş düşdüm ve Cebrā'īl 'aleyhi's-selām dağı düşdi ve ben öyle şandum ki ādemden ve feriştehden ve dīvden, perīden ve mecmū' canāvarlardan hiç biri diri ḡalmadı didi şandım ve andan Mālik körügi ḡodı ve Cebrā'īl aleyhi's-selām eyitdi: “Urıturgıl Yā Muḡammed şallallāhü'aleyhi ve sellem” didi. Andan urıturdum. Ben eyitdüm: “Şükür ol Tañrı Teālā'ya kim beni bu ṡamunun odı heybetinden ḡurtardı.” Didüm ve andan Mālik eyitdi: “Yā Muḡammed şallallāhü'aleyhi ve sellem beşāret saña kim senüñ tenüñi bu oddan 'azād eyledi ve dağı şol ḡişiler kim saña īmān getürdi ve ṡamunuñ içinde bir yerde sarı şular ve ḡurtlar düşüp ḡaynar ve şöyle çirkindür kim ve eger bir ḡişi aña baḡsa fi'l-ḡāl cān vireydi ve ben eyitdüm. “Yā Cebrā'īl bu neyidür, didüm kim böyleyiser?” Cebrā'īl 'aleyhi's-selām eyitdi: Yā Muḡammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem bu olkan varıldür kim dünyāda zinā iderlerdi dağı ol ferclerinden aḡan murdar

²³¹ “Şüphesiz, zakkum ağacı, günahḡarların yemeğidir. O, maden eriyiği gibidir. Kaynar suyun kaynaması gibi karınlarda kaynar. Duhan 44/ 43-44-45-46.

şehvetdür eger er ve eger 'avrat yārın kıyāmet güninde bunu girü anlara içirürler ve katı 'azāb iderler andan Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām

[24a] eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem ve eger bir tamlası kamu 'ālem bunuñ yiyesinden kırılıydı ve daḥı bir deñiz gördüm içi karañuluk ve odlar içinde töluydı ve ol deñizüñ kumu hareket etdüğe odlar çıkar ve eñlülügi beş yüz yıllık yoldur. Uzunluğı yedi kat yer ve yedi kat gök gökçedür ve ben Cebrā'ıl aleyhi's-selām'a şordum “Bu ne deñizdür” Didüm. Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām eyitdi: ”Yā Muḥammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem bu deñiz Ğıslın deñizidür.” didi Netekim Qur'an-ı 'Azīm'de yād kıldı: “**illā min-ğıslın lā-ye'külühü ille'l-ḥaḫı'un**”²³² ve andan Cebrā'ıl aleyhi's-selām'a eyitdi: ”Yā Muḥammed şallallāhü 'aleyhi ve sellem ol Tañrı Te'ālā ḥaḫıyçün seni ḥak peygamber yaratdı ve eger bu deñizden ayruḫ deñize ya'ni dünyā deñizine bir tamlā tamlasaydı kamu deñizler bunuñ heybetinden yana idi. Zīrā kim Ḥaḫ Te'ālā Ḥazretleri bu deñizi kendi ḥaşmetinden yaratdı ve andan Mālik evvelki tamlā kapucısına eyitdi kim: “Kapuyı açgıl.” didi ve andan açdı. Baḫdum dürlü dürlü 'azāblar vardur. Er 'avratlar yanarlar ve bunuñ adı Meḫlün'dur ve andan ikinci kapuyı açdı. Anuñ adı Elḥafā'dur ve üçüncü tamluyı açdı. “Anuñ adı Ğarka'dur ve andan ādemler gördüm katrandan don giyürler ve bunlara ḥamīm ve zaḫḫüm içürürler. Dördüncü tamluyı açdı. Anuñ adı

[24b] Celde'dür. İçi tolu yılan ve çıyan ve ādemlere 'azāb iderler ve beşinci tamluyı açdı. Anuñ adı Edemā'dur içinde tolu kızmış taşlar vardur. Netekim Qur'an-ı 'Azīm içinde yād kıldı. “**ve küdühe'n-nāsü ve'l-ḥicāretü 'aleyhā melāi ketün ğılāzun şidādün**”²³³ altıncı tamluyı açdı. Anuñ adı Nesne'dür ve anuñ içinde baḫırlar ḫaynar. ḫamu ḫalka anuñla 'azāb iderler ve yedinci tamluyı açdı ve anuñ adı Yahşā'dur. Anuñ içi karañulukdur ve anuñ daḥı içinde ādemler yanarlar. “Bu yedi kat yer kim” didüm. Dükeli bir feriştenüñ ayasındadır ve ol feriştenüñ adı Rikā'ıl'dür ve ol ferişteh öküzü boynuzı üzerinde tırur ve ol öküzüñ yedigi ta'ām iki cihān canavār nice Ḥaḫ Te'ālā Ḥazretlerine tesbīḫ ider. Hergiz anuñ rızḫın kesmez virür. Ol öküzüñ kırk biñ boynuzı vardur ve kırk biñ ayağı vardur. Ol öküz şaḫra üstinde tırur ve şaḫra balık üstinde tırur ve ol balıḫuñ adı 'Aşüş'dur ve balık deñiz içinde tırur. Ol deñizüñ adı 'Akīm'dür ve deñiz hevā üzerinde hevā yel üzerinde tırur ve yel zulümāt

²³² “Kanlı irinden başka bir yiyeceği de yoktur. Onu günahkârlardan başkası yemez. Hakkâ 69/36-37.

²³³ “O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır.” Tahrim 66/6.

üzerinde tırur, zulümât nür üzerinde tırur ve nür kudret ol “Hâviye” didigümüz bir oddur. Her gün tımunuñ heybetinden ağlar ve anuñ haşmetinden feryādlık ider.

[25a] ve tımu yedi tıbaqadır. Birbirinüñ üzerinde tırur ve evvelki tımuya Cehennem dirler ve kıpucısınun adı Sūcā’ıl’dür. İkinci tımuya Lezā dirler ve kıpucısınun adı Tufā’ıl’dür ve üçüncü tımuya Hatame dirler ve kıpucısınun adı Şütā’ıl’dür. Dördüncü tımuya Sađar dirler. kıpucısınun adı Tıtā’ıl’dür ve beşinci tımuya Şa’ir dirler. kıpucısınun adı Şütā’ıl’dür. Altıncı tımuya Cahım dirler. kıpucısınun adı Şa’a’ıl’dür ve yedinci tımuya Hâviye dirler. kıpucısınun adı Fütā’ıl’dür ve hep yüzi kara gözleri kedi gözi ve hem şöyle büyükdür kim bir omuzundan bir omuzına yetmiş biñ yıllık yoldur ve ve kaçan kim söyleseler ağızlarından ve burunlarından od çıkar pasesi bir tađ gibi ve her tağda yetmiş dere vardur oddan ve her dere içinde yetmiş biñ tımu vardur ve tımun içinde yetmiş biñ ‘azāb vardur ve ol tımlarun içinde yılan ve çıyan vardur ve her yılanuñ yetmiş biñ dişi vardur ve her dişi yitmiş biñ budakdur ve her budadında bir avuç ađu vardur ve bir dere dağı gördüm ki tımu ol dere heybetinden feryād ider ve ol derenüñ adı Veyl’dür. Bir adı Siccın’dür ve andan Mālik çağırdı, eyitdi: “Setā’ıl” diyü. “Bu derenüñ

[25b] perdesiñ açıl.” didi ve andan perdesin giderdi ve bağdum, gördüm. Şol kadar ‘azāblar var kim bunu ben gördüğüm sāt dükeli tımaları unuttım ve başımı secdeye kōdum. Hağ Te’ālā Hađretlerine nāliş eyledüm ve başımı secdeden kaldurdum ve tımu melegi taşra çıkdı. Heybetle bir kez görüldi. Cebrā’ıl’ün ‘aleyhi’s-selām. uşşı gitdi, düşdi ve andan Mālik eyitdi: ”Yā Muğammed şallallāhü’aleyhi ve sellem Hağ Te’ālā Hađretlerininüñ ‘azametini gör.” didi ve ben aşāđa bağdum. Bir karañu dere gördüm. Derinlügi yedi kat yer ve yedi kat gökcedir. Ol derede tağlar gördüm ve anuñ vaşfını Allāh Te’ālā’dan artık kimse bilmez ve dükeli tađlaruñ kıpası oddandur. Cebrā’ıl’ ‘aleyhi’s-selām.’a şordum ki: “ Bu ne deredür?” Didüm Cebrā’ıl’ ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muğammed şallallāhü’aleyhi ve sellem bu Veyl deresidür ve bu iki felakdur. İkişi dağı örtülüdür. Yarın kıyāmet güninde ikisi dağı feryād iderler kim ilāhi ol bize va’de kıldıđuñ kulları virgil diyeler. Andan Hağ Te’ālā Hađretleri eyde kim: “İzzüm ve celālüm hağkıyçün ben size ol didüğümü virürüñ yalan söylemezdi diye ve andan eyitdi: “Yā Muğammed şallallāhü’aleyh ve eger igne yurdısı kadar andan dünyāya çıksa hep kamu ‘ālem

giyüneydi ve daḥı bir binā gördüm. İçi tolu yılandur ve tābūtlardur ve Cebrā ʾil ʾaleyhi's-selām'a şordum ki "Bu ne binādur?" Andan Cebrā ʾil ʾaleyhi's-selām [26a] eyitdi: "Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem bunlar zinā idenlerüñ yeridür." didi zinā idenleri bu tābūtlarıñ içine koyarlar ve ʾazāb virürler. Yılanları ve çıyanları ol tābūtle bile koyarlar ve daḥı dükeli ādemoğlanlarıñ bir zencirüñ gördüm mütehayyir kaldum ve andan Hāk Te'ālā Ḥazretinden ḥitāb geldi, eyitdi: "Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem bu ʾacāyibleri gördüñ birincisiñ helāk kıluruñ." Netekim Qur'an-ı ʾAzīm içinde yād kıldı: "**Küllü men ʾaleyhā fanin ve yebkā vechü rabbike zü'l-celāli ve'l-ikrām**"²³⁴ Andan eyitdi: "Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem ol yeri getürüñ o gözi gördüñ mi? Nice kādırvēñ şunuñ gibi cānavarı bir za'if siñek ile korqudıram." Ve daḥı ümmetüñe haber virgil kaçan günāh öküşdür ol siñege buyurdum. Ol öküzü bir ıştırur daḥı ol öküz direnür ve andan yer depenür. Ādemoğlanları korqarlar tevbe kılurlar ve eger tevbe kılmazlarsa ve ol siñege yine buyururım ve yine ıştırur ve ol öküz yine depenür şol şehirler ḥarāb oldığı ol sebebdür." didi ve "Kaçan kim kıyāmet kopsa ol siñege buyururım ve ol öküzüñ burnuna girür ve andan ol öküz başın depredür daḥı yerler ve gökler ḥarāb olur."

[26b] Maḳama iletđi. "Andan Hāk Te'ālā Ḥazretleri eyitdi: "Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem benüm kerāmetlerimi ve ʾazāblarıñı gördüñ mi?" didi ve andan ben eyitdüm: "İlāhî gördüm. "Didüm. Andan eyitdi "Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem yere enicek ümmetüñe beşāret kılğıl benüm rahmetümden ve kāfirleri korqut benüm ʾazāblarımla ve ümmetlerüñ daḥı korkut ki korqalar ve daḥı sen şabr kılıcı olğıl ki ve her ḳazā saña gelür benden, bilgil." didi. "Hem beni çok yād kılğıl." didi ve benden dāimā korqadurğıl zıra kim benden korqaduranuñ du'āsı kabüldür." didi ve daḥı "Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem dünyāda şāziverime gel korqu ile yürigil ve ol kişi kim dünyāda şāziverine ve tekebbürlük ide anı hergiz dost idinmezin" didi ve ḳanda yürürseñ ivem yürimegil ve hem kelecı söyleyicek yumşak ve tatlu söylegil." didi ve andan eyitdüm: "İlāhî ümmetlerüme diyeyin" Didüm. Andan eyitdi "Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem ve eger söylerseñ Ebu Bekir's-Siddik Ḥazretlerine söylegil." didi ve andan Hāk Te'ālā Ḥazreti eyitdi: "Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem imden gerü destür." Didüm. "Yārānlarıña varasın." didi ve andan Cebrā ʾil ʾaleyhi's-selām elimi aldı.

²³⁴ "Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır." Rahman 55/26-27.

Gerü döndüm ve andan āvāzlar işitdüm. Eydürlerdi kim. “Es-selāmü ‘aleyke Yā Muḥammed ṣallallāhü‘aleyhi ve sellem” dirlerdi ve ‘arş altında çok feriştehler gördüm ve kamu gördüklerüm

[27a] unuttum ve andan Cebrā’īl ‘aleyhiselām’a şordum ki: “Bunlar kimlerdür?” Didüm. Andan Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü‘aleyhi ve sellem bunlar ‘arşı getüren feriştehdür.” Didüm ve andan Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü‘aleyhi ve sellem ümmetlerüñüñ yüki ağırdu. “didi “Ḥak Te‘ālā Hazretinden dilegil. Zirā bu gice mübārek gicedür.” Andan ben eyitdüm” İlähī ümmetlerimüñ yüki ağırdu.” Didüm ve andan eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü‘aleyhi ve sellem ümmetüñe farz kıldım. Günde elli vaķit namāz ile yılda altı ay oruç.” didi ve ben eyitdüm: “ Yā Rab ümmetüm za‘īfdür.” Didüm ve andan eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü‘aleyhi ve sellem yigirmi beş vaķit namāz ve yılda üç ay oruç.” didi ve ben eyitdüm ki: “Yā Rab ümmetüm za‘īfdür. Ol daḥı çoķdu.” Didüm ve andan eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü‘aleyhi ve sellem günde on vaķit namāz ve yılda iki ay oruç farz olsun.” didi ve ben ayruķ tınmadur ve andan Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām ol yerden aşığa göge indürdi. Andan Mūsā peygamberi gördüm selām virdim ve ‘aleyke aldı: Andan eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü‘aleyhi ve sellem Allāh Te‘ālā Hazretleri farzlarından ne farz buyurđ, alduñ” didi ve andan ben kamu aḥvālümü diyüvirdüm. Andan Mūsā peygamber eyitdi: “ümmetüñ za‘īfdür,

[27b] buña taķatleri yetmez” didi ve “Tañrı Te‘ālā’dan dilegil.” didi andan gerü vardum, eyitdüm: “İlähī ümmetüm za‘īfdür taķatleri bu işe deyinmez.” Didüm ve yine nidā geldi eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü ‘aleyhi ve sellem senüñ ümmetüñe ve saña fariza kıldum ve günde beş vaķit namāz ve yılda bir ay oruç.” didi. ‘İzzüm celälüm haķkıyçün her kaçan kim beş vakit namāzı kılar. Elli vaķit namāz kılmışca şevāb virürüz ve bir ay oruc dutsalar altı ay oruc dutmuşca şevāb virürüz ve andan eyitdi. “Yā Muḥammed ṣallallāhü‘aleyhi ve sellem hoşnüd oldun mı? didi ve ben eyitdüm: “ Oldum Yā Rab.” Didüm ve daḥı bayramdan soñra her kim altı gün oruc tutsa bir yıl oruc tütmişca şevāb virdüm didi ve uçmağı bunlara rüz kılam” didi ve kaçan kim ramazān olsa her gün üç yüz biñ tamuluķ kullar āzād iderin ve kaçan kim bayram günü olsa ne kadar kim Ramazān ayında āzād etdümse ol günde ol kadar āzād kılarım.” didi ve andan eyitdi: “Yā Muḥammed ṣallallāhü‘aleyhi ve sellem hoşnüd

oldun mı?” didi ve ben eyitdüm: “ Hoşnüd oldum Yā Rab.” Didüm ve andan ol maķāmdan gerü yerüme geldüm ve girü döndüm. Eyitdüm: “İlāhī mecmū‘-ı peyğamberlere mu‘cizāt virdün ve baña ne mu‘cizāt virdün.”Didüm. Andan eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü‘aleyhi ve sellem

[28a] kamu peyğamberlere her ne virdümse saña daḥı virdüm” ve yine nidā geldi. Eydür: “Yā Muḥammed şallallāhü‘aleyhi ve sellem on sekiz biñ ‘ālem ḥalkı beni diler ve ben seni dilerem.” didi. “Kamu ‘ālem baña and içerler ve ben saña and içerem.” didi. Andan Cebrā’ il ‘aleyhi’s-selām beni kanadına bindürdi ve beni aşığa kat göge indürdi ve gördüm ki gök etegi kaf taḡınuñ üzerinde tırur. Bir yeşil deñiz gördüm. Andan Cebrā’ il ‘aleyhi’s-selām beni getürdi. Hevā üzre uçdı ve andan beni bir kavim içine getürdi. Netekim Ḥaķ Teālā Kur’an-ı ‘Azīm’de yād kıldı: “**ricalün lā-tülhīhim ticāretün velā-bey’un an-zikrillāh**”²³⁵ ve ol kavmüñ gördüm ki gönülleri nūrlu ve evleri karañu divārları birbirinden alçaķ ve mescidleri evlerinden ırak ve evleri ve dükkānları açık tırur ve hıç kimse beklemez ve şinleleri evlerinüñ kapusunda ve ben eyitdüm: “Yā Cebrā’ il bu ne kavmdür?” Didüm ve Cebrā’ il ‘aleyhi’s-selām eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü‘aleyhi ve sellem bunlar Mūsā peyğamberüñ kavmidür. Netekim Ḥaķ Te’ālā Kur’an-ı ‘Azīm’ içinde yād kıldı: “**ve min kavmi Mūsā ümmetün yehdüne bi’l-ḥaķķı ve bihī ya’dilün**”²³⁶ ve andan eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü‘aleyhi ve sellem bu şehre Bulğar dirler. Andan ilerü vardum, selām virdüm ve ‘aleyke aldılar ve andan Cebrā’ il ‘aleyhi’s-selām’a şordılar ki bu kimdür?” Cebrā’ il ‘aleyhi’s-selām

[28b] eyitdi: “Yā Muḥammed Mustāfa şallallāhü‘aleyhi ve sellemdür kim Ḥaķ Te’ālā Hazretleri kerāmetler virmişdür. Ḥaķ Te’ālā Hazreti size viribdür. “Beşāret olsun.” didi ve anlardan bunlar kamusu şaz oldılar, eyitdiler kim şükr ol Tañrı Te’ālāya kim bize dizāruñ gösterdi ve eyitdiler kim “Yā Muḥammed şallallāhü‘aleyhi ve sellem senüñ dinüñ ‘arz kılgıl kim biz daḥı imān getürelüm.” didiler ve ben selām ‘arz kıldum ve hoş eyitdüler kim: “**lā ilāhe illallāh Muḥammedün resülüllāh**”²³⁷ didiler ve anlar eyitdiler: “Yā Muḥammed şallallāhü‘aleyhi ve sellem bizi Ḥaķ Te’ālā Hazretlerinden dilegil bizi senüñ

²³⁵: “Onların ne ticareti, ne de alışverişi Allah’ı zikretmekten alıkoymadı.” Nur 24/37.

²³⁶ “Mūsā’nın kavminden (insanları) hak ile doğru yola ileten ve onunla adaletli davranan bir topluluk da vardı. Araf 7/159.

²³⁷ Kelime-i Tevhid “Allah’dan başka ilah yoktur Muhammed onun kulu ve Resülüdür.”

şefâ'atından nevmîz kılmazun ve ben du'â kıldum ve Hâk Te'âlâ Hazretinden bunları diledüm ve bunlar şükr kıldılar, secdeye vardılar. "Âmîn!" didiler. Hâk Te'âlâ Hazretleri du'âm kabûl eyledi ve bunları yarlıgadı ve anlara şordum eyitdüm: "Yâ kavm sizün sultānuñuz yok mıdur?" didüm ve bunlar eyitdiler: "Yâ Resûlallâh padişah dād virmek içündür. Biz hod birbirimize güc kılmazuz." didiler ve yine eyitdüm kim: "Niçün dükeliñüz düpsüzdür didi ve andan eyitdiler: "Birbirimize tekebbürlük kılmazuz didiler ve yine şordum ki: "Niçün kâdıñuz yokdur? Didüm. Eyitdiler: "Biz birbirimize da'vî kılmazuz." didiler ve yine şordum ki: "Mescidiñüz niçün ırakdur?" Didüm. Eyitdiler: "Mescid ırak olcak şevâb çok olur." Yine şordum kim sinleñüz

[29a] niçün eviñüz katındadır?" Didüm. Eyitdiler: "Anuñ içün kim her vaqit kim bunları görürüz 'ibret aluruz, didiler ve unutmazuz içimizden qorqu gitmez ve eyitdiler."Yâ Resûlallâh Allâh Te'âlâ'yı birlerüz, namâz kıluruz ve oruc tutaruz, ekin ekmezüz ve bizüm ekinimiz namâzdur ve orucdur ve hacdur hem dilimiz bühtāndan şakinuruz." didiler ve dahı dünyâ içinde yohsulluk severüz kim yarın kıyâmetde bāyî olavuz deyu ve dahı ataya ve anaya hürmet iderüz. Her nekim haqdur anı yerine getirürüz." didiler ve yine eyitdiler: "Yâ Muḥammed Mustafâ şallallāhü'aleyhi ve sellem bize öğüt virgil." didiler. "Ben eyitdüm: "Size öğüt oldur kim hemîşe Hâk Te'âlâ'dan qorqadurasız ve bu 'ameller kim siz idersiz. Allâh Te'âlâ'nun fazlıdur pes Hâk Te'âlâ'nın rahmetinden nevmîz olmañ muṭi' oluñ ve 'amel eyleñ. Andan eyitdiler: "**semi'nā ve eṭa'nā**" ya'ni nekim dirsən muṭi' olduk." didiler ve andan bunlardan dahı gıtdüm. Bir kavme dahı uğradum derildiler baña geldiler ve ben Cebrā'îl 'aleyhi's-selām'a şordum: "Bu ne kavmdür?" Didüm. Cebrā'îl 'aleyhi's-selām eyitdi: "Bunlar yehtilerdür ve saña selāma geldiler. Bunlara şehâdet kelimesin 'arza kıldum. Qamusı hoş mā eyitdiler: "**eşhedü enlā ilāhe illallāh ve eşhedü enne Muḥammeden 'abdühü ve rasûlüh**"²³⁸ ve qamusı Müslümān oldılar. Netekim Qur'an-ı 'Azîm içinde yād kıldı:

[29b] "**qul ühiye ileyye ennehüsteme'a neferun mine'l-cinni feḳālū innā semi'nā qur'ānen 'aceben**"²³⁹ Bunlardan dahı geçdüm. Beytü'l-Muḳaddes'e geldüm. Ol bindüğüm Burāḳ Beytü'l-Muḳaddes qapusında turur. Yine ol Burāḳ'a bindüm. şol

²³⁸ Kelime-i Şehâdet: "Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehâdet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve Resûlüdür."

²³⁹ "De ki: Cinlerden bir grubun, Kur'an'ı dinleyip toplumlarına şöyle dedikleri bana vahyolundu: "Biz, doğru yola ileten eşsiz bir Kur'an dinledik." Cin 72/1.

yel eser gibi gitdi. Bir sâ'atde Mekke'ye ilettdi ve irtne namâzında Mekke'de kıldum ve dahı rivâyet oldı. 'Ali'den Rağıyallâhü anh 'Ali Hazret-i 'aleyhi's-selâm eydür. Ümmühânî dilinden şöyle işıtdüm ve eyitdi kim: Kaçan gice Peyğamber Hazreti 'alyehi's-selâm benümle namâz kıldı ve ben yatsu namâzın kıldum dahı yattum, uyudum ve peygamber 'aleyhi's-selâm henüz namâz kılırdı ve girü uyandum gördüm. İrtne namâzı kılırdı ve gerü uyandum, gördüm. İrtne namâz vağtı olmuş. Peyğamber 'aleyhi's-selâm İrtne namâzı kılağururdu. Ben dahı bile kıldum ve andan peygamber 'aleyhi's-selâm eyitdi: "Yâ Ümmühân ben yatsu namâzın bile kıldum. Andan Beytü'l-Mağaddes'e vardum ve anda namâz kıldum. İbrâhim Peyğamberi anda gördüm. Yüz yigirmi dört biñ peygamberlere imamlık kıldum. Andan göge çıkdum, andan 'arşa çıkdum ve Hağ Te'âlâ Hazretinüñ dizârın gördüm. Andan tamuyı ve uçmağı gördüm." didi. Andan eyitdüm: "Yâ Resûlallâh bu sözi Kureyş Kavmine söylemegil." Didüm. Zirâ anlar size inanmazlar peygamber hazret-i 'aleyhi's-selâm eyitdi: "Her ne kim gördümse söyleyin. Gerek ise inansunlar

[30a] ve gerekse inanmasunlar." didi. Andan Resûl hazret-i 'aleyhi's-selâm tırdı mescide vardı. Ol kavm kâmusı mescid içinde derildiler. Mu'tî dirler bir kişi vardı. Ol dahı anda bileydi meger 'Abdumelik Mu'tiyâ destür virmişdi kim, zemzem suyun ölçger üleşdürürdi. Pes Resûl 'aleyhi's-selâm geldi bunlaruñ katında oturdu ve andan eyitdi: "Yâ kavim bilüñ kim ben bu gice yatsu namâzın Ebü Tâlib kızı Ümmühân evine kıldum. Andan Beytü'l-Muğaddes'e vardum ve kâmu peygamberleri anda gördüm. Hâzır olmuşlardı bunlara namâz kılıvirdüm ve andan gene göge çıkdum. Yedi kat gök şıfâtın Hağ Te'âlâ Hazretleri baña gösterdi ve dahı kendü kudretin ve padişahlığıñ ve 'azâmetiñ ve dizârıñ baña gösterdi ve gerü irtne namâzın Ümmühânî evinde kıldum." Kaçan Resûl 'aleyhi's-selâm bu sözi söyledi dahı Mu'tî tırugeldi, eyitdi: "Yâ Muğammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem bir söz söyleysin kim hıç kimse söylemeye." didi. "Beytü'l-Muğaddes'e kâfile bir ayda varur ve bir ayda gerü gelür." didi. "Sen niçün yalan söyleysin." didi ve andan Mu'tî and içdi eyitdi: "Ben zemzem kuyusun harâb ve kimseye şu virmeyeyin." didi. Kağıdı. Andan Kureyş kavmi eyitdiler: "Yâ Mu'tî bir dem şabr eylegil kaçımagıl. Bizüm Şam iline kervanımız gitmişdür. Haberinden

[30b] şoralım." didiler ve eger Muğammed 'aleyhi's-selâm yalan çıkarırsa ne kim dirseñ hağdur. didiler ve andan Resûl 'aleyhi's-selâm'a sordılar, eyitdiler kim: "Yâ Muğammed şallallâhü 'aleyhi ve sellem bize ol kâfileden haber virgil." didiler. Resûl

hazret-i 'aleyhi's-selām eyitdi: “Gördüm filān yirde ağaçlar arasında konuşlar ve yanlarında matara ile su koymışlar ve ben matara'ı aldum ve içdüm. Gerü kodum ve Burak'a binmişdüm bunlar bir deve yev komışlar.” Didi ve bunların devesin salıvirdüm. Vardılar, buldılar. Anlar daḥı filān yere gelmişlerdür. Filān filāndur, kamu nişanlarını didi. Andan ol kavm “bu ne 'aceb sözdür?” didiler ve bu sözi henüz tamām itmeden kervān daḥı çıkageldi ve ol kavm eyitdi: “Bu yüklerüñ içinde ne vardur? Bize deyüvirgil.” didiler ve andan Cebrā'ıl 'aleyhi's-selām geldi. Resül hazretlerine öğretti ne var ise kâmusın deyüviridi. Andan Hazre-ti Ebü Bekir'e eyitdiler: “Görür misin senüñ resülün bize nedür dir, Eydür: “Bu gice yatsu namāzın Ümmühānī evinde kıldum ve andan Beytü'l-Muḳaddes'e ve andan göge çıkdum.” dir ve “Ḥaḳ Te'ālā Hazreti ile toḳsan biñ kelecı söyleşdüm. Andan gerü irtı namāzın geldüm evde kıldum.” dir ve andan Hazret-i Ebü Bekir eyitdi: “Gerçekdür. Resül 'aleyh'is-selām

[31a] hıç yalan söylemez.” didi. Andan Ebü Bekir eyitdi: “Yā Resülallāh Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem Beytü'l-Muḳaddes'in şıfātın baña diyüvergil.” didi ve şıfātın bildürdi ve andan Ebü Bekir eyitdi: “Gerçekdür ben tanıklık virürin kim sen Ḥaḳ Te'ālā'nun peygamberisin ve ne kim söylersen ḥaḳdur.” didi ve Ḥaḳ Te'ālā Hazretleri seni gerçek sözlü yaratdı. Netekim Qur'an-ı 'Azīm içinde yād kıldı: “**Sübḥānellezi esra bi-'abdihi leylen mine'l-mescidi'l-ḥarāmi ile'l-mescidi'l-aḳsallezi bāreknā havlehū li nuriyehū min-āyatınā innehū hüve's-semi'ül-başır**”²⁴⁰ ve daḥı bir yirde eydür kim “**ve mā-ce'alne'r-ru'yelleti ereynāke illā fitneten li'n-nāsi**”²⁴¹ ve bir nicenün bu āyet delildür ve andan Ebü Bekir eyitdi: “Yā Muḥammed şallallāhü'aleyhi ve sellem ol Beytü'l-Muḳaddes'de gördüğün peygamberlerün nişanın baña ḥaber virgil.” didi. Andan Hazret-i Resül 'aleyhis'-selām eyitdi: “Yā Ebü Bekir 'İsā Peygamberi gördüm. Kıızıl beñizlü, orta boylu ve görklü yüzlü ve Ādem peygamberi 'aleyhi-selām gördüm. Evvelki uzunluğuyla ve İbrāhim peygamber 'aleyhi-selām gördüm. Yā Ebü Bekir mecmü' şıfātı saña beñzer ve andan Ebü Bekir eyitdi: ben tanıklık virürin kim sen söylersen ḥaḳdur hıç şek

²⁴⁰ “Bir gece kendisine bazı ayetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Haram'dan çevresini mübarak kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir.” İsra 17/1.

²⁴¹ “Sana gösterdiğimiz o rüyayı ve Kur'an'da lanetlenen ağacı, sadece insanları sınamak için meydana getirdik” İsra 17/60.

yoğdur ve her kim mi'rac haberine münkir olsa muğlak kâfirdür." ve yine eyitdi: "Yâ Muğammed şallallâhü'aleyhi ve selem

[31b] her kim Allâh'ı birlese ve seni hağ peygamber bilse mi'racuña inansa uçmağ anuñdur ve her kim şek getürse senüñ mi'racuña ve Tañrı Te'âlâ'yı birlese ve seni hağ peygamber bilse tamu ol kişinüñdür ve her kim mi'racı okısa veyâhud diñlese hiç şeksiz uçmağa gire inşallâhü te'âlâ

Hikâyet-i Kıyâmet Ahvâlin Beyân İder ve Buyurur²⁴²

Sene 1212 (1797-1798)

²⁴² Bu kısım da kıyâmet ehlinin başına gelenler ile ilgili bir hikâyedir. El yazsı ve Osmanlı harfleri ile elli beş sayfada oluşmaktadır. Konumuz olan mi'rac konusunu içermeginden metin transkribe edilerek buraya alınmamıştır.

IV. BÖLÜM

ESERİN ŞAHIS-TERİM DİZİNİ VE SEÇME SÖZLÜĞÜ

4.1. Şahıs-Terim Dizini

‘Abdullah bin Muhâcir el- Meğazî [1b]

‘Abdullah İbn ‘Abbas [1b]

‘Abdülmelik Mu‘tî [30a]

Âdem Peyğamber [6b, 7a, 7b, 16a, 31a]

Âhiret [5a]

‘Aişe [1b] Sa‘id bin Cübeyr [1b]

‘Alem [9b]

‘Aleyhi’s-selâm [2b, 3a, 3b, 4b, 5b, 6a, 6b, 7a,7b, 8a. 8b, 9a, 9b, 10a, 10b, 11b, 12a, 12b, 13a, 14a, 14b, 15b, 16a, 17a, 20a, 20b, 22a, 22b, 23a, 13b, 24a, 25b 26b, 27a, 28a, 29a, 31a]

‘Ali bin Ebî Tâlib [2a, 30a]

Allah Te‘âlâ [1b, 2b, 6b, 14b, 18a, 20a, 21b, 27a]

‘Arslan [4b]

‘Arş [9a, 13b, 15a. 17a. 17b, 29b]

Astail [20b]

Âvâz [2a, 3b, 4b, 5a, 10a,10b, 12a, 13a, 13b, 14b, 15a, 17a, 18a, 19a, 20a, 21a, 26b]

‘Azrâ’îl [12b]

Bahru’n-nâr [14a]

Bahrü’l- Âhir [6a]

Bahrü’l-Akîm [11b]

Bahrü’l-Hayvân [9b]

Bahrü’ş-şar [14a]

Benî İsrâ süresi [1b]

Beytü'l Ma'mûr [12a]

Beytü'l Muqaddes (Makdis) [4b, 29b, 30a, 30b, 31a]

Bulgar şehri [28a]

Burâk [2b, 3a, 3b, 21b, 29b]

Cebrâ'il [2a, 2b 3a, 3b, 4a, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b 7a, 7b, 8a, 8b, 9a, 9b, 10a, 10b, 11a, 11b, 12a, 12b, 13a,13b, 14a, 14b, 15a, 15b, 16a, 16b, 17a, 17b, 18a, 18b, 09a, 19b, 20a, 20b, 21a, 21b, 22a, 22b,23a, 23b, 24a, 24b. 25a, 25b, 26a, 26b, 27a, 27b, 28a, 28b, 29a, 29b, 30a, 30b]

Cennât-ı Adn [21b]

Cennât-ı Huld [221b]

Cennât-ı Me'vâ [21b]

Çalab [19a, 19b]

Dâvud Peygamber [11a, 28a]

Duâ [6b]

Ebî 'Abdullah Muhammed İbn Aḥmed bin 'Ubeyd bin Mūsā el-Faḫihü'l- Mālīkī [1b]

Ebü'l Hasan Bīkrī [1b]

Farz [27a, 27b]

Ferişte(h) [2b, 5b, 6b, 7a, 7b, 8a, 8b, 9a, 9b, 10a, 10b, 11a, 11b, 12a, 12b, 13a, 13b, 14a, 14b, 15a, 15b, 16a, 16b, 17a, 18a, 19a, 19b, 20a, 20b, 22b, 23a, 23b, 24b, 25b, 26b]

Firdevs [22a]

Gıslın Deñizi [24a]

Gökçek 'Avrat [4a]

Gökçek Yılan [4a]

Hak Te'âlâ [6a, 7a, 12a, 23a, 23b, 27b, 28b, 31b]

Hâviye [24b]

Hiçâb [17a, 17b,18a, 18b, 19a]

Horos [9a, 9b]

Hudā [19b]

Hulle [2a,2b]

Hūri [21a,21b]

Hız. Ebū Bekir [30b, 31a]

İllyîyîn [7a]

İblis [4b]

İbn ‘Abbas [1b]

İbnü’l Mübārek an Zayā bin Selīm [1b]

İbrāhīm Maḳamı [5a, 30b]

İbrāhim Peygamber [5b, 13b, 28b, 31a]

İncīl [19a]

‘İsā Peygamber [10a, 31a]

İsmā‘il [6b]

İsmāil Peygamber [13b]

İsrā’fīl [15a, 15b, 16a, 17a, 19b, 20a]

Kāfir [26b]

Ḳāsım [10b]

Kelām-ı Ḳadīm [7b, 8a, 16b, 19a, 19b]

Ḳıyāmet [3b, 31b]

Kofa [4b]

Ḳoyun [4b]

Körüg [23a, 236]

Ḳur’an, Ḳur’an-ı Kerim [6b,7a, 8b, 9a, 9a, 16a, 16b, 19a, 21a, 22a, 22b, 23a, 23b, 24b, 26a, 29a, 31a]

Ḳureyş Ḳavmi [1b, 29b, 30a]

Kürsî [16b,19b]

Levh [12a]

Lût Peygamber [13b]

Mâlik [12b 22b,23a, 23b, 24b, 25a, 25b]

Mekke [2a, 29,b]

Melekü'l Mevt [12b]

Meryem [10a]

Mi'râc [2a, 6b, 11a, 11b, 14a, 31a]

Mikâ'il [2b, 4a, 4b, 6a, 16b]

Muhammed [3a,3b, 4a, 4b, 5b, 6a, 6b, 7a, 6b, 7a, 7b, 8a, 8b, 9a, 9b, 10a, 10b, 11a, 11b, 12a, 12b, 13a, 13b, 14a, 14b, 15a, 15b, 16a, 16b, 17b, 18a, 18b, 19a, 19a, 20a, 20b, 21b, 22a, 22b, 23a, 23b, 24a, 25a, 25b, 26a, 26b, 27a, 27b, 28a, 28b, 29a, 29b, 30a, 30b, 31a, 31b]

Murdâr [7a]

Mūsâ Peygamber [5a, 5b, 6b, 7a,7b, 11a, 16a, 27a, 28a]

Mü'ekkel [8b, 9a, 11b]

Nerdübân [5b]

Od [12a, 13b, 14a 16b, 17a, 17b, 23a, 23b, 24a, 24b, 25a, 25b]

Oruç [27a, 27b)

Ramazan [27b]

Resûl [1b, 2a, 2b, 3a, 4a, 28b]

Rıdvân [20b]

Ribâ [7b]

Rikâil [24b]

Sahrâ Taşı [6a]

Şallallâhü'aleyhi ve selem [3a,3b, 4a, 4b, 5b, 6a, 6b, 7a, 6b, 7a, 7b, 8a, 8b, 9a, 9b, 10a, 10b, 11a, 11b, 12a, 12b, 13a, 13b, 14a, 14b, 15a, 15b, 16a, 16b, 17b, 18a, 18b,

19a, 19a, 20a, 20b, 21b, 22a, 22b, 23a, 23b, 24a, 25a, 25b, 26a, 26b, 27a, 27b, 28a, 28b, 29a, 29b, 30a, 30b, 31a, 31b]

Siccīn [7a]

Sidretü'l-Müntehā [14a, 16a]

Süci [4b]

Süd [4b]

Süleymān Peygamber [11a, 28a]

Şam [30a]

Tahiyyat [19b]

Tahte's-serā [15b]

Ṭamu [22b, 23a, 23b, 24a, 24b, 25a, 25b, 27b, 29b, 31b]

Tañrı Te'ālā [8a, 8b, 9b, 29b, 31a]

Tesbih [6b, 9a, 9b, 10a, 10b, 11a, 11b, 12a, 13a, 13b, 14b, 15a, 16a, 16b, 17a, 20a, 24b]

Tevrat [19a]

Tübā ağacı [22a]

Ṭūr dağı [5a]

Uçmağ [3a, 3b, 16a, 22a, 22b, 31b]

Us [23b]

Ümmet [4a, 4b, 5a, 5b, 6a, 6b, 10b, 13b, 18b, 19b, 20a, 22b, 27a, 27b]

Ümmü Hānī [2a]

Veyl deresi [25a, 25b]

Yedi tabaka ṭamu [25a]

Yūsuf Peygamber [11a, 28a]

Zağğum ağacı [23a]

Zebūr [19a]

Zemzem [1b, 2a, 30a]

4.2. Seçme Sözlüğü

‘**Acāyib** *Ar*: Şaşırtacak ve hayret verici şeyler.

Ağ- :Yakselmek

Ağu: Zehir.

Ahberenā *Ar*: Genellikle hadisin kıraat yoluyla rivayet edildiğini gösteren terim.

‘**Âlem** *Ar*: Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, kâinat, evren.

‘**Amel** *Ar*: yapılan iş, eylem.

‘**Amūd** *Ar*: Sütun direk.

Arş *Ar*: İslâm inancına göre göğün en yüksek katı, erişilecek en yüksek nokta.

Arşun: Metrenin resmen kabûlünden önce kullanılan eski uzunluk ölçüsü, orta parmak ucu ile omuz başı arasındaki mesâfe.

Āvāz *Far*: Ses.

‘**Avrat** *Ar*: Kadın.

Āyet *Ar*: Kuran-ı Kerim’in her bir cümlesine verilen ad.

‘**Azāb** *Ar*: Kâfirlere ve günahkârlara ölümden sonra verilecek cezâ.

Āzād *Far*: Serbest.

‘**Azāmet** *Ar*: Büyüklük, yücellik, ululuk.

Azut-: Yoldan çıkmak.

Bert-: Berelemek, burkmak, incitmek.

Beşāret *Ar*: Müjde, iyi haber.

Bī-hicāb *Ar*: Perdesiz, örtüsüz.

Budun: Millet.

Buğağılık: Atın arka ayaklarının bukağı vurulan bilek kısmı.

Buğağılu: Bağlı.

Buncılayın: Bu şekilde, bunun gibi, böyle.

Büstān *Far*: Güzel kokulu çiçeklerle dolu yer.

Bühtān *Ar*: Bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftirâ.

Cebbār Ar: Dilediğini cebir yoluyla yapan, kayıtsız şartsız herkese cebredecek güçte olan, hiç kimse tarafından kendisine cebir olunamayan” anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah’ın en güzel isimlerinden)dir.

Cehd Ar: Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

Cehūd Ar: Cıfit, Yahudi, sapıtmış.

Cemi’ Ar: Bütün, herkes.

Çavış/ çavuş: Eski Türkçe’de birlik komutanı, komutan, bir rütbe.

Da’vî Ar: Hakkını elde etmek veya korunmasını sağlamak yâhut bir anlaşmazlığın çözümü için mahkemeye başvurma.

Destūr Far: İzin, ruhsat, müsâade.

Dîdār Far: Yüz, çehre.

Dîzār Ar: Koruyup gözetme.

Durgıl: Duruver.

Dükeli: Hepsi.

Epsem: Sessiz, susmuş.

Eşah: Gerçek doğru.

Eşsün: Gitsin, uzaklaşsın, harekete geçsin.

Eydür: Söyler.

Eyit-: Söylemek.

Fariğ Ar: Vazgeçmek, geri durmak, çekmek.

Ferişte(h) Far: Melek, yumuşak huylu, günahsız.

Fermān Far: Emir buyruk.

Fi’l-hāl Ar: O anda, hemen şimdi.

Ġāfil Ar: Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan, dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz kimse.

Ġarāyib Ar: Garip hayret edici şeyler.

Ġıybet *Ar:* Bir kimsenin arkasından aleyhinde bulunma, duyacağı zaman üzüleceği bir sözü arkasından söyleme, çekiştirme, koğuculuk.

Gökçek: Güzel, şirin, hoş, latif.

Hâcet *Ar:* Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.

Haddeşenâ *Ar:* Genellikle hadisin semâ yoluyla rivayet edildiğini belirten terim.

Hâlık *Ar:* Yaratıcı, yaratan, esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.

Hâzret *Ar:* Yüce kabul edilen kimselerin isminin önüne saygı, övme, yüceltme amacıyla getirelen unvan.

Hergiz *Far:* Asla, kat'iyen, hiçbir vakit, hiçbir şekilde.

Hımâr *Ar:* Merkeb, eşek.

Hırâmân *Far:* Salınarak yürüyen.

Hicâb *Ar:* Perde, örtü, engel, hâil.

Hikâyet *Ar:* Hikâye.

Hod *Far:* Kendi, bizzat, -de, dahi.

Hüb *Far:* güzel, hoş, iyi.

Hulğ *Ar:* Doğuştan olan huy, yaratılış, tabiat.

Hulle *Ar:* Elbise.

Hürî *Ar:* Cennet kadını.

‘**İrağ** Uzak.

‘**İbret** *Ar:* Çıkarılan ders.

İkrâm *Ar:* Ağırlama, kıymet vererek hürmet etme, misâfirperverlik gösterme.

İlcâm *Ar:* Gemleme, gem takma. Gemlenme.

İrte: Bir sonraki.

İsnâd *Ar:* Dayandırma.

‘**İşâ** *Ar:* Yatsı namazı vakti.

İybâr: Irmak, su.

Kaçan: Ne vakit, ne zaman ki anlamına gelen Eski Türkçe kelime.

Ḳāfile *Ar*: Birlikte yolculuk edenlerin meydana getirdiği topluluk.

Ḳāfir *Ar*: Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ve Allah'tan getirdiklerine inanmayan.

Ḳāmet *Ar*: namaza durulmak, namaz başlamak"tan) Bilhassa cemâatle kılınan farz namazlardan önce, "namaz başladı" anlamına gelen Kad kâmeti's-salâ cümlesi ilâve edilerek okunan ezan.

Ḳamu *Far*. Bir memleketteki halkın bütünü, amme, halk.

Ḳapu Ḳaç-: Kapı çalmak.

Ḳarañuluk: Karanlık.

Ḳarındaş: Karında eş, kardeş.

Ḳavil *Ar*: Söz, söylenti, sözleşme, anlaşma.

Ḳavm/Ḳavim *Ar*: Aynı soydan gelen, dil, töre ve kültürleri ortak insan topluluğu.

Ḳelām *Ar*: Söz, tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş ifâde.

Ḳelām-ı Ḳadīm *Ar*: Geçmişî uzun zamâna dayanan, eski söz, Kur'an-ı Kerim.

Keleci: Söz kelime, söyleşmek, konuşmak.

Kerāmet *Ar*: Allah'ın kendisine yakın kullarına lutfettiği olağanüstü şeyler yapma, gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiatüstü iş, hârikulâde hal.

Kervan *Far*: Bir memleketten diğer uzak bir memlekete ticâret eşyâsı veya yolcu taşıyan yük hayvanı katarı, kara nakliyâtı yapan katar.

Ḳıyāmet *Ar*: Semâvî dinlerdeki ortak inanışa göre takdir edilen zamânı gelince bu âlemin ve bu âlemdeki canlı cansız her şeyin bir anda mahvolup yok olması, ölülerin dirilmesi, âhiret hayâtının başlaması olayı ve bu olayın meydana geldiği zaman.

Kile *Ar*: Tahılın türüne, kullanıldığı yere ve zamâna göre ağırlığı değişen ölçek.

Ḳoc-: Sarılmak.

Kofa: Kova, ahşap su kabı.

Ḳurb *Ar*: Yakınlık.

Kürsî *Ar*: Oturulacak yüksekçe yer. Câmilerde vâizin, medreselerde müderrisin oturduğu yer.

Levh, Levh-i Mahfuz *Ar:* Üzerine yazı yazılabilecek ve resim yapılabilecek yassı düz nesne veya yüzey. Yaratılmışlar hakkındaki bütün bilgiyi kapsayan Kitâb-ı Mübin.

Mağrib *Ar:* Güneşin battığı yer veya güneşin battığı yön, taraf, batı, garp.

Mağâm *Ar:* Durulacak yer, durak, mekân, mahal.

Mağbûl *Ar:* Geçerli, müteber.

Maşriğ *Ar:* Güneşin doğduğu yer veya güneşin doğduğu yön, taraf, doğu, şark.

Masharalığ *Ar:* Şeref ve itibârını ayaklar altına alıp gülünç duruma düşmüş kimseler için “soytarı, kepâze, rezil, haysiyetsiz.

Mecmu‘ *Ar:* Bir araya getirilmiş, toplanmış, cemedilmiş, bütün hep, cümle.

Mesel *Ar:* Örnek, benzer, misal, numûne.

Miskîn *Ar:* Aşırı derecede tembел, uyuşuk, mıymıntı.

Mu‘allağ *Ar:* Asılı duran, asılı.

Mu‘cizât *Ar:* Mucizeler.

Muhtelif *Ar:* Türlü türlü olan.

Muğaddem *Ar:* Önde olan, önden giden, ileride bulunan, zaman bakımından daha eski olan, önce, evvel, önceki, evvelki.

Muğarreb *Ar:* Yakınlaşmış, yaklaşmış, Allah’a çok yakın olan melek.

Murdâr *Far:* Pis, murdar, alçak kimse, İslâm dînine yenmesi yasaklanmış yâhut temiz ve yenilebilir kabul edilmeyecek şekilde ölmüş veya öldürülmüş (hayvan).

Muti‘ *Ar:* İtaat boyun eğme.

Mü‘ekkel *Ar:* Vekil kılınan, vekil tâyin edilen, kendisine vekâlet verilen.

Müfessir *Ar:* Tefsir eden, açıklayan.

Münâfık *Ar:* İçi başka, dışı başka olan, özü sözüne uymayan, ikiyüzlü, arabozucu kimse.

Münkir *Ar:* İnkâr eden.

Münzel *Ar:* İndirilmiş, yukardan aşağıya kısım kısım inmiş olan.

Mütahayyir *Ar:* Şaşmak, şaşırmaq, şaşan, hayret eden.

Müttefik *Ar:* Birbiriyle uyuşmuş, anlaşmış.

Nā-hak *Ar:* Farsça “Nâ” olumsuzluk eki ile “Hak” kelimesinin birleşmesi ile “Hakka ve adâlete uygun olmayan, haksız” anlamı oluşmuştur.

Nâib *Ar:* Yerine bakan, yardımcı.

Na‘lin *Ar:* Ayakkabı, terlik, takunya.

Nerdübân *Far:* Merdiven.

Nevbet *Far:* Saray veya konaklarda günün belli zamanlarında, seferlerde, konak yerlerinde ve pâdişâhın otağı önünde çalınan askerî müzik, nöbet.

Nidâ *Ar:* Seslenme.

Nişân *Far:* İşaret, belirti alâmet.

Nüzûl *Ar:* Aşağı inme.

Od: Ateş.

Ölçger: Ölçek.

Pelîd *Far:* Pis, murdar, alçak kimse.

Pes *Far:* Geri, arka, şimdi, öyle ise.

Pîrûze *Far:* Mâvi renkli kıymetli bir taş, firûze.

Raṭab *Ar:* Yeşil, taze.

Râvi *Ar:* Nakil rivayet eden.

Resûl *Ar:* Peygamber, nebî, haberci.

Revân *Far:* Yürüyen, giden.

Rivâyet *Ar:* Bir haberi, bir olayı ya da bir sözü aktarma, nakletme.

Rûhâni *Ar:* Maddî ve cismânî tarafı olmayan, mânevî, din işleriyle uğraşan.

Rûz *Far:* Gün, gündüz.

Sağrak *Far:* kadeh, kâse.

Sâk: Zeki, tetikte olan.

Şalavat Ar: Namazlar, salâtlar. “Allahım, (Efendimiz) Hz. Muhammed’e ve O’nun soyundan gelenlere salât eyle, onların şeref ve kadrini yücelt” anlamına gelen “Allâhümme salli alâ (seyyidinâ) Muhammedin ve alâ âli (seyyidinâ) Muhammed” cümlesi veya aynı anlama gelebilen duâlardan her biri.

Segirt-: Koşmak, koşturmak.

Serheng Far: Koruyucu, bekçi, çavuş, kavas.

Server Far: Baş, reis.

Şevâb Ar: İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat.

Sihhat Ar: Sihat, esenlik.

Söyündür-: Söndürmek.

Süci: Tatlı olan şey; şarap, içki.

Şâd Far: Sevinçli, memnun, mesrur.

Şakird Far: Bir mektebe, bir medreseye veya bir hocaya devam edip ders okuyan kimse, öğrenci, talebe.

Şaz Far: Hoşluk, sevinç.

Şazılık Far: Sevinç, sevinçlilik, mutluluk.

Şaziver Far: Sevinçli.

Şefâ‘at Ar: Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olma.

Şehâdet Ar: Görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şahitlik etme, tanıklık yapma. Bir şeyin gerçekliğini, doğruluğunu tasdik etme.

Şirk Ar: Allah’a ortak koşma.

Ta‘am Ar: Yemek.

Ta‘at Ar: Allah’ın emirlerine uyma, emredileni yapma.

Tag: Dağ

Taht: Oturulan yüksek makam, hükümdarların oturduğu koltuk.

Takat: Güç, kuvvet.

Tamu: Cehennem.

Tāzī Far: Uzun bacaklı, uzun burunlu, çekik karınlı, genellikle tavşan avında kullanılan, çok çevik bir av köpeği cinsi.

Teferrüc Ar: Üzüntüsünü gidermek, açmak, genişletmek.

Teķebbürlük Ar: Kibirleşmek, büyüklük satmak.

Temāşā Ar: Bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme.

Tesbiḥ Ar: Allah'ı takdis ve tenzih etme, Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme.

Uçmak: Cennet .

‘Ulemā Ar: Âlimler, bilginler.

Uş Ar: Akıl.

Üleştırmek: Paylaştırmak.

Ümmet Ar: Bir peygambere îman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tâbi olanların meydana getirdiği topluluk.

Vasıf Ar: Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.

Vehmnāk Ar: Vehimli, kuruntulu.

Vişāl Ar: Sevdiğine kavuşma, vuslat.

Yād kıl- : Anmak, hatırlamak.

Yazuğ: Hata, günah, suç

Yehti: bir kavim adı.

Yegrek: Evla, iyi, üstün, daha iyi.

Yohsul: Yoksul, kimsesiz, bîçâre.

Za ferān Ar: Güzel kokulu bir çiçek.

Za ‘ıf Ar: “zayıf olmak”tan güçsüz kuvvetsiz.

Zaķķum Ar: Cehennem meyvesi, zehirli ağaççık, ağı ağacı.

Zeberced Ar: Fıstık yeşili renginde kıymetli taş.

Zülümāt Ar: Karanlık lar zulümler.²⁴³

²⁴³ Kelime seçme sözlüğünü oluştururken şu kaynaklardan yararlanılmıştır.

- a) Şemsettin Samî, Kamus-ı Türkî, Hz. Paşa Yavuzarslan, TDK Yay. Ankara 2015.
- b) Türkçe Sözlük, Hz. Şükrü Haluk Akalın, TDK Yay, Ankara 2009.
- c) <https://www.luggat.com/index.php#ceviri> (04.02.2021).
- d) <http://www.lugatim.com/> (02.04.2021).
- e) <https://www.kamusiturki.com/>(04.02.2021).

SONUÇ

Konusunu Kur'an-ı Kerim'den alan mi'râc hâdisesi Türk edebiyatında en çok işlenen konulardan biri olmuştur. Türk Milletinin gönlünde ayrı bir muhabbet bulan peygamber sevgisi edebî metinlerde de oldukça geniş yer bulmuş ve samimi duygularla birçok eser verilmiştir. Mezkûr konuyu işleyen manzum ve mensur birçok mi'raciye yazılmıştır. Manzum mi'râciyelerin bazıları bestelenerek mi'râc kandillerinde heyecan, şevk ve peygamber muhabbeti ile okunmuştur. Motif olarak ilk defa Satuk Buğra Han Destanında görülmüştür. XII. yüzyılda Hakîm Atâ tarafından yazıldığı düşünülen 122 beyitlik mi'raçnâme bu türün ilki olarak kabul edilir. Bazen bir mesnevinin eki bazen bir mevlidin ilavesi bazen bir naatin veya kasidenin devamı olan ve bazen de müstakil olarak yazılan mi'râçnâmeler sonraki dönemlerde özellikle XVI. Yüzyıldan itibaren artış göstermiştir.

Tez konusu olarak mensur bir mi'râciyeyi işlese de Türk edebiyatında, musikisinde ve minyatürlerinde yer alan mi'râc-nâmelerle ilgili bilgiler vermeye çalıştık. Konumuz olan mi'râciye ise XVIII. Yüzyılın sonunda H.1212 (1797-1798) tarihinde yazılmıştır. Adı: “*Mi'râcu'n-Nebî Şallallâhü 'Aleyhi ve Sellem*” [1a] olarak verilmiş ve eserin ana kısmına *Hâzâ Kitâb-ı Mi'râciye* [1b] ismi ile başlanmıştır. Anlatımlar Kur'an-ı Kerim'den ilgili âyetlerle desteklenmiştir. İlk sayfalarda biraz ağır bir dil kullanılsa da genel anlamda dili dönemine göre sadedir. Bazı kelimelerde Eski Anadolu Türkçesi özellikleri de görülmektedir. Bu tür halka hizmet ve onları yetiştirme, eğitme amacı güden eserlerde müellifler kimi zaman ismini zikretme gereği bile duymamıştır. Belki bu gelenekten hareketle eserimizin müellifi adını zikretme gereği duymadığı için eserin müellifi belli değildir. Günümüzde mi'râciye geleneğine uygun eserler azalsa da peygamber sevgisi hem şiir hem de musikîde ve diğer edebî-kültürel ve sanatsal metinlerde dile getirilmeye devam etmektedir.

KAYNAKLAR:

- Akar, Ali, *Eski Anadolu Türkçesi Ders Notları I*, Muğla 2014, s.2.
- Akar, Metin, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râciyeler*, Kültür Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 1987.
- Akar, Metin, 'Bir Motif iki Şair: "Mi'râca Dâvetin Tebliği Motifini Süleyman Çelebi ile Şeyh Galib'in İşleyişi', *Aydın Türklük Dergisi* Yıl 2. Mayıs 2016. s,1-12.
- Akkuş, Mehmet, *Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî) 'nin Hayatı ve Eserleri*, Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul 1998, s. 180-181.
- Alkan, Kadriye, *Türk Edebiyatında Mensur Mi'râc-nâmeler ve Musa b. Ahmed Antakî'nin Mensur Mi'râc-nâmesi*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2015.
- Arslan, Mehmet, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râc-nâme ve Mi'râciyyeler*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Cilt I, Sivas 2019.
- Ayan, Hüseyin (1986). "Abdülbâkî Ârif Efendi'nin Mi'râciyesi", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, ss. 1-11.
- Bayram, Yavuz, "Eski Türk Edebiyatında Anlam Figürleri", *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları Ankara 2015, ss, 157-266.
- Bilgin, Orhan, "*Aşkî Mustafa Efendi ve Mi'râc-nâmesi*", Prof. Dr. Nihad M.Çetin'e Armağan, 1999.
- Demirkazık, H. İbrahim, "Mecidi'nin Mirâciyesi", *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/8 Spring 2015, p. 849-886.
- Deniz, A. Çağlar, "Şahrüh Mi'râc-nâme Tercümesi", *All content following this page was uploaded by A. Çağlar Deniz on 24 April 2019.*
- Develi, Hayati, "Eski Türkiye Türkçesi Devresine Ait Manzum Bir Miracnâme", *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.28, ss. 81-229. (1998).
- Develioğlu Ferit, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yay, Ankara 1993.
- Eraslan, Kemal, "Hakîm Atâ ve Mi'râcnâmesi", *EFAD, Ahmet Caferoğlu Özel Sayısı*, S. 10,1979, ss. 243-304.
- Erdoğan, Kenan, "Said Paşa ve Mi'râciyesi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 12, Erzurum 1999, ss. 163-185.
- Esir, Hasan Ali, "Anadolu Sahısı Mesnevilerinde Mi'râc Mevzuu", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Hüseyin Ayan Özel Sayısı, Sayı 39, Erzurum 2009, ss, 683-708.
- Gülüm, Emrah, "Türk Edebiyatı'nda Mi'râcnâmeler Üzerine Hazırlanmış Çalışmalar Hakkında Bibliografya Denemesi," *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 7 Sayı 35, Volume 7, 2014, Issue 35.
- Güngördü, Bahri, *Nâyi Osman Dede'nin Mi'râciyesinin Türk Musikisindeki Yeri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1993.
- Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, İmaj Yayıncılık, Ankara 2003, Cilt I.
- Kaplan, Yunus, "Bursalı Levhî ve Mi'râciyesi," *Uluslararası Türkçe Kültür ve Eğitim Dergisi*, Sayı 5/1 2016, s.226-256 Türkiye.
- Kara, Mustafa, "Mîrâc, Mîrâciye ve Bursalı Safiye Hâtun'un Vakfiyesi," *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1998, S. VII/7, ss. 25-40.

- Kara, İsmail, "Mi'râc", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, Cilt6, s 372.
- Kaya, Hasan, "Ömer Hâfız-ı Yenişehir-i Fenârî'nin Mi'râciyesi," *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/6 Spring 2014, p. 677-718, Ankara-Turkey, ss.683-684.
- Keleş, Reyhan, *Divan Şiirinde Mi'râciye Kasideleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2018.
- Mermer, Ahmet vd, *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları Ankara 2015.
- Mişkinieni, Galine, "Litvanya Tatarlarına Ait El Yazmalarında Bulunan Mi'râcname," *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2011, S.14, ss 225-239.
- Komisyon, *Kur'an-ı Kerim Meali*, DİB Yayınları, Ankara 2011
- Pala, İskender, "Mi'râciye (Mi'râ-cnâme)," *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, C 6, s 372.
- Sâmi, Şemseddin, *Kâmûs-ı Türki*, Enderun Kitabevi İstanbul 1989.
- Sami, Şemsettin, *Kamus-ı Türki*, Haz. Paşa Yavuzarslan, TDK Yayınları, İstanbul 2015.
- Şener, Hasan, "Türk Edebiyatında Mi'râciye Geleneği ve Harputlu Rahmî'nin Beyan-ı Mi'râc Başlıklı Manzumesi," *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi The Journal of International Social Sciences*, C.26, S.2, Elazığ 2016 ss.77-91.
- Şengün, Necdet, vd., *Tefsir-i Mi'râcu'n Nebî Muhammed İlhamî*, Yayınevi yayınları, 2016, Ankara.
- Tatçı, Mustafa, Kurnaz, Cemal, *Muslihüddin Vahyî Mi'râc*, Bizim Büro Basın Yayın Dağıtım, Ankara 2001.
- Türkçe Sözlük, Haz. Şükrü Haluk Akalın, TDK Yayınları, Ankara 2009.
- Ulusçu, Gizem, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Mi'râcnâme (Metin-Gramer-Dizin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013.
- Uzun, Mustafa İsmet, "Mi'râciye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2005, C 30, ss.135-140.
- Yavuz, Salih Sabri, "Mi'râc" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2005, C 30, ss.132-135.
- Yavuz, Salih Sabri, "Levh-i Mahfuz" *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 28, s.151
- <https://imla-kurallari.nedir.org/>, (22.03.2021).
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf>, (02.03.2021).
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail--peygamber#1>, (15.05.2021).
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/sure/17-isra-suresi>, (15.05.2021).
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/necm-suresi-53/ayet-1/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1>, (20.12.2020).
- <https://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-1/isra-suresi-17/ayet-1/diyaret-isleri-baskanligi-meali>, (20.12.2021).
- <https://www.lugat.com/index.php#ceviri>, (04.02.2021).
- <http://www.lugaim.com/>, (04.02.2021).
- <https://www.kamusiturki.com/>, (12.02.2021).

V. BÖLÜM
EKLER
Orjinal Metine Ait Görseller

MİLLÎ MÜHÜR
 KAYIT NO: 150
 KONU NO: Yazmalar

۷۶
 ماه رمضان قسری در النفا
 ماه رمضان ۲۰
 سوال ۲۰
 زلفعت ۲۰
 زلفجه ۲۰
 محرم ۲۰
 ۱۶۰
 ص ۲۰
 ۱۸۰

فادی اربابان ماه
 بطلع افرون در بیان

۷۷
 ماه رمضان
 ماه رومی ماه نام
 زینارول اغتبا

عادر سنه باقی قلمه رهنی قسری
 ۲۲

رطب بر لبه زده مشدی ایشان جمله که کشیدی گوگسند به بار
ایدیکه لا اله الا الله محمد رسول الله بمنشایک ملک بلسنج
ایدی رسول حضرت ته قورق و مشدی جبرائیل ایلر رسول
رسول علیه السلامه قوجدی سلامه د کردی چون رسول
حضرت جبرائیلک سلامه اللهی پس قریب فرشته ایلر
رسوله سلامه قیلدی جبرائیل ایدی یا رسول الله ربک بفرق
السلامه بحضرتک بالقیة والا کرامه الله تعالی سلامه
قادی سنی حضرت ته اولدی بو کجه سعادت و اقبال کجه ایلدی
بو کجه قریب و بصال کجه سید بو کجه حضرت عزیزه قوشون
بو کجه اولک ادمه ایلر شیور سندن کور کور ایلر اولک ادمه
دکدی سندن نیکه کلمه ده چی و کله بسرد و در هر
علیه السلامه اتمانی اولدک لیدی ز فرقیوسنه کایر
حضرت ته اده غسل ایلدی تجدید وضو قادی اندر هر کله کایر
ابراهیم مقامنده ای کجه کت نماز قادی چون نماز اولدی
ظوری جبرائیله فاشنه کوردی مسکائل عمده چی کشتن نیجه
بیک فرشته برله طور برس کوب حضرت رسوله سلامه
و مردیلر معراج قیلو اولدی اولدک جبرائیل عمره ای بر فرشته
الذین ایدی حضرت رسوله فاشنه کوردی رسول حضرت
ایدی چون جبرائیل ایلر کورده مکجه تعالی قیلدی

۱۲۰

بر خوب جان او ایلر ایدر کورده قاطر کورده سندن کجه در
گورده سندن اولور خود بوری ادم بوری کسید بکال
ان بکال قری کسید بکله سی باشی ایلر بکله بکله بر
بر مشدی ای کجه یونک ساجی و ایدی ایلر قور ایلر کور
ایدی ای کجه کور ایلر کور ایلر و بر دی هر عضو سنی تعالی
برقیه اولو سندن بار مشدی شویله کجه طین قورین مر جانک
ساق قورین قورین اولدک بر مشدی ای کجه قادی اولدی
بیشل مرودن قوروی طوس جوه قیلور دی ای کجه قیلر
یا قورندک اولور کور ایلر جتد کجه ایلر کور ایلر هر
اول بر اوق طور دی کور کور ایلر ایلر و بر ایدی حضرت
رسول جبرائیله صورت بکله یا قورندک ایلر بونجه اولدی
یا رسول الله و جاق ایلر ایلر ندد سن نیک بر اقد بونجه
سکانه کورده رسول علیه السلامه ایلر و یور و بکله
بر اقد ایلر بینه اندک جبرائیل و یان د و ندی و مسکائل اولدی
د و ندی بن ایلر اورد مکله بنیم اول بر اوق کندی
ایراق کندی اولدک جبرائیل علیه السلامه ایلر ایلر
اونانر مینس کجه محمد صلی الله تعالی علیه و آله
قچار سن زوی اولو ایلر ایدی باجر ایلر محمد علیه السلامه
بونه یا بشمشد اندن اوتری قچار مردی اولدی جبرائیل

بندی یا محمد صلی الله علیه و سلم هر چه بود و در کدی بد
بر آینه بر لوطان نور بیوت و ارادی آنک بر کز باشد او
در جی آینه که نمسکین در کد او گشاید سکا طری بر آینه
هر قی آندی یا جبرائیل حق تعالی محمد علیه السلام همچون
بیش سیک را و آینه نشد اما همیشه قول الیسون که آینه
قیامت کونند بنده را بنویسند بر آینه دردی و آنک ایله
قول یا ایله اندک از حق راقه بنسیم و اندک سکه ایله و کدی
اکله ای شوی بکم قونی بیرون و کدی بنیدم بر آینه هر چه
گورده و در کین چکه جبرائیل علیه السلام آینه در کین
قول اششود دی در کین قورده شدی کی گید در
و فی یو نوشته کسه اون یاغی فی صه اولوردی و فی
یاغی اولوردی و فی اولوردی و اگر آینه کسه اون یاغی
اون اولوردی و فی یاغی فی صه اولوردی و بر هیچ
رحمت کورده اندن جبرائیل آندی یا محمد صلی الله
علیه و سلم سن و آینه و کیت دیه و کند و کوفه ای
و کجا آندی که زهار روز نماز بولده کید کن او آینه شد
هیچ جواب و هر مکل دی هر آینه و وارد صاع غانم
بر او کدی بد که یا محمد صلی الله علیه و سلم او
کلی بول از نذک درین جواب و بر مده و جی بر آینه و

وارد

وارد و صول یا محمد صلی الله علیه و سلم
او میکل بول از نذک درین جواب و بر مده و جی بر آینه و
وارد و هر کجک عورتش از مدنا بد که یا محمد صلی الله
علیه و سلم بر ساعت دور غل هر سوره وارد بیه بن دیر
وین کتاب جواب و بر مده و یا شمش قدیم و هیچ پور بیه
و بیه بر آینه و وارد و جوق قیونل کورده بیه یا توری
و بر آینه کورده ککش بولری سفار و نیجه کجا ککش
اول سودی ایچین و اما هر طویتر و بیه هر آینه و وارد
بر قیونل کورده و اول قیونل بر طوی قیونل و کورده و
چقار بر آینه و جی هر آینه و وارد و بر کیش کورده مکه او
دو شور مشر کورده بس کورده جی و بر کورده و
ینه او سون بر آینه و جی هر آینه و وارد مکه بر کجک
پیلان کورده غایت بیوک اندن چقار شول قدر
بیوک کورده و اول صغار و جی هر آینه و وارد
اندن کدی جبرائیل بر شدی و کجا طری غل یا محمد صلی
و بر آینه انکل دی و ایچک گفت نماز قیونل دی و آینه
ایچک گفت نماز قدیم و کورده بیه بر آینه و وارد
هر بیوک طاع کورده و هر آنک کبی اولوطاع کورده و کیم
یوق و جی بر آینه و وارد بیت المقدسی کورده و اندن

صلی الله علیه و سلم

میکانی کدی یک فتح کوردی نورانیله اورنوبه سوور
سجی ایدی و بکا ایدیکم بلخمد صلی الله علیه و سلم صون
دیدي صوند سوور و صین الله و اجد به بالدن طائلو
و فاردن صفوق ایدی و اما دینده مرز قورم و قجی کر
میکانیله و برده و بکا ایدیکم بلخمد صلی الله علیه و سلم
اکر سوور هیب ایچسک هیچ امتونک طامو برکرم ایدی
و اما حق تعالی اولیا حکم امتدینا تمک کرگدردی و اولیا
جبار اول ایدی بلخمد صلی الله علیه و سلم اول قبحم
ایچمه سجی و ایدی و اکر ایچسک امتونک دو کافر
و فاسق اولسور دی بن ایدیکم الحمد لله شکر اول کریمک
برکینه کیچ صقادی دیدر و اندنصکره حبر اول ایدی بلخمد
و اول نجایلر برکمه الله بیت القدس راستده کورد ای قوس
بکا ایدی و برکمه بن شکر خبر و برکمه الله نرنیدن برنجوع
لحوالی دیدر و اولنج جرائع ایدیکم بلخمد صلی الله علیه
اول صاغدن بکا کلن اواره جواب و برسک ایدی امتونک
هپ جهود اولور لری و اکر اول صونک بکا کلن اول
جواب و برسک امتونک دو کافر اولور دی و اول عورتکم
گلدی و ایدی و اول عورت نیاید بکلر ایدی اکر اکا
جواب و برسک امتونک هپ دو کافر نیاید مسغول

سجی ایدی

اولور لری هیب اخر فی کزلری و دخی اول قیونلر کم
گور دکت لئرسونک شول امتونک منلید که لئرسون
قور د و اول رسالان اول ایچسوق قوماک نابلر ایدی و اول
گیکار سنونک اول اضعیف قومک باد شاهلر ایدی که ظلمه
ایچسوق لری ایچیدوب ماللری لور دخی هور طومازلر
و اول قوماک قیوبه طلو کر و در و کر و بوش جفارا اول سنونک
امتونک منلید که بر بر به عیبیت و هتان ایدی اکر کده
ظاعنلر بلبللس طاعنه د و نده رود ل و اول آدمکر
اودین د و شمش دخی لیه کوره مر کر و او سنونک بغار
سنونک شول امتونک منلید که کناه اشلر اول کناه نه
قور قلدین کر و کناه اشلر اول ایلا که ایدیک جفارا کر
اولینه صغیر اول سنونک امتونک منلید که بر بر
اردنده نلحق بلبل ایدر دخی شینما اولر ل و اکر شینمان
دخی اولور سه فائده قیلر ایچیکر کناه بالایلر ایدی و اول
دخی و دخی اول طغانک گور دکت طور طایعی اولد ر هوی
بیغیر حق تعالی برله مناجات قار دی و دخی اول بر لری
دکت نماز قیلر اول بر اهیجه مقام ایدر و بر عیسی
بیغیر ای اولر ده طور غری و جبار اولدن بوسور ایدیک
شاد اولد و حق تعالی بر شکر و سجده قلدیم و ناشیچی

اولور

قالده موسى وعيسى يور بكرى دورت سبک بغير ليله
فاموسى بنى زيارت فليعه كابلر واندر كره بالخدمه صلى الله عليه
اشويكه سكاخ تعقا كرامت اور بسرد در بيدلر اندك
جرايلء وطور عكايى قامت كوردى بيايلر ويچد ميوز
يكرى دورت سبک بغير ليله اما مق فادر اندك جبرائيل
استدبى يا محمد صلى الله عليه وم بو فامو بغير ليله اما مق
انجون فالت زير فامو بغير ليله كره كسب روه
نخر زمان بغير بساين درى اندك نمازن فارغ اولدو
گورد و ندمه تا فادر حق تعاليدن انتمليك كساهرين
ديار و جميع بغير ليله امين ديدلر حق تعالء تا جى قبول اولدو
انتم ياز وعق باغشلا ياندك فامو بغير ليله بوكر افجون
بشارت فالت كره واندر فامو بغير ليله يا محمد
بو كجه حق تعقا سكا كرامت اور بسرد در و خي كند و بوز
ورخى بادشاهلغين كوسنرد و رانما اول و ف بزي رنجي
او نفعيل كرسونك شفقتك اجندا اولدويم ديدلر
واندر جرايلء و استدبى يا محمد صلى الله عليه وم
دو غلور دى و رى كنده كوردو هم همچون بيزدبان
گنور مشلر اول زباناتك براياغى لوندان و براناي كوشنر
دند و تخلى قبول يا قوتونك و دجى لحو لرون و كوه لرون

بغير ليله

بغير

بزم مشلر اورجى برده و بر اورجى كوكه در نيش واندر لحو
اياغ صخر اطاشنى اور زينه بصدور اندك جرايلء و استدبى
يا محمد صلى الله عليه وم حق تعالى سبى او فرد دى و ندمه
باقا كره كورد مكه طاش قوميش باه اندك بن ايندمه يا صخر
طاشنى حق تعالبنى او قايى اخريسيه او قايى سن بوندلر
دردم اندك اول طاش شويلاه معلوق طور دى بن شولدم
بشرد مدد كره كره اندك برك كوردو اولدو كره نيش
جه در كرون صخر بيشل ابدى اندك اولدو كرون در نيلو
بشور بللق بول ابدى واندر بن ايندمه باقوندا شجر جبرائيل
بونه در كورد و جبرائيل استدبى يا محمد صلى الله عليه
بوكره لآخر در بر حق تعالء فادر سيله شويلاه معلوق
و كوايشل كورند و بوضود ندر دى **صفه السائل**
او كيكه فالت كوكى گورد مكه حق تعالء بيز و رده دن باراشد
و فالت كوكى بشيور بلاق بولدر واندر جرايلء و فو فاقده
بچرون اولدو كيكه بساين جبرائيل ابد بسد و دجى
بئله حق مصطفى رضى الله عليه وم در دك واندر اول
فرشته استدى جبرائيل يا محمد صلى الله عليه وم شاد
گلدك ددى و قبول چلچاق لقبو شونك كى او ز و بركم
هچ نك كى كوچك اواز بشندم بوفدو واندر بچر و بركم

اولیوی فرشته فرشتگان ساله و بر روی سال من اندی
اندک ایندی یا محمد صلی الله علیه و آله و شاد کلدون
و معراج قولوا لسودیدی و اول فرشته نیک آدی
اسما عیال در اندک بشمار یک فرشته اندک فرماندهان
جماعتی بکلمات کنوریلر و کنوریلر و کنوریلر و کنوریلر
قادر است که در کل جهان و بونلر بوسیله ای بذر که
لما علی **سبحان العالی الاعلی** **سبحان العالی الاعلی** **سبحان العالی الاعلی**
و هر که بوسیله او قسه قبر عابدان امین الله و اندن
دی بوفرو و جقه مانده غی فرشته لربو تسبیح ایدر که
سبحان العالی الاعلی **سبحان العالی الاعلی** **سبحان العالی الاعلی**
ربنا ادراب و مستجاب است سبحان العالی الاعلی
وین خیر انما یباید بونلرک طاعت کنر حق تعالی حضرت تلو
بوسیدریدم جبرائیل عمه ای بید بود یا محمد صلی الله علیه
دعا قیال کنر حق تعالی حضرت تلو بونلرک سبحان العالی الاعلی
سنو که امشور و بسون ددی وینه برایتد با جبرائیل
بوفرشته لربو تسبیح نغدر ددی بیدر اندن جبرائیل
ایندی یا محمد صلی الله علیه و آله و سلم بونلرک سبحان العالی الاعلی
الله تعالی حضرت تلو اندن آن کسه بلرنگه قرانده یا قیال
و ابعاد جنود ربنا اهو و بونلرک و نکره او در تاج

علیه السلام کورده و دخی بخجه فرشته لربو تسبیح کورده که
او غلرینه عذاب ایدر لاندن دخی و تکدی کورده بخجه
فرشته لربو تسبیح او غلرینه کنوریلر کنوریلر کنوریلر
حضرت تلو که کوسند بیلر جبرائیل کنوریلر و اندن ایدر یا فرشته لربو
بوحان مؤمنان جانیدر و بونلرک بری علی بن زردی سنک
قران بخجه یاد قیال کنر **قران کتاب الابرار علی بن**
اوربک علی بنو دخی کافر لجان کنوریلر بیلر عرض قیال بیلر
و اندن او علیه السلام ایدر یا فرشته لربو تسبیح بوحان بیلر لربو
و هر که بونلرک جفشد بونلرک بری سبحان در سنک قران
بخجه یاد قیال کنر **قران کتاب العباد علی بن و اوربک**
ما سبحان و اندن جبرائیل عمه ای بیدر و او غلر یا محمد
دیدر بیلر و او در او علیه السلام حضرت تلو تسبیح
و هر که بخانه کورده بری کورده شان اولدی ایندی
یا محمد صلی الله علیه و آله و سلم اشکر اول کنوریلر تعالی حضرت تلو
آن کجه سگانه کرامت و برسر داندن دخی و تکدی بخجه
ار کورده و عورتلر کورده که هر بریک او سنویده بر
فرشته مؤمنان فرشته لربو تسبیح کورده جی کورده و لره
بیدر لربو بونلرک یا قیال کنر وین جبرائیل عمه صور
د مکر بونلر کیم لربو تسبیح جبرائیل عمه ای بیدر بونلر لربو

صلی الله علیه و آله

مسلم اللری سحر بیغه لور دی و غیث و بهتان ایدر
دی تکم حق تعالی حضرت تلی کلامه قد منده بیور
بعضه بعضه ایچ علمه لیل اکل اجه مینا نکر
وانقوالله ان الله سوا الیم حیم اندن دخی او
تجه دی ایدر مکرور مکره ادم لای او کاردنه بیشتن ظهور
فرشته یونلرم عذاب ایدر لور اول تی سیک دیر لور یونلر
فریاد ایدر لورین ایدر یا جبر ایل یونلر کیم ایدر دیر و جبر ایل
ایندی یا محمد صلی الله علیه و آله یونلر او کیشیلرد
گند و حال المالی قوردخی جبر ایل ماله کیدر لری و ایدر
اندن دخی او تکجه کورد مکه بیجه ادمار فرشته یونلر ایدر
دوشناق اللری بغلو و ایدر یونلر یونلر یونلر یونلر
یونلره فرشته یونلر عذاب ایدر اندن بن جبر ایل صور مکر
یونلر کیم ایدر دیر جبر ایل ایدر یونلر او کیشیلرد
ربا ایدر دی تکم حق تعالی حضرت تلی کلامه قد منده بیور
یا کون الیوم انما یقومون الا نایف و انما یقوله
انظروا من اللذات انکم قالوا انما اللذات مثل الربا
واهل اللذات بیع و حرم الربا لیسوا و هو عظام مرتبه
اندن دخی او تکجه بره ایدر و ایدر مکرور مکره بیجه
ادم لری طومشکر عذاب ایدر بن ایدر مکر یونلر دخی

کورد

گیدر دیر جبر ایل ایدر ایندی یونلر لور دکر یا بلور ایدر
لور خسو لری سکیند لری ددی و اندن دخی او تکجه
چوق ایدر مکرور مکره انظر طاش یونلرینه ایدر و مشلر
یونلره قات عذاب ایدر لور جبر ایل صور مکر که
یونلر کیم ایدر دیر جبر ایل ایدر ایندی یونلر او کیشیلرد
که مالیک کان و بر هر لری دخی جبر ایل یونلر دخی حق تعالی
حضرت تلی کلامه قد منده بیور **والذین یکرهون الذهب و**
الفی و لا ینفقوا فی سبیل الله فیه عذاب الیم
اندن دخی او تکجه بیجه ایدر مکرور مکره و یونلر ایدر
گو کله کور لور اندن فرشته یونلر یونلر یونلر اوستونه
سور لور قات عذاب ایدر بن جبر ایل صور
یونلر کیم ایدر دیر جبر ایل ایدر ایندی یا محمد صلی الله علیه
یونلر اول قور مکره ادم لری یونلرینه فرشته او کیشیلرد
در لور لور هر مکره جبر ایل ایدر و ب سو کوردی و اندن
اون تکجه بر قوم دخی کورد مکر یونلر یونلر یونلر
و فرشته یونلر عذاب ایدر لور بن ایدر مکر یونلر کیم ایدر
دیر جبر ایل ایدر ایندی یا محمد صلی الله علیه و آله یونلر
او کیشیلرد کیم کله بی و تر ایدر کسک طومشکر ایدر
اندن دخی او تکجه بر قوم دخی کورد مکر یونلر یونلر

و انگر ندان قان و بر اش فرو فرشته بمر بنجه و ايجر کور بر
ايجر نداه طلوحه و ز فوم و بر رانله کيم ايجر د بر لوانلر
فراد ايدر لر بن ايتمه باقونداشم جبر ايل بونلر کيلورده ديد
جبر ايل عم ايندي بونلر اوکشييلورده دنياده ساي ايجر لر
وقور ايتمين دن ايدن کيلوردي دي ايدن دجي اونه کچمه
بر فوم کورده کور لري رشون کي اشناغه سرفش و باشکون
دوه باشي کيم و تباري اشک شني کيم فرشته بمر بونلره عذاب
ايد لر بن ايتمه باجبر ايل بونلر کيلورده دنياده جبر ايل عم ايتمه
يا محمد صلي الله عليه و سلم بونلر اوکشييلورده دنياده بياون
طابق و بر لر دي و هر چي نغالي حضرت بونلر دن فور قور لر ديم
الترک جزاسي بود دي ايدن دجي اونه کچمه بمر بونلر فوم
گورده هر بنيه بمر کلک فرشته مومکلر ايلري اوردوردي
لر ايله دوکر لر وقت قات عذاب ايد لر لر لور و هر چي نغالي
حضرت لري بنه د بر لدر و هر ديم بونلره بونجمله بن عذاب
ايد لر بن جبر ايله صورده مکه بونلر کيلورده دنياده جبر ايل عم
ايندي بونلر اوکشييلورده دنياده ناسخ ايره مسلمانلر
الدر لر دي ايدن ايجر جزاسي بود رشکه قران ايجر ده
ياد قياي **من قتل مؤمنا بعد ان يؤمن حيا لدا**
وعن الله عليه و سلم و امره عذاب ايدن اونه کچمه

بونا

بولورک عورتلر کورده هر بنيه بمر فرشته و کل فومش لر بونلر
قن عذاب ايد لر بونلر بنيه زنجير بغله مشا بن ايتمه بونلر
گيلورده دنياده جبر ايل عم ايندي يا محمد صلي الله عليه و سلم
بونلر رشون عورتلورده اري بنه حرمت فلان لر دي و خوشن
ايلر لر دي دي و ايدن دجي اونه کچمه بونلر فوم دجي کور
د مکه الکر نلک اري بنه باغش لر و فرشته بمر بونلره عذاب
ايد لر دي بونلر دجي ايدن قياي لر دي و بن ايتمه باجبر ايل
بونلر دجي کيلورده دنياده جبر ايل عم ايندي بونلر لر اول قورده
گوسل ايلري سواندور لر دي و کند و لر ايلرک نماشا
بقار لر دي و کند و لر شان اولور لر دي ديم ايدن دجي کچمه
بر فوم دجي کورده الکرک دجي کور لر دي کچي کور لر دي و لوانلر
قاره و فرشته بمر بونلره عذاب قبول لر هر بنيه ايتمه بمر
عمود صولر ايلري و کنگه و هر بمر عمودک بيش بداعي
وارد راکر طانغ اور سلطانغ باره باره اوليدي اولور
فرشته بمر بونلر ايد لر بمر **سبحان رب العظم** و جبر ايل
صورده مکه بونلر کيلورده دنياده جبر ايل عم ايندي يا محمد
بونلر منافق لر جانيدر و جزاسي بود رشکه قران ايجر ده ياد
قيلدي **ان الذين في الذلک اسفل منک** و ايدن
صکره دجي کچمه بمر خر و س کورده باشي عرشه و ايقون

صلي الله عليه وسلم

تحت الفتره وحق تعال حضرت تلبينه بوسم ايد وركه
الذي يستبح له ساعة الليل والتمه اليه سبح الله
باصواتها سبحان الذي يستبح له الصبور وحق تعال
صورت مکه بون فرشته که در جبرائيل عمري استي يا محمد
بو اول فرشته در کم گونده بش کونوسم ايد و فرج و طهارت
بلد و رود نياد که هر و سله در جبرائيل استي و در بوسم ايد
لوي لدر جبرائيل و فرج و بلد که ذکر و الله يا غافلون
يعني ديك و لوي که اي غافل طو رت نماز قبلت و حق تعال
حضرت تلبينه ذکر ايلک و انک در جبرائيل فرشته در جبر
گورم تلبينه بار و سبي و در دن و بار و سبي فاردن و بو
سبحي و فرجه سبحان الذي يستبح له و الملك
من جنته سبحان الذي استبح له بين الشياطين
و بن جبرائيل صورت مکه بون فرشته در جبرائيل عمري
استي يا محمد صلى الله عليه و آله و بعد در بکثري فرشته بو
در بول لدر سوره ايله و شهر دن شهره و طاعت
طاعت ايلد و انک در جبرائيل که گورم صورت سوند
اقرب الله صورت بون ذکر در جبرائيل عمري استي
بواحد کرم خوان در بول در جبرائيل انک گورم
دو و الله اعلم صلاه التماس و انک استي فانت

صلى الله عليه وسلم

ک

گو که چند حق تعال حضرت تلبينه فانت کونک و انک فانت
بر انک و انک در جبرائيل استي بول و انک جبر
عم و فو فادى جبر و دن و انک کونک در جبرائيل عمري استي
بسم و بنه خرمه صطفى صلى الله عليه و سلم در دن اول
قبو جبرائيل استي که انک رت الفان جبرائيل
در دن اول کونک در جبرائيل استي که انک رت الفان جبرائيل
سلام دن و انک استي فانت يا سيد يا محمد
اول فرشته که فو جبر و بوسم ايد و فرجه سبحان
يستبح له سبحان و الحمد لله حق حمد و لا اله الا الله
والله اعلم و انک استي و اول فرشته ناک
بوزيك فرشته حکم در و سوله صاف بغلش که
بوتلرک از سنده قبل صيغار و هب در کليسي کوع
پنجه صورت بول بوسم ايد در سبحان الله العزيز
الرحيم سبحان الله العزيز الستار
و انک جبرائيل عمري استي
يا محمد صلى الله عليه و آله بوسم ايد در جبرائيل
دليله که انک روز فلو در دن کونک عيسى
بغير کورم و انک سلام و بوسم ايد و حق تعال
و حق تعال حضرت تلبينه شکر فیل و استي که يا محمد

صلى الله عليه وسلم

صلى الله عليه وسلم

صلى الله عليه وسلم

شاد کلام و معراج قولوا و سون در دیده ایستد کرد
بویجه جهانبیکه امنونک بویکه اغر در حق تعالی حضرت تلونک
در بلند بیکه بویجه حق تعالی حضرت تلوی سکا که امتلر و بویجه
وسنت حاجتک مقبولدرد دید جانان عیسی بیغیر یوسنج
اندر کیم **سبحان الخالق العظیم سبحان ربنا و جده** و اندک
دخیز کجده بیغیر فرشته دخیز کورده و جبرائیل صورده مکده بویجه
نک آری نددیده جبرائیل هر شایکه با محمد صلی الله علیه
اول فرشته نک آری قاسمدر و جمع حلقه کمر زینونک
اندر در دیده اول فرشته نک تسبیح اندر کیم **سبحان الیه**
الابد سبحان الیه العبد و اندک بویجه کجده کورده
دخیز کورده مکده بنمشن شی و اوهر باشنده بنمشن بی وار
و هر برده بنمشن در و تسبیح او فرود اندک دخیز کجده بر
دگر کورده و وصوفی لیشیل و قارده و صوفی ایدی و اقرا
اول دگر قنده مشول قد جوق فرشته کورده مکده سلایح
شین الله تعالی حضرت تلونک آری کسه بلز **صفه**
السموات الثانی و اندک بویجه قات کورده چقد و او بویجه قات
کویجه حق تعالی حضرت تلوی قول بالقرآنک یا تمس و اندک دخیز کجده
بشیر بلایق بولدر و اندک جبرائیل عمه قبوقا ایدی چور و اول
کله کجده کجده جبرائیل ایدی بنم و جمله سیله محمد مصطفی صلی الله

در دیده و اندک اول فرشته ایستد کرد **الحمد لله رب العالمین**
دیدید اندک اول فرشته بویجه بشارت قاری و اندک
با محمد صلی الله علیه و سلم بشارت کلامک و معراج قولوا
اوسون در دیده اول فرشته نک تسبیح بویجه یور کیم
سبحان الخالق العظیم سبحان الخالق العظیم سبحان الخالق العظیم
سبحان الخالق العظیم سبحان الخالق العظیم سبحان الخالق العظیم
یا جبرائیل بولدر و دخیز حق تعالی حضرت تلوی نه طاعتلر کیم
بومیدر دیده بویجه و بیکه ایستد کرد با محمد صلی الله
حق تعالی نددیده کجده حق تعالی حضرت تلوی بویجه تسبیح
سنتک امنونک روز قیاسون دیدید و اندک دخیز کجده
موسی و یوسف بیغیر لری کورده بی کورده کلری سانی
شاد اول بولدر موسی علیه السلام نک تسبیح بویجه یور کیم
سبحان من هو فی علوه مان و یش زوبه تعالی و یوسف
قیه منیر و یوسف لظانه قوی و یوسف
علیه السلام نک دخیز بویجه تسبیح اندر کیم **سبحان العزیم**
لا ادر سبحان الجلیل الاجل سبحان السدید الابد
و بولدر و دخیز کجده داود و سلیمان بیغیر لری کوردم
و بیکه سلام و بولدر و بولدر و بیکه لایه و بشارت قبلد بولدر
و اندک داود بیغیر بویجه تسبیح اندر کیم **سبحان القواب**

علیه و سلم

لوقاب سبحان الترس بع لحن سبحان الترس
وسلمان بغير توسیع یاد که سبحان الملك الرحیم
سبحان افکار الجبار الذی جی کجایه کورد مکه بر فرشته
هیبتلی بر کرسی و زنده او نور اول فرشته ناک پیش
باشی وارد که باشنده پیش پای او هر بر یک بر درو
سویله هیچ بر مرینه بکره مزه جو فرشته هر کورد مکه
اول فرشته فرشته سنده طور در نیجه اوله عذاب یاد
وین خیر الله صورده مکه بر فرشته ناک آری ندرید و
جبرائیل مابندی با محمد صلی الله علیه و سلم بر فرشته
ناک آری سوچا پلدر و اوله نیا ده ناکه ناکه یاد کرد
آری و بر فرشته تلی جو تعقا حضرت تلی مکرل فاشند که
بولوه عذاب بد لر و اندک دخی کجایه بر اولد کورد که
هیچ کسه ناک کبی کورد و کبوقه در ناک و صفی دل
سویله وین جبرائیل صورده مکه بوند کوردید و جبرائیل
مه ابندی با محمد صلی الله علیه و سلم و کابو کابو العظیم بر و
و حق تعالی حضرت تلی نوح علیه السلام قومک بوند
بله ها اولد کابو ای **سنة الواح** و اندک در دخی
فان کورد جده حق تعالی حضرت تلی بی فرقی الوندک
بارش و کلاو غنی ثوب و بلای بولد اندک جبرائیل

فیوقا فی پیرون اولد کبیر کبیر ددک و جبرائیل مابندی
بن و بنه محمد مصطفی صلی الله تعالی علیه و سلم ددک
و اندک اول فریج فرشته ابندی که **سنة الواح**
و ابندی که با محمد صلی الله علیه و سلم اولد کابو و عیج
فونلو اولسون دردی و بی فوجدی اولد کابو اولد کابو
و اول فرشته ناک بوزیک سرهنیک وار و کسه
سرهنیک ناک دورت بوزیک عذاب فرشته سی وار
و اندک دخی کجایه بیت المور کورد و حق تعالی حضرت تلی
آری فرقی الوندک با انشد و و اندک نیش بیک فرشته
کدی سنی زیارت قلید کورد و بیت المور کورد با وین
جبرائیل صورده بوند فرشته هر کوردید و جبرائیل مابندی
با محمد صلی الله علیه و سلم و او هر کون نیش بیک فرشته
کلور مزایا بد لر نایمانه دیکین بر مرینه نوست کورد
اندک دخی کجایه بر وینه جو فرشته هر کوردید بر تلی و
جو کشتلردی شو بیلد بولور و ناک اسنه فی اصغر و شیوا
ایسم در بر سو بیلر و کدی تعقا حضرت تلی نور قرل
ویونلردن دخی کجایه بر فرشته دخی کورد بر کرسی
اوزنده او تر و اولد بر لوح وارد نما اولد
گوزین بر من و کافار وین اول فرشته به بر و نظر قیلد

وسلامه و در اول نگاه کردی و کوزین هرگز اول
لوحان بر موزین نور در جبرائیل همه صورده بود
در دیده و جبرائیل عمه استیدی مالک الموندی با محمد
دید و سلامه و برده باشن فالدردی بقدری و کربانین
اشناغی بلدی جبرائیل عمه استیدی بانغز اول و محمد مصطفی
در رخ چون سلامتک الوی که ام قیلرسن دید و اندک
عزرائیل عمه استیدی با محمد صلی الله علیه و سلم بر عذره
بگاباغشاه دید بر این سنی بلده دردی و استیدیکه با محمد
بشارت اولسو سکا که خونیغی حضرت نوری بو کیمه سکا
گرامترو بر پسر در مبارک اولسو در و نه استیدیکه
با محمد صلی الله علیه و سلم سکا بشارت اولسو سکا
سنتک افتوک جاننی شفقتله اولین سکا نالرا و غلا
جمعی اولر نه شفقت بدر لرین استیدیکه باملاک الموت
تجا که خان الورسن می وار رسن استیدی با محمد صلی الله
اول و فندک بر و کخونیغی حضرت نوری بارتدی اول و
بر و کوزی بو لوحان بر موزین نور دیدی اما بکون سکا نقد
و هر کسک جانن الماعجون وارد و عمه بود خونیغی
حضرت نوری بتمش بیک فرشته و بر مشید بنم حکمه
طور لر هر هر بیک بتمش بیک شاکردی وارد

کماله علی

کماله علی

کماله علی

علیه

قاموسی

قاموسی جان البجید در دیدی و فخر اوله اولسه اول
بتمش بیک فرشته نیک برین کونده رو برین وار اول
گشیک جاننی حلقومه کونر لر برین بورادین صونار
جانک الورده دید و اندک رخ کیمه بر اولود کوز کورد
سوندک اولرین جبرائیل صورده کیمه با جبرائیل بو ز کوز
دیدم و جبرائیل عمه استیدی با محمد صلی الله علیه و سلم
بو فارد کوزید و دنیا نیرغان فار بو ندک بغاردی و کوز
تو کوز کیمه کوز برده کیمه جانور لر می بونک ایچنده و سوسار
قاموسی هب اولیدی بونک صغوفلو غندک دیدی
صفه السامی و اندک بتمش فان کوز چینه خونیغی
حضرت نوری فرزند باقوندک بتمش و قال کلمی بشور
بالتو بو لدر و اندک جبرائیل مابلر و واریدی فبوفعدی
ایچرودن وار کلدی بیدر کیمه سنین دید و جبرائیل استیدی
بنم و سله محمد مصطفی دردی صلی الله علیه و سلم
اندک اول فبوجی فرشته استیدیکه **الله الله رب العالمین**
دید رخ فبواجدی کیمه اول فرشته سلامه و برده
و علیک لدی و استیدیکه جبرائیل با محمد صلی الله علیه
شاد کلکک و سکا بشارت اولسو سکا بو کیمه خونیغی
حضرت نوری سکا کرامترو بر پسر دردی و اول فرشته نیک

حکنه یمن بک فرشته وارد و اول فرشته هر که است
 بود **بسم الله الرحمن الرحیم** قدوس سبحان الله
 والذی واندک دخی که بر اهرم و اسمعیل و لوط بیغیر از
 گورده و هر بر ای برده او نور و بونلوی کو بیگانش
 اولدیلر اندک از اهرم بیغیر از لوط و نیدی و ایندی که با محمد
 اوش بویجه حق تعالی حضرت تاراندن متولد بیلکه از کله سوس
 حاجت و مقبولدردی و اندک دخی که بر فرشته کورده
 بر کرسنتک و زرنده او نور اول فرشته بک بوره سندن
 فرشته کورد و طور اول فرشته نیک باشی عرشه دور
 و ایقاری به در هر بیک انده هر بطور اول و زاده
 او غلبه سنانک الله عذاب بیدرد و کور و کور بکوشه
 دور و هیچ بریده بونلوی که عذاب جگر و بن جبرائیل
 صورده بونلوی که بروردید و جبرائیل و نیدی و بونلوی
 شوق کینلرد حق تعالی حضرت تلی شمشک کور بورد
 او غنی قوی و زدی اول فرشته بونلوی بونلوی بیدر کیم
بسم الله الرحمن الرحیم سبحان الله حمد الله
 الله بیلد و بیلد و کن الله الحمد و بونلوی
 دخی که بر اولد کور و اول کور و اول کور و اول کور
 برینده طوفین و بونلوی اول بیک جبار حق تعالی حضرت تلی

صلى الله عليه وسلم

اول

اول او دی دگر ایچنده صقله اول و د کبری کو بونلوی
 و نه اول کور او دی سونلوی بر بویجه فرشته بل اول کورده
 او دی طور لر و هیندک کور لر قها سندی و جبرائیل و
 صورده بونلوی کور در دین جبرائیل و ایندی با محمد
 بوا اول کور که ای صقله اول یعنی اول کور بیدر بیک
 اول و دخی که حضرت تلی بر لاری قیامت کونند حق تعالی
 حضرت تلی طاموق اولدی و زرنده قیوس در و طاموق اولدی
 بود کور او دی باغی در و طاموق ای قیامت کور
 بیسر در و زرنده قیوس در و زرنده ایچا بیک کور دگر ایچنده
 کورد ولی کسم و صفا بیلدردی **صفا السما الشا**
 و اندک التی قات کور ایچنده حق تعالی حضرت تلی التی قات
 کور ایچوند یارتمش و فاکا و غنی و بیلدی بولدر اندک
 ایلر و جبرائیل و واردی قیوس فصدی ایچرودن اولدی
 بیدر کین و جبرائیل و سندی نیم و نه الله محمد مصطفی در
 دیدی اندک اول قیوس فرشته بیلدی **الله الله**
 دیدی قیوس ایچنده کور سلاه و برده علیک ایدی الله
 ایندی با محمد صلی الله علیه و سلم معراج قوی اولسون
 و کابشارت اولسون که حق تعالی حضرت تلی بویجه کور
 و بر بیسر در دی اول فرشته نیک فرمانده الی بورد

صلى الله عليه وسلم

صلى الله عليه وسلم

اعظم **علاء** واندن دخی کجده هر فرشته دخی کورده دورت
یوز وارد هر یوزی د مبرورگی و هر یوزی کرس یوزی کس
و هر یوزی سالان یوزی کس و هر یوزی صیغ یوزی کس
و اده یوزیله اندک **سماک من خفاک ذریه و کرس**
یوزیله اندک **سماک من سمع اصوات الطیور و سالان**
یوزیله اندک **سماک من سمع الحوش و التیاب و صیغ**
یوزیله اندک **سماک من سمع زقانات بقوه و اندن**
دخی کجده مشول قدر جوف فرشته هر کورده ملک ان قات
گوا فرشته هر اندن دخی زینقی کس کوعده طرور و رسی
سجده طرور و رسی قیامه طرور و رسی بقا حضرت
فروروند شویله انبسم طرور و اندن دخی کجده هر فرشته
دخی کورده و انقلی تحت اثر اده طرور و رسی قات بر
ویدی قات کوا اول فرشته نیک بلیت کک دوا اول
فرشته نیک یک قنادی وارد هر یوزی مغربه و برسی
مشرفه درون جبرائیل صورت مکه یوز فرشته در
دیده جبرائیل مایندی با محمد صلی الله علیه و آله
اسرافیل در دخی وید یوز بیک فرشته وارد اندن
حکایه یلور و اده سلام و هر دم علیک ای و اندن
ابتداء با محمد صلی الله علیه و آله بشارت اوستون کام

حق تعالی حضرت نوری که اسلم و بر سپرد دیدی و اسرافیل در
تسبیح آید که **سبحان الله مع العلم بحال الجبرئیل و علیه من**
خلفه جبرائیل و اندن کدی بسطه طوندی و اندن جبرائیل
عه ایندی با محمد صلی الله علیه و آله و سبیره شمد نکروا
ایلو و ارض یوقدر دخی بن بر ایلور و اده جبرائیل
گرو قادی و اندن بن ایتم با جبرائیل چون بیکه کلمه سن
دیده اندن اسرافیل مایندی با محمد صلی الله علیه و آله
جبرائیل عده بوندن ایلور و سنور یوقدر دخی و اندن
بن ایتم با جبرائیل بن خاطر چون بر ارجک ایلور و کل دیده
اندن جبرائیل مایتم ایلور و اده فی ساعه قنادی اندن
و کور جبرائیل مایتم سدره النبی به کدی زیم که جبرائیل
مغای اولد نیک قران عظیم بچنده یاد قیامه **و اما الاله**
مقام معلوم سدره النبی دیو کوی هر بخدر کدی بقات
گوگدن یوقادر و اوجاق اول غنچه فنده در و سدره
النهی اندن او زیم دیر که قوع الملک او جبرائیل
گسه بمر اندن بقار و اده و اندن سبیره علیه السلام
ایدر حق تعالی حضرت نوری سدره النبی زین نورون
بر اتمشدر دخی و اول غنچه اوستنده در لودر لودر
طرور اده چون فرشته هر کورده اول غنچه اوستنده

طرور و حاله کور و اول انجی خیر تعالی حضرت تری بود
 ایله اورتمشلا شکر کلام قدیمده بیور **ما بعثنا شیئا**
ما بعثنا اندک میکامل عینی فنادینه بلنددی و بریز
 اندی بریز کورده و درون اولدیکزک ایچنده اود
 بلیک جعفر هیبتک نور فده و عقلا کند یاندن دخی
 کجده بریز کورده اندک دخی خیر کولوقور فوج
 و اندک ایچنده فوشتم بلورده فورور طرور و هیچ
 سوبلر و میکامل عده صورده مکه یون فوشتم بلور
 دریدیم و اندک میکامل عده یندی ایچنده صلی الله علیه
 و سلم بولور و خانیلر درو عرشک برده سن بولور بلورده
 و اندن دخی کجده بریز کورده مکه ایچنده اندک کجی بولور
 کورده بیدی فاش کور اولدیکزک فاشده شوبلورده
 بریز ایچنده بریزون خلقسی کی اوله شکر قران عظیم
 ایچنده یار قیلدی **وسع کرسیه التی و اولدیکزک**
 بنش بیک برده ایله اولور درو هر برده اندک کجملک
 بیدیکر بود نیاجه درو کر سبتک بوره سنده فوشتم بلور
 کورده طرور و اولدیکزک تسبیح او فورور **جان وسع کل**
شیء علیما ایچنده و **تعالی** و اندن دخی کجده بریز
 دخی کورده کوروشاغدن بقاری اودر و فوشاغدن

اشغاسی قارندش و بیکر اود قاری ایدر و نه قاروی
 سوبلور و اول فرشته اندک تسبیح بود **سبحان من**
الله **من الذل و النال** **الله** **من القلوب العبدیما**
الله **من الذل و النال** و اندن دخی کجده بیدی کورده هر
 کجی بود نیاجده و اندن دخی کجده بریز کورده **صدقه**
العرش **عده** و عرشک بولور سبتک دهر کورده هر بریز
 دن دهر کورده و سبتک بلوق بولور اولدیکزک فاشده
 نوردند هر بریزه بکره فاشده عرشک فاشده
 وارد و اندن اسرا بولور عده قالدی و کجی بولور
 اولدیکزک و سبتک کجی اولدیکزک اوله صاندیکه ایچ
 جهانده هر اود قالدی و اندن بلور عرش و سبتورده
 کورده مکه عرشک اوستنده بنش برده لی وارد اولور
 طرور قاموسی النون و کوش و کوهرا به بنش و اندن
 دخی کجده بلور و وارد کورده مکه بیدی بیک برده دخی
 کورده نوردن اول برده لرای و کون کجی بولور
 و هر برده اندک انی بولور سبتک بلوق بولور هر بریز
 دن بنش بیک حجاب و درون کجده و بنش بیک حجاب
 یاندن کجده و بنش بیک حجاب التوندن کجده و بنش
 بیک حجاب انجورن کجده و بنش بیک حجاب یاقوندن

اشغلا

گدازه و بنش بک حجاب بز چندن کجده و بنش بک
 حجاب بلورن کجده و بنش بک حجاب کوهرون
 کجده و بنش بک حجاب نورن کجده و هر پرده نیک
 بنش بک فوج حسن وارد و هر فوجی برینه اصرار
 و او کجده نور لودی هریری جا و بنش کی صا و لک محمد
 کادی کچسون دیو جاعر شور لودی و بنش لورن دخی
 کجده و بنش بک اوستون چقد شویله کیم بدی قات
 برده و بدی قات کنگده نکرورد مسه و هب فوسیه
 اشاعه فالدی و عرش نوقو عظمه بره نانی کی قران
 نورن بارندی نکر قران عظیم ده باد قیلدی **و هورن**
الکشر العظم و بنش بک بنش بک نجای وارد
 و هر بوجای بدی نور بک دنیا جدر و هر بوجای بنش
 اوستنده اوان بک بونج وارد و هر بر بونجه اوان
 بک قبه وارد و هر قبه نیک اچنده اوان بک بک
 زنج وارد و هر زنجیرده اوان بک قندیل وارد
 در و هر بکسی اصیبتن طرورله و هر بکند بک اولوغی
 شول قدر دیکیم اوان سکریبک عالی هر قده بک
 اچنه فوسیلر شوکا بکرده کسینک یوزنده بک
 کبی اوله و بنش فوسی نورن ابیدی و هر بر بوجای بک

علاء السیاح

اوصاف

اوستنده یوز بک فوشن طور و بکا اواز کدی بک با محمد
 ایلر و کک کاد بون دخی قصده فیلده کعلیم چقا و سینه
 اواز کدی بک ابیدی با محمد صلی الله علیه و آله بنش بک حقا
 و غلکه سنک بنش بک بر کافیه زو عرشه زو و فوسون
 دی و اوزدن عرشک اوستون چقد و سخن تعاقب تلوی
 سجده فیلده و باشم سجدن فالدی برده و سخن تعاقب تلوی
 شکر فیلده اندک کورد مکه عرشک اوستنده سخن تعاقب
 حضرت تلوی یوز بک شهر بر آتشد و هر شهر بک اچنده
 یوز قلعه و بلند لاری کون بر آتش و سنو بک کون بر بکا
 دن طوغ و بر بکان طینور و اما سوره معلو اوستونم
 عرشک و صفی الله تعاقب تلوی اوان کسه بلر و سینه
 اواز کدی بک با محمد صلی الله علیه و آله کک کک لاری ایلر و وارد
 و سینه اریمه بقدمه هر کور سنور و نه کون کور سنور
 دنیا و اخرت فوسی باغ الله فانت و کند و جوهو
 اوستنده کورد اندن سخن تعاقب تلوی حقا الله
 ایدر که با محمد صلی الله علیه و آله باشک فیلده و کورد
 اچغال و سنی کورد کک خال جباریم و اذن باشی بچارو
 فالدی برده کورد اچاید و سخن تعاقب تلوی بک دیر ازان
 بی حجاب کورد و اذن سخن تعاقب تلوی باه طفسان

صلی الله علیه و آله

بیک کلمی سوسولند و اندن ایندی یا محمد صلی الله علیه
اشهد قطعا بیک کلجان و نور بیک عالمه بلدا
و اما نامک بیلر با تمکل زبانه انام لیر و انور بیک
عالمه اینغل و هم عالمه اینغل و انور بیک سوکله
بنزاده فالسون وینه ایندی یا محمد صلی الله علیه
سندخی سوبیکل دردی اندن بن اینده **لمی سکا**
لایق نوز سور و اردیم و اندن **حق تعالی** حضرت
ابتدی یا محمد صلی الله علیه و سلم سن او محمد د کلین
کیم کونوب ایند کیم **ان وصح والقر و البی و بیک**
یعنی نوز عجم بچند هیچ بکن روان بقدر بیک
اولور فانی فنی و وار و بن اینده **لمی اولدی** مخالف
فنده سوبلور و بن نه مقدار و ار کوننده سور سوب
زیر ادب به پدید و اندن **حق تعالی** حضرت لری و رو
در لود لیله سوبیک و بن غارب بیکند غیری و ل
بلزور و اندن هوارن بر طلمه ما بنم غریبه طلمه
و اول طلمه قاردن سوق و بالکن طائلو و اریش باعد
بیشاق و نجه که اولطامله یوننده طلمه و اجادی
ورنهم قوی و لیدی و بو کون **حق تعالی** حضرت لری که
دیجمنس بلده و یاز قلور دیله دم و امنومک کما

هین

گناهک دیلده و فخر کد و کل هر ده لری کچده اقامتده
حق تعالی حضرت لیر و لیلنه آمده برده قادی لیدی و بن
صندره که جاده نومدن جمعه صندره و اندن بر و نش
کلری بر کسینور دبی ق انجودن و اقلری ق الباقولند
ایدی و بن اولکر سبیک او سنک او نورده سینه برده
اردنک اولکلری و اول او زهینسک اضم کندی و اول
کرسینک دوشده و سینه کوم کلری و سینه برده اردنک
بر او کلری هیچ بر او کلری و انک کی خوش او زانشتیک
یوقدر و اندن **سندخی** یا محمد صلی الله علیه و سلم
بن جلا بکنک دردی و بن اینده لری باری خدا یان دخی
اول سنک کونک و کنک بلده و جلا بکسینک دیدر
زیر کون سنک بکجو قد و رو سنک کونسنک برده
و کونک مای کون و بلدر کوردر و بلدمکه رب العالمین
سن و بلور نکر چه دورن بیک بیغیر لرسنک رسولکدر
و بلدمکه د و کلین سنک قلور کدر دیدر نوران و لیل
و زیور و فر قانک سنک کلام کدر ز کله سنک خالق سن
کسبه بکرم سنین و سنک دخی کسینک کرم و اندن
خالصا مخلصا **حق تعالی** حضرت لری خجالس کورده و اینده
ایقنات لله و الصلوة و القیبات التسلام علیک

و اول فرشته نك آدی صطعلد اول فرشته جبرائیل
گوردی و میگابل آدی بیخ و جانك فیوسنه ایلك
و فیو قعدیلرچوردن اواز کدیکه گسین و جبرائیل آدی
بیم و بنده میگابلد محمد مصطفی صلی الله علیه و آله
دیدی و رضوان ایلدیکه **لا اله الا الله** دردی
و فیو آدی و بن و جانك قبولن کورد و هر فیوسی
ایک قانلوهر قنادی نونون و بر قنادی کومسندن
قاننده بارزنده **لا اله الا الله** وصول قاننده
بارزنده **محمد رسول الله** و هر وقت که اوجاق چیلور
اوصاع فیوسی هر خوب اوز ایله ایلدیکه **لا اله الا الله**
و اولقبوه کومسولن کاندرا اولدی هر خوب اوز ایله
ایلدیکه **محمد رسول الله** و بن چیر کیدر و جانك خزینه
ذاری رضوانی کورد و سلام و برده و علیک آدی و بیخ
گوردی شادا اولدی و ایلدی با محمد صلی الله علیه و آله
و حق تعالی حضرت تری سنک ایچون و امنک ایچون نعلیلر
برقلشده که صاعنسان الله تعالی یور و رضوانک کور
بیتن بیک فرشته وارد رواندن رضوان و جانك
نعلیلر بی عرض قیلدی کورد هر کورچی زهر چندن و برچی
قول باقوندن یارون و زعفرانن و درخ فالکونن

بیتن

بیتن بیک رشوندر و شونک کبی یواری وارد کیم کیشنک
باقیاق ایچی کور یور و ایچندن باقیقی طاشنی کور یور و
قوشلر کورد و ایچلر اوزرنده و خوشن اوز ایله خنک
حضرت نرسنه نسید او قور و عالی کوشک کورد و ایچ طلوع
حوریلر اول کوشک قور باقوندن او کوشک کوشک
زهر نون و اوقونون در هر کوشک ایچندن بیتن بیک
سرای وارد هر سرایک ایچندن بیتن بیک حجر وارد
و هر حجر نك ایچندن بیتن بیک تخت وارد التوبنک
و کومسولن قبول باقوندن و زهر چندن و ایچون و هر چنک
اوزرنده بیتن بیک دوشک وارد و هر دوشک ایچندن
بیتن بیک حوری وارد و هر چنک ایلسند محو العین
وارد و بر جبرئیل کورد و ورتن بخش اولوب افرو اول
ایمهن برین جعفر و قان و ورتن دور و اولوب افرو
نک کور قرآن عظیمده یور کیم **و انهار من ماء غیر آسن**
و انهار من این بقع طعه و انهار من خمر لیه انوار
من سل سنی و صحر من کل الفرات و مغفره من ربهم
و اول بر مقولونک برهسی یال و برهسی سود و برهسی سیج
و برهسی صوبه بود ورتن بر من بر برین جعفر و اما حق
تعالی حضرت نرسنه قاننده برهسیه فارسه و اول مقده

بیشک حور یلطور و اللزده النون مشر بود و هر
شک حق تعالی حضرت علی کلام فیدینه بیور **سستون**
من جو محو و خاه مسک و ذک طلقنا من النینا
و اول بر مغزک طاشیه و قبالری بخود و آنک جایز
زعفرانند و در بخان بنفشه و کف و در لود و در جویک
لرد و اول و فک و جمعه کوفی و نسه و اجاق خلقی
برینه زیاده و اول و بر بر بر بر بر بر بر بر
گید در هر هر بیشک بنفشه جادیری وارد و آنچه وارد
جا و بیشک کی جعفر بشور و صا و پاک و بر بر بر
فارش و کلور زیارت لشور و شاد باق و قبله در لشکر
قران عظمی بچند یاد قلدی و **بقوی فی الحجه و سلاما**
خالد بن الحسن مستقر و قله و دخی بریده اید و بر کیم
سلا علیک صیدم قار و الحاله و اول الجمافه و ورت بوشانه
وارد و بر بیشک ایدی و وس و بر بیشک ایدی جنات عدن
و بر بیشک ایدی جنات الخلد و بر بیشک ایدی جنات الما وید
و بود ورت بوستانک و صفات هم کسه بلز مکره الله
تعالی ایله ایچ اما شو ققدر وارد که بر کشتی بر تازی اطله
بنسه و اول بوستانک بچند بیشک بلالی سک
دخی هنوز باغاجک کو لگند بچیماییدم و او جاعان

ایچ فوسنده بر ایچ دخی وارد و او غاجک ایدی صوباد و
او جاق بچند هر بر کوشک و هر بر جرجا بود که اول ایچ
انده اولیه اما جملک بچند وارد و در بد قلدی ایچ بجه
در لرد ایچ و کرمشند و دخی بنه جبرائیل فناد بر بندد
و سکرو اجاقی تفریح فیدر و فاقو منلرم کوشک کربنی کورد
و اندنصر که جبرائیل بنی بر فاعه التادی و صود س
دن اق قاردن صوبوق و مشکردن طائو ایدی و کز او ج
دو کورد و اول اول امه قدن بیوشک نسیم کوردیم و
یور سنک کز ایچ ایچ ایچ ایچ ایچ ایچ ایچ ایچ ایچ
ظفر قلدی بخود نذر و اندن جبرائیل ایدی با محمد
حق تعالی حضرت علی بنی و امنه کبر بر مقصد ایچ بر سر در
دینک و آن عظیم بچند یاد قلدی و **سقیم رهم**
شرا لیه اندن جبرائیل ایدی با محمد صلی الله علیه و سلم
هر که بوشایدن ایچ کسه هر که تو جلیه و اولیه و صبر و
اولیه و دخی ایچد که با محمد صلی الله علیه و سلم و بوشایدن
یور سنک بیشک ایچ مناره میراده و هر مناره بر جعفر
حق تعالی حضرت تدر بیشک در بزارن کوره لود دخی یور سنک
نخل و صند و قلد و استر قلد و اول تود و او جاعلی
ایچاردن و زعفرانند و اول او جاق قوی اول بچند

صلی الله علیه و سلم

نک

ع

بمن مکه استیجا اول انجل کلمه رو و جاق فوج طبعه
بیه لرو اول انجل کلمه رو و جاق فوج طبعه
شکر قرآن عظیمه یاد قیادی **لا مقطوعه ولا منوعه و**
فوش موعه و اندک فاشنوی اول بقدر و با نانو و ارق
بقدر و اندک جبرائیل عیسی با محمد صلی الله علیه و سلم
بجاق شوق کشید که در سن و حق تعالی حضرت تری اندک
خشنود اوله و طاموش کنینک در که حق تعالی حضرت
افرا تیه و سکا انامیه اندک نه الدی و لیتا با محمد
کل طاموشی کوستر بین ددی که حق تعالی حضرت
و کافر لایون نیار تمسند که در دبی جبرائیل عیسی
گوسنردی و اندک طاموشه هر فرشته گورد مکه یون صورت
یونلو و کورد که ساعت قور و جبرائیل عیسی صورت در کور
گمدا دیده جبرائیل عیسی با محمد صلی الله علیه و سلم
طاموشا کید رویدی طاموشونک حکمده در و حق تعالی
حضرت تری بیاد اندک بر که مکه هر که گوسنند دید و جبرائیل
عم استدی یا مالک کور فرستین اشبوخی به صغری صلی الله
در دیدی اندک مالک صورتی کادی و سندن عدد بلدی
اندک جبرائیل عیسی یا مالک حق تعالی حضرت تری غاصب
بجون براند و غنی نشهری محمد علیه السلامه کوسن کل

عید و

دک

دیددی و اندک مالک طاموشونک برده سین کور دوی و جده
کے عذابی کوسنردی اندک برهینلو اولودره کور هر
و اول دره نیک بجند هر فرشته اوری طور و یون قاره
در کوزی کدی کوزی گمید و وصلود غی و قلند انفرند
او و جفا اول فرشته نیک باشی بدیقات کونک یقار و
و یقاری بدیقات هر دن اشاعه در و اول فرشته نیک
الذیه بر اع کور در بود قاری و یبر قاری و در اول انجا
دیکماری وارد بشون کوی اول انجا ک بیغون لغوش
یون بلای یونلدر و جبرائیل عیسی صورت مکلفه با محمد
جبرائیل عیسی با محمد صلی الله علیه و سلم یون فرقه غایب
شکر قرآن عظیمه یاد قیادی **لا مقطوعه ولا منوعه و**
فوش موعه و اندک فاشنوی اول بقدر و با نانو و ارق
بقدر و اندک جبرائیل عیسی با محمد صلی الله علیه و سلم
بجاق شوق کشید که در سن و حق تعالی حضرت تری اندک
خشنود اوله و طاموش کنینک در که حق تعالی حضرت
افرا تیه و سکا انامیه اندک نه الدی و لیتا با محمد
کل طاموشی کوستر بین ددی که حق تعالی حضرت
و کافر لایون نیار تمسند که در دبی جبرائیل عیسی
گوسنردی و اندک طاموشه هر فرشته گورد مکه یون صورت
یونلو و کورد که ساعت قور و جبرائیل عیسی صورت در کور
گمدا دیده جبرائیل عیسی با محمد صلی الله علیه و سلم
طاموشا کید رویدی طاموشونک حکمده در و حق تعالی
حضرت تری بیاد اندک بر که مکه هر که گوسنند دید و جبرائیل
عم استدی یا مالک کور فرستین اشبوخی به صغری صلی الله
در دیدی اندک مالک صورتی کادی و سندن عدد بلدی
اندک جبرائیل عیسی یا مالک حق تعالی حضرت تری غاصب
بجون براند و غنی نشهری محمد علیه السلامه کوسن کل

دلوگه دیورینک اطلو صغاری ایچی طوبیه ندی واند
مالک اوکروون برکرد برندی شویله فورقد مکه کوزیم
قارردی واضه کتشد وشد وجراللمه دخی وشد
وین اوله صاند مکه آمدک و فرشته دن ودریون
برینک و مجموع جانور لردن هیر بری دری قلمدی ایچی
صاندر واند مالک کور کور کور و جبرائیل عمر است
اوردی طور غل با محمد صلی الله علیه و سلم دری اندن
اوردی طور دم بن ایله مشکر اول کری تعابیه کرسی
بو طامونک اوردی هیتندن نور زردی دیدم واند
مالک ایندی با محمد صلی الله علیه و سلم بشارت سکا
گوسنک ننگه بو واند ناد ابلدی وخی سول کسینک
سکا ایمان کوردی و طامونک ایچده برده صارت
صورت و نور لردن و شب قینار و شویله چر کند و رده
واکر کرسی کا بقسه و نعال جان و بریدی وین ایله
یا جبرائیل نور سیدردید مک بو یله بیسیر جبرائیل ام ایله
با محمد صلی الله علیه و سلم بو اولقان وارلد و دنیا
زنا اندر لردی وخی و نقر جبرندن افان مردار شهوتند
اکرام واکر عورت یارین قیامت کونده بوئی کور و
الفر و ایچر لردی و فی عذاب بد لر اندن جبرائیل ام

ایندی با محمد صلی الله علیه و سلم واکر طلمسی قوعال
بونک بیسنک قیر بیلیدی وخی هر کور کورده ایچی قوره
واورد ایچده طابویدی و اول کیرک فوجی حرکت اندیکه
اورد جعفر واکر کتبت یوز بلان بولدر اولونوغی بدیغاش
هر وید یغاش کور کور کور در وین جبرائیل امه صورده
بونه دگر دردی جبرائیل ام ایندی با محمد صلی الله
بود کور غسلباز دگر دردی بدی سکه قران عظیمده یار
قیلیدی **امیت سول کور باکله انام** واندن جبرائیل ام
ایندی با محمد صلی الله علیه و سلم اول کری تعابیه
حقیقون کسنی خی بیغیر ایندی واکر بود کور درن ابرق
دکره یعنی دنیا کورینه بر طلمه طلسمه ندی فود کور
بونک هیتندن یانه ایدی زکر ایچی تعابیه حضرت
بود کور کور و خشمندن ایندی واندن مالک واکر
طامو فوجی سینه ایندی کور کور کور واندن جبرائیل
باقیر در لردن و عذاب لور و در ایچر عور لردن بونک
اری مکلونند واندن ایچی قیوی ایچدی انک اری
الحقاز و اوچی طامو فی ایچدی انک اری غر قدر واندن
ادمار کورده فطر اندن دون کور لردن بونک همه
ورقور چور لردن و درخی طامو فی ایچدی انک اری

علیه و سلم

جلده را بجای طوبی بالان و جیان و ادماره عذاب بدر
و شیخی طامو بی اجدی آنک آدی دما را از اجنده طلو
طاشار و اردنکه فان عظیمه اجنده یار فیلدی و **و هیک**
الناس والحجارة علیها ما اولک عا لوان شداد
النسج طامو بی اجدی آنک آدی سننه درونک اجنده هیک
قیناره موخفه انکله عذاب بدر ویدی طامو بی
اجدی و آنک آدی چشاد و آنک اجدی قوه که لغد و آنک
اجنده ادماره با نر ویدی قیاسه که درید و کلی سر
فرشته نیک بسنده در و اول فرشته نیک آدی کالدر و اول
فرشته که زبونی اوزرنده طور و اول او کوزنک بدیک
طعامه یکی جهان جانور نجده حیوانه حضرت تیره نسیم
بدر هر کوزنک زرفن کسند و بر و اول او کوزنک فریبک
بوسونی و ارد و فریق بینک ایغ و ارد و اول او کوزنک
اوستند طور و صحرا بالقی اوستند طور و اول البعلک
آدی عشمه شد و بالقی که اجنده طور و اول او کوزنک
آدی عقمه شد و که هو اوزرنده طور و اول او کوزنک
طور و اول ظلمات اوزرنده طور و اول او کوزنک
طور و اول نور قدرت اوها و برید که بر او در هر کوزنک
طامونک هیکتک اعلو و آنک خشمیند و فریاد او بدر

و طامو

و طامو بی صفا قدر بر سبک اوزرنده طور و اول او کوزنک
طامو بی چنده در بر و فریبک آدی سو جاندر ایگی
طامو بی لظی در بر و فریبک آدی صوفالاند و فریبک
طامو بی حظه در بر و فریبک آدی صوفالاند
در و شیخی طامو بی شرف در بر و فریبک آدی صوفالاند
و شیخی طامو بی سعید در بر و فریبک آدی صوفالاند
النسج طامو بی حشم در بر و فریبک آدی صوفالاند
ویدی طامو بی هاویه در بر و فریبک آدی صوفالاند
و هیکتک کوزنک آدی کوزنک ای و هر شوبله
بیولدر که بر اموزندن بر اموزنده کوزنک بشک بلان
بیولدر و نجده کوزنک سلواندر کوزنک و یورنلرندک اود
چقاره هیکتک سی طامو بی و هر طامو بی و هر طامو بی و هر
اودن و هر طامو بی و هر طامو بی و هر طامو بی و هر طامو بی
اجنده بینک عذاب و ارد و اول او کوزنک اجنده
بالان و جیان و ارد و هر طامو بی و هر طامو بی و هر طامو بی و هر
هر طامو بی و هر طامو بی و هر طامو بی و هر طامو بی و هر طامو بی
و ارد و هر طامو بی و هر طامو بی و هر طامو بی و هر طامو بی
فریاد و ارد و اول او کوزنک آدی و هر طامو بی و هر طامو بی
و آنک فریادک چاغدر کوزنک آدی صوفالاند و هر طامو بی و هر طامو بی

برده سنک جعل دبی و اندن هر سه سن کبدری و بقدم
 گورده شوقند عذاب بر او که بوفی ن کورد و ساعت
 دو کوی طامو لری و سندی و باشی سجدیه فورده خوتعاب
 حضرت سینه نالشن ایدم و باشی سجدی دل قادر در و طام
 مالک طره جیفدی هینده هر گور دبی جبار اشک
 اقصی کندی و سندی و اندن مالک ابندی با محمد ^{صلی الله علیه و آله}
 حق تعالی حضرت تباریک عظمتی کوردی و بن شانه بقدر
 بر فر لکوره گورده در بنلو که بدیقات بر وید بقا کونک
 جبه در اول درده طامو لری کورد و اندن و صفی الله ^{عنه}
 ارتوا کسه بلرود کای طامو لری قیوسی او در نند و جبار اشک
 صورده که بوندر دره در دیده جبار اشک ابندی با محمد ^{صلی الله علیه و آله}
 بو وید ره سید و بو ویکه فلقد یکسی بخی از نلو در یارین
 قیامت کوننده یکسی بخی با دایدله لری که لم الهی اول بره
 وعده قلد و غاک قولی و بر کلد بر ناندن حوالی حضرت
 ایدم عمره حاله جیفون بن سینه اول دید و کوی و بر ورت
 بالان سوبله زین دیه و اندن ابندی با محمد ^{صلی الله علیه و آله}
 واکر ایگه بوردیسی قلد اندن دنیا جیفسه هب فو
 عالم کوی سید و دخی بر بنا کورده ای طامو لری نند و تا بونلری
 و جبار اشک صورده که بونرینا و اندن جبار اشک

صلی الله علیه و آله

بسم الله

ابندی با محمد ^{صلی الله علیه و آله} و لم بونلری نابد نلرتک هر پدید
 در کتای ابندی بو با بونلرتک ایجه قویار لری و عذاب و بر
 لری و ابندی و جبار اشک و تا بونله بیله قویار لری و در کوی
 او مر و غلندرک بر نخرک کورد و فتحی قلد و و اندن خوتعاب
 حضرت ندن خطاب کدی عابت با محمد ^{صلی الله علیه و آله} و لم
 بو عیاب لری کوردن بر بنجه سین هلاک قیلورک
 نکره قران عظیم ایجه یاد قیلدی **کلی من علیها قاری**
و سوره نکه و اللاد و اول اندن بینه با محمد ^{صلی الله علیه و آله}
 اوله یی کوردن او کوزی کوردنی
 نیجه قادر و نکه سونک کی او کوزی کوردنیم جانوار
 بر ضعف سکا ایلده فورده بر و جی امتو کوزی و بر کل
 چان کناه او کسند اول سکا که بیورد مر اول او کوزی
 ایصیر دخی اول او کوزی بر نور و اندن بره نور آدم
 او غلندر لری فور لری بو قیلور لری واکر توبه قیلور لری سه
 و اول سکا که سینه بیورین وینه بصیرت و اول او کوز
 یینه دبره نور شول شهر لری خراب و لدیغی اول سبند
 دردی و چنانکه قیامت قویسه اول سکا که بیور و برین
 و اول او کوزک بونرینه کور و اندن اول او کوز باشین
 درود دخی بر لری و کوزی خراب و لور

صلی الله علیه و آله

صلى الله عليه وسلم

مقامه ایلندی اندن حق تعالی حضرت ایتدی با محمد
بنور امین و عدل بلدی کوردی و دی و اندن بن ایلده
لیله کوردی و دیدم اندن ایتدی با محمد صلی الله علیه و
یرد اینجی ایلدی که تبارت قیلغیل بر رحمتدن و کافر لیک
فور قورقون عدل لوله و امانتک دخی فور قورقون فور قور
و دخی سن صبر قیلدی اولغله که هر صبر آسکا کوردی سندن
بیلگن ددی و هر بستی جوق یا دقل ددی و سندن د ائما
قورقور دخی زور کوردن قورقه دورانک د عاب قورقور
و دخی با محمد صلی الله علیه و سندن دینا دینا زور کورد
ایله یور و کور و اولک کوردینا دینا زورینه و تکبر کاید
ایله کورد و سندن دین ددی و قورقور سندن ایله
یورینه کل و هر کج سوره بیچک مشق و طبله سوبیلکورد
واندن ایتدی که امین لیه دینه بن دیدم اندن ایتدی
با محمد و کور سوبیلکورد ایله که الضیق حضرت لیه
سوبیلکوردی و اندن حق تعالی حضرت ایتدی با محمد
امدن کورد سورد دیدم یازانلر و کور واره سن و دخی
واندن جبرائیل علیه السلام الی الی کورد و دیدم و اندن و انزل
ایشانیدر دیدم که السلام علیک با محمد صلی الله علیه و
دیر لردی و عرش السند جوق و شمشیر کورد و قورقور

صلى الله عليه وسلم

انتم

وانتم و اندن جبرائیل علیه السلام صور مکه بولر کورد
دیدم اندن جبرائیل علیه السلام ایتدی با محمد صلی الله علیه و
بولر عرش کورن فرشته بلرد دیدم و اندن جبرائیل
ایتدی با محمد صلی الله علیه و و امانتک بولر کورد
دیدم حق تعالی حضرت سندن دینا دینا زور لیکه مبارک
کجه در اندن بن ایلدی که امانتک بولر کورد
واندن ایتدی با محمد صلی الله علیه و امانتک بولر کورد
گونه الا و ف نماز و سوره التي ای ورج دیدم و ایلدی
بارت قسم ضعيفلا دیدم و اندن ایتدی با محمد
یکرمی بشر وقت نماز و سوره اوج ای ورج ددی و بن
ایله مکه بارت قسم ضعيفلا اولدی و حق تعالی سندن دیدم
واندن ایتدی با محمد صلی الله علیه و گونه اور وقت
نماز و سوره ای ورج فرض و سوردی و بن ایلدی
طنبه دور و اندن جبرائیل علیه السلام اولردن اشاعه کورکه
اندردی اندن موسی بیغبر کورد سلام ویر دم
و علیک الی الی ایتدی با محمد صلی الله علیه و
الله تعالی حضرت فیصل سندن فرض یوردی الی الی
ددی و اندن بن فواحه لوی دیو ویر دم اندن موسی
بیغبر ایتدی با محمد صلی الله علیه و امانتک بولر کورد

صلى الله عليه وسلم

بوظیفه اقلاری بنزدی و تکرار تعالیان در پله کلام
اندن کروارده ایله الهی اتمضعیفه اقلاری
ایشه دیندی وینه ناکلاری بندای محمد
سنگ اتمکوه و سکا و صبه قلده کونده بشوق نما
و بیله برای و روح ددی غمز جلا و پیچون هر خج کوش
وقت نمازی قبله لالی وقت نماز قلجه ثواب و پرورد
و برای و روح دو تسار الی ای و روح دو مسجد ثواب
و پروردنک بندای محمد صلی الله علیه و آله و سلم
اولدی ددی وین ایله اولدم بارت دیر و درج پیر
د نصکره هر که التی کون و روح طوشه برپا و روح طو
تمشجه ثواب و پروردی و چغانی بونلره روز قیامت
و چغان رمضان و لسه هر کون اوچور سیک طامونق
قوللار زایدین و چکنه بیرلم کوز اوکسه نقدیم
رمضان ایله زانده و لسه اوکونده و نقدار زان
قبور ددی و اندنک بندای محمد صلی الله علیه و آله
خشنو اولدی ددی وین ایتم خشنو اولدم بارت
دیرم و اندنک اولقامدن کروبر و مه کلدم و کرد و ونه
ایتم الهی مجموع پیغمبره معجزات و بر دت و مکانه
معجزات و بر دت دیرم اندنک بندای محمد صلی الله علیه و آله

قوی غیره هر نه و پر دسه سکا و خدی و پر دسه بندای
کلدی بندای محمد صلی الله علیه و آله و اول سکر سیک نام
خلفی بیله دیرلر وین سینی دیرله دیریدی قوی عا و بکا اند
ایچر لرون سکا اندا ایچدر دیریدی اندن جبرائیل و بیله
فانینه بندردی وین اشاعه فاک کوگر اندردی
و کورد مکه کوا که قاف طاعتک او زنده طور دیر
بیشلر کوگردم و جبرائیل عینی کوردی هوا او زنده
واندنک بیله رقوم ایچنه کوردی تکمیل قران عظیم
ایچنه باد قیلدی **عالم انهم تجاره و لا یبعون الا**
و اول قومک کورد مکه کوللری نور لو و اولری قرا کوا
دیوار لری بر بندنک ایچی و مسجد لری اولرندن بیز اولر
و دیکانلری ایچی طور هیچ کسه بکله مر و سنللی اوله
رینک قیوسنده وین ایتمه با جبرائیل فرمودد دیرم
و جبرائیل بندای محمد صلی الله علیه و آله و سلم بونلرم
پیغمبر لری قیودنک خدی قران عظیم ایچنه باد
قلدی **و من موسی فی اهدیه و لا یخون عیالو**
واندنک بندای محمد صلی الله علیه و آله و سلم بونلرم
دیر اولرندن ایلم و واردم سلام و پر دمه و علیک الدیلر
واندنک جبرائیل مه صورت دیرلر کوکهدر جبرائیل ایتمه

ایندی یا محمد صلی الله علیه و آله و سلم در حق تعالی حضرت تری
گواست و بر مشد حق تعالی حضرت سز و بر بدین شاد
اولسون دی و انلو بولر قوسنی شادا اولدی ایندی بولر کهنتر
اولا تکی تعالی بکره د بزرگ کوسه روی و ایندی بولر کمال
محمد سنک د سنک بره عرض قلغلم که در حق ایمان کون
دیدیلر و بر عرض قلغلم که خوش ایندی بولر **لا اله الا الله محمد**
صلی الله علیه و آله

رسول

رسول الله دیدیلر و اولدی ایندی بولر یا محمد صلی الله
بزی حق تعالی حضرت تری دن دیله کل هر ی سنک شفا عتقاد
نومید قیلسون دعا قلدی و حق تعالی حضرت تری دن بولر
دیله دم و بولر شکر قلدیلر سجده یه واردیلر اما بر دیدیلر
حق تعالی حضرت تری دعا قبول ایلدی و بولر یه بر لطفه و
انلر صورت مرسد م تا قوسنک سلطانا تکر بولر قلد
دیدر و بولر ایندی بولر یا رسول الله پادشاه دار و میکن
دور خود بر بره کوج قیلر زرد دیلر وینه ایندی بولر
بچون دو کولکوز د بلسوز در دی و انک ایندی بولر
بریزه تکرک قیلر زرد دیلر وینه صورت مکه بچون
قاضی کز بوقلدن دیدر ایندی بولر بریزه کجی قیلر زرد
وینه صورت مکه مسجدا بکر بچون برفا دیدر ایندی بولر
مسجد ابراق اولیجی ثواب جوق اولو وینه صورت مکه کوز

بچون

بچون او بکر فاشنده در دیدر ایندی بولر انک بچون کاهروم
بولر ی کوز و ز عرش الورد دیدیلر و او تها ز ایندی بولر
فور قونمز و ایندی بولر یا رسول الله بر الله تعالی بر لهر نماز
قیلور ز و اوج طوئنا رانک انکه ز زور بر کیمه نماز
و اوج در و حجد ره دیلر هشتانک صاقینور زرد
و در ج دنیا ایچنده بچسوللر سوهر زرد بارین قیامتیه
اوله وزدی و بر جی تاپیر و نایبر حرم ایدر زهر ک حقد
ایرینه کنور زرد دیدیلر وینه ایندی بولر یا محمد صلی الله
بزرگ اولک ویرکلر دیدیلر ایندی بولر سن اوک اولدر کیم
همیشه حق تعالی انک فور قورده سز و بولر کوسر
ایدر سز الله تعالی انک فضلیدر بس حق تعالی انک
رحمتدن نومسد او انک مطیع او انک و عمل ایلتک
انک ایندی بولر **معنا و طعنا** یعنی کدر بزیک مطیع اولد
د دیدر و انک بولر دن در جی کدم فریفته او غرامه در الله
بکاکا بولر وین جزا تلعم صورت م بولر نه قودر دیدر
جبار تلعم ایستدی بولر ز بلور در و سکا سالام کلدیلر
بولر هشم اولد شکله سن عرضه قلدی قوسنی خوش حال
ایندی بولر **شهادت لاله الا الله و اشهاد محمد عبد و**
وقوسیه مسلمان اولدی بولر سنک قرا عظیم ایچنده یاد قیلد

علیه و سلم

تاریخ

قالوا انما استمعنا نقر من الجن فقالوا انما استمعنا
 و بولند زان کعبه بیت المقدسه کلایه و کورد و اول بند و کورد
 بر اقیبت المقدس قوسند و طور رینه اول بر اقیب بند
 شولایا سر کعبه کندی بر ساعده مکبه الماندی و بر تبه
 نمازده مکبه قانده و در جی و اب و ابی غلبدن کوی الله
 علی حضرت علیه السلام ایدر اتمانی دیندن شولایا شاد
 و ایدر کجی کعبه پیغمبر حضرت علیه السلام نماز
 قاری و بن یسوس نماز قانده و جی با ندی و در پیغمبر علیه السلام
 هنوز نماز قانده و کورد و ایدر و ایدر کورد و نماز قانده
 دی و کورد و ایدر کورد و نماز قانده و ایش پیغمبر
 علیه السلام نماز قانده و جی با ندی و در جی با ندی
 و اندن پیغمبر علیه السلام ایدن با اتمانی بن یسوس نماز
 بله قانده اندن بیت المقدسه و ایدر و ایدر نماز قانده و ایدر
 پیغمبر ایدر کورد و و یوز کوی و ورت سیک پیغمبر ایدر
 قانده ایدر کورد و جی با ندی و در جی با ندی
 حضرت با ندی و ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 و دی اندن ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 کل و ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد

دکرا

و کرسه انا مسو نورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 طور دی مسجده و ایدر کورد و ایدر کورد
 و ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 معطیلا و سنور و ایدر کورد و ایدر کورد
 پس رسول کعبه کوی یونلور و قانده ایدر کورد و ایدر کورد
 ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 قوی اتمانی و ایدر کورد و ایدر کورد
 پیغمبر ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 و ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 حضرت ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 غنک و عظمه تک و ایدر کورد و ایدر کورد
 اتمانی و ایدر کورد و ایدر کورد
 سو ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 بر سو سو ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 قانده ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 سو ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 زهر قوسن خراب و کعبه صومیر میه بن و ایدر کورد
 قانده ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد
 کل قانده ایدر کورد و ایدر کورد و ایدر کورد

تاریخ

صوره دارد و بگوید که محمد علیه السلام ایامان چه چیز است
نکر در بسک حقدرد بیدار و اندک رسول علیه السلام
صورت بیدار بیدار با محمد صلی الله علیه و آله و آقا
در خبر و کرد و بیدار رسول حضرت علیه السلام و ایامان
گورم فلان یرده انجلا از اسنده قوم مشر و بالبرنده
مطر ایله صوتی مشر و بن مطاره الی و صوتی بیدار کرد
قود و بن بر قیامت بیدار بر و بن یوق مشر و دی
و بولرک و بن سپن صالی و بر دم وارد بیدار بیدار
دیخی فلان یرده کیشلر در فلان فلان در قوشنا نلوی
دی اندک اولقو بونر بچ سوز در و بیدار و بوسری
هنوز نماز تمدن کروان دیخی چقه کلدی و اول قوم
ایندی بو بولرک ایچنده نه وارد و بر دیو و بولرک
واندک جبرائیل و کلدی رسول حضرت نه او کندی نه و ایامان
توسن دیو و بر دی اندک حضرت بو بولرک ایندی بولرک
مسین سنک رسولک بره ندر و بر بیدار بولرک بوسوا
نماز انهایی او نده قلده و اندک بیت القده سه و اندک
گو که چقه در و بر و نعلی حضرت ایله نفسا بیلک
کله چی سولشند اندک کرو برته نماز کلده او ده قلده
دیرو اندک حضرت بو بولرک ایندی که بیدار رسول علیه السلام

هج

صلى الله عليه وسلم
صورت سوز در دی اندک بو بولرک ایندی رسول الله
بیت القده صفان بگا دیو و بر کله دی وصفان بیدار
واندک بو بولرک ایندی که بیدار و بن طانلق و بر و نکسن
حوقعت الی بغمه بر بس و نک سولر ساع حقدرد
و حق نعلی حضرت بوسنی که بچ سوز و بیدار دی نکر قران
عظیله ایچنده یار قادی **بجان الله انما عبده بیدار السجد**
لله المجد الا حق الذي لا اله الا الله من انشائه
هو السمع البصير و نخی بره ده بیدار و ایامان
الزقيا التي اربناك الالهة للتاس و بر بجه ناک
بویت دلیله و واندک بو بولرک ایندی با محمد صلی الله
اول بیت القده سه کورد و طبع بغمه برک نشانر بگا
خبر و بیدار دی اندک حضرت رسول علیه السلام ایندی
با بو بولرک عیسی بغمه بری کورد و قیل بکر لو او ز بولرک
و کورد بولرک و او دم بغمه بری که کورد و اولی او بولرک
و برام بغمه بری کورد و با بو بولرک مجموع صفات سکا
بکر و واندک بو بولرک ایندی رسول الله صلی الله علیه و سلم
بن طانلق و بر و نکسن رسول ساع حقدرد هیچ
شک بوقدد و هر که معراج خبرینه منکر اولسه
مطلق کافر و روسیه ایندی با محمد صلی الله علیه و سلم

تکریم

هر که از آن بر سره و سنی خلیسه و معراج که آن است و احق
انگردد و هر که سنی کتوسه سنی معراج و سنی تعالی
بر سره و سنی خویسته بر سره طامو او کتوسه در روز
که معراج او قسه و یا خود کتوسه هیچ شک سزاوار است
کبره انشاء الله تعالی

کتابت قیامت حوالی بیان ابد در پیود

بغیر حضرت علیه الصلوة و السلام ابد در خویسته و تعالی
حضرت نوری فرشته بر آتش در قیامت شرف در روز
قناری مغرب در روزی که تعالی حضرت نوری بر حجاب اولاد
بر آتش در حجاب نور در بر آتش در اول فرشته صانع
الندیه نور حجاب در بر وصول الندیه و اولی حجاب در روز
و اول فرشته خرب خرب صانع او حجاب بر مقلی که آتش
نور حجاب در نیاید و کینه صاحب لور که نذر اول نور صانع
او حجاب از این اجبر مقلی از آسندک و اولی حجاب
دنیای و در کله صاحب لور و اولی حجاب قیامت فرجه
شیدا اوله جقدر شک کلام قدیم ایچده باد قبول
الصلوة و تعالی عزیز من اول وقت ک قیامت
بقیامت که کون عرش سجده قله ابد که ای حجاب اقیامت
بقیامت که کون لور قسه اولای حجاب در سنور و

دکله

دکله بن در اندن حسی سجدانه و تعالی سنور و اوج کون
و اوج دون بردن اوله منافقار در خلیسه لروا تعالی
و عادل و زاهد را صوبه لردن کون طاعت قبلا لردن تعالی
بلواره لروا زاری قبلا لردن که آه در بغا اول نور فدای غیره
گونه او غر دق نه چاره قبلا لردن تمام او چگون و اوج در
بر بردن کجه اندن حسی تبارک و تعالی و کونه بیوره ایکیه
دخی قیامت و طوغال تمام زوال برینه کجه کون و لردن
واره لروا مغربده و یا غا لردن ذکره حسی تبارک و تعالی
نوبه قیامت یا **الصلوة** توبه قیامت صفا
عمر خطاب رضی الله عنه ایندی یا رسول الله صلی الله
توبه قیامت نه در دای رسول حضرت صلی الله علیه و
ایندی یا عمر زکری تعالی توبه ایچون بر قبول آتش در
مغربان او تدر و اوله و اولی حجاب قدر که هر دهند
و مزروع ریدند بر ضاقت در بر طایفه فرق سلیق بولند
هر فرجه مسلمانی توبه نصوص فلسفه فرشته لور توبه سن
الور اول لقبیون ایچده و قیامت اول اول با زغه بروق
بقیامت که معاذ بن حیل ایندی یا رسول الله صلی الله علیه و
نصوص توبه سنی انشاء فی ندد دی حضرت رسول صلی الله
ایستاد اولد که ایعود الی الذین کن الایحوت علیک الصنع

عکرم

عکرم

شفاعت قلیدی بو کولردی بو کلیدی بولق خورلنور
 اییدی دیلراندن صکره حضرت محمد صلی الله علیه و سلم
 کتوره سدن کنت هی ای پر ما غنده بویه بوزلری آیک او
 دوردی کچوسی کی اوله بونلری او چاغه کوره تراقتا
 بونلرک بوزلرندم یازیلو اولم که **هو لا عنقاء الرحمان**
 دیو یعنی بونلرطامولق ایدی **خوتعنا بونلری زاد قلند**
 دیلر پس حوریلر بونلر یازو فی کور بچک فجه لری بو کتیلر اول
 خالیک کوره لرحوریلر بونلره زرزش قلد و عن بونلردی
 عارلنه لرای باری خدا یازره کور و سیور غلطامویه وار له
 دیلر اول یازو دن خورلنه لرانند نصکره پیغمبر علیا
 بونلره دعا قیلد **خوتعنا جبرائیل عمی و سوره**
کله قنادیله بونلرک الن صیغایه اول یازیلر یون
لر وک النند کیده سوینه شلر بو کز بونلر حوریلر
 بونی یازانه حور رحمت ایلیه

۱۲۱۲
 عمر
 حرم
 حرم

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet TÜRKAN

25.01.1969 yılında Giresun Doğankent Süttaşı Mahallesi'nde doğdu. Süttaşı İlkokulu ve Doğankent Lisesini bitirdikten sonra Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü ardından ikinci lisans olarak Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyoloji Bölümünü bitirdi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Eğitim Yönetimi, Denetimi ve Ekonomisi alanında tezsiz yüksek lisans yaptı. Eylül 1991 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı'nın değişik kademelerinde öğretmenlik ve yöneticilik yaptı. Halen Terme Fatih Anadolu Lisesi'nde okul müdürü olarak görev yapmaktadır. Birçok edebî dergide yazıları yayımlanmış olup Terme Bilgi Gazetesi'nde köşe yazarlığı yapmaktadır.

MEB ve Mülki İdare Tarafından Verilen Ödüller Belgeler

22.05.2001	Takdir Belgesi	Çalışkanlık	KAYMAKAMLIK
15.08.2003	Takdir Belgesi	Çalışkanlık	KAYMAKAMLIK
18.06.2004	Teşekkür Belgesi	Çalışkanlık	İLÇE MİLLİ EĞİTİM
31.12.2008	Takdir Belgesi	Çalışkanlık	KAYMAKAMLIK
06.11.2009	Aylıkla Ödüllendirme	Çalışkanlık	MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
13.12.2016	Başarı Belgesi	Çalışkanlık	KAYMAKAMLIK
30.01.2019	Başarı Belgesi	Çalışkanlık	KAYMAKAMLIK